

Міністерство внутрішніх справ України
ДНІПРОПЕТРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ

ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ У СФЕРІ
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИКОНАННЯ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ

Збірник нормативно-правових актів

Дніпро
Видавець Біла К. О.
2020

*Рекомендовано до друку Науково-методичною
радою Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
(протокол № 10 від 18.06.2020 року)*

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Алексєєнко І. Г. – канд. юрид. наук, д-р політ. наук, доц., завідувач кафедри цивільного, трудового та господарського права юридичного факультету Дніпровського національного університету ім. Олеся Гончара;

Кричун Ю.А. – канд. юрид. наук, доц., керуючий АБ «Юрія Кричуна», адвокат.

УКЛАДАЧІ:

канд. юрид. наук, **Резворович К. Р.**; д-р юрид. наук, проф. **Юнін О. С.**; канд. юрид. наук, доц. **Юніна М. П.**; канд. юрид. наук, доцент **Круглова О. О.**; канд. юрид. наук **Ярошенко А. С.**; канд. юрид. наук **Давидова Н. В.**; **Нагорна О. О.**; **Шурин І. В.**

3 19 **Законодавство України у сфері забезпечення виконання зобов'язань** : зб. нормат.-прав. актів / уклад. : Резворович К. Р., Юнін О. С., Юніна М. П. та ін. – Дніпро: Видавець Біла К. О., 2020. – 260 с.

ISBN 978-617-645-390-1

Збірник нормативно-правових актів підготовлено кафедрою цивільного права та процесу Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ з метою забезпечення зручного використання положень чинного законодавства у сфері забезпечення виконання зобов'язань та відповідно, забезпечення належних умов для реалізації приватних правовідносин.

Збірник розрахований на здобувачів вищої освіти, юристів та всіх, хто цікавиться сферою забезпечення виконання зобов'язань.

УДК 347.4

ЗМІСТ:

ЗМІСТ:	3
ПЕРЕДМОВА	5
1. МІЖНАРОДНІ НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ АКТИ	10
Міжнародна конвенція про морські застави та іпотеки 1993 року.....	10
Конвенція про договір міжнародного автомобільного перевезення пасажирів і багажу (КАПП) (витяг: ст.ст. 10, 21)	21
Конвенція Організації Об'єднаних Націй «Про договори повністю або частково морського міжнародного перевезення вантажів» (витяг: ст. 49).....	23
2. КОДИФІКОВАНІ НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ АКТИ УКРАЇНИ... 24	
ЦИВІЛЬНИЙ КОДЕКС УКРАЇНИ (витяг: ст.ст. 509-625, 709, 785, 883, 886, 1050, 1230, 1231)	24
СІМЕЙНИЙ КОДЕКС УКРАЇНИ (витяг: ст. 196)	75
ГОСПОДАРСЬКИЙ КОДЕКС УКРАЇНИ (витяг: ст.ст. 216, 217, 225, 230-237, 274)	76
ЗЕМЕЛЬНИЙ КОДЕКС УКРАЇНИ (витяг: ст. 89-1)	84
КОДЕКС УКРАЇНИ З ПРОЦЕДУР БАНКРУТСТВА (витяг: ст. 34, 41, 47, 59, 62)	85
КОДЕКС ТОРГОВЕЛЬНОГО МОРЕПЛАВСТВА УКРАЇНИ (витяг: ст. 163).....	98
3. ЗАКони УКРАЇНИ	99
Закон України «Про відповідальність за несвоєчасне виконання грошових зобов'язань»	99
Закон України «Про державний матеріальний резерв» (витяг: ст. 14)	101
Закон України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» (витяг: ст. 1).....	105
Закон України «Про заставу»	106
ЗАКОН УКРАЇНИ Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень (витяг: ст.ст. 4, 24)	128
Закон України «Про забезпечення вимог кредиторів та реєстрацію обтяжень» (витяг: ст. 5, 21)	134
Закон України "Про банки і банківську діяльність" (витяг: ст. 48)	135
Закон України "Про систему гарантування вкладів фізичних осіб" (витяг: ст. 36, 50).....	136
Закон України "Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень" (витяг: ст.ст. 4, 27, 34).....	141
Закон України «Про нотаріат» (витяг: ст. 55)	145
Закон України «Про транспортно-експедиторську діяльність» (витяг: ст. 10).....	148
4. ПІДЗАКОННІ НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ АКТИ..... 149	
ПОСТАНОВА Кабінету міністрів України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» (витяг: п.п. 60, 61).....	149
ПОСТАНОВА ПЛЕНУМУ ВИЩОГО ГОСПОДАРСЬКОГО СУДУ УКРАЇНИ «Про деякі питання практики вирішення спорів, що виникають з кредитних договорів» (витяг: п. 3).....	152

ПОСТАНОВА «Про деякі питання практики вирішення спорів, що виникають з кредитних договорів»	153
ПЛЕНУМ ВИЩОГО СПЕЦІАЛІЗОВАНОГО СУДУ УКРАЇНИ З РОЗГЛЯДУ ЦИВІЛЬНИХ І КРИМІНАЛЬНИХ СПРАВ «Про практику застосування судами законодавства при вирішенні спорів, що виникають із кредитних правовідносин»	176
ПЕРЕЛІК документів, за якими стягнення заборгованості провадиться у безспірному порядку на підставі виконавчих написів нотаріусів (витяг: п.п. 1, 1-1)	203
5. РІШЕННЯ СУДІВ УКРАЇНИ	204
РІШЕННЯ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ у справі за конституційним зверненням громадянина Козлова	204
УХВАЛА КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним зверненням публічного акціонерного товариства "Піреус Банк МКБ"	215
ПОСТАНОВА ВЕРХОВНОГО СУДУ УКРАЇНИ від 17.09.2013	221
УХВАЛА ВЕРХОВНОГО СУДУ УКРАЇНИ від 03.06.2002 (витяг)	225
Висновки Верховного Суду України, викладених у постановах, ухвалених за результатами розгляду заяв про перегляд судового рішення з підстави, передбаченої п. 1 ч. 1 ст. 355 Цивільного процесуального кодексу України, за перше півріччя 2013 року (витяг)	227
Постанова Вищого господарського суду України від 19.01.2011 у справі № 3/115-09 (витяг)	234
Постанова Вищого господарського суду України від 06.10.2015 у справі №918/150/15 (витяг)	234
Постанова Вищого господарського суду України від 29.02.2012 у справі № 5004/1503/11 (витяг)	235
Постанова Вищого господарського суду України від 10.10.2012 у справі № 53/329-16/2-2012 (витяг)	235
ДОДАТКИ (ЗРАЗКИ ДОГОВОРІВ ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ)	238
Приклад договору з умовою про неустойку	238
Договір поруки	242
Договір гарантії	245
Договір про завдаток	248
Договір застави	250
Приклад договору з умовою про притримання	254

ПЕРЕДМОВА

У сучасних умовах надійність виконання укладених договорів з контрагентами можна підвищити шляхом включення в них умов щодо забезпечення виконання зобов'язань. Цивільний кодекс України містить ряд інститутів, спрямованих на запобігання порушення зобов'язань, на забезпечення відновлення порушених прав, на зменшення негативних наслідків від порушень з боку контрагента. До числа забезпечень зобов'язань відносяться неустойка, завдаток, порука, банківська гарантія, застава.

Забезпечення виконання договірних зобов'язань є спеціальним правовим механізмом, спрямованим на захист інтересів кредитора від порушень боржником забезпечених зобов'язань. Його значення полягає в наділенні кредитора або його уповноваженої особи, крім основних прав за забезпеченим зобов'язанням, додатковими правами, якими вони можуть скористатися в разі порушення боржником забезпеченого зобов'язання або в інших випадках, зазначених у законі або договорі.

Ці заходи мають тривалу історію свого формування і були відпрацьовані ще в Стародавньому Римі. Забезпечення зобов'язань могло бути добровільно встановлене угодою сторін в кожному конкретному випадку; в інших випадках закон передбачав його в обов'язковому порядку – примусове забезпечення. Воно також могло бути простим, вираженим на словах: тоді це були клятвені запевнення боржника, виражені ним в особливій ритуальній формі. Зобов'язання могли бути і реальними, тобто забезпеченими матеріально.

Згідно Цивільного кодексу України виконання зобов'язань може забезпечуватися неустойкою, заставою, утриманням майна боржника, порукою, банківською гарантією, завдатком та іншими способами, передбаченими законом або договором.

Зобов'язання в цивільному законодавстві виникає з договору, незалежно від того, чи відбувалося яке-небудь рух грошових коштів в його виконання. У

сучасних умовах надійність виконання укладених договорів з контрагентами можна підвищити шляхом включення в них умов про забезпечення виконання зобов'язань. Найчастіше учасникам цивільних правовідносин доводиться стикатися з низкою проблем, пов'язаних з непрофесійністю або недобросовісністю партнерів, результатом чого є часті порушення прийнятих на себе зобов'язань, коли останні виконуються неналежним чином або не виконуються зовсім.

Можливість забезпечити виконання зобов'язань додатковими засобами цікавила учасників договірних відносин з моменту зародження цих відносин. Вивчення історії забезпечувальних способів зобов'язання дозволяє побачити, що вже в законах царя Хаммурапі (Стародавній Вавилон, XVIII ст. до н. е.) сторони піклуються про забезпечення боргу, зокрема кредитору надається право вимагати в заставу оброблене поле боржника.

У Стародавній Греції невиконання договірних зобов'язань тягло за собою особисту відповідальність. Існував також звичай ставити на землі боржника кам'яні стовпи, на яких позначалася сума боргу і термін його сплати, і до тих пір, поки на полі знаходиться цей стовп, селянин не мав права розпоряджатися урожаєм, так як він належав кредитору.

Істотними умовами договору є умови про відповідальність сторін за невиконання чи неналежне виконання своїх зобов'язань за договором. Як правило, при наявності істотних ризиків існує доцільність включення в договір умов про забезпечення зобов'язань.

Включення в договірні відносини забезпечень виконання зобов'язань підвищує відповідальність не тільки між сторонами договору, але і їх поручителями (гарантами) і тим самим страхує учасників договорів від можливих втрат, викликаних порушенням зобов'язань контрагентом.

Згідно ст. 546 Цивільного кодексу України виконання зобов'язання може забезпечуватися неустойкою, порукою, гарантією, заставою, притриманням, завдатком, правом довірчої власності.

У римському праві неустойка розумілася у вигляді штрафної суми, яку боржник, відповідно до договору, був зобов'язаний сплатити в разі невиконання або неналежного виконання взятого на себе (покладеного на нього) зобов'язання. Оформлялася неустойка, як правило, у вигляді стипуляції – суворої процедури питання-відповіді.

У чинному українському законодавстві неустойка може бути двох видів: законна (встановлена законом або іншим нормативним актом) і договірна (встановлена угодою сторін). Законна неустойка характеризується тим, що її сплати кредитор має право вимагати незалежно від того, передбачена вона угодою сторін чи ні. Розмір такої неустойки може бути збільшений сторонами, якщо закон цього не забороняє, але ні за яких обставин не може бути зменшений. Угода про договірну неустойку має укладатися в письмовому вигляді незалежно від форми основного зобов'язання.

Іншим способом забезпечення зобов'язань виступає порука, при якому поручитель зобов'язується перед кредитором іншої особи відповідати за виконання останнім його зобов'язання повністю або частково.

У Стародавньому Римі порука була одним з найпоширеніших видів забезпечення зобов'язань. Воно полягало в тому, що третя особа (поручитель), за допомогою проведення суворої процедури стипуляції брала на себе зобов'язання з погашення боргу в разі неплатоспроможності боржника.

Речово-правові способи забезпечення виконання зобов'язань є найбільш надійними і включають в себе: заставу і притримання. Суть їх полягає у виділенні для забезпечення зобов'язання певного майна боржника і встановленні на це майно певних прав кредитора.

У римському приватному праві заставу виступала однією з найбільш твердих речових гарантій виконання умов договору: вона полягала у передачі боржником певної речі кредитору, і в разі невиконання боржником прийнятих на себе зобов'язань ця річ залишалася у кредитора навіть в тому випадку, якщо її вартість була більше, ніж сума боргу.

У сучасному українському законодавстві застава виникає в силу договору, а також на підставі закону при настанні зазначених у ньому обставин. Заставадавець може бути як сам боржник, так і третя особа.

Предметом застави може виступати будь-яке майно, в тому числі речі і майнові права (вимоги), за винятком майна, вилученого з обороту.

Якщо інше не передбачено договором, застава забезпечує вимогу в тому обсязі, який вона має до моменту задоволення, зокрема, відсотки, неустойку відшкодування збитків, завданих простроченням виконання, а також відшкодування необхідних витрат заставодержателя на утримання закладеної речі та витрат по стягненню.

Заставлене майно залишається у заставодавця, якщо інше не передбачено договором. Майно, на яке встановлено іпотеку (нерухоме майно разом з відповідною земельною ділянкою, передане в заставу з метою отримання іпотечної позики), а також закладені товари в обороті заставодержателю не передаються.

Завдаток – спосіб забезпечення зобов'язань, при якому грошова сума видається однією з договірних сторін в рахунок належних з неї за договором платежів іншій стороні на доказ укладення договору і в забезпечення його виконання. У римському праві дана дія визначалася так – те, що дається у вигляді завдатку, є доказом укладення договору. У разі невиконання зобов'язання завдаток забезпечує потерпілій стороні компенсацію не всього збитку, а лише його частини.

Угода про завдаток, незалежно від суми завдатку, має бути вчинена в письмовій формі. Якщо виникають сумніви, чи є сума, сплачена в рахунок належних за договором платежів, завдатком (зокрема, за відсутності письмової угоди), то вона вважається сплаченою як аванс, якщо не доведено інше. При припиненні зобов'язання до початку його виконання за угодою сторін або внаслідок неможливості виконання завдаток повинен бути повернутий.

Якщо за невиконання договору відповідальна сторона, що дала завдаток, то він залишається в іншій сторони. Якщо за невиконання договору відповідальна сторона, яка отримала завдаток, то вона зобов'язана сплатити іншій стороні подвійну суму завдатку. Крім того, сторона, відповідальна за невиконання договору, зобов'язана відшкодувати іншій стороні збитки з урахуванням суми завдатку, якщо в договорі не передбачено інше.

Чинне цивільне законодавство розширило можливості і гарантії забезпечення зобов'язань. До числа невідомих римському праву способів забезпечення зобов'язань відноситься банківська гарантія.

Збірник нормативно–правових актів, що пропонується вашій увазі, дозволить зорієнтуватися у законодавстві, що регулює питання забезпечення виконання зобов'язань, допоможе швидко віднайти потрібний документ з метою правозастосування чи навчання.

Усі нормативно–правові акти розташовані в збірнику за юридичною силою – закони, підзаконні нормативно–правові акти.

Сподіваємося, що даний збірник стане у нагоді практичним працівникам, що провадять свою діяльність у сфері забезпечення виконання зобов'язань, науковцям, здобувачам вищої освіти та кожному, кого цікавить зазначена проблематика.

1. МІЖНАРОДНІ НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ АКТИ

Міжнародна конвенція про морські застави та іпотеки 1993 року

(Женева, 6 травня 1993 року)

(Про приєднання до Конвенції див. Закон N 240-IV (240-15) від
22.11.2002)

Держави-учасниці цієї Конвенції, усвідомлюючи необхідність покращення умов для фінансування суден та розвитку національного торговельного флоту, визнаючи бажаність забезпечення міжнародної уніфікації в галузі морських застав та іпотек і тому будучи впевненими в необхідності прийняття міжнародно-правового документа, що регулює морські застави та іпотеки, прийняли рішення укласти Конвенцію з цією метою та відповідно домовились про таке:

Стаття 1. Визнання та примусове здійснення іпотек та обтяжень

Іпотеки ("mortgages", "hypotheques") та обтяження того ж характеру, що реєструються, причому обтяження того ж характеру, що реєструються, далі - "обтяження", які встановлюються щодо морських суден, визнаються та підлягають примусовому здійсненню в державах-учасницях за умови, що:

а) такі іпотеки та обтяження встановлені та внесені до реєстру згідно з законодавством держави, в якій зареєстроване судно;

б) реєстр та будь-які документи, які підлягають здачі на зберігання органу, який реєструє, згідно з законодавством держави, в якій зареєстроване судно, відкриті для публічної перевірки, а витяги з реєстру та копії таких документів можуть бути отримані від органу, що реєструє; і

с) в реєстрі або будь-яких документах, згаданих в підпункті "б", містяться, принаймні, ім'я та адреса особи, на користь якої встановлені іпотека або обтяження, або відмітка про те, що вони встановлені на пред'явника, а також зазначена максимальна сума забезпечення, якщо цього вимагає

законодавство держави реєстрації або якщо ця сума зазначена в документі, що встановлює іпотеку або обтяження, дата та інша інформація, яка згідно з законодавством держави реєстрації визначає черговість задоволення щодо інших зареєстрованих іпотек та обтяжень.

Стаття 2. Черговість задоволення і наслідки іпотек та обтяжень

Черговість задоволення зареєстрованих іпотек або обтяжень відносно одне одного та, без шкоди для положень цієї Конвенції, їхні наслідки для третіх сторін визначаються законодавством держави реєстрації; однак без шкоди для положень цієї Конвенції, всі питання щодо процедури примусового здійснення регулюються законодавством держави, де це здійснення має місце.

Стаття 3. Перехід права власності або зміна реєстрації

1. За винятком випадків, передбачених у статтях 11 і 12, у всіх інших випадках, що спричиняють виключення судна з реєстру держави-учасниці, така держава-учасниця не дозволяє власнику виключити судно зі свого реєстру до тих пір, доки з нього не будуть виключені всі зареєстровані іпотеки або обтяження, або доки не буде отримана письмова згода всіх держателів таких іпотек або обтяжень. Однак якщо відповідно до законодавства держави-учасниці виключення судна з реєстру проводиться в обов'язковому порядку, крім випадків добровільного продажу, то держателям зареєстрованих іпотек або обтяжень направляється повідомлення про майбутнє виключення судна з реєстру з тим, щоб такі держателі вжили належних заходів для захисту своїх інтересів; якщо тільки не була отримана згода цих держателів, виключення з реєстру проводиться лише після закінчення розумного періоду часу, що складає не менше трьох місяців після відповідного повідомлення таких держателів.

2. Без шкоди для положень пункту 5 статті 12 судно, що вноситься або внесене до реєстру в державі-учасниці, не підлягає реєстрації в іншій державі-учасниці, за винятком випадків, коли:

а) перша держава видала свідоцтво, яке засвідчує, що судно виключене з реєстру; або

b) перша держава видала свідоцтво, яке засвідчує, що судно буде негайно виключене з реєстру тоді, коли буде проведена нова реєстрація. Дата виключення з реєстру є датою нової реєстрації судна.

Стаття 4. Морські застави

1. Кожен з наступних видів вимог до власника, фрахтувальника за димайз-чартером, керуючого або оператора судна забезпечується морською заставою щодо судна:

a) вимоги щодо заробітної плати та інших сум, які належать капітану, командному складу та іншим членам екіпажу судна у зв'язку з їхньою роботою на судні, включаючи витрати з репатріації та внески у фонд соціального страхування, що виплачуються від їхнього імені;

b) вимоги у зв'язку із загибеллю або тілесними пошкодженнями на суші або на воді, якщо вони безпосередньо пов'язані з експлуатацією судна;

c) вимоги щодо винагороди за рятування судна;

d) вимоги щодо виплати портових зборів, зборів за користування каналами та іншими водними шляхами та лоцманських зборів;

e) вимоги, що випливають з цивільних правопорушень, пов'язаних із заподіянням матеріальної шкоди або шкоди в процесі експлуатації судна, за винятком втрати або пошкодження вантажу, контейнерів або багажу пасажирів, що перевозяться на судні.

2. Жодна морська застава не встановлюється щодо судна для забезпечення вимог, зазначених в підпунктах "b" і "e" пункту 1, що випливають з або виникають внаслідок:

a) шкоди у зв'язку з перевезенням нафти або інших небезпечних або шкідливих речовин морем, компенсація за яку сплачується пред'явникам вимог згідно з міжнародними конвенціями або національним законодавством, що передбачають сувору відповідальність та обов'язкове страхування або інші засоби забезпечення вимог; або

b) радіоактивних властивостей або комбінації радіоактивних властивостей з токсичними, вибуховими або іншими небезпечними властивостями ядерного палива або радіоактивних продуктів або відходів.

Стаття 5. Черговість задоволення морських застав

1. Морські застави, зазначені в статті 4, мають пріоритет перед зареєстрованими іпотеками та обтяженнями, і жодна інша вимога не має пріоритету перед такими морськими заставами або перед такими іпотеками або обтяженнями, які відповідають положенням статті 1, за винятком випадків, передбачених у пунктах 3 і 4 статті 12.

2. Морські застави, зазначені в статті 4, задовольняються в тому порядку, в якому вони перелічені, за тієї, однак, умови, що морські застави, що є забезпеченням вимог щодо винагороди за рятування судна, мають пріоритет перед усіма іншими морськими заставами, встановленими щодо судна до моменту здійснення операцій, в результаті яких виникають зазначені застави.

3. Морські застави, зазначені в кожному з підпунктів "a", "b", "d" та "e" пункту 1 статті 4, мають однакову черговість задоволення щодо одна одної.

4. Морські застави, що є забезпеченням вимог щодо винагороди за рятування судна, задовольняються в порядку, зворотному часу виникнення забезпечених ними вимог. Такі вимоги вважаються такими, що виникли з моменту закінчення кожної рятувальної операції.

Стаття 6. Інші морські застави

Кожна держава-учасниця може в своєму законодавстві передбачити інші морські застави щодо суден для забезпечення вимог до власника, фрахтувальника за димайз-чартером, керуючого або оператора судна, крім вимог, про які йдеться в статті 4, за умови, що такі застави:

a) регулюються положеннями статей 8, 10 і 12;

b) погашаються і) після закінчення шести місяців з моменту виникнення забезпечених ними вимог, якщо тільки до закінчення цього строку судно не було заарештоване, причому такий арешт спричинив примусовий продаж; або

ii) після закінчення 60 днів після продажу судна добросовісному покупцеві, при цьому цей строк починає обчислюватись з дати реєстрації продажу згідно з законодавством держави, в якій судно реєструється після продажу; залежно від того, який строк закінчується раніше; та

с) задовольняються після морських застав, зазначених у статті 4, а також після зареєстрованих іпотек або обтяжень, що відповідають положенням статті 1.

Стаття 7. Права утримання

1. Кожна держава-учасниця може передбачити у своєму законодавстві право утримання щодо судна, яке знаходиться у володінні:

а) суднобудівного підприємства - для забезпечення вимог у зв'язку з будівництвом судна; або

б) судноремонтного підприємства - для забезпечення вимог у зв'язку з ремонтом судна, включаючи його реконструкцію, який був проведений в період такого володіння.

2. Дія такого права утримання припиняється, як тільки судно перестає знаходитись у володінні суднобудівного або судноремонтного підприємства, за винятком випадків арешту.

Стаття 8. Особливості морських застав

З урахуванням положень статті 12 морські застави супроводжують судно незалежно від будь-якого переходу права власності або зміни реєстрації чи прапора.

Стаття 9. Погашення морських застав у зв'язку із закінченням строку давності

1. Морські застави, зазначені в статті 4, погашаються після закінчення одного року, якщо тільки до закінчення цього строку судно не було заарештоване, причому такий арешт спричинив примусовий продаж.

2. Річний строк, зазначений в пункті 1, починає обчислюватись:

а) щодо морської застави, зазначеної в пункті 1 "а" статті 4, з моменту звільнення з судна особи, яка поставила вимогу;

б) щодо морських застав, зазначених в пункті 1 "б" - "е" статті 4, з моменту виникнення забезпечених ними вимог; та не може бути призупинений або перерваний за тієї, однак, умови що до нього не зараховується період, протягом якого арешт судна не допускається законом.

Стаття 10. Поступка та суброгація

1. Поступка або суброгація вимоги, забезпечуваної морською заставою, спричиняє одночасну поступку або суброгацію такої морської застави.

2. Не може проводитися суброгація пред'явників вимог, забезпечених морськими заставами, щодо відшкодування, яке належить власнику судна на підставі договору страхування.

Стаття 11. Повідомлення про примусовий продаж

1. До примусового продажу судна в державі-учасниці компетентний орган такої держави-учасниці забезпечує, щоб згідно з цією статтею було направлено повідомлення:

а) органу, що відає реєстром в державі реєстрації;

б) всім держателям зареєстрованих іпотек або обтяжень, які не були встановлені на пред'явника;

в) всім держателям зареєстрованих іпотек або обтяжень, встановлених на пред'явника, та всім держателям морських застав, зазначених у статті 4, за умови, що компетентний орган, що здійснює примусовий продаж, отримав повідомлення про їхні відповідні вимоги; та

д) зареєстрованому власнику судна.

2. Таке повідомлення направляється не менш ніж за 30 днів до примусового продажу та містить:

а) інформацію про час та місце примусового продажу і такі відомості щодо примусового продажу або процедур, що призводять до примусового

продажу, які орган держави-учасниці, що виконує ці процедури, вважатиме достатніми для захисту інтересів осіб, які мають право на повідомлення; або,

б) якщо місце та час примусового продажу не можуть бути точно визначені, інформацію про приблизний час та передбачуване місце примусового продажу і такі відомості щодо примусового продажу, які орган держави-учасниці, який виконує ці процедури, вважатиме достатніми для захисту інтересів осіб, які мають право на повідомлення. Якщо направляється повідомлення згідно з пунктом "б", то додаткове повідомлення про фактичний час та місце примусового продажу направляється після того, як вони стануть відомі, але в будь-якому разі не пізніше ніж за сім днів до примусового продажу.

3. Повідомлення, згадане в пункті 2 цієї статті, складається в письмовій формі та направляється або рекомендованою поштою, або за допомогою будь-яких електронних чи інших відповідних засобів, які передбачають підтвердження отримання, заінтересованим особам, зазначеним в пункті 1, якщо про них є інформація. Крім того, повідомлення здійснюється шляхом оголошення в пресі в державі, де відбувається примусовий продаж, та, на розсуд органу, що здійснює примусовий продаж, в інших публікаціях.

Стаття 12. Наслідки примусового продажу

1. У разі примусового продажу судна в державі-учасниці всі зареєстровані іпотеки або обтяження, за винятком тих, які були прийняті покупцем за згодою їхніх держателів, і всі застави та інші обтяження будь-якого роду припиняють свою дію щодо цього судна за умови, що:

а) в момент продажу судно знаходиться в межах юрисдикції цієї держави; та

б) продаж здійснений згідно з законодавством зазначеної держави та положеннями статті 11 і цієї статті.

2. Витрати, що виникли у зв'язку з арештом та подальшим продажем судна, сплачуються з коштів, отриманих від продажу, в першу чергу. Такі

витрати включають, зокрема, витрати на утримання судна та екіпажу, а також заробітну плату, інші суми та витрати, які зазначені в пункті 1 "а" статті 4 і виникли з моменту арешту. Залишок отриманих коштів розподіляється згідно з положеннями цієї Конвенції в межах, необхідних для задоволення відповідних вимог. Після задоволення вимог всіх пред'явників можливі кошти, що залишаються, сплачуються власнику та вільно конвертуються.

3. Держава-учасниця може передбачити у своєму законодавстві, що в разі примусового продажу судна, яке сіло на мілину або затонуло та було видалене державним органом в інтересах безпеки судноплавства або захисту морського середовища, пов'язані з таким видаленням витрати сплачуються з коштів, отриманих від продажу, до задоволення всіх інших вимог, забезпечених морською заставою щодо судна.

4. Якщо в момент примусового продажу судно знаходиться у володінні суднобудівного або судноремонтного підприємства, яке згідно з законодавством держави-учасниці, в якій здійснюється продаж, має право утримання, то таке суднобудівне або судноремонтне підприємство повинно відмовитись від володіння судном на користь покупця, але при цьому воно має право отримати задоволення своєї вимоги з коштів, отриманих від продажу, після задоволення вимог держателів морських застав, згаданих у статті 4.

5. Якщо судно, зареєстроване в державі-учасниці, стало об'єктом примусового продажу в будь-якій державі-учасниці, то компетентний орган на прохання покупця видає документ, який засвідчує, що судно продане без будь-яких зареєстрованих іпотек або обтяжень, за винятком тих, які були прийняті покупцем, а також без будь-яких застав та інших обтяжень, за умови, що були дотримані положення пункту 1 "а" і "б". Після пред'явлення такого документа орган, що реєструє, зобов'язаний виключити відмітки про всі зареєстровані іпотеки або обтяження, за винятком тих, які були прийняті покупцем, та, залежно від обставин, зареєструвати судно на ім'я покупця або видати свідоцтво про його виключення з реєстру в зв'язку з новою реєстрацією.

6. Держави-учасниці забезпечують фактичну наявність та вільну конвертацію будь-яких коштів, отриманих від примусового продажу.

Стаття 13. Сфера застосування

1. Якщо в цій Конвенції не передбачене інше, її положення застосовуються до всіх морських суден, зареєстрованих в державі-учасниці або в державі, яка не є державою-учасницею, якщо на судна останньої поширюється юрисдикція держави-учасниці.

2. Ніщо в цій Конвенції не створює будь-яких прав та не є підставою для примусового здійснення будь-яких прав щодо будь-якого судна, яке належить державі або експлуатується нею та використовується тільки для державної некомерційної служби.

Стаття 14. Зв'язок між державами-учасницями

Для цілей статей 3, 11 і 12 компетентні органи держав-учасниць уповноважені вступати у безпосередній контакт один з одним.

Стаття 15. Колізія конвенцій

Ніщо в цій Конвенції не зачіпає застосування будь-якої міжнародної конвенції, яка передбачає обмеження відповідальності, або національного законодавства, яке вводить її в дію.

Стаття 16. Тимчасова зміна прапора

Якщо морське судно, зареєстроване в одній державі, отримує дозвіл тимчасово плавати під прапором іншої держави, застосовуються такі положення:

а) Для цілей цієї статті посилання в цій Конвенції на "державу, в якій зареєстроване судно", або на "державу реєстрації" вважаються посиланнями на державу, в якій судно було зареєстроване безпосередньо до зміни прапора, а посилання на "орган, що відає реєстром" вважаються посиланнями на орган, що відає реєстром в цій державі.

б) Законодавство держави реєстрації є визначальним для цілей визнання зареєстрованих іпотек та обтяжень.

с) Держава реєстрації вимагає, щоб в її реєстрі був запис із зазначенням держави, під прапором якої судну тимчасово дозволено плавати; аналогічним чином держава, під прапором якої судну тимчасово дозволено плавати, вимагає, щоб орган, що відає обліком судна, зробив у реєстрі запис із зазначенням держави реєстрації.

d) Жодна держава-учасниця не дозволяє судну, зареєстрованому в цій державі-учасниці, тимчасово плавати під прапором іншої держави, поки не будуть погашені всі зареєстровані іпотеки або обтяження щодо цього судна або не буде отримана письмова згода держателів усіх таких іпотек або обтяжень.

e) Повідомлення, про яке йдеться в статті 11, направляється також компетентному органу, що відає обліком судна у державі, під прапором якої судну тимчасово дозволено плавати.

f) Після пред'явлення свідоцтва про виключення з реєстру, згаданого в пункті 5 статті 12, компетентний орган, що відає обліком суден у державі, під прапором якої йому тимчасово дозволено плавати, на прохання покупця видає свідоцтво про те, що право плавати під прапором цієї держави анульоване.

g) Ніщо в цій Конвенції не повинно тлумачитись як таке, що покладає на держави-учасниці будь-які зобов'язання щодо дозволу іноземним суднам тимчасово плавати під їхнім прапором або національним суднам тимчасово плавати під іноземним прапором.

Стаття 17. Депозитарій

Ця Конвенція здається на зберігання Генеральному секретареві Організації Об'єднаних Націй.

Стаття 18. Підписання, ратифікація, прийняття, затвердження та приєднання

1. Ця Конвенція відкрита для підписання будь-якою державою в Центральних установах Організації Об'єднаних Націй в Нью-Йорку з 1 вересня 1993 року по 31 серпня 1994 року, а після цієї дати залишається відкритою для приєднання.

2. Держави можуть висловити свою згоду бути зв'язаними цією Конвенцією шляхом:

а) підписання без застереження про ратифікацію, прийняття або затвердження; або

б) підписання із застереженням про ратифікацію, прийняття або затвердження з подальшою ратифікацією, прийняттям або затвердженням; або

с) приєднання.

3. Ратифікація, прийняття, затвердження або приєднання здійснюються шляхом здачі відповідного документа на зберігання депозитарію.

Стаття 19. Набуття чинності

1. Ця Конвенція набуває чинності через 6 місяців після дати, на яку 10 держав висловлять свою згоду бути нею зв'язаними.

2. Для держави, яка висловила свою згоду бути зв'язаною цією Конвенцією після виконання умов для набуття нею чинності, така згода набуває чинності через 3 місяці після дати висловлення такої згоди.

Стаття 20. Перегляд та внесення змін та доповнень

1. Конференція держав-учасниць для перегляду або внесення змін та доповнень до цієї Конвенції скликається Генеральним секретарем Організації Об'єднаних Націй на прохання однієї третини держав-учасниць.

2. Будь-яка згода бути зв'язаною цією Конвенцією, висловлена після дати набуття чинності зміною та доповненням до цієї Конвенції, вважається такою, що стосується Конвенції з цією зміною та доповненням.

Стаття 21. Денонсація

1. Будь-яка держава-учасниця може денонсувати цю Конвенцію в будь-який час після дати набуття чинності цією Конвенцією для цієї держави.

2. Денонсація здійснюється шляхом здачі на зберігання депозитарію документа про денонсацію.

3. Денонсація набуває чинності через один рік або такий більш тривалий період часу, який може бути зазначений в документі про денонсацію, після отримання депозитарієм документа про денонсацію.

Стаття 22. Мови

Ця Конвенція складена в одному примірнику англійською, арабською, іспанською, китайською, російською та французькою мовами, причому всі тексти є рівно автентичними.

ВЧИНЕНО в м.Женеві шостого травня тисяча дев'ятсот дев'яносто третього року.

НА ПОСВІДЧЕННЯ ЧОГО нижчепідписані, належним чином на те уповноважені своїми відповідними урядами, підписали цю Конвенцію.

Вірність перекладу з російської на українську мову засвідчено начальником Служби офіційних перекладів Правового департаменту МЗС України.

Конвенція

про договір міжнародного автомобільного перевезення пасажирів і багажу (КАПП) (витяг: ст.ст. 10, 21)

*(Зміни до Конвенції додатково див. в Протоколі (995_686) від 05.07.78)
(Про приєднання до Конвенції див. Закон N 2239-IV (2239-15) від 15.12.2004,
ВВР, 2005, N 5, ст.113)*

Стаття 10

1. Вважається, що перевізник, який діє сумлінно, зробив дійсну видачу багажу, якщо він видав багаж пред'явнику багажної квитанції.

2. Якщо квитанція не пред'являється, то перевізник зобов'язаний видати багаж, на який була видана квитанція, тільки за умови, якщо особа, що претендує, доведе на нього своє право; якщо цей доказ є недостатнім, то перевізник може вимагати внесення відповідної застави, яка повертається після закінчення одного року, рахуючи з дня її внесення.

3. Багаж, не затребуваний після прибуття транспортного засобу, незалежно від того, чи була видана на нього багажна квитанція чи ні, здається на зберігання у відповідне надійне місце; перевізник зберігає його за рахунок пасажирів; він може доручити зберігання третій особі; хоронитель багажу має право на справедливий винагороду. Зберігання багажу регулюється, крім того, законодавством, яке діє в місці здачі багажу на зберігання.

Стаття 21

1. Щодо всіх спорів, які виникають з приводу перевезень, що підпадають під дію цієї Конвенції, позивач може за своїм вибором звернутися, крім компетентних судів держав, які беруть участь у Конвенції, призначених сторонами за загальною згодою, до судів держави, на території якої знаходиться:

а) головна контора відповідача, його звичайне місце проживання або контора, за допомогою якої був укладений договір перевезення, або

б) місце, де був заподіяний збиток, або

в) місце відправлення чи призначення,

і може звернутися лише до цих судів.

2. Якщо у разі виникнення будь-якого спору, до якого застосовується пункт 1 цієї статті, справа знаходиться у провадженні в суді, компетентному в силу цього пункту, або якщо щодо такого спору цим судом було винесене рішення, між тими самими сторонами не може бути порушено нової справи на тій самій підставі, за винятком тих випадків, коли

рішення суду, в якому був порушений перший позов, не підлягає виконанню в державі, у якій поданий новий позов.

3. Якщо щодо якого-небудь спору, до якого застосовується пункт 1 цієї статті, рішення, винесене судом однієї з Договірних держав, компетентним у силу цього пункту, підлягає виконанню в цій державі, це рішення стає також таким, що підлягає виконанню в кожній з інших Договірних держав після виконання передбачених для цього формальностей у цій державі. Перегляд суті справи не здійснюється.

4. Положення попереднього пункту стосуються рішень, винесених у присутності сторін, заочних рішень і примирного судочинства, але не стосуються ні судових рішень, які мають лише тимчасову силу, ні рішень, згідно з якими той, хто програв справу повинен сплатити не тільки судові витрати, але і відшкодувати відповідачу збитки, заподіяні повним або частковим незадоволенням його позовної вимоги.

5. Суд не має права вимагати від громадян держав, які беруть участь у Конвенції, місце проживання чи контора яких знаходиться в одній з цих держав, внесення застави для забезпечення сплати судових витрат, пов'язаних з пред'явленням позову, який стосується перевезень, що підпадають під дію цієї Конвенції.

Конвенція Організації Об'єднаних Націй «Про договори повністю або частково морського міжнародного перевезення вантажів»

(витяг: ст. 49)

(Нью-Йорк, 11 грудня 2008 року)

Стаття 49

Ніщо в цій Конвенції не зачіпає право перевізника або виконуючої сторони на утримання вантажу для забезпечення виплати належних сум, яке може бути передбачено договором перевезення або застосовним правом.

2. КОДИФІКОВАНІ НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ АКТИ УКРАЇНИ

ЦИВІЛЬНИЙ КОДЕКС УКРАЇНИ (витяг: ст.ст. 509-625, 709, 785, 883, 886, 1050, 1230, 1231)

від 23.05.2020, підстава - 590-IX

КНИГА П'ЯТА

ЗОБОВ'ЯЗАЛЬНЕ ПРАВО

Розділ I ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ПРО ЗОБОВ'ЯЗАННЯ

Глава 47 ПОНЯТТЯ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ. СТОРОНИ У ЗОБОВ'ЯЗАННІ

Стаття 509. Поняття зобов'язання та підстави його виникнення

1. Зобов'язанням є правовідношення, в якому одна сторона (боржник) зобов'язана вчинити на користь другої сторони (кредитора) певну дію (передати майно, виконати роботу, надати послугу, сплатити гроші тощо) або утриматися від вчинення певної дії (негативне зобов'язання), а кредитор має право вимагати від боржника виконання його обов'язку.

{Частина перша статті 509 із змінами, внесеними згідно із Законом № 1984-VIII від 23.03.2017}

2. Зобов'язання виникають з підстав, встановлених статтею 11 цього Кодексу.

3. Зобов'язання має ґрунтуватися на засадах добросовісності, розумності та справедливості.

Стаття 510. Сторони у зобов'язанні

1. Сторонами у зобов'язанні є боржник і кредитор.

2. У зобов'язанні на стороні боржника або кредитора можуть бути одна або одночасно кілька осіб.

3. Якщо кожна із сторін у зобов'язанні має одночасно і права, і обов'язки, вона вважається боржником у тому, що вона зобов'язана вчинити на користь другої сторони, і одночасно кредитором у тому, що вона має право вимагати від неї.

Стаття 511. Третя особа у зобов'язанні

1. Зобов'язання не створює обов'язку для третьої особи. У випадках, встановлених договором, зобов'язання може породжувати для третьої особи права щодо боржника та (або) кредитора.

Стаття 512. Підстави заміни кредитора у зобов'язанні

1. Кредитор у зобов'язанні може бути замінений іншою особою внаслідок:

- 1) передання ним своїх прав іншій особі за правочином (відступлення права вимоги);
- 2) правонаступництва;
- 3) виконання обов'язку боржника поручителем або заставодавцем (майновим поручителем);
- 4) виконання обов'язку боржника третьою особою.

2. Кредитор у зобов'язанні може бути замінений також в інших випадках, встановлених законом.

3. Кредитор у зобов'язанні не може бути замінений, якщо це встановлено договором або законом.

Стаття 513. Форма правочину щодо заміни кредитора у зобов'язанні

1. Правочин щодо заміни кредитора у зобов'язанні вчиняється у такій самій формі, що і правочин, на підставі якого виникло зобов'язання, право вимоги за яким передається новому кредиторіві.

2. Правочин щодо заміни кредитора у зобов'язанні, яке виникло на підставі правочину, що підлягає державній реєстрації, має бути зареєстрований в порядку, встановленому для реєстрації цього правочину, якщо інше не встановлено законом.

Стаття 514. Обсяг прав, що переходять до нового кредитора у зобов'язанні

1. До нового кредитора переходять права первісного кредитора у зобов'язанні в обсязі і на умовах, що існували на момент переходу цих прав, якщо інше не встановлено договором або законом.

Стаття 515. Зобов'язання, в яких заміна кредитора не допускається

1. Заміна кредитора не допускається у зобов'язаннях, нерозривно пов'язаних з особою кредитора, зокрема у зобов'язаннях про відшкодування шкоди, завданої каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю.

Стаття 516. Порядок заміни кредитора у зобов'язанні

1. Заміна кредитора у зобов'язанні здійснюється без згоди боржника, якщо інше не встановлено договором або законом.

2. Якщо боржник не був письмово повідомлений про заміну кредитора у зобов'язанні, новий кредитор несе ризик настання несприятливих для нього наслідків. У цьому разі виконання боржником свого обов'язку первісному кредиторіві є належним виконанням.

Стаття 517. Докази прав нового кредитора у зобов'язанні

1. Первісний кредитор у зобов'язанні повинен передати новому кредиторіві документи, які засвідчують права, що передаються, та інформацію, яка є важливою для їх здійснення.

2. Боржник має право не виконувати свого обов'язку новому кредиторіві до надання боржникові доказів переходу до нового кредитора прав у зобов'язанні.

Стаття 518. Заперечення боржника проти вимоги нового кредитора у зобов'язанні

1. Боржник має право висувати проти вимоги нового кредитора у зобов'язанні заперечення, які він мав проти первісного кредитора на момент одержання письмового повідомлення про заміну кредитора.

2. Якщо боржник не був письмово повідомлений про заміну кредитора у

зобов'язанні, він має право висунути проти вимоги нового кредитора заперечення, які він мав проти первісного кредитора на момент пред'явлення йому вимоги новим кредитором або, якщо боржник виконав свій обов'язок до пред'явлення йому вимоги новим кредитором, - на момент його виконання.

Стаття 519. Відповідальність первісного кредитора у зобов'язанні

1. Первісний кредитор у зобов'язанні відповідає перед новим кредитором за недійсність переданої йому вимоги, але не відповідає за невиконання боржником свого обов'язку, крім випадків, коли первісний кредитор поручився за боржника перед новим кредитором.

Стаття 520. Заміна боржника у зобов'язанні

1. Боржник у зобов'язанні може бути замінений іншою особою (переведення боргу) лише за згодою кредитора, якщо інше не передбачено законом.

{Частина перша статті 520 із змінами, внесеними згідно із Законом № 1617-VI від 24.07.2009}

Стаття 521. Форма правочину щодо заміни боржника у зобов'язанні

1. Форма правочину щодо заміни боржника у зобов'язанні визначається відповідно до положень статті 513 цього Кодексу.

Стаття 522. Заперечення нового боржника у зобов'язанні проти вимоги кредитора

1. Новий боржник у зобов'язанні має право висунути проти вимоги кредитора всі заперечення, що ґрунтуються на відносинах між кредитором і первісним боржником.

Стаття 523. Правові наслідки заміни боржника у зобов'язанні, забезпеченому порукою або заставою

1. Порука або застава, встановлена іншою особою, припиняється після заміни боржника, якщо поручитель або заставадавець не погодився забезпечувати виконання зобов'язання новим боржником.

2. Застава, встановлена первісним боржником, зберігається після заміни

боржника, якщо інше не встановлено договором або законом.

Стаття 524. Валюта зобов'язання

1. Зобов'язання має бути виражене у грошовій одиниці України - гривні.
2. Сторони можуть визначити грошовий еквівалент зобов'язання в іноземній валюті.

Стаття 525. Недопустимість односторонньої відмови від зобов'язання

1. Одностороння відмова від зобов'язання або одностороння зміна його умов не допускається, якщо інше не встановлено договором або законом.

Стаття 526. Загальні умови виконання зобов'язання

1. Зобов'язання має виконуватися належним чином відповідно до умов договору та вимог цього Кодексу, інших актів цивільного законодавства, а за відсутності таких умов та вимог - відповідно до звичаїв ділового обороту або інших вимог, що звичайно ставляться.

2. Виконання зобов'язань, реалізація, зміна та припинення певних прав у договірному зобов'язанні можуть бути зумовлені вчиненням або утриманням від вчинення однією із сторін у зобов'язанні певних дій чи настанням інших обставин, передбачених договором, у тому числі обставин, які повністю залежать від волі однієї із сторін.

{Статтю 526 доповнено частиною другою згідно із Законом № 1984-VIII від 23.03.2017}

Стаття 527. Виконання зобов'язання належними сторонами

1. Боржник зобов'язаний виконати свій обов'язок, а кредитор - прийняти виконання особисто, якщо інше не встановлено договором або законом, не впливає із суті зобов'язання чи звичаїв ділового обороту.

2. Кожна із сторін у зобов'язанні має право вимагати доказів того, що обов'язок виконується належним боржником або виконання приймається належним кредитором чи уповноваженою на це особою, і несе ризик наслідків непред'явлення такої вимоги.

Стаття 528. Виконання обов'язку боржника іншою особою

1. Виконання обов'язку може бути покладено боржником на іншу особу, якщо з умов договору, вимог цього Кодексу, інших актів цивільного законодавства або суті зобов'язання не впливає обов'язок боржника виконати зобов'язання особисто. У цьому разі кредитор зобов'язаний прийняти виконання, запропоноване за боржника іншою особою.

2. У разі невиконання або неналежного виконання обов'язку боржника іншою особою цей обов'язок боржник повинен виконати сам.

3. Інша особа може задовольнити вимогу кредитора без згоди боржника у разі небезпеки втратити право на майно боржника (право оренди, право застави тощо) внаслідок звернення кредитором стягнення на це майно. У цьому разі до іншої особи переходять права кредитора у зобов'язанні і застосовуються положення статей 512-519 цього Кодексу.

Стаття 529. Виконання зобов'язання частинами

1. Кредитор має право не приймати від боржника виконання його обов'язку частинами, якщо інше не встановлено договором, актами цивільного законодавства або не впливає із суті зобов'язання чи звичаїв ділового обороту.

Стаття 530. Строк (термін) виконання зобов'язання

1. Якщо у зобов'язанні встановлений строк (термін) його виконання, то воно підлягає виконанню у цей строк (термін).

Зобов'язання, строк (термін) виконання якого визначений вказівкою на подію, яка неминуче має настати, підлягає виконанню з настанням цієї події.

2. Якщо строк (термін) виконання боржником обов'язку не встановлений або визначений моментом пред'явлення вимоги, кредитор має право вимагати його виконання у будь-який час. Боржник повинен виконати такий обов'язок у семиденний строк від дня пред'явлення вимоги, якщо обов'язок негайного виконання не впливає із договору або актів цивільного законодавства.

Стаття 531. Дострокове виконання зобов'язання

1. Боржник має право виконати свій обов'язок достроково, якщо інше не

встановлено договором, актами цивільного законодавства або не впливає із суті зобов'язання чи звичаїв ділового обороту.

Стаття 532. Місце виконання зобов'язання

1. Місце виконання зобов'язання встановлюється у договорі.

Якщо місце виконання зобов'язання не встановлено у договорі, виконання провадиться:

1) за зобов'язанням про передання нерухомого майна - за місцезнаходженням цього майна;

2) за зобов'язанням про передання товару (майна), що виникає на підставі договору перевезення, - за місцем здавання товару (майна) перевізникові;

3) за зобов'язанням про передання товару (майна), що виникає на підставі інших правочинів, - за місцем виготовлення або зберігання товару (майна), якщо це місце було відоме кредиторіві на момент виникнення зобов'язання;

4) за грошовим зобов'язанням - за місцем проживання кредитора, а якщо кредитором є юридична особа, - за її місцезнаходженням на момент виникнення зобов'язання. Якщо кредитор на момент виконання зобов'язання змінив місце проживання (місцезнаходження) і сповістив про це боржника, зобов'язання виконується за новим місцем проживання (місцезнаходженням) кредитора з віднесенням на кредитора всіх витрат, пов'язаних із зміною місця виконання;

5) за іншим зобов'язанням - за місцем проживання (місцезнаходженням) боржника.

2. Зобов'язання може бути виконане в іншому місці, якщо це встановлено актами цивільного законодавства або впливає із суті зобов'язання чи звичаїв ділового обороту.

Стаття 533. Валюта виконання грошового зобов'язання

1. Грошове зобов'язання має бути виконане у гривнях.

2. Якщо у зобов'язанні визначено грошовий еквівалент в іноземній валюті, сума, що підлягає сплаті у гривнях, визначається за офіційним курсом відповідної валюти на день платежу, якщо інший порядок її визначення не

встановлений договором або законом чи іншим нормативно-правовим актом.

3. Використання іноземної валюти, а також платіжних документів в іноземній валюті при здійсненні розрахунків на території України за зобов'язаннями допускається у випадках, порядку та на умовах, встановлених законом.

Стаття 534. Черговість погашення вимог за грошовим зобов'язанням

1. У разі недостатності суми проведеного платежу для виконання грошового зобов'язання у повному обсязі ця сума погашає вимоги кредитора у такій черговості, якщо інше не встановлено договором або законом:

{Абзац перший частини першої статті 534 із змінами, внесеними згідно із Законом № 1734-VIII від 15.11.2016}

1) у першу чергу відшкодовуються витрати кредитора, пов'язані з одержанням виконання;

2) у другу чергу сплачуються проценти і неустойка;

3) у третю чергу сплачується основна сума боргу.

Стаття 535. Збільшення суми, що виплачується фізичній особі за грошовим зобов'язанням

1. У разі збільшення встановленого законом неоподаткованого мінімуму доходів громадян сума, що виплачується за грошовим зобов'язанням фізичній особі (на відшкодування шкоди, завданої каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю, за договором довічного утримання (догляду) та в інших випадках, встановлених договором або законом), пропорційно збільшується.

2. Якщо внаслідок виплати збільшеної суми сторона, яка зобов'язана провадити ці виплати, втрачає вигоди, на одержання яких вона могла розраховувати при укладенні договору, на вимогу цієї сторони договір може бути розірваний за рішенням суду.

Стаття 536. Проценти

1. За користування чужими грошовими коштами боржник зобов'язаний

сплачувати проценти, якщо інше не встановлено договором між фізичними особами.

2. Розмір процентів за користування чужими грошовими коштами встановлюється договором, законом або іншим актом цивільного законодавства.

Стаття 537. Виконання зобов'язання внесенням боргу в депозит нотаріуса, нотаріальної контори

{Назва статті 537 із змінами, внесеними згідно із Законом № 2435-VI від 06.07.2010}

1. Боржник має право виконати свій обов'язок шляхом внесення належних з нього кредиторів грошей або цінних паперів у депозит нотаріуса, нотаріальної контори в разі:

{Абзац перший частини першої статті 537 із змінами, внесеними згідно із Законом № 2435-VI від 06.07.2010}

1) відсутності кредитора або уповноваженої ним особи у місці виконання зобов'язання;

2) ухилення кредитора або уповноваженої ним особи від прийняття виконання або в разі іншого прострочення з їхнього боку;

3) відсутності представника недієздатного кредитора.

2. Нотаріус повідомляє кредитора у порядку, встановленому законом, про внесення боргу у депозит.

3. Порядок внесення цінних паперів, що існують у бездокументарній формі, в депозит нотаріуса (нотаріальної контори) встановлюється законодавством про депозитарну систему України.

Внесення на депозит нотаріуса цінних паперів, що існують в документарній формі, здійснюється шляхом вручення нотаріусу сертифіката таких цінних паперів.

{Статтю 537 доповнено новою частиною згідно із Законом № 5178-VI від 06.07.2012}

Стаття 538. Зустрічне виконання зобов'язання

1. Виконання свого обов'язку однією із сторін, яке відповідно до договору обумовлене виконанням другою стороною свого обов'язку, є зустрічним виконанням зобов'язання.

2. При зустрічному виконанні зобов'язання сторони повинні виконувати свої обов'язки одночасно, якщо інше не встановлено договором, актами цивільного законодавства, не впливає із суті зобов'язання або звичаїв ділового обороту.

Сторона, яка наперед знає, що вона не зможе виконати свого обов'язку, повинна своєчасно повідомити про це другу сторону.

3. У разі невиконання однією із сторін у зобов'язанні свого обов'язку або за наявності очевидних підстав вважати, що вона не виконає свого обов'язку у встановлений строк (термін) або виконає його не в повному обсязі, друга сторона має право зупинити виконання свого обов'язку, відмовитися від його виконання частково або в повному обсязі.

4. Якщо зустрічне виконання обов'язку здійснено однією із сторін, незважаючи на невиконання другою стороною свого обов'язку, друга сторона повинна виконати свій обов'язок.

Стаття 539. Виконання альтернативного зобов'язання

1. Альтернативним є зобов'язання, в якому боржник зобов'язаний вчинити одну з двох або кількох дій. Боржник має право вибору предмета зобов'язання, якщо інше не встановлено договором, актами цивільного законодавства, не впливає із суті зобов'язання або звичаїв ділового обороту.

Стаття 540. Виконання зобов'язання, в якому беруть участь кілька кредиторів або кілька боржників

1. Якщо у зобов'язанні беруть участь кілька кредиторів або кілька боржників, кожний із кредиторів має право вимагати виконання, а кожний із боржників повинен виконати обов'язок у рівній частці, якщо інше не встановлено договором або актами цивільного законодавства.

Стаття 541. Солідарне зобов'язання

1. Солідарний обов'язок або солідарна вимога виникають у випадках, встановлених договором або законом, зокрема у разі неподільності предмета зобов'язання.

Стаття 542. Солідарна вимога кредиторів

1. У разі солідарної вимоги кредиторів (солідарних кредиторів) кожний із кредиторів має право пред'явити боржникові вимогу у повному обсязі.

До пред'явлення вимоги одним із солідарних кредиторів боржник має право виконати свій обов'язок будь-кому із них на свій розсуд.

2. Боржник не має права висувати проти вимоги одного із солідарних кредиторів заперечення, що ґрунтуються на таких відносинах боржника з іншими солідарними кредиторами, в яких цей кредитор не бере участі.

3. Виконання боржником свого обов'язку одному із солідарних кредиторів у повному обсязі звільняє боржника від виконання решті солідарних кредиторів.

4. Солідарний кредитор, який одержав виконання від боржника, зобов'язаний передати належне кожному з решти солідарних кредиторів у рівній частці, якщо інше не встановлено договором між ними.

Стаття 543. Солідарний обов'язок боржників

1. У разі солідарного обов'язку боржників (солідарних боржників) кредитор має право вимагати виконання обов'язку частково або в повному обсязі як від усіх боржників разом, так і від будь-кого з них окремо.

2. Кредитор, який одержав виконання обов'язку не в повному обсязі від одного із солідарних боржників, має право вимагати недоодержане від решти солідарних боржників.

Солідарні боржники залишаються зобов'язаними доти, доки їхній обов'язок не буде виконаний у повному обсязі.

3. Солідарний боржник не має права висувати проти вимоги кредитора заперечення, що ґрунтуються на таких відносинах решти солідарних боржників

з кредитором, у яких цей боржник не бере участі.

4. Виконання солідарного обов'язку у повному обсязі одним із боржників припиняє обов'язок решти солідарних боржників перед кредитором.

5. Ліквідація солідарного боржника - юридичної особи, смерть солідарного боржника - фізичної особи не припиняють обов'язку решти солідарних боржників перед кредитором та не змінюють його обсягу та умов виконання.

{Статтю 543 доповнено частиною п'ятою згідно із Законом № 2478-VIII від 03.07.2018}

Стаття 544. Право боржника, який виконав солідарний обов'язок, на зворотну вимогу

1. Боржник, який виконав солідарний обов'язок, має право на зворотну вимогу (регрес) до кожного з решти солідарних боржників у рівній частці, якщо інше не встановлено договором або законом, за вирахуванням частки, яка припадає на нього.

2. Якщо один із солідарних боржників не сплатив частку, належну солідарному боржникові, який у повному обсязі виконав солідарний обов'язок, несплачене припадає на кожного з решти солідарних боржників у рівній частці.

Стаття 545. Підтвердження виконання зобов'язання

1. Прийнявши виконання зобов'язання, кредитор повинен на вимогу боржника видати йому розписку про одержання виконання частково або в повному обсязі.

2. Якщо боржник видав кредиторіві борговий документ, кредитор, приймаючи виконання зобов'язання, повинен повернути його боржникові. У разі неможливості повернення боргового документа кредитор повинен вказати про це у розписці, яку він видає.

3. Наявність боргового документа у боржника підтверджує виконання ним свого обов'язку.

4. У разі відмови кредитора повернути борговий документ або видати

розписку боржник має право затримати виконання зобов'язання. У цьому разі настає прострочення кредитора.

Глава 49

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИКОНАННЯ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ

§ 1. Загальні положення про забезпечення виконання зобов'язання

Стаття 546. Види забезпечення виконання зобов'язання

1. Виконання зобов'язання може забезпечуватися неустойкою, порукою, гарантією, заставою, притриманням, завдатком, правом довірчої власності.

{Частина перша статті 546 із змінами, внесеними згідно із Законом № 132-IX від 20.09.2019}

2. Договором або законом можуть бути встановлені інші види забезпечення виконання зобов'язання.

Стаття 547. Форма правочину щодо забезпечення виконання зобов'язання

1. Правочин щодо забезпечення виконання зобов'язання вчиняється у письмовій формі.

2. Правочин щодо забезпечення виконання зобов'язання, вчинений із недодержанням письмової форми, є нікчемним.

Стаття 548. Загальні умови забезпечення виконання зобов'язання

1. Виконання зобов'язання (основного зобов'язання) забезпечується, якщо це встановлено договором або законом.

2. Недійсне зобов'язання не підлягає забезпеченню. Недійсність основного зобов'язання (вимоги) спричиняє недійсність правочину щодо його забезпечення, якщо інше не встановлено цим Кодексом.

3. Недійсність правочину щодо забезпечення виконання зобов'язання не спричиняє недійсність основного зобов'язання.

§ 2. Неустойка

Стаття 549. Поняття неустойки

1. Неустойкою (штрафом, пенею) є грошова сума або інше майно, які

боржник повинен передати кредиторів у разі порушення боржником зобов'язання.

2. Штрафом є неустойка, що обчислюється у відсотках від суми невиконаного або неналежно виконаного зобов'язання.

3. Пенею є неустойка, що обчислюється у відсотках від суми несвоєчасно виконаного грошового зобов'язання за кожен день прострочення виконання.

Стаття 550. Підстави виникнення права на неустойку

1. Право на неустойку виникає незалежно від наявності у кредитора збитків, завданих невиконанням або неналежним виконанням зобов'язання.

2. Проценти на неустойку не нараховуються.

3. Кредитор не має права на неустойку в разі, якщо боржник не відповідає за порушення зобов'язання (стаття 617 цього Кодексу).

Стаття 551. Предмет неустойки

1. Предметом неустойки може бути грошова сума, рухоме і нерухоме майно.

2. Якщо предметом неустойки є грошова сума, її розмір встановлюється договором або актом цивільного законодавства.

Розмір неустойки, встановлений законом, може бути збільшений у договорі, якщо таке збільшення не заборонено законом.

{Абзац другий частини другої статті 551 із змінами, внесеними згідно із Законом № 1734-VIII від 15.11.2016}

Сторони можуть домовитися про зменшення розміру неустойки, встановленого актом цивільного законодавства, крім випадків, передбачених законом.

3. Розмір неустойки може бути зменшений за рішенням суду, якщо він значно перевищує розмір збитків, та за наявності інших обставин, які мають істотне значення.

Стаття 552. Правові наслідки сплати (передання) неустойки

1. Сплата (передання) неустойки не звільняє боржника від виконання

свого обов'язку в натурі.

2. Сплата (передання) неустойки не позбавляє кредитора права на відшкодування збитків, завданих невиконанням або неналежним виконанням зобов'язання.

§ 3. Порука

Стаття 553. Договір поруки

1. За договором поруки поручитель поручається перед кредитором боржника за виконання ним свого обов'язку.

Поручитель відповідає перед кредитором за порушення зобов'язання боржником.

2. Порукою може забезпечуватися виконання зобов'язання частково або у повному обсязі.

3. Поручителем може бути одна особа або кілька осіб.

Стаття 554. Правові наслідки порушення зобов'язання, забезпеченого порукою

1. У разі порушення боржником зобов'язання, забезпеченого порукою, боржник і поручитель відповідають перед кредитором як солідарні боржники, якщо договором поруки не встановлено додаткову (субсидіарну) відповідальність поручителя.

2. Поручитель відповідає перед кредитором у тому ж обсязі, що і боржник, включаючи сплату основного боргу, процентів, неустойки, відшкодування збитків, якщо інше не встановлено договором поруки.

3. Особи, які за одним чи за декількома договорами поруки поручилися перед кредитором за виконання боржником одного і того самого зобов'язання, є солідарними боржниками і відповідають перед кредитором солідарно, якщо інше не встановлено договором поруки.

{Частина третя статті 554 в редакції Закону № 2478-VIII від 03.07.2018}

Стаття 555. Права та обов'язки поручителя у разі пред'явлення до

НЬОГО ВИМОГИ

1. У разі одержання вимоги кредитора поручитель зобов'язаний повідомити про це боржника, а в разі пред'явлення до нього позову - подати клопотання про залучення боржника до участі у справі.

Якщо поручитель не повідомить боржника про вимогу кредитора і сам виконає зобов'язання, боржник має право висунути проти вимоги поручителя всі заперечення, які він мав проти вимоги кредитора.

2. Поручитель має право висунути проти вимоги кредитора заперечення, які міг би висунути сам боржник, за умови, що ці заперечення не пов'язані з особою боржника. Поручитель має право висунути ці заперечення також у разі, якщо боржник відмовився від них або визнав свій борг.

Стаття 556. Права поручителя, який виконав зобов'язання

1. Після виконання поручителем зобов'язання, забезпеченого порукою, кредитор повинен вручити йому документи, які підтверджують цей обов'язок боржника.

2. До поручителя, який виконав зобов'язання, забезпечене порукою, переходять усі права кредитора у цьому зобов'язанні, в тому числі й ті, що забезпечували його виконання.

3. До кожного з кількох поручителів, які виконали зобов'язання, забезпечене порукою, переходять права кредитора у розмірі частини обов'язку, що виконана ним.

Стаття 557. Повідомлення поручителя про виконання зобов'язання боржником

1. Боржник, який виконав зобов'язання, забезпечене порукою, повинен негайно повідомити про це поручителя.

2. Поручитель, який виконав зобов'язання, забезпечене порукою, у зв'язку з ненаправленням йому боржником повідомлення про виконання ним свого обов'язку, має право стягнути з кредитора безпідставно одержане або пред'явити зворотню вимогу до боржника.

Стаття 558. Оплата послуг поручителя

1. Поручитель має право на оплату послуг, наданих ним боржникові.

Стаття 559. Припинення поруки

1. Порука припиняється з припиненням забезпеченого нею зобов'язання.

У разі зміни зобов'язання без згоди поручителя, внаслідок чого збільшився обсяг відповідальності боржника, такий поручитель несе відповідальність за порушення зобов'язання боржником в обсязі, що існував до такої зміни зобов'язання.

{Частина перша статті 559 в редакції Закону № 2478-VIII від 03.07.2018}

2. Порука припиняється, якщо після настання строку виконання зобов'язання кредитор відмовився прийняти належне виконання, запропоноване боржником або поручителем.

3. Порука припиняється у разі переведення боргу на іншу особу, якщо поручитель не погодився забезпечувати виконання зобов'язання іншим боржником у договорі поруки чи при переведенні боргу.

{Частина третя статті 559 із змінами, внесеними згідно із Законом № 2478-VIII від 03.07.2018}

4. Порука припиняється після закінчення строку поруки, встановленого договором поруки. Якщо такий строк не встановлено, порука припиняється у разі виконання основного зобов'язання у повному обсязі або якщо кредитор протягом трьох років з дня настання строку (терміну) виконання основного зобов'язання не пред'явить позову до поручителя. Якщо строк (термін) виконання основного зобов'язання не встановлений або встановлений моментом пред'явлення вимоги, порука припиняється, якщо кредитор протягом трьох років з дня укладення договору поруки не пред'явить позову до поручителя. Для зобов'язань, виконання яких здійснюється частинами, строк поруки обчислюється окремо за кожною частиною зобов'язання, починаючи з дня закінчення строку або настання терміну виконання відповідної частини

такого зобов'язання.

{Частина четверта статті 559 в редакції Законів № 1414-VIII від 14.06.2016, № 2478-VIII від 03.07.2018}

5. Ліквідація боржника - юридичної особи не припиняє поруку, якщо до дня внесення до Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань запису про припинення боржника - юридичної особи кредитор звернувся до суду з позовом до поручителя у зв'язку з порушенням таким боржником зобов'язання.

{Статтю 559 доповнено частиною п'ятою згідно із Законом № 2478-VIII від 03.07.2018}

§ 4. Гарантія

Стаття 560. Поняття гарантії

1. За гарантією банк, інша фінансова установа, страхова організація (гарант) гарантує перед кредитором (бенефіціаром) виконання боржником (принципалом) свого обов'язку.

Гарант відповідає перед кредитором за порушення зобов'язання боржником.

Стаття 561. Строк дії гарантії

1. Гарантія діє протягом строку, на який вона видана.
2. Гарантія є чинною від дня її видачі, якщо в ній не встановлено інше.
3. Гарантія не може бути відкликана гарантом, якщо в ній не встановлено інше.

Стаття 562. Незалежність гарантії від основного зобов'язання

1. Зобов'язання гаранта перед кредитором не залежить від основного зобов'язання (його припинення або недійсності), зокрема і тоді, коли в гарантії міститься посилання на основне зобов'язання.

Стаття 563. Правові наслідки порушення боржником зобов'язання, забезпеченого гарантією

1. У разі порушення боржником зобов'язання, забезпеченого гарантією,

гарант зобов'язаний сплатити кредиторів грошову суму відповідно до умов гарантії.

2. Вимога кредитора до гаранта про сплату грошової суми відповідно до виданої ним гарантії пред'являється у письмовій формі. До вимоги додаються документи, вказані в гарантії.

3. У вимозі до гаранта або у доданих до неї документах кредитор повинен вказати, у чому полягає порушення боржником основного зобов'язання, забезпеченого гарантією.

4. Кредитор може пред'явити вимогу до гаранта у межах строку, встановленого у гарантії, на який її видано.

5. Кредитор не може передавати іншій особі право вимоги до гаранта, якщо інше не встановлено гарантією.

Стаття 564. Обов'язки гаранта під час розгляду вимоги кредитора

1. Після одержання вимоги кредитора гарант повинен негайно повідомити про це боржника і передати йому копії вимоги разом з доданими до неї документами.

2. Гарант повинен розглянути вимогу кредитора разом з доданими до неї документами в установленій у гарантії строк, а у разі його відсутності - в розумний строк і встановити відповідність вимоги та доданих до неї документів умовам гарантії.

Стаття 565. Право гаранта на відмову в задоволенні вимоги кредитора

1. Гарант має право відмовитися від задоволення вимоги кредитора, якщо вимога або додані до неї документи не відповідають умовам гарантії або якщо вони подані гарантові після закінчення строку дії гарантії.

2. Гарант повинен негайно повідомити кредитора про відмову від задоволення його вимоги.

3. Якщо гарант після пред'явлення до нього вимоги кредитора дізнався про недійсність основного зобов'язання або про його припинення, він повинен

негайно повідомити про це кредитора і боржника.

Повторна вимога кредитора, одержана гарантом після такого повідомлення, підлягає задоволенню.

Стаття 566. Обов'язок гаранта

1. Обов'язок гаранта перед кредитором обмежується сплатою суми, на яку видано гарантію.

У разі порушення гарантом свого обов'язку його відповідальність перед кредитором не обмежується сумою, на яку видано гарантію, якщо інше не встановлено у гарантії.

Стаття 567. Оплата послуг гаранта

1. Гарант має право на оплату послуг, наданих ним боржникові.

Стаття 568. Припинення гарантії

1. Зобов'язання гаранта перед кредитором припиняється у разі:

1) сплати кредитором суми, на яку видано гарантію;

2) закінчення строку дії гарантії;

3) відмови кредитора від своїх прав за гарантією шляхом повернення її гарантові або шляхом подання гаранту письмової заяви про звільнення його від обов'язків за гарантією.

2. Гарант, якому стало відомо про припинення гарантії, повинен негайно повідомити про це боржника.

Стаття 569. Право гаранта на зворотну вимогу до боржника

1. Гарант має право на зворотну вимогу (регрес) до боржника в межах суми, сплаченої ним за гарантією кредитором, якщо інше не встановлено договором між гарантом і боржником.

2. Гарант не має права на зворотну вимогу (регрес) до боржника у разі, якщо сума, сплачена гарантом кредитором, не відповідає умовам гарантії, якщо інше не встановлено договором між гарантом і боржником.

§ 5. Завдаток

Стаття 570. Поняття завдатку

1. Завдатком є грошова сума або рухоме майно, що видається кредиторіві боржником у рахунок належних з нього за договором платежів, на підтвердження зобов'язання і на забезпечення його виконання.

2. Якщо не буде встановлено, що сума, сплачена в рахунок належних з боржника платежів, є завдатком, вона вважається авансом.

Стаття 571. Правові наслідки порушення або припинення зобов'язання, забезпеченого завдатком

1. Якщо порушення зобов'язання сталося з вини боржника, завдаток залишається у кредитора.

Якщо порушення зобов'язання сталося з вини кредитора, він зобов'язаний повернути боржникові завдаток та додатково сплатити суму у розмірі завдатку або його вартості.

2. Сторона, винна у порушенні зобов'язання, має відшкодувати другій стороні збитки в сумі, на яку вони перевищують розмір (вартість) завдатку, якщо інше не встановлено договором.

3. У разі припинення зобов'язання до початку його виконання або внаслідок неможливості його виконання завдаток підлягає поверненню.

§ 6. Застава

Стаття 572. Поняття застави

1. В силу застави кредитор (заставодержатель) має право у разі невиконання боржником (заставадавцем) зобов'язання, забезпеченого заставою, одержати задоволення за рахунок заставленого майна переважно перед іншими кредиторами цього боржника, якщо інше не встановлено законом (право застави).

Стаття 573. Забезпечення майбутньої вимоги

1. Заставою може бути забезпечена вимога, яка може виникнути в майбутньому.

Стаття 574. Підстави виникнення застави

1. Застава виникає на підставі договору, закону або рішення суду.
2. До застави, яка виникає на підставі закону, застосовуються положення цього Кодексу щодо застави, яка виникає на підставі договору, якщо інше не встановлено законом.

Стаття 575. Окремі види застав

1. Іпотекою є застава нерухомого майна, що залишається у володінні заставодавця або третьої особи.
2. Закладом є застава рухомого майна, що передається у володіння заставодержателя або за його наказом - у володіння третій особі.
3. Правила про іпотеку землі та інші окремі види застав встановлюються законом.

Стаття 576. Предмет застави

1. Предметом застави може бути будь-яке майно (зокрема річ, цінні папери, майнові права), що може бути відчужене заставодавцем і на яке може бути звернене стягнення.
2. Предметом застави може бути майно, яке заставодавець набуде після виникнення застави (майбутній урожай, приплід худоби тощо).
3. Права заставодержателя (право застави) на річ, яка є предметом застави, поширюються на її приналежності, якщо інше не встановлено договором. Право застави поширюється на плоди, продукцію та доходи, одержані від використання заставленого майна, у випадках, встановлених договором.
4. Предметом застави не можуть бути:
  - культурні цінності, що є об'єктами права державної чи комунальної власності і занесені або підлягають занесенню до Державного реєстру національного культурного надбання;
  - пам'ятки культурної спадщини, занесені до Переліку пам'яток культурної спадщини, що не підлягають приватизації.

{Частина четверта статті 576 в редакції Закону № 2518-VI від 09.09.2010}

5. Предметом застави не можуть бути вимоги, які мають особистий характер, а також інші вимоги, застава яких заборонена законом.

6. Предмет застави залишається у заставодавця, якщо інше не встановлено договором або законом.

7. Застава окремих видів майна може бути заборонена або обмежена законом.

Стаття 577. Нотаріальне посвідчення договору застави та реєстрація застави

1. Якщо предметом застави є нерухоме майно, а також в інших випадках, встановлених законом, договір застави підлягає нотаріальному посвідченню, крім випадків, установлених законом.

{Частина перша статті 577 із змінами, внесеними згідно із Законом № 629-VIII від 16.07.2015}

2. Застава нерухомого майна підлягає державній реєстрації у випадках та в порядку, встановлених законом.

3. Застава рухомого майна може бути зареєстрована на підставі заяви заставодержателя або заставодавця з внесенням запису до Державного реєстру обтяжень рухомого майна.

4. Моментом реєстрації застави є дата та час внесення відповідного запису до Державного реєстру обтяжень рухомого майна.

{Стаття 577 із змінами, внесеними згідно із Законом № 1255-IV від 18.11.2003}

Стаття 578. Застава майна, що є у спільній власності

1. Майно, що є у спільній власності, може бути передане у заставу лише за згодою усіх співвласників.

Стаття 579. Заміна предмета застави

1. Предмет застави може бути замінений лише за згодою

заставодержателя, якщо інше не встановлено договором або законом.

Стаття 580. Ризик випадкового знищення або випадкового пошкодження предмета застави

1. Ризик випадкового знищення або випадкового пошкодження предмета застави несе власник заставленого майна, якщо інше не встановлено договором або законом.

2. У разі випадкового знищення або випадкового пошкодження предмета застави заставодавець на вимогу заставодержателя зобов'язаний надати рівноцінний предмет або, якщо це можливо, відновити знищений або пошкоджений предмет застави.

Стаття 581. Страхування предмета застави

1. Якщо предмет застави не підлягає обов'язковому страхуванню, він може бути застрахований за згодою сторін на погоджену суму.

У разі настання страхового випадку предметом застави стає право вимоги до страховика.

Стаття 582. Оцінка предмета застави

1. Оцінка предмета застави здійснюється у випадках, встановлених договором або законом.

2. Оцінка предмета застави здійснюється заставодавцем разом із заставодержателем відповідно до звичайних цін, що склалися на момент виникнення права застави, якщо інший порядок оцінки предмета застави не встановлений договором або законом.

Стаття 583. Сторони у договорі застави

1. Заставодавцем може бути боржник або третя особа (майновий поручитель).

2. Заставодавцем може бути власник речі або особа, якій належить майнове право, а також особа, якій власник речі або особа, якій належить майнове право, передали річ або майнове право з правом їх застави.

3. Застава права на чужу річ здійснюється за згодою власника цієї речі,

якщо для відчуження цього права відповідно до договору або закону потрібна згода власника.

Стаття 584. Зміст договору застави

1. У договорі застави визначаються суть, розмір і строк (термін) виконання зобов'язання, забезпеченого заставою, та (або) посилання на договір чи інший правочин, яким встановлено основне зобов'язання, подається опис предмета застави, а також визначаються інші умови, погоджені сторонами договору.

{Частина перша статті 584 із змінами, внесеними згідно із Законом № 2478-VIII від 03.07.2018}

2. Опис предмета застави у договорі застави може бути поданий у загальній формі (вказівка на вид заставленого майна тощо).

Стаття 585. Момент виникнення права застави

1. Право застави виникає з моменту укладення договору застави, а у випадках, коли договір підлягає нотаріальному посвідченню, - з моменту його нотаріального посвідчення, крім випадків, установлених законом.

{Частина перша статті 585 із змінами, внесеними згідно із Законом № 629-VIII від 16.07.2015}

2. Якщо предмет застави відповідно до договору або закону повинен перебувати у володінні заставодержателя, право застави виникає в момент передання йому предмета застави. Якщо таке передання було здійснене до укладення договору застави, право застави виникає з моменту його укладення.

Стаття 586. Користування та розпоряджання предметом застави

1. Заставодавець має право користуватися предметом застави відповідно до його призначення, у тому числі здобувати з нього плоди та доходи, якщо інше не встановлено договором і якщо це впливає із суті застави.

2. Заставодавець має право відчужувати предмет застави, передавати його в користування іншій особі або іншим чином розпоряджатися ним лише за згодою заставодержателя, якщо інше не встановлено договором або законом.

{Частина друга статті 586 із змінами, внесеними згідно із Законом № 1983-VIII від 23.03.2017}

3. Заставадавець має право заповідати заставлене майно. Правочин, яким обмежується право засталодавця заповідати заставлене майно, є нікчемним.

4. Заставодержатель має право користуватися переданим йому предметом застави лише у випадках, встановлених договором. За договором на заставодержателя може бути покладений обов'язок здобувати з предмета застави плоди та доходи.

Стаття 587. Обов'язки володільця предмета застави

1. Особа, яка володіє предметом застави, зобов'язана, якщо інше не встановлено договором:

1) вживати заходів, необхідних для збереження предмета застави;

2) утримувати предмет застави належним чином;

3) негайно повідомляти другу сторону договору застави про виникнення загрози знищення або пошкодження предмета застави.

2. Заставадавець, який володіє предметом застави, у разі втрати, псування, пошкодження або знищення заставленого майна з його вини зобов'язаний замінити або відновити це майно, якщо інше не встановлено договором.

3. Заставодержатель, який володіє предметом застави, у разі втрати, псування, пошкодження або знищення заставленого майна з його вини зобов'язаний відшкодувати засталодавцю завдані збитки.

Стаття 588. Наступна застава

1. Наступна застава майна, що вже заставлене, допускається, якщо інше не встановлено попереднім договором застави або законом.

2. Наступна застава майна не припиняє право застави попереднього заставодержателя.

3. Перший заставодержатель має переважне право перед наступними заставодержателями на задоволення своїх вимог за рахунок заставленого майна.

Вимоги наступних заставодержателів задовольняються в порядку черговості виникнення права застави, крім випадку, передбаченого частиною четвертою цієї статті.

4. Якщо предметом застави є рухоме майно, заставодержатель зареєстрованої застави має переважне право на задоволення вимог із заставленого майна перед заставодержателями незареєстрованих застав та застав, які зареєстровані пізніше.

5. Заставадавець незареєстрованої застави зобов'язаний надати кожному із заставодержателів інформацію про всі попередні застави майна в обсязі, встановленому статтею 584 цього Кодексу. Заставадавець зобов'язаний відшкодувати збитки, що виникли у будь-кого із заставодержателів внаслідок невиконання ним цього обов'язку.

{Стаття 588 із змінами, внесеними згідно із Законом № 1255-IV від 18.11.2003}

Стаття 589. Правові наслідки невиконання зобов'язання, забезпеченого заставою

1. У разі невиконання зобов'язання, забезпеченого заставою, заставодержатель набуває право звернення стягнення на предмет застави.

2. За рахунок предмета застави заставодержатель має право задовольнити в повному обсязі свою вимогу, що визначена на момент фактичного задоволення, включаючи сплату процентів, неустойки, відшкодування збитків, завданих порушенням зобов'язання, необхідних витрат на утримання заставленого майна, а також витрат, понесених у зв'язку із пред'явленням вимоги, якщо інше не встановлено договором.

Стаття 590. Звернення стягнення на предмет застави

1. Звернення стягнення на предмет застави здійснюється за рішенням суду, якщо інше не встановлено договором або законом.

2. Заставодержатель набуває право звернення стягнення на предмет застави в разі, коли зобов'язання не буде виконано у встановлений строк

(термін), якщо інше не встановлено договором або законом.

3. У разі ліквідації юридичної особи-заставаодавця застагодержатель набуває право звернення стягнення на заставлене майно незалежно від настання строку виконання зобов'язання, забезпеченого заставою.

4. У разі схвалення судом відповідно до законодавства про банкрутство плану санації чи реструктуризації боргів боржника за основним зобов'язанням, якщо він відмінний від засталоодавця, застагодержатель, який голосував проти схвалення плану санації юридичної особи чи плану реструктуризації боргів боржника - фізичної особи, набуває право звернення стягнення на заставлене майно незалежно від настання строку виконання зобов'язання, забезпеченого заставою.

{Статтю 590 доповнено новою частиною згідно з Кодексом № 2597-VIII від 18.10.2018}

5. У разі часткового виконання боржником зобов'язання, забезпеченого заставою, право звернення на предмет застави зберігається в первісному обсязі.

6. Якщо предметом застави є дві або більше речей (два або більше прав), стягнення може бути звернене на всі ці речі (права) або на будь-яку з речей (прав) на вибір застагодержателя.

Якщо застагодержатель зверне стягнення на одну річ (одне право), але його вимогу не буде задоволено в повному обсязі, він зберігає право застави на інші речі (права), які є предметом застави.

Стаття 591. Реалізація предмета застави

1. Реалізація предмета застави, на який звернене стягнення, провадиться шляхом його продажу з публічних торгів, якщо інше не встановлено договором або законом. Порядок реалізації предмета застави з публічних торгів встановлюється законом.

2. Початкова ціна предмета застави для його продажу з публічних торгів визначається в порядку, встановленому договором або законом. Якщо звернення стягнення здійснюється за рішенням суду, суд у своєму рішенні

може визначити початкову ціну предмета застави.

3. Якщо публічні торги оголошено такими, що не відбулися, предмет застави може бути за згодою заставодержателя та заставодавця переданий у власність заставодержателя за початковою ціною, якщо інше не встановлено договором або законом.

4. Якщо сума, одержана від реалізації предмета застави, не покриває вимоги заставодержателя, він має право отримати суму, якої не вистачає, з іншого майна боржника в порядку черговості відповідно до [статті 112](#) цього Кодексу, якщо інше не встановлено договором або законом.

Стаття 592. Дострокове виконання зобов'язання, забезпеченого заставою

1. Заставодержатель має право вимагати дострокового виконання зобов'язання, забезпеченого заставою, у разі:

- 1) передання заставодавцем предмета застави іншій особі без згоди заставодержателя, якщо одержання такої згоди було необхідним;
- 2) порушення заставодавцем правил про заміну предмета застави;
- 3) втрати предмета застави за обставин, за які заставодержатель не відповідає, якщо заставодавець не змінив або не відновив предмет застави.

2. Заставодержатель має право вимагати дострокового виконання зобов'язання, забезпеченого заставою, а якщо його вимога не буде задоволена, - звернути стягнення на предмет застави:

- 1) у разі порушення заставодавцем правил про наступну заставу;
- 2) у разі порушення заставодавцем правил про розпорядження предметом застави;
- 3) в інших випадках, встановлених договором.

Стаття 593. Припинення права застави

1. Право застави припиняється у разі:

- 1) припинення зобов'язання, забезпеченого заставою;
- 2) втрати предмета застави, якщо заставодавець не змінив предмет

застави;

3) реалізації предмета застави;

4) набуття заставодержателем права власності на предмет застави.

Право застави припиняється також в інших випадках, встановлених законом.

2. У разі припинення права застави на нерухоме майно до державного реєстру вносяться відповідні дані.

3. У разі припинення права застави внаслідок виконання забезпеченого заставою зобов'язання заставодержатель, у володінні якого перебувало заставлене майно, зобов'язаний негайно повернути його заставодавцеві.

4. Припинення основного зобов'язання внаслідок ліквідації боржника - юридичної особи, яка виступає боржником у такому зобов'язанні, не припиняє права застави (іпотеки) на майно, передане в заставу боржником та/або майновим поручителем такого боржника, якщо заставодержатель до ліквідації боржника - юридичної особи реалізував своє право щодо звернення стягнення на предмет застави (іпотеки) шляхом подання позову або пред'явлення вимоги.

{Статтю 593 доповнено частиною четвертою згідно із Законом № 2478-VIII від 03.07.2018}

§ 7. Притримання

Стаття 594. Право притримання

1. Кредитор, який правомірно володіє річчю, що підлягає передачі боржникові або особі, вказаній боржником, у разі невиконання ним у строк зобов'язання щодо оплати цієї речі або відшкодування кредиторів пов'язаних з нею витрат та інших збитків має право притримати її у себе до виконання боржником зобов'язання.

2. Притриманням речі можуть забезпечуватись інші вимоги кредитора, якщо інше не встановлено договором або законом.

3. Кредитор має право притримати річ у себе також у разі, якщо права на неї, які виникли після передачі речі у володіння кредитора, набула третя особа.

4. Ризик випадкового знищення або випадкового пошкодження притриманої речі несе кредитор, якщо інше не встановлено законом.

Стаття 595. Обов'язки кредитора, який притримує річ у себе

1. Кредитор, який притримує річ у себе, зобов'язаний негайно повідомити про це боржника.

2. Кредитор відповідає за втрату, псування або пошкодження речі, яку він притримує в себе, якщо втрата, псування або пошкодження сталися з його вини.

3. Кредитор не має права користуватися річчю, яку він притримує у себе.

Стаття 596. Розпорядження річчю, яку притримує кредитор

1. До кредитора, який притримує у себе річ боржника, не переходить право власності на неї.

2. Боржник, річ якого кредитор притримує, має право розпорядитися нею, повідомивши набувача про притримання речі і права кредитора.

Стаття 597. Задоволення вимог за рахунок речі, яку притримує кредитор

1. Вимоги кредитора, який притримує річ у себе, задовольняються з її вартості відповідно до статті 591 цього Кодексу.

§ 8. Довірча власність

Стаття 597¹. Право довірчої власності як спосіб забезпечення виконання зобов'язання за кредитним договором

1. За договором про встановлення довірчої власності одна сторона (довірчий засновник) передає майно другій стороні (довірчому власнику) на праві довірчої власності для забезпечення зобов'язання боржника за кредитним договором, договором позики.

2. Право довірчої власності як спосіб забезпечення виконання зобов'язань (далі - довірча власність) є різновидом права власності на майно, за яким кредитор, який отримав майно у довірчу власність (довірчий власник), не має права самостійно відчужувати таке майно, крім як для звернення стягнення на нього, а також викупу його для суспільних потреб у порядку, встановленому

законом.

3. З моменту встановлення довірчої власності право власності особи, яка передала своє майно у довірчу власність, припиняється.

4. До надання кредиту або позики, що забезпечується переданням нерухомого майна у довірчу власність, кредитор зобов'язаний запропонувати боржнику надання такого кредиту, позики, можливість забезпечити виконання цих зобов'язань іншим способом. Умови кредитного договору, договору позики, що забезпечується переданням майна у довірчу власність, можуть відрізнятися від умов кредитного договору, договору позики, що забезпечується в інший спосіб.

Стаття 597². Об'єкт довірчої власності

1. Об'єктом довірчої власності може бути майно, яке може бути відчужено і на яке може бути звернено стягнення.

2. Якщо законом не встановлено інше, об'єктом довірчої власності не можуть бути цінні папери та корпоративні права.

3. Режим довірчої власності не поширюється на плоди, продукцію та доходи, одержані від використання об'єкта довірчої власності, якщо інше не зазначено у договорі про встановлення довірчої власності.

Стаття 597³. Виникнення довірчої власності

1. Довірча власність виникає на підставі договору, укладеного у письмовій формі.

2. Довірчим засновником може бути боржник за основним зобов'язанням та/або інша особа, яка передає своє майно у довірчу власність з метою забезпечення виконання зобов'язань боржника.

3. Довірчим власником є кредитор за основним зобов'язанням.

4. Договір про встановлення довірчої власності на нерухоме майно укладається у письмовій формі і підлягає нотаріальному посвідченню.

5. Довірча власність на нерухоме майно виникає з моменту її реєстрації у Державному реєстрі речових прав на нерухоме майно.

6. Довірча власність на рухоме майно виникає з моменту укладення договору про встановлення довірчої власності, якщо таким договором не встановлено інше.

Стаття 597⁴. Користування об'єктом довірчої власності

1. Об'єктом довірчої власності має право користуватися довірчий засновник (далі - користувач). Користувачем також може бути інша особа, визначена договором про встановлення довірчої власності. Якщо об'єктом довірчої власності є земельна ділянка, передача її в користування іншим особам здійснюється в порядку, визначеному Земельним кодексом України.

2. Договір про встановлення довірчої власності може передбачати право користувача передавати об'єкт довірчої власності у тимчасове користування третім особам.

3. Користувач, який не є довірчим власником, втрачає право користування об'єктом довірчої власності з дня отримання ним повідомлення про прийняття довірчим власником рішення про звернення стягнення на такий об'єкт. Право користування об'єктом довірчої власності, який є житловим приміщенням, втрачається у порядку, встановленому [статтею 597⁹](#) цього Кодексу.

4. Довірчий власник має право у будь-який час протягом строку дії довірчої власності та за умови попереднього повідомлення користувача перевіряти наявність, стан, умови збереження та використання об'єкта довірчої власності. Договором може бути передбачено періодичність таких перевірок, їх тривалість, обов'язковість попередження користувача про перевірку, а також інші умови здійснення перевірки об'єкта довірчої власності.

5. Періодичність перевірок об'єкта довірчої власності, що є житловим приміщенням, не може перевищувати одного разу на місяць, а тривалість однієї перевірки - двох годин.

Стаття 597⁵. Обов'язки користувача

1. Користувач зобов'язаний утримуватися від дій, які виходять за межі

нормального зносу об'єкта довірчої власності та можуть істотно знизити його вартість або завдати іншої шкоди.

2. Користувач несе витрати на утримання об'єкта довірчої власності, якщо інше не встановлено договором.

3. Договором можуть бути встановлені інші обов'язки користувача.

Стаття 597⁶. Правові наслідки порушення зобов'язання боржником

1. У разі прострочення виконання боржником основного зобов'язання довірчий власник має право звернути стягнення на об'єкт довірчої власності за умови, що строк прострочення перевищує 20 календарних днів. У разі прострочення боржником виконання частини основного зобов'язання довірчий власник має право звернути стягнення на об'єкт довірчої власності, якщо прострочення виконання боржником основного зобов'язання триває більше 30 календарних днів.

2. Договором, яким встановлена довірка власність або на підставі якого виникло основне зобов'язання, можуть бути встановлені інші підстави, з настанням яких у довірчого власника виникає право звернути стягнення на об'єкт довірчої власності.

3. У разі порушення боржником зобов'язань, зазначених у договорі про встановлення довірчої власності (крім основного зобов'язання), довірчий власник має право прийняти рішення про необхідність дострокового виконання основного зобов'язання та повідомити про таке рішення боржника. Якщо боржник не виконує рішення довірчого власника про дострокове виконання основного зобов'язання протягом 30 календарних днів з моменту отримання такого повідомлення (якщо інший строк не встановлено договором), довірчий власник має право звернути стягнення на об'єкт довірчої власності.

4. У разі порушення користувачем обов'язків щодо збереження чи користування об'єктом довірчої власності довірчий власник може скористатися правами, визначеними частиною другою цієї статті, та/або вжити заходів для збереження чи страхування об'єкта довірчої власності у своїх інтересах та за

власний рахунок. Користувач зобов'язаний на вимогу довірчого власника негайно відшкодувати останньому всі витрати, понесені у зв'язку із вжиттям заходів щодо збереження та страхування об'єкта довірчої власності.

Стаття 597⁷. Обов'язкове звернення стягнення на об'єкт довірчої власності

1. Якщо інше не передбачено договором про встановлення довірчої власності, довірчий власник зобов'язаний звернути стягнення на об'єкт довірчої власності у разі настання однієї з таких обставин:

1) державної реєстрації рішення про припинення юридичної особи - боржника за основним зобов'язанням або довірчого власника;

2) прийняття судом постанови про визнання боржника за основним зобов'язанням або довірчого власника банкрутом та відкриття ліквідаційної процедури;

3) смерті боржника за основним зобов'язанням, визнання його недієздатним або померлим.

2. Під час звернення стягнення на об'єкт довірчої власності у випадку, передбаченому [пунктом 3](#) частини першої цієї статті, усі повідомлення, які відповідно до цього Кодексу повинні бути надіслані довірчому засновнику, надсилаються відповідно опікуну, спадкоємцям довірчого засновника, виконавцю заповіту або особі, яка управляє спадщиною.

Стаття 597⁸. Порядок звернення стягнення на об'єкт довірчої власності

1. Якщо інше не визначено договором про встановлення довірчої власності, звернення стягнення на об'єкт довірчої власності відбувається шляхом його продажу довірчим власником будь-якій особі-покупцеві. Довірчий власник зобов'язаний не пізніше ніж за 30 днів до укладення договору купівлі-продажу письмово повідомити боржника, користувача та довірчого засновника про свій намір укласти цей договір та мінімальну ціну продажу. У разі невиконання зазначеної вимоги довірчий власник зобов'язаний відшкодувати

таким особам завдані збитки.

2. Протягом п'ятиденного строку з дня отримання повідомлення, зазначеного у частині першій цієї статті, боржник (користувач, довірчий засновник) має право письмово повідомити довірчого власника про свій намір придбати об'єкт довірчої власності та внести грошову суму в розмірі мінімальної ціни продажу об'єкта довірчої власності, повідомленої довірчим власником, на депозит нотаріуса. З дня отримання довірчим власником зазначеного повідомлення та внесення відповідної грошової суми на депозит нотаріуса боржник (користувач, довірчий засновник) набуває переважне право на придбання об'єкта довірчої власності у довірчого власника.

3. Ціна продажу об'єкта довірчої власності встановлюється довірчим власником одноособово та не може бути меншою за мінімальну ціну, повідомлену боржникові (користувачеві, довірчому засновникові).

4. Сума перевищення ціни продажу об'єкта довірчої власності над розміром заборгованості боржника перед довірчим власником сплачується довірчим власником довірчому засновнику, якщо інше не передбачено договором про встановлення права довірчої власності.

5. Довірчий власник, який звернув стягнення на об'єкт довірчої власності, надсилає довірчому засновнику та боржнику, якщо він не є довірчим засновником, звіт про розподіл коштів від продажу об'єкта довірчої власності.

6. Договором про встановлення довірчої власності може бути передбачено інший порядок звернення стягнення на об'єкт довірчої власності, мінімальна ціна продажу такого об'єкта довірчим власником або ж право довірчого власника отримати об'єкт довірчої власності у свою власність (без обмежень на користування та розпорядження) у рахунок виконання зобов'язань боржника.

7. За рахунок об'єкта довірчої власності довірчий власник має право задовольнити у повному обсязі свою вимогу, розмір якої визначається на момент фактичного задоволення, включаючи сплату процентів, неустойки,

відшкодування збитків, завданих порушенням зобов'язання, та необхідних витрат на утримання об'єкта довірчої власності, якщо інше не встановлено договором.

Стаття 597⁹. Особливості звернення стягнення на житлові приміщення

1. Після прийняття рішення про звернення стягнення на житлове приміщення, що є об'єктом довірчої власності, всі мешканці такого приміщення зобов'язані на письмову вимогу довірчого власника або особи, яка отримала право власності на приміщення від довірчого власника, звільнити житлове приміщення протягом десяти днів з дня отримання такої вимоги. Якщо мешканці не звільняють житлове приміщення у встановлений цим Кодексом або інший погоджений сторонами строк, їх примусове виселення здійснюється на підставі рішення суду.

Стаття 597¹⁰. Звернення стягнення на об'єкт довірчої власності на вимогу третіх осіб

1. Звернення стягнення на об'єкт довірчої власності за зобов'язаннями довірчого власника не допускається.

2. Кредитор боржника, який повністю виконав основне зобов'язання боржника перед довірчим власником, може вимагати звернення стягнення на об'єкт довірчої власності за зобов'язаннями довірчого засновника.

Стаття 597¹¹. Припинення довірчої власності

1. Протягом п'яти робочих днів з дня припинення (у тому числі у зв'язку з його повним виконанням) основного зобов'язання довірчий власник зобов'язаний передати право власності на об'єкт довірчої власності довірчому засновнику, якщо інше не визначено договором про встановлення довірчої власності.

2. Передача права власності на об'єкт довірчої власності у випадку, встановленому частиною першою цієї статті, здійснюється згідно з актом приймання-передачі, який підписується довірчим власником та особою, якій

передається об'єкт довірчої власності. Акт приймання-передачі нерухомого об'єкта довірчої власності підлягає нотаріальному посвідченню.

3. Якщо незважаючи на повне виконання боржником свого зобов'язання, довірчий власник ухиляється від укладення та нотаріального посвідчення акта приймання-передачі, боржник або інша особа, яка має право на отримання права власності на об'єкт довірчої власності, має право звернутися до суду з позовом про визнання свого права власності на об'єкт довірчої власності або до нотаріуса за вчиненням виконавчого напису про витребування об'єкта довірчої власності у довірчого власника.

4. За результатами відчуження довірчим власником об'єкта довірчої власності (внаслідок звернення стягнення на такий об'єкт або внаслідок його передачі за актом приймання-передачі довірчому засновникові чи іншій особі) у набувача виникає право власності на такий об'єкт, якщо інше не встановлено законом або договором. Право власності нового власника на нерухоме майно виникає з моменту реєстрації такого права у Державному реєстрі речових прав на нерухоме майно.

Стаття 597¹². Відступлення прав довірчого власника

1. У випадку відступлення довірчим власником своїх прав за основним зобов'язанням третій особі до такої третьої особи переходять права та обов'язки довірчого власника за договором про встановлення довірчої власності, якщо довірчий засновник надав згоду на такий перехід та інше не зазначено у договорі про встановлення довірчої власності. Підпис довірчого засновника на заяві про надання згоди на перехід права довірчої власності підлягає нотаріальному засвідченню.

2. Довірча власність у третьої особи (нового кредитора за основним зобов'язанням) виникає з моменту її реєстрації у Державному реєстрі речових прав на нерухоме майно.

Стаття 597¹³. Придбання майна у довірчу власність в інтересах іншої особи

1. Довірча власність може виникнути на підставі договору, відповідно до якого одна сторона за власний рахунок, але в інтересах та за рекомендацією іншої сторони придбаває у третьої особи майно у довірчу власність. При цьому сторона, яка придбала майно у довірчу власність, отримує право вимоги до особи, за рекомендацією якої відбулося придбання, щодо сплати компенсації вартості такого майна та/або процентів за користування чужими грошовими коштами.

2. У випадку, зазначеному в частині першій цієї статті, особа, яка придбала майно, набуває прав та обов'язків довірчого власника, а особа, в інтересах та за рекомендацією якої було придбане майно, - довірчого засновника.

{Главу 49 доповнено параграфом 8 згідно із Законом № 132-IX від 20.09.2019}

Глава 50

ПРИПИНЕННЯ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ

Стаття 598. Підстави припинення зобов'язання

1. Зобов'язання припиняється частково або у повному обсязі на підставах, встановлених договором або законом.

2. Припинення зобов'язання на вимогу однієї із сторін допускається лише у випадках, встановлених договором або законом.

3. Особливості припинення зобов'язань за договорами купівлі-продажу цінних паперів, укладених на фондовій біржі, встановлюються законодавством.

{Статтю 598 доповнено частиною третьою згідно із Законом № 5178-VI від 06.07.2012}

4. Законом можуть бути встановлені випадки, коли припинення зобов'язань на певних підставах не допускається.

{Статтю 598 доповнено частиною четвертою згідно із Законом № 629-

VIII від 16.07.2015}

Стаття 599. Припинення зобов'язання виконанням

1. Зобов'язання припиняється виконанням, проведеним належним чином.

Стаття 600. Припинення зобов'язання переданням відступного

1. Зобов'язання припиняється за згодою сторін внаслідок передання боржником кредиторів відступного (грошей, іншого майна тощо). Розмір, строки й порядок передання відступного встановлюються сторонами.

Стаття 601. Припинення зобов'язання зарахуванням

1. Зобов'язання припиняється зарахуванням зустрічних однорідних вимог, строк виконання яких настав, а також вимог, строк виконання яких не встановлений або визначений моментом пред'явлення вимоги.

2. Зарахування зустрічних вимог може здійснюватися за заявою однієї із сторін.

Стаття 602. Недопустимість зарахування зустрічних вимог

1. Не допускається зарахування зустрічних вимог:

1) про відшкодування шкоди, завданої каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю;

2) про стягнення аліментів;

3) щодо довічного утримання (догляду);

4) у разі спливу позовної давності;

4¹) за зобов'язаннями, стороною яких є неплатоспроможний банк, крім випадків, установлених законом;

{Частина першу статті 602 доповнено пунктом 4¹ згідно із Законом № 629-VIII від 16.07.2015}

5) в інших випадках, встановлених договором або законом.

Стаття 603. Зарахування у разі заміни кредитора

1. У разі заміни кредитора боржник має право пред'явити проти вимоги нового кредитора свою зустрічну вимогу до первісного кредитора.

2. У разі заміни кредитора зарахування проводиться, якщо вимога

виникла на підставі, що існувала на момент одержання боржником письмового повідомлення про заміну кредитора, і строк вимоги настав до його одержання або цей строк не встановлений чи визначений моментом пред'явлення вимоги.

Якщо боржник не був письмово повідомлений про заміну кредитора, зарахування проводиться, якщо вимога виникла на підставі, що існувала на момент пред'явлення боржникові вимоги новим кредитором або, якщо боржник виконав свій обов'язок до пред'явлення йому вимоги новим кредитором, - на момент його виконання.

Стаття 604. Припинення зобов'язання за домовленістю сторін

1. Зобов'язання припиняється за домовленістю сторін.

2. Зобов'язання припиняється за домовленістю сторін про заміну первісного зобов'язання новим зобов'язанням між тими ж сторонами (новація).

3. Новація не допускається щодо зобов'язань про відшкодування шкоди, завданої каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю, про сплату аліментів та в інших випадках, встановлених законом.

4. Новація припиняє додаткові зобов'язання, пов'язані з первісним зобов'язанням, якщо інше не встановлено договором, крім випадків, коли первісне зобов'язання змінене планом санації або реструктуризації згідно з Кодексом України з процедур банкрутства і заставодержатель проголосував проти такого плану.

{Частина четверта статті 604 із змінами, внесеними згідно з Кодексом № 2597-VIII від 18.10.2018}

Стаття 605. Припинення зобов'язання прощенням боргу

1. Зобов'язання припиняється внаслідок звільнення (прощення боргу) кредитором боржника від його обов'язків, якщо це не порушує прав третіх осіб щодо майна кредитора.

Стаття 606. Припинення зобов'язання поєднанням боржника і кредитора в одній особі

1. Зобов'язання припиняється поєднанням боржника і кредитора в одній

особі.

Стаття 607. Припинення зобов'язання неможливістю його виконання

1. Зобов'язання припиняється неможливістю його виконання у зв'язку з обставиною, за яку жодна із сторін не відповідає.

Стаття 608. Припинення зобов'язання смертю фізичної особи

1. Зобов'язання припиняється смертю боржника, якщо воно є нерозривно пов'язаним з його особою і у зв'язку з цим не може бути виконане іншою особою.

2. Зобов'язання припиняється смертю кредитора, якщо воно є нерозривно пов'язаним з особою кредитора.

Стаття 609. Припинення зобов'язання ліквідацією юридичної особи

1. Зобов'язання припиняється ліквідацією юридичної особи (боржника або кредитора), крім випадків, коли законом або іншими нормативно-правовими актами виконання зобов'язання ліквідованої юридичної особи покладається на іншу юридичну особу, зокрема за зобов'язаннями про відшкодування шкоди, завданої каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю.

Глава 51

ПРАВОВІ НАСЛІДКИ ПОРУШЕННЯ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ.

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ

Стаття 610. Порухення зобов'язання

1. Порухенням зобов'язання є його невиконання або виконання з порухенням умов, визначених змістом зобов'язання (неналежне виконання).

Стаття 611. Правові наслідки порухення зобов'язання

1. У разі порухення зобов'язання настають правові наслідки, встановлені договором або законом, зокрема:

1) припинення зобов'язання внаслідок односторонньої відмови від зобов'язання, якщо це встановлено договором або законом, або розірвання

договору;

- 2) зміна умов зобов'язання;
- 3) сплата неустойки;
- 4) відшкодування збитків та моральної шкоди.

2. У разі порушення боржником негативного зобов'язання кредитор незалежно від сплати неустойки та (або) відшкодування збитків і моральної шкоди має право вимагати припинення дії, від вчинення якої боржник зобов'язався утриматися, якщо це не суперечить змісту зобов'язання. Така вимога може бути пред'явлена кредитором і в разі виникнення реальної загрози порушення такого зобов'язання.

{Статтю 611 доповнено частиною другою згідно із Законом № 1984-VIII від 23.03.2017}

Стаття 612. Прострочення боржника

1. Боржник вважається таким, що прострочив, якщо він не приступив до виконання зобов'язання або не виконав його у строк, встановлений договором або законом.

2. Боржник, який прострочив виконання зобов'язання, відповідає перед кредитором за завдані простроченням збитки і за неможливість виконання, що випадково настала після прострочення.

3. Якщо внаслідок прострочення боржника виконання зобов'язання втратило інтерес для кредитора, він може відмовитися від прийняття виконання і вимагати відшкодування збитків.

4. Прострочення боржника не настає, якщо зобов'язання не може бути виконане внаслідок прострочення кредитора.

Стаття 613. Прострочення кредитора

1. Кредитор вважається таким, що прострочив, якщо він відмовився прийняти належне виконання, запропоноване боржником, або не вчинив дій, що встановлені договором, актами цивільного законодавства чи впливають із суті зобов'язання або звичаїв ділового обороту, до вчинення яких боржник не

міг виконати свого обов'язку.

Кредитор також вважається таким, що прострочив, у випадках, встановлених частиною четвертою статті 545 цього Кодексу.

2. Якщо кредитор не вчинив дії, до вчинення яких боржник не міг виконати свій обов'язок, виконання зобов'язання може бути відстрочене на час прострочення кредитора.

3. Боржник не має права на відшкодування збитків, завданих простроченням кредитора, якщо кредитор доведе, що прострочення не є наслідком його вини або осіб, на яких за законом чи дорученням кредитора було покладено прийняття виконання.

4. Боржник за грошовим зобов'язанням не сплачує проценти за час прострочення кредитора.

Стаття 614. Вина як підстава відповідальності за порушення зобов'язання

1. Особа, яка порушила зобов'язання, несе відповідальність за наявності її вини (умислу або необережності), якщо інше не встановлено договором або законом.

Особа є невинуватою, якщо вона доведе, що вжила всіх залежних від неї заходів щодо належного виконання зобов'язання.

2. Відсутність своєї вини доводить особа, яка порушила зобов'язання.

3. Правочин, яким скасовується чи обмежується відповідальність за умисне порушення зобов'язання, є нікчемним.

Стаття 615. Одностороння відмова від зобов'язання

1. У разі порушення зобов'язання однією стороною друга сторона має право частково або в повному обсязі відмовитися від зобов'язання, якщо це встановлено договором або законом.

2. Одностороння відмова від зобов'язання не звільняє винну сторону від відповідальності за порушення зобов'язання.

3. Внаслідок односторонньої відмови від зобов'язання частково або у

повному обов'язі відповідно змінюються умови зобов'язання або воно припиняється.

Стаття 616. Правові наслідки порушення зобов'язання з вини кредитора

1. Якщо порушення зобов'язання сталося з вини кредитора, суд відповідно зменшує розмір збитків та неустойки, які стягуються з боржника.

2. Суд має право зменшити розмір збитків та неустойки, які стягуються з боржника, якщо кредитор умисно або з необережності сприяв збільшенню розміру збитків, завданих порушенням зобов'язання, або не вжив заходів щодо їх зменшення.

Стаття 617. Підстави звільнення від відповідальності за порушення зобов'язання

1. Особа, яка порушила зобов'язання, звільняється від відповідальності за порушення зобов'язання, якщо вона доведе, що це порушення сталося внаслідок випадку або непереборної сили.

Не вважається випадком, зокрема, недодержання своїх обов'язків контрагентом боржника, відсутність на ринку товарів, потрібних для виконання зобов'язання, відсутність у боржника необхідних коштів.

Стаття 618. Відповідальність боржника за дії інших осіб

1. Боржник відповідає за порушення зобов'язання іншими особами, на яких було покладено його виконання (стаття 528 цього Кодексу), якщо договором або законом не встановлено відповідальність безпосереднього виконавця.

Стаття 619. Субсидіарна відповідальність

1. Договором або законом може бути передбачена поряд із відповідальністю боржника додаткова (субсидіарна) відповідальність іншої особи.

2. До пред'явлення вимоги особі, яка несе субсидіарну відповідальність, кредитор повинен пред'явити вимогу до основного боржника.

Якщо основний боржник відмовився задовольнити вимогу кредитора або кредитор не одержав від нього в розумний строк відповіді на пред'явлену вимогу, кредитор може пред'явити вимогу в повному обсязі до особи, яка несе субсидіарну відповідальність.

3. Кредитор не може вимагати задоволення своєї вимоги від особи, яка несе субсидіарну відповідальність, якщо ця вимога може бути задоволена шляхом зарахування зустрічної вимоги до основного боржника.

4. Особа, яка несе субсидіарну відповідальність, повинна до задоволення вимоги, пред'явленої їй кредитором, повідомити про це основного боржника, а у разі пред'явлення позову, - подати клопотання про залучення основного боржника до участі у справі.

У разі недотримання цих вимог особою, яка несе субсидіарну відповідальність, основний боржник має право висунути проти регресної вимоги особи, яка несе субсидіарну відповідальність, заперечення, які він мав проти кредитора.

Стаття 620. Правові наслідки невиконання обов'язку передати річ, визначену індивідуальними ознаками

1. У разі невиконання боржником обов'язку передати кредиторіві у власність або у користування річ, визначену індивідуальними ознаками, кредитор має право витребувати цю річ у боржника та вимагати її передання відповідно до умов зобов'язання.

2. Кредитор втрачає право на витребування у боржника речі, визначеної індивідуальними ознаками, у разі, якщо ця річ вже передана третій особі у власність або в користування.

Якщо річ, визначену індивідуальними ознаками, ще не передано, переважне право на її одержання має той з кредиторів, зобов'язання на користь якого виникло раніше, а коли це неможливо визначити, - кредитор, який першим пред'явив позов.

Стаття 621. Виконання зобов'язання за рахунок боржника

1. У разі невиконання боржником для кредитора певної роботи чи ненадання йому послуги кредитор має право виконати цю роботу власними силами або доручити її виконання чи надання послуги третій особі і вимагати від боржника відшкодування збитків, якщо інше не встановлено договором, актами цивільного законодавства або не впливає із суті зобов'язання.

Стаття 622. Відповідальність і виконання зобов'язання в натурі

1. Боржник, який сплатив неустойку і відшкодував збитки, завдані порушенням зобов'язання, не звільняється від обов'язку виконати зобов'язання в натурі, якщо інше не встановлено договором або законом.

2. У разі відмови кредитора від прийняття виконання, яке внаслідок прострочення втратило для нього інтерес (стаття 612 цього Кодексу), або передання відступного (стаття 600 цього Кодексу) боржник звільняється від обов'язку виконати зобов'язання в натурі.

3. У разі відмови кредитора від договору (стаття 615 цього Кодексу) боржник звільняється від обов'язку виконати зобов'язання в натурі.

Стаття 623. Відшкодування збитків, завданих порушенням зобов'язання

1. Боржник, який порушив зобов'язання, має відшкодувати кредиторів завдані цим збитки.

2. Розмір збитків, завданих порушенням зобов'язання, доказується кредитором.

3. Збитки визначаються з урахуванням ринкових цін, що існували на день добровільного задоволення боржником вимоги кредитора у місці, де зобов'язання має бути виконане, а якщо вимога не була задоволена добровільно, - у день пред'явлення позову, якщо інше не встановлено договором або законом. Суд може задовольнити вимогу про відшкодування збитків, беручи до уваги ринкові ціни, що існували на день ухвалення рішення.

4. При визначенні неодержаних доходів (упущеної вигоди) враховуються заходи, вжиті кредитором щодо їх одержання.

Стаття 624. Збитки і неустойка

1. Якщо за порушення зобов'язання встановлено неустойку, то вона підлягає стягненню у повному розмірі, незалежно від відшкодування збитків.

2. Договором може бути встановлено обов'язок відшкодувати збитки лише в тій частині, в якій вони не покриті неустойкою.

3. Договором може бути встановлено стягнення неустойки без права на відшкодування збитків або можливість за вибором кредитора стягнення неустойки чи відшкодування збитків.

Стаття 625. Відповідальність за порушення грошового зобов'язання

1. Боржник не звільняється від відповідальності за неможливість виконання ним грошового зобов'язання.

2. Боржник, який прострочив виконання грошового зобов'язання, на вимогу кредитора зобов'язаний сплатити суму боргу з урахуванням встановленого індексу інфляції за весь час прострочення, а також три проценти річних від простроченої суми, якщо інший розмір процентів не встановлений договором або законом.

Розділ III ОКРЕМІ ВИДИ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ

Підрозділ 1 ДОГОВІРНІ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ

Глава 54 КУПІВЛЯ-ПРОДАЖ

§ 2. Роздрібна купівля-продаж

Стаття 709. Порядок і строки задоволення вимог покупця про заміну товару або усунення недоліків

1. Продавець або виготовлювач (чи уповноважені ними представники) зобов'язані прийняти товар неналежної якості від покупця і задовольнити його вимоги про заміну товару або усунення недоліків. Доставка товару продавцеві та його повернення покупцеві здійснюються продавцем або виготовлювачем, а в разі невиконання ними цього обов'язку або відсутності продавця чи виготовлювача в місцезнаходженні покупця повернення товару може бути здійснене покупцем за їхній рахунок.

2. Вимога покупця про заміну товару підлягає негайному задоволенню, а в разі необхідності перевірки якості товару - протягом чотирнадцяти днів або, за домовленістю сторін, в інший строк.

У разі відсутності необхідного товару вимога покупця про заміну товару підлягає задоволенню у двомісячний строк з моменту подання відповідної заяви.

Якщо задовольнити вимогу покупця про заміну товару у встановлені строки неможливо, покупець на свій вибір має право пред'явити продавцеві або виготовлювачу інші вимоги відповідно до статті 708 цього Кодексу.

3. Вимога покупця про безоплатне усунення недоліків товару підлягає задоволенню продавцем або виготовлювачем протягом чотирнадцяти днів або, за домовленістю сторін, в інший строк. На вимогу покупця на час ремонту йому має бути наданий у користування аналогічний товар, незалежно від моделі, з доставкою.

4. У разі усунення недоліків товару шляхом заміни комплектуючого виробу або складової частини товару, на які встановлено гарантійні строки, гарантійний строк на новий комплектуючий виріб або складову частину обчислюється від дня видачі покупцеві товару після усунення недоліків.

5. За кожний день прострочення продавцем або виготовлювачем усунення недоліків товару і невиконання вимоги про надання в користування аналогічного товару на час усунення недоліків продавець сплачує покупцеві неустойку в розмірі одного відсотка вартості товару.

Глава 58 НАЙМ (ОРЕНДА)

§ 1. Загальні положення про найм (оренду)

Стаття 785. Обов'язки наймача у разі припинення договору найму

1. У разі припинення договору найму наймач зобов'язаний негайно повернути наймодавцеві річ у стані, в якому вона була одержана, з урахуванням нормального зносу, або у стані, який було обумовлено в договорі.

2. Якщо наймач не виконує обов'язку щодо повернення речі, наймодавець

має право вимагати від наймача сплати неустойки у розмірі подвійної плати за користування річчю за час прострочення.

Глава 61 ПІДРЯД

§ 3. Будівельний підряд

Стаття 883. Відповідальність підрядника

1. Підрядник відповідає за недоліки збудованого об'єкта, за прострочення передання його замовникові та за інші порушення договору (за недосягнення проектної потужності, інших запроєктованих показників тощо), якщо не доведе, що ці порушення сталися не з його вини.

2. За невиконання або неналежне виконання обов'язків за договором будівельного підряду підрядник сплачує неустойку, встановлену договором або законом, та відшкодовує збитки в повному обсязі.

3. Суми неустойки (пені), сплачені підрядником за порушення строків виконання окремих робіт, повертаються підрядникові у разі закінчення всіх робіт до встановленого договором граничного терміну.

Стаття 886. Відповідальність замовника

1. У разі невиконання або неналежного виконання замовником обов'язків за договором будівельного підряду він сплачує підрядникові неустойку, встановлену договором або законом, та відшкодовує збитки у повному обсязі, якщо не доведе, що порушення договору сталося не з його вини.

Глава 71 ПОЗИКА. КРЕДИТ. БАНКІВСЬКИЙ ВКЛАД

§ 1. Позика

Стаття 1050. Наслідки порушення договору позичальником

1. Якщо позичальник своєчасно не повернув суму позики, він зобов'язаний сплатити грошову суму відповідно до статті 625 цього Кодексу. Якщо позичальник своєчасно не повернув речі, визначені родовими ознаками, він зобов'язаний сплатити неустойку відповідно до статей 549-552 цього Кодексу, яка нараховується від дня, коли речі мали бути повернуті, до дня їх

фактичного повернення позикодавцеві, незалежно від сплати процентів, належних йому відповідно до статті 1048 цього Кодексу.

2. Якщо договором встановлений обов'язок позичальника повернути позику частинами (з розстроченням), то в разі прострочення повернення чергової частини позикодавець має право вимагати дострокового повернення частини позики, що залишилася, та сплати процентів, належних йому відповідно до статті 1048 цього Кодексу.

КНИГА ШОСТА СПАДКОВЕ ПРАВО

Глава 84 ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ПРО СПАДКУВАННЯ

Стаття 1230. Спадкування права на відшкодування збитків, моральної шкоди та сплату неустойки

1. До спадкоємця переходить право на відшкодування збитків, завданих спадкодавцеві у договірних зобов'язаннях.

2. До спадкоємця переходить право на стягнення неустойки (штрафу, пені) у зв'язку з невиконанням боржником спадкодавця своїх договірних обов'язків, яка була присуджена судом спадкодавцеві за його життя.

3. До спадкоємця переходить право на відшкодування моральної шкоди, яке було присуджено судом спадкодавцеві за його життя.

Стаття 1231. Спадкування обов'язку відшкодувати майнову шкоду (збитки) та моральну шкоду, яка була завдана спадкодавцем

1. До спадкоємця переходить обов'язок відшкодувати майнову шкоду (збитки), яка була завдана спадкодавцем.

2. До спадкоємця переходить обов'язок відшкодування моральної шкоди, завданої спадкодавцем, яке було присуджено судом зі спадкодавця за його життя.

3. До спадкоємця переходить обов'язок сплатити неустойку (штраф, пеню), яка була присуджена судом кредиторів із спадкодавця за життя спадкодавця.

4. Майнова та моральна шкода, яка була завдана спадкодавцем, відшкодовується спадкоємцями у межах вартості рухомого чи нерухомого майна, яке було одержане ними у спадщину.

5. За позовом спадкоємця суд може зменшити розмір неустойки (штрафу, пені), розмір відшкодування майнової шкоди (збитків) та моральної шкоди, якщо вони є непропорційно великими порівняно з вартістю рухомого чи нерухомого майна, яке було одержане ним у спадщину.

СІМЕЙНИЙ КОДЕКС УКРАЇНИ (витяг: ст. 196)

від 02.04.2020, підстава - 540-IX

Стаття 196. Відповідальність за прострочення сплати аліментів, оплати додаткових витрат на дитину

{Назва статті 196 із змінами, внесеними згідно із Законом № 2037-VIII від 17.05.2017}

1. У разі виникнення заборгованості з вини особи, яка зобов'язана сплачувати аліменти за рішенням суду або за домовленістю між батьками, одержувач аліментів має право на стягнення неустойки (пені) у розмірі одного відсотка суми несплачених аліментів за кожен день прострочення від дня прострочення сплати аліментів до дня їх повного погашення або до дня ухвалення судом рішення про стягнення пені, але не більше 100 відсотків заборгованості.

У разі застосування до особи, яка зобов'язана сплачувати аліменти за рішенням суду, заходів, передбачених частиною чотирнадцятою статті 71 Закону України "Про виконавче провадження", максимальний розмір пені повинен дорівнювати різниці між сумою заборгованості та розміром застосованих заходів примусового виконання, передбачених частиною

чотирнадцятою статті 71 Закону України "Про виконавче провадження".

{Частина першу статті 196 доповнено абзацом другим згідно із Законом № 2475-VIII від 03.07.2018}

{Частина перша статті 196 в редакції Закону № 2037-VIII від 17.05.2017}

2. Розмір неустойки може бути зменшений судом з урахуванням матеріального та сімейного стану платника аліментів.

3. Неустойка не сплачується, якщо платник аліментів є неповнолітнім.

4. У разі прострочення оплати додаткових витрат на дитину з вини платника такий платник зобов'язаний на вимогу одержувача додаткових витрат сплатити суму заборгованості за додатковими витратами з урахуванням встановленого індексу інфляції за весь час прострочення, а також три проценти річних із простроченої суми.

Платник додаткових витрат вважається таким, що прострочив оплату, якщо він не виконав свій обов'язок щодо оплати додаткових витрат у строк, встановлений рішенням суду або за домовленістю між батьками, а в разі їх відсутності або у разі невстановлення такого строку - після спливу семи днів після пред'явлення відповідної вимоги одержувачем додаткових витрат, який фактично їх оплатив.

{Статтю 196 доповнено частиною четвертою згідно із Законом № 2037-VIII від 17.05.2017}

ГОСПОДАРСЬКИЙ КОДЕКС УКРАЇНИ **(витяг: ст.ст. 216, 217, 225, 230-237, 274)**

від 02.04.2020, підстава - 540-IX

Стаття 216. Господарсько-правова відповідальність учасників господарських відносин

1. Учасники господарських відносин несуть господарсько-правову

відповідальність за правопорушення у сфері господарювання шляхом застосування до правопорушників господарських санкцій на підставах і в порядку, передбачених цим Кодексом, іншими законами та договором.

2. Застосування господарських санкцій повинно гарантувати захист прав і законних інтересів громадян, організацій та держави, в тому числі відшкодування збитків учасникам господарських відносин, завданих внаслідок правопорушення, та забезпечувати правопорядок у сфері господарювання.

3. Господарсько-правова відповідальність базується на принципах, згідно з якими:

потерпіла сторона має право на відшкодування збитків незалежно від того, чи є застереження про це в договорі; передбачена законом відповідальність виробника (продавця) за недоброякісність продукції застосовується також незалежно від того, чи є застереження про це в договорі;

сплата штрафних санкцій за порушення зобов'язання, а також відшкодування збитків не звільняють правопорушника без згоди другої сторони від виконання прийнятих зобов'язань у натурі;

у господарському договорі неприпустимі застереження щодо виключення або обмеження відповідальності виробника (продавця) продукції.

Стаття 217. Господарські санкції як правовий засіб відповідальності у сфері господарювання

1. Господарськими санкціями визнаються заходи впливу на правопорушника у сфері господарювання, в результаті застосування яких для нього настають несприятливі економічні та/або правові наслідки.

2. У сфері господарювання застосовуються такі види господарських санкцій: відшкодування збитків; штрафні санкції; оперативно-господарські санкції.

3. Крім зазначених у частині другій цієї статті господарських санкцій, до суб'єктів господарювання за порушення ними правил здійснення господарської діяльності застосовуються адміністративно-господарські санкції.

4. Господарські санкції застосовуються у встановленому законом порядку за ініціативою учасників господарських відносин, а адміністративно-господарські санкції - уповноваженими органами державної влади або органами місцевого самоврядування.

Стаття 225. Склад та розмір відшкодування збитків

1. До складу збитків, що підлягають відшкодуванню особою, яка допустила господарське правопорушення, включаються:

вартість втраченого, пошкодженого або знищеного майна, визначена відповідно до вимог законодавства;

додаткові витрати (штрафні санкції, сплачені іншим суб'єктам, вартість додаткових робіт, додатково витрачених матеріалів тощо), понесені стороною, яка зазнала збитків внаслідок порушення зобов'язання другою стороною;

неодержаний прибуток (втрачена вигода), на який сторона, яка зазнала збитків, мала право розраховувати у разі належного виконання зобов'язання другою стороною;

матеріальна компенсація моральної шкоди у випадках, передбачених законом.

2. Законом щодо окремих видів господарських зобов'язань може бути встановлено обмежену відповідальність за невиконання або неналежне виконання зобов'язань.

3. При визначенні розміру збитків, якщо інше не передбачено законом або договором, враховуються ціни, що існували за місцем виконання зобов'язання на день задоволення боржником у добровільному порядку вимоги сторони, яка зазнала збитків, а у разі якщо вимогу не задоволено у добровільному порядку, - на день подання до суду відповідного позову про стягнення збитків.

4. Виходячи з конкретних обставин, суд може задовольнити вимогу про відшкодування збитків, беручи до уваги ціни на день винесення рішення суду.

{Частина п'яту статті 225 виключено на підставі Закону № 289-VIII від 07.04.2015}

{Частина шосту статті 225 виключено на підставі Закону № 289-VIII від 07.04.2015}

{Частина сьому статті 225 виключено на підставі Закону № 289-VIII від 07.04.2015}

Стаття 230. Штрафні санкції

1. Штрафними санкціями у цьому Кодексі визнаються господарські санкції у вигляді грошової суми (неустойка, штраф, пеня), яку учасник господарських відносин зобов'язаний сплатити у разі порушення ним правил здійснення господарської діяльності, невиконання або неналежного виконання господарського зобов'язання.

2. Суб'єктами права застосування штрафних санкцій є учасники відносин у сфері господарювання, зазначені у статті 2 цього Кодексу.

Стаття 231. Розмір штрафних санкцій

1. Законом щодо окремих видів зобов'язань може бути визначений розмір штрафних санкцій, зміна якого за погодженням сторін не допускається.

2. У разі якщо порушено господарське зобов'язання, в якому хоча б одна сторона є суб'єктом господарювання, що належить до державного сектора економіки, або порушення пов'язане з виконанням державного контракту, або виконання зобов'язання фінансується за рахунок Державного бюджету України чи за рахунок державного кредиту, штрафні санкції застосовуються, якщо інше не передбачено законом чи договором, у таких розмірах:

за порушення умов зобов'язання щодо якості (комплектності) товарів (робіт, послуг) стягується штраф у розмірі двадцяти відсотків вартості неякісних (некомплектних) товарів (робіт, послуг);

за порушення строків виконання зобов'язання стягується пеня у розмірі 0,1 відсотка вартості товарів (робіт, послуг), з яких допущено прострочення виконання за кожний день прострочення, а за прострочення понад тридцять днів додатково стягується штраф у розмірі семи відсотків вказаної вартості.

3. Законом може бути визначений розмір штрафних санкцій також за інші порушення окремих видів господарських зобов'язань, зазначених у частині другій цієї статті.

4. У разі якщо розмір штрафних санкцій законом не визначено, санкції застосовуються в розмірі, передбаченому договором. При цьому розмір санкцій може бути встановлено договором у відсотковому відношенні до суми невиконаної частини зобов'язання або у певній, визначеній грошовій сумі, або у відсотковому відношенні до суми зобов'язання незалежно від ступеня його виконання, або у кратному розмірі до вартості товарів (робіт, послуг).

5. У разі недосягнення згоди між сторонами щодо встановлення та розміру штрафних санкцій за порушення зобов'язання спір може бути вирішений в судовому порядку за заявою заінтересованої сторони відповідно до вимог цього Кодексу.

6. Штрафні санкції за порушення грошових зобов'язань встановлюються у відсотках, розмір яких визначається обліковою ставкою Національного банку України, за увесь час користування чужими коштами, якщо інший розмір відсотків не передбачено законом або договором.

7. Розмір штрафних санкцій, що застосовуються у внутрішньогосподарських відносинах за порушення зобов'язань, визначається відповідним суб'єктом господарювання - господарською організацією.

Стаття 232. Порядок застосування штрафних санкцій

1. Якщо за невиконання або неналежне виконання зобов'язання встановлено штрафні санкції, то збитки відшкодовуються в частині, не покритій цими санкціями.

2. Законом або договором можуть бути передбачені випадки, коли:

допускається стягнення тільки штрафних санкцій;

збитки можуть бути стягнуті у повній сумі понад штрафні санкції;

за вибором кредитора можуть бути стягнуті або збитки, або штрафні санкції.

3. Вимогу щодо сплати штрафних санкцій за господарське правопорушення може заявити учасник господарських відносин, права чи законні інтереси якого порушено, а у випадках, передбачених законом, - уповноважений орган, наділений господарською компетенцією.

4. Відсотки за неправомірне користування чужими коштами справляються по день сплати суми цих коштів кредитору, якщо законом або договором не встановлено для нарахування відсотків інший строк.

5. За грошовим зобов'язанням боржник не повинен платити відсотки за час прострочення кредитора.

6. Нарахування штрафних санкцій за прострочення виконання зобов'язання, якщо інше не встановлено законом або договором, припиняється через шість місяців від дня, коли зобов'язання мало бути виконано.

7. У випадках, передбачених законом, штрафні санкції за порушення господарських зобов'язань стягуються судом у доход держави.

Стаття 233. Зменшення розміру штрафних санкцій

1. У разі якщо належні до сплати штрафні санкції надмірно великі порівняно із збитками кредитора, суд має право зменшити розмір санкцій. При цьому повинно бути взято до уваги: ступінь виконання зобов'язання боржником; майновий стан сторін, які беруть участь у зобов'язанні; не лише майнові, але й інші інтереси сторін, що заслуговують на увагу.

2. Якщо порушення зобов'язання не завдало збитків іншим учасникам господарських відносин, суд може з урахуванням інтересів боржника зменшити розмір належних до сплати штрафних санкцій.

Стаття 234. Обов'язок боржника, який сплатив штрафні санкції, виконати зобов'язання в натурі

1. Сплата штрафних санкцій за невиконання або неналежне виконання господарського зобов'язання не звільняє боржника від виконання зобов'язання в натурі, крім випадків, передбачених у частині третій статті 193 цього Кодексу.

Стаття 235. Оперативно-господарські санкції

1. За порушення господарських зобов'язань до суб'єктів господарювання та інших учасників господарських відносин можуть застосовуватися оперативно-господарські санкції - заходи оперативного впливу на правопорушника з метою припинення або попередження повторення порушень зобов'язання, що використовуються самими сторонами зобов'язання в односторонньому порядку.

2. До суб'єкта, який порушив господарське зобов'язання, можуть бути застосовані лише ті оперативно-господарські санкції, застосування яких передбачено договором.

3. Оперативно-господарські санкції застосовуються незалежно від вини суб'єкта, який порушив господарське зобов'язання.

Стаття 236. Види оперативно-господарських санкцій

1. У господарських договорах сторони можуть передбачати використання таких видів оперативно-господарських санкцій:

1) одностороння відмова від виконання свого зобов'язання управненою стороною, із звільненням її від відповідальності за це - у разі порушення зобов'язання другою стороною;

відмова від оплати за зобов'язанням, яке виконано неналежним чином або достроково виконано боржником без згоди другої сторони;

відстрочення відвантаження продукції чи виконання робіт внаслідок прострочення виставлення акредитива платником, припинення видачі банківських позичок тощо;

2) відмова управненої сторони зобов'язання від прийняття подальшого виконання зобов'язання, порушеного другою стороною, або повернення в односторонньому порядку виконаного кредитором за зобов'язанням (списання з рахунку боржника в безакцептному порядку коштів, сплачених за неякісну продукцію, тощо);

3) встановлення в односторонньому порядку на майбутнє додаткових гарантій належного виконання зобов'язань стороною, яка порушила

зобов'язання: зміна порядку оплати продукції (робіт, послуг), переведення платника на попередню оплату продукції (робіт, послуг) або на оплату після перевірки їх якості тощо;

4) відмова від встановлення на майбутнє господарських відносин із стороною, яка порушує зобов'язання.

2. Перелік оперативно-господарських санкцій, встановлений у частині першій цієї статті, не є вичерпним. Сторони можуть передбачити у договорі також інші оперативно-господарські санкції.

Стаття 237. Підстави та порядок застосування оперативно-господарських санкцій

1. Підставою для застосування оперативно-господарських санкцій є факт порушення господарського зобов'язання другою стороною. Оперативно-господарські санкції застосовуються стороною, яка потерпіла від правопорушення, у позасудовому порядку та без попереднього пред'явлення претензії порушнику зобов'язання.

2. Порядок застосування сторонами конкретних оперативно-господарських санкцій визначається договором. У разі незгоди з застосуванням оперативно-господарської санкції заінтересована сторона може звернутися до суду з заявою про скасування такої санкції та відшкодування збитків, завданих її застосуванням.

3. Оперативно-господарські санкції можуть застосовуватися одночасно з відшкодуванням збитків та стягненням штрафних санкцій.

Стаття 274. Відповідальність за договором контрактації

1. За нездачу сільськогосподарської продукції у строки, передбачені договором контрактації, виробник сплачує контрактанту неустойку в розмірі, встановленому договором, якщо інший розмір не передбачений законом.

2. За невиконання зобов'язання щодо приймання сільськогосподарської продукції безпосередньо у виробника, а також у разі відмови від приймання продукції, пред'явленої виробником у строки і в порядку, що погоджені

сторонами, контрактант сплачує виробнику штраф у розмірі п'яти відсотків вартості неприйнятої продукції, враховуючи надбавки і знижки, а також відшкодовує завдані виробникові збитки, а щодо продукції, яка швидко псується, - повну її вартість.

3. У разі якщо продукцію не було своєчасно підготовлено до здавання-приймання і про це не було попереджено контрактанта, виробник відшкодовує контрактанту завдані цим збитки.

4. У договорі контрактації можуть бути передбачені також інші санкції за невиконання або неналежне виконання зобов'язань відповідно до вимог цього Кодексу.

ЗЕМЕЛЬНИЙ КОДЕКС УКРАЇНИ

(витяг: ст. 89-1)

(Відомості Верховної Ради України, 2002 р., № 3-4, ст. 27)

Стаття 89¹. Особливості набуття і реалізація права довірчої власності на земельні ділянки

1. Довірчий власник земельної ділянки має права та виконує обов'язки власника земельної ділянки з урахуванням особливостей, передбачених цією статтею та Цивільним кодексом України.

2. З дня набуття особою права довірчої власності на земельну ділянку до довірчого власника переходять усі права та обов'язки власника земельної ділянки за чинними договорами оренди, емфітевзису, суперфіцію, договорами про встановлення земельного сервітуту.

Довірчий власник земельної ділянки, якщо це передбачено договором, за яким встановлюється довірча власність, може передавати земельну ділянку в користування третім особам лише на праві оренди з такими особливостями:

строк оренди землі припиняється з моменту звернення стягнення на земельну ділянку;

орендар не може здійснювати на земельній ділянці будівництво, видобування корисних копалин або здійснювати поліпшення, які неможливо відокремити від земельної ділянки без завдання шкоди.

Якщо це передбачено договором, за яким встановлюється довірча власність, довірчий власник має право укладати договори про встановлення земельних сервітутів. Строк таких сервітутів припиняється з моменту звернення стягнення на земельну ділянку.

3. Довірчий власник не має права без погодження із засновником довірчої власності:

здійснювати поділ, об'єднання земельних ділянок;

погоджувати документацію із землеустрою;

ініціювати питання щодо зміни цільового призначення земельної ділянки;

відчужувати земельну ділянку в порядку викупу її для суспільних потреб.

4. Земельні ділянки державної та комунальної власності не можуть бути об'єктами права довірчої власності".

КОДЕКС УКРАЇНИ З ПРОЦЕДУР БАНКРУТСТВА (витяг: ст. 34, 41, 47, 59, 62)

від 01.02.2020, підстава - 157-ІХ

КНИГА ТРЕТЯ. БАНКРУТСТВО ЮРИДИЧНИХ ОСІБ

Розділ І. ПРОВАДЖЕННЯ У СПРАВІ ПРО БАНКРУТСТВО

Стаття 34. Заява про відкриття провадження у справі про банкрутство

1. Заява про відкриття провадження у справі про банкрутство подається кредитором або боржником у письмовій формі та повинна містити:

найменування господарського суду, до якого подається заява;

найменування боржника, його місцезнаходження, ідентифікаційний код юридичної особи;

ім'я або найменування кредитора, його місцезнаходження або місце проживання, ідентифікаційний код юридичної особи або реєстраційний номер облікової картки платника податків, або серію та номер паспорта (для фізичних осіб, які через свої релігійні переконання відмовляються від прийняття реєстраційного номера облікової картки платника податків та повідомили про це відповідний контролюючий орган і мають відмітку у паспорті);

виклад обставин, що є підставою для звернення до суду;

перелік документів, що додаються до заяви.

2. До заяви кредитора про відкриття провадження у справі про банкрутство додаються:

докази сплати судового збору, крім випадків, коли згідно із законом судовий збір не підлягає сплаті;

довіреність чи інший документ, що засвідчує повноваження представника, якщо заяву підписано представником;

докази авансування винагороди арбітражному керуючому трьох розмірів мінімальної заробітної плати за три місяці виконання повноважень;

докази надсилання боржнику копії заяви і доданих до неї документів.

До заяви кредитора - контролюючого органу, уповноваженого відповідно до Податкового кодексу України здійснювати заходи щодо забезпечення погашення податкового боргу та недоїмки зі сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування у межах своїх повноважень, іншого органу, який відповідно до закону здійснює контроль за справлянням інших обов'язкових платежів на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, додаються докази вжиття заходів щодо стягнення (погашення) податкового боргу або іншої заборгованості у встановленому законодавством порядку.

3. Заява кредитора, крім відомостей, передбачених частиною першою цієї статті, повинна містити відомості про розмір вимог кредитора до боржника із зазначенням окремо розміру неустойки (штрафу, пені), яка підлягає сплаті.

Заява кредитора може ґрунтуватися на об'єднаній заборгованості боржника за сукупністю його різних зобов'язань перед цим кредитором.

Кредитори мають право об'єднати свої вимоги до боржника і звернутися до суду з однією спільною заявою. Таку заяву підписують усі кредитори, які об'єднали свої вимоги до боржника.

4. До заяви боржника про відкриття провадження у справі про банкрутство додаються:

докази сплати судового збору, крім випадків, коли згідно із законом судовий збір не підлягає сплаті;

довіреність чи інший документ, що засвідчує повноваження представника, якщо заяву підписано представником;

докази загрози неплатоспроможності;

докази авансування винагороди арбітражному керуючому трьох розмірів мінімальної заробітної плати за три місяці виконання повноважень;

установчі документи боржника - юридичної особи;

бухгалтерський баланс боржника на останню звітну дату;

перелік кредиторів боржника, вимоги яких визнаються боржником, із зазначенням загальної суми грошових вимог усіх кредиторів, а також щодо кожного кредитора - ім'я або найменування, місцезнаходження або місце проживання, ідентифікаційний код юридичної особи або реєстраційний номер облікової картки платника податків, або серія та номер паспорта (для фізичних осіб, які через свої релігійні переконання відмовляються від прийняття реєстраційного номера облікової картки платника податків та повідомили про це відповідний контролюючий орган і мають відмітку у паспорті), сума грошових вимог (загальної суми заборгованості, заборгованості за основним зобов'язанням та суми неустойки (штрафу, пені) окремо), підстави виникнення

зобов'язань, а також строк їх виконання згідно із законом або договором;

перелік майна боржника із зазначенням його балансової вартості та місцезнаходження, а також загальна балансова вартість майна;

перелік майна, що перебуває у заставі або є обтяженим у інший спосіб, його місцезнаходження, вартість, а також інформація про кредиторів, на користь яких вчинено обтяження майна боржника, - ім'я або найменування, місцезнаходження або місце проживання, ідентифікаційний код юридичної особи або реєстраційний номер облікової картки платника податків, або серія та номер паспорта (для фізичних осіб, які через свої релігійні переконання відмовляються від прийняття реєстраційного номера облікової картки платника податків та повідомили про це відповідний контролюючий орган і мають відмітку у паспорті), сума грошових вимог, підстави виникнення зобов'язань, а також строк їх виконання згідно із законом або договором;

довідка органів приватизації (органів, уповноважених управляти об'єктами державної власності) про наявність або відсутність на балансі підприємства, щодо якого подано заяву про відкриття провадження у справі, державного майна, що в процесі приватизації (корпоратизації) не увійшло до його статутного капіталу;

перелік осіб, які мають невиконані зобов'язання перед боржником, із зазначенням вартості таких зобов'язань, строку виконання та підстав виникнення;

відомості про всі рахунки у депозитарних установах боржника, відкриті в банках та інших фінансово-кредитних установах, їх реквізити;

відомості про всі рахунки, на яких ведеться облік прав на цінні папери, що належать боржнику, їх реквізити;

протокол загальних зборів (конференції) працівників боржника, відповідне рішення первинної профспілкової організації боржника (за наявності кількох первинних організацій - їхнє спільне рішення) про обрання представника працівників боржника для участі у справі, якщо такі збори

(конференція) відбулися до подання заяви боржника до господарського суду;

копія спеціального дозволу на провадження діяльності, пов'язаної з державною таємницею, а в разі закінчення строку дії такого дозволу - довідка про наявність у боржника матеріальних носіїв секретної інформації (технічної документації, виробів, дослідних зразків тощо);

рішення вищого органу управління боржника, а щодо державних підприємств - власника майна (органу, уповноваженого управляти майном) боржника про звернення до господарського суду із заявою про відкриття провадження у справі;

довіреність чи інший документ, що засвідчує повноваження представника, якщо заяву підписано представником;

інші документи, що підтверджують неплатоспроможність боржника.

5. Боржник подає заяву до господарського суду за наявності майна, достатнього для покриття витрат, пов'язаних з провадженням у справі, якщо інше не передбачено цим Кодексом.

6. Боржник зобов'язаний у місячний строк звернутися до господарського суду із заявою про відкриття провадження у справі у разі, якщо задоволення вимог одного або кількох кредиторів призведе до неможливості виконання грошових зобов'язань боржника в повному обсязі перед іншими кредиторами (загроза неплатоспроможності), та в інших випадках, передбачених цим Кодексом.

Якщо керівник боржника допустив порушення цих вимог, він несе солідарну відповідальність за незадоволення вимог кредиторів. Питання порушення керівником боржника зазначених вимог підлягає розгляду господарським судом під час здійснення провадження у справі. У разі виявлення такого порушення про це зазначається в ухвалі господарського суду, що є підставою для подальшого звернення кредиторів своїх вимог до зазначеної особи.

Стаття 41. Мораторій на задоволення вимог кредиторів

1. Мораторій на задоволення вимог кредиторів - це зупинення виконання боржником грошових зобов'язань і зобов'язань щодо сплати податків і зборів (обов'язкових платежів), строк виконання яких настав до дня введення мораторію, і припинення заходів, спрямованих на забезпечення виконання цих зобов'язань та зобов'язань щодо сплати податків і зборів (обов'язкових платежів), застосованих до дня введення мораторію.

2. Мораторій на задоволення вимог кредиторів вводиться одночасно з відкриттям провадження у справі про банкрутство, про що зазначається в ухвалі господарського суду. Ухвала є підставою для зупинення вчинення виконавчих дій. Про запровадження мораторію розпорядник майна повідомляє відповідному органу або особі, яка здійснює примусове виконання судових рішень, рішень інших органів, за місцезнаходженням (місцем проживання) боржника та місцезнаходженням його майна.

3. Протягом дії мораторію на задоволення вимог кредиторів:

забороняється стягнення на підставі виконавчих та інших документів, що містять майнові вимоги, у тому числі на предмет застави, за якими стягнення здійснюється в судовому або в позасудовому порядку відповідно до законодавства, крім випадків перебування виконавчого провадження на стадії розподілу стягнутих з боржника грошових сум (у тому числі одержаних від продажу майна боржника), перебування майна на стадії продажу з моменту оприлюднення інформації про продаж, а також у разі виконання рішень у немайнових спорах;

забороняється виконання вимог, на які поширюється мораторій;

не нараховується неустойка (штраф, пеня), не застосовуються інші фінансові санкції за невиконання чи неналежне виконання зобов'язань із задоволення всіх вимог, на які поширюється мораторій;

зупиняється перебіг позовної давності на період дії мораторію;

не застосовується індекс інфляції за весь час прострочення виконання грошового зобов'язання, три проценти річних від простроченої суми тощо.

4. Мораторій на задоволення вимог кредиторів застосовується до вимог кредиторів щодо відшкодування збитків, що виникли внаслідок відмови боржника від виконання правочинів (договорів) у процедурі санації, у порядку, передбаченому цим Кодексом.

5. Дія мораторію на задоволення вимог кредиторів не поширюється на вимоги поточних кредиторів, виплату заробітної плати та нарахованих на ці суми страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне та інше соціальне страхування, відшкодування шкоди, заподіяної здоров'ю та життю громадян, виплату авторської винагороди, аліментів, а також на вимоги за виконавчими документами немайнового характеру, що зобов'язують боржника вчинити певні дії чи утриматися від їх вчинення.

Дія мораторію не поширюється на будь-які дії довірчого власника щодо об'єкта довірчої власності, довірчим засновником якої є боржник. Дія мораторію не поширюється на процедуру обов'язкового звернення стягнення на об'єкт довірчої власності.

{Частина п'яту статті 41 доповнено новим абзацом згідно із Законом № 132-ІХ від 20.09.2019}

Дія мораторію не поширюється на задоволення вимог кредиторів у разі одночасного задоволення вимог кредиторів у процедурі розпорядження майном керуючим санацією згідно з планом санації, а також ліквідатором у ліквідаційній процедурі в порядку черговості, встановленому цим Кодексом.

Стягнення грошових коштів за вимогами кредиторів за зобов'язаннями, на які не поширюється дія мораторію, провадиться з рахунку боржника в установі банку. Контроль за такими стягненнями здійснює арбітражний керуючий.

Звернення стягнення на майно боржника за вимогами, на які не поширюється дія мораторію, здійснюється виключно за ухвалою господарського суду, у провадженні якого перебуває справа про банкрутство боржника.

6. Під час процедури розпорядження майном боржник має право задовольняти лише ті вимоги кредиторів, на які згідно з частиною п'ятою цієї статті не поширюється дія мораторію.

Задоволення забезпечених вимог кредиторів за рахунок майна боржника, яке є предметом забезпечення, здійснюється лише в межах провадження у справі про банкрутство.

7. Боржник, власник майна (орган, уповноважений управляти майном) боржника, власник корпоративних прав боржника, а у випадках, передбачених законодавством, - третя особа протягом провадження у справі про банкрутство з метою погашення вимог кредиторів та закриття провадження у справі мають право задовольнити всі вимоги конкурсних кредиторів відповідно до реєстру вимог кредиторів, крім неустойки (штрафу, пені).

Для одночасного погашення всіх вимог кредиторів арбітражний керуючий зобов'язаний надати особі, яка виявила намір погасити вимоги кредиторів, реєстр вимог кредиторів.

У разі задоволення всіх вимог кредиторів, крім неустойки (штрафу, пені), господарський суд ухвалою закриває провадження у справі про банкрутство. Вимоги щодо неустойки (штрафу, пені) вважаються погашеними, про що господарський суд зазначає в ухвалі.

8. Дія мораторію припиняється з дня закриття провадження у справі про банкрутство.

Щодо задоволення забезпечених вимог кредиторів за рахунок майна боржника, яке є предметом забезпечення, дія мораторію припиняється автоматично після спливу 170 календарних днів з дня введення процедури розпорядження майном, якщо господарським судом протягом цього часу не було винесено постанову про визнання боржника банкрутом або ухвалу про введення процедури санації.

Під час процедури санації боржника за клопотанням забезпеченого кредитора господарський суд може прийняти рішення про припинення дії

мораторію щодо майна боржника, яке є предметом забезпечення, якщо таке майно не задіяне у виконанні плану санації боржника або є швидкозношуваним предметом чи товаром, що швидко псується.

9. Правові наслідки дії мораторію на задоволення вимог кредиторів не застосовуються, якщо провадження у справі закрито у зв'язку з тим, що господарським судом не виявлені ознаки неплатоспроможності боржника.

10. Активи боржника, що перебувають у податковій заставі, можуть бути звільнені господарським судом з податкової застави, про що виноситься ухвала у судовому засіданні за участю контролюючого органу, уповноваженого відповідно до Податкового кодексу України здійснювати заходи щодо забезпечення погашення податкового боргу та недоїмки зі сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування у межах своїх повноважень.

Стаття 47. Попереднє засідання господарського суду

1. Попереднє засідання господарського суду проводиться не пізніше 70 календарних днів, а в разі великої кількості кредиторів - не пізніше трьох місяців з дня проведення підготовчого засідання суду. Про попереднє засідання суду повідомляються сторони, а також інші учасники провадження у справі про банкрутство, визнані такими відповідно до цього Кодексу.

2. У попередньому засіданні господарський суд розглядає всі вимоги кредиторів, що надійшли протягом строку, передбаченого частиною першою статті 45 цього Кодексу, у тому числі щодо яких були заперечення боржника або розпорядника майна.

У разі необхідності господарський суд може оголосити перерву в попередньому засіданні.

За результатами попереднього засідання господарський суд постановляє ухвалу, в якій зазначаються:

розмір та перелік усіх визнаних судом вимог кредиторів, що вносяться розпорядником майна до реєстру вимог кредиторів;

розмір та перелік не визнаних судом вимог кредиторів;

дата проведення зборів кредиторів та комітету кредиторів;

дата підсумкового засідання суду, на якому буде постановлено ухвалу про санацію боржника чи постанову про визнання боржника банкрутом і відкриття ліквідаційної процедури, чи ухвалу про закриття провадження у справі про банкрутство, чи ухвалу про продовження строку процедури розпорядження майном та відкладення підсумкового засідання суду, яке має відбутися у строки, встановлені частиною другою статті 44 цього Кодексу.

Розпорядник майна за результатами попереднього засідання вносить до реєстру вимог кредиторів відомості про кожного кредитора, розмір його вимог за грошовими зобов'язаннями, наявність права вирішального голосу в представницьких органах кредиторів, черговість задоволення кожної вимоги.

Неустойка (штраф, пеня) враховується в реєстрі вимог кредиторів окремо від основних зобов'язань у шосту чергу.

Погашення неустойки (штрафу, пені) у справі про банкрутство можливе лише в ліквідаційній процедурі.

Ухвала попереднього засідання є підставою для визначення кількості голосів, які належать кожному конкурсному кредитору під час прийняття рішення на зборах (комітеті) кредиторів. Для визначення кількості голосів для участі у представницьких органах кредиторів зі складу вимог конкурсних кредиторів виключається неустойка (штраф, пеня).

3. Ухвала господарського суду, постановлена за результатами попереднього засідання, може бути оскаржена стороною у справі про банкрутство лише в частині конкретних вимог кредиторів.

Стаття 59. Наслідки визнання боржника банкрутом

1. З дня ухвали господарським судом постанови про визнання боржника банкрутом і відкриття ліквідаційної процедури:

господарська діяльність банкрута завершується закінченням технологічного циклу з виготовлення продукції у разі можливості її продажу,

крім укладення та виконання договорів, що мають на меті захист майна банкрута або забезпечення його збереження (підтримання) у належному стані, договорів оренди майна, яке тимчасово не використовується, на період до його продажу у процедурі ліквідації тощо;

строк виконання всіх грошових зобов'язань банкрута вважається таким, що настав;

у банкрута не виникає жодних додаткових зобов'язань, у тому числі зі сплати податків і зборів (обов'язкових платежів), крім витрат, безпосередньо пов'язаних із здійсненням ліквідаційної процедури;

припиняється нарахування неустойки (штрафу, пені), процентів та інших економічних санкцій за всіма видами заборгованості банкрута;

відомості про фінансове становище банкрута перестають бути конфіденційними чи становити комерційну таємницю;

продаж майна банкрута допускається в порядку, передбаченому цим Кодексом;

скасовуються арешт, накладений на майно боржника, визнаного банкрутом, та інші обмеження щодо розпорядження майном такого боржника. Накладення нових арештів або інших обмежень щодо розпорядження майном банкрута не допускається;

припиняються повноваження органів управління банкрута щодо управління банкрутом та розпорядження його майном, якщо цього не було зроблено раніше, члени виконавчого органу (керівник) банкрута звільняються з роботи у зв'язку з банкрутством підприємства, а також припиняються повноваження власника (органу, уповноваженого управляти майном) майна банкрута.

2. Протягом 15 днів з дня призначення ліквідатора відповідні посадові особи банкрута зобов'язані передати бухгалтерську та іншу документацію, печатки і штампи, матеріальні та інші цінності банкрута ліквідатору. У разі ухилення від виконання зазначених обов'язків відповідні посадові особи

банкрута несуть відповідальність відповідно до закону. Ліквідатор має право замовити виготовлення дублікатів печатки та штампів у разі їх втрати.

3. З метою виявлення кредиторів з вимогами за зобов'язаннями боржника, визнаного банкрутом, що виникли під час проведення процедур банкрутства, господарський суд здійснює офіційне оприлюднення повідомлення про визнання боржника банкрутом і відкриття ліквідаційної процедури на офіційному веб-порталі судової влади України.

4. Повідомлення про визнання боржника банкрутом і відкриття ліквідаційної процедури має містити:

найменування та інші реквізити боржника, визнаного банкрутом;

найменування господарського суду, у провадженні якого знаходиться справа про банкрутство;

дату ухвалення господарським судом постанови про визнання боржника банкрутом і відкриття ліквідаційної процедури;

відомості про ліквідатора.

Розділ IV. ЛІКВІДАЦІЙНА ПРОЦЕДУРА

Стаття 62. Ліквідаційна маса

1. Усі види майнових активів (майно та майнові права) банкрута, які належать йому на праві власності або господарського відання, включаються до складу ліквідаційної маси.

2. Майно, визначене родовими ознаками, що належить банкруту на праві володіння або користування, включається до складу ліквідаційної маси.

3. Індивідуально визначене майно, що належить банкруту на підставі речових прав, крім права власності і господарського відання, не може бути включене до складу ліквідаційної маси.

Об'єкт довірчої власності не може бути включено до ліквідаційної маси довірчого власника або довірчого засновника.

4. За наявності у складі майна банкрута майна, виключеного з обігу, ліквідатор зобов'язаний передати його відповідним особам в установленому порядку.

5. Ліквідатор, виявивши частку, яка належить банкруту у спільному майні, з метою задоволення вимог кредиторів у встановленому порядку порушує питання про виділення цієї частки.

6. Активи, включені до складу іпотечного покриття, не включаються до складу ліквідаційної маси емітента таких облігацій та управителя іпотечним покриттям. Відчуження цих активів, у тому числі примусове, здійснюється в порядку, передбаченому законом.

7. Майно, щодо якого боржник є користувачем, балансоутримувачем або зберігачем, повертається його власнику відповідно до закону або договору.

8. Державне майно, яке не увійшло до статутного капіталу господарського товариства у процесі приватизації (корпоратизації) та перебуває на балансі банкрута, не включається до складу ліквідаційної маси.

Суб'єкт управління таким майном з дня прийняття господарським судом постанови про визнання боржника банкрутом і відкриття ліквідаційної процедури у встановленій частиною другою статті 59 цього Кодексу строк приймає рішення про подальше використання цього майна.

9. Зерно банкрута, що зберігається на його зерновому складі, включається до складу майна банкрута лише після повного повернення зерна поклаждавцям за всіма складськими документами на зерно, виданими таким суб'єктом господарювання.

10. Майнові права інтелектуальної власності, виключні майнові права на які зберігаються за закладом вищої освіти державної форми власності, не включаються до складу ліквідаційної маси і повертаються закладу вищої освіти державної форми власності, що вносив їх до статутного капіталу господарського товариства.

КОДЕКС ТОРГОВЕЛЬНОГО МОРЕПЛАВСТВА УКРАЇНИ
(витяг: ст. 163)

від 23.05.1995 № 176/95-ВР

Стаття 163. Платежі при одержанні вантажу. Право притримання вантажу

Під час прийому вантажу одержувач зобов'язаний відшкодувати витрати, зроблені перевізником за рахунок вантажу, внести плату за простій судна в порту вивантаження, а також сплатити фрахт і плату за простій у порту навантаження, якщо це передбачено в коносаменті або іншому документі, на підставі якого перевозився вантаж, а у випадку загальної аварії - внести аварійний внесок або надати належне забезпечення.

Перевізник може не видавати вантаж до сплати сум або надання забезпечення, зазначених у частині першій цієї статті.

Право притримання вантажу перевізник зберігає у випадку здачі його на склад, що не належить одержувачу, за умови повідомлення власника складу про таке право.

Після видачі вантажу одержувачу перевізник втрачає право вимоги від відправника чи фрахтувальника платежів, не внесених одержувачем, за винятком випадків, коли перевізник не зміг здійснити право притримання вантажу з незалежних від нього причин.

3. ЗАКОНИ УКРАЇНИ

Закон України «Про відповідальність за несвоєчасне виконання грошових зобов'язань»

(Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1997, N 5, ст. 28)

{ Із змінами, внесеними згідно із Законом N 2921-III ([2921-14](#)) від 10.01.2002, ВВР, 2002, N 16, ст.114 }

{ Офіційне тлумачення до Закону див. в Рішенні Конституційного Суду N 7-рп/2013 ([v007p710-13](#)) від 11.07.2013 }

Цей Закон регулює договірні правовідносини між платниками та одержувачами грошових коштів щодо відповідальності за несвоєчасне виконання грошових зобов'язань. Суб'єктами зазначених правовідносин є підприємства, установи та організації незалежно від форм власності та господарювання, а також фізичні особи - суб'єкти підприємницької діяльності. Дія цього Закону не поширюється на порядок нарахування та сплати пені, штрафних та фінансових санкцій за несвоєчасну сплату податків, податкового кредиту та інших платежів до бюджетів усіх рівнів і позабюджетних фондів, передбачених чинним законодавством України, а також на відносини, що стосуються відповідальності суб'єктів переказу грошей через платіжні системи.

{Прембула із змінами, внесеними згідно із Законом N 2921-III ([2921-14](#)) від 10.01.2002} {Офіційне тлумачення положення другого речення преамбули див. в Рішенні Конституційного Суду N 7-рп/2013 ([v007p710-13](#)) від 11.07.2013}

Стаття 1. Платники грошових коштів сплачують на користь одержувачів цих коштів за прострочку платежу пеню в розмірі, що встановлюється за згодою сторін.

(Статтю 2 виключено на підставі Закону N 2921-III ([2921-14](#)) від 10.01.2002)

Стаття 3. Розмір пені, передбачений статтею 1 цього Закону, обчислюється від суми простроченого платежу та не може перевищувати

подвійної облікової ставки Національного банку України, що діяла у період, за який сплачується пеня.

(Стаття 3 із змінами, внесеними згідно із Законом N 2921-III ([2921-14](#)) від 10.01.2002)

Стаття 4. Пеня за несвоєчасне виконання грошових зобов'язань або за затримку грошових надходжень на рахунок клієнта банку - одержувача грошових коштів, яку нараховано та не сплачено на день набрання чинності цим Законом, за згодою сторін може бути перерахована за період дії терміну позовної давності, але розмір її не повинен перевищувати подвійної облікової ставки Національного банку України, що діяла у період, за який нараховувалася пеня. Сума зменшення розміру пені відноситься на результати фінансово-господарської діяльності одержувача грошових коштів, а щодо державних установ та організацій, що фінансуються за рахунок бюджету, - на зменшення їх фінансування.

Стаття 5. Визнати такою, що втратила чинність, Постанову Верховної Ради України від 24 грудня 1993 року "Про відповідальність за несвоєчасне виконання грошових зобов'язань" ([3811-12](#)) (Відомості Верховної Ради України, 1994 р., N 14, ст.83).

Стаття 6. Кабінету Міністрів України та Національному банку України привести свої рішення у відповідність із цим Законом.

Стаття 7. Цей Закон набирає чинності з дня опублікування. Президент України

Л.КУЧМА

м. Київ, 22 листопада 1996 року

N 543/96-ВР

**Закон України «Про державний матеріальний резерв»
(витяг: ст. 14)**

від 01.08.2016, підстава - 922-VIII

Стаття 14. Відповідальність за операції з матеріальними цінностями державного резерву

{Назва статті 14 із змінами, внесеними згідно із Законом № 1713-IV від 12.05.2004}

1. У разі необґрунтованої відмови від відповідального зберігання матеріальних цінностей державного резерву керівники відповідних суб'єктів господарської діяльності несуть відповідальність, передбачену законодавством.

2. У разі необґрунтованої відмови постачальника (виготовлювача) від укладення державного контракту (договору) на поставку матеріальних цінностей до державного резерву за зобов'язаннями, встановленими законодавством, постачальник (виготовлювач) сплачує штраф у розмірі вартості продукції, визначеної згідно з державним контрактом (договором).

3. За прострочення поставки, недопоставку (неповне закладення) матеріальних цінностей до державного резерву постачальник (виготовлювач) сплачує неустойку в розмірі 50 відсотків вартості недопоставлених (незакладених) матеріальних цінностей. Неустойка стягується до фактичного виконання зобов'язання з урахуванням недопоставленої кількості продукції в попередньому періоді поставки. Крім сплати неустойки постачальник (виготовлювач) відшкодовує понесені одержувачем збитки.

4. За поставку (закладення) до державного резерву матеріальних цінностей, не придатних для тривалого зберігання, некомплектних або таких, що не відповідають умовам контракту (договору) щодо їх якості та асортименту, постачальник (виготовлювач) сплачує штраф у розмірі 20 відсотків вартості забракованих або тих, що не відповідають умовам державного контракту (договору), матеріальних цінностей.

5. За поставку (закладення) до державного резерву немаркованих або

неналежно маркованих матеріальних цінностей чи матеріальних цінностей, поставлених у неналежній тарі (упаковці), за використання засобів пакування, що не відповідають діючим стандартам, постачальник (виготовлювач) сплачує штраф у розмірі 5 відсотків вартості зазначених матеріальних цінностей.

Постачальник (виготовлювач) зобов'язаний протягом місяця замінити забраковані матеріальні цінності, тару (упаковку), відновити або виправити маркування.

6. У разі виявлення прихованих виробничих дефектів у матеріальних цінностях, поставлених (закладених) до державного резерву, майнову відповідальність несе постачальник (виготовлювач) незалежно від часу поставки (закладення) матеріальних цінностей до державного резерву і часу виявлення зазначених дефектів за умови додержання встановлених режимів зберігання цих матеріальних цінностей.

7. У разі виявлення фактів оформлення безтоварних операцій із закладення матеріальних цінностей до державного резерву підприємства, установи і організації - відповідальні зберігачі сплачують штраф у розмірі 100 відсотків вартості не закладених до державного резерву матеріальних цінностей, а також пеню за кожний день прострочення з моменту оформлення зазначених операцій до фактичного закладення матеріальних цінностей до державного резерву.

8. За несвоєчасне повернення до державного резерву позичених матеріальних цінностей одержувач сплачує штраф у розмірі 100 відсотків вартості неповернених матеріальних цінностей виходячи з ринкових цін, що діють на день повернення, але не менше, ніж на день відпуску, і пеню за кожний день прострочення до повного виконання зобов'язання.

У разі прийняття Кабінетом Міністрів України рішення щодо відшкодування грошової вартості позичених матеріальних цінностей штраф і пеня сплачуються виходячи з їх ринкової ціни на день перерахування коштів, але не менше, ніж на день відпуску, до повного відшкодування вартості

зазначених цінностей.

{Пункт 8 в редакції Закону № 1713-IV від 12.05.2004}

9. За несвоєчасне виконання рішення центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державного матеріального резерву, про відвантаження матеріальних цінностей державного резерву підприємства, установи і організації - відповідальні зберігачі сплачують штраф у розмірі 100 відсотків вартості не відвантажених у строк матеріальних цінностей і пеню за кожний день прострочення до повного виконання розпорядження.

{Частина дев'ята статті 14 із змінами, внесеними згідно із Законом № 5463-VI від 16.10.2012}

10. У разі незабезпечення збереження матеріальних цінностей державного резерву, в тому числі самовільного відчуження, з юридичних осіб, на відповідальному зберіганні яких перебувають ці цінності, стягується штраф у розмірі 100 відсотків вартості виходячи з їх ринкової ціни на день виявлення факту відсутності (самовільного відчуження), а також пеня з вартості відсутнього їх обсягу за кожний день до повного повернення матеріальних цінностей.

У разі недоцільності закладення і зберігання зазначених матеріальних цінностей або виключення їх з номенклатури, скасування мобілізаційного чи іншого спеціального завдання зазначені юридичні особи за рішенням центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державного матеріального резерву, відшкодовують вартість відсутніх матеріальних цінностей державного резерву виходячи з їх ринкової ціни на день виявлення факту відсутності (самовільного відчуження) із сплатою пені до повного відшкодування вартості матеріальних цінностей.

{Пункт 10 в редакції Закону № 1713-IV від 12.05.2004}

11. У разі невибрання з державного резерву матеріальних цінностей у

передбачені договором строки одержувачі відшкодовують витрати, пов'язані із додатковим зберіганням зазначених матеріальних цінностей понад ці строки, а також збитки, викликані зниженням якості матеріальних цінностей за період прострочення їх вибрання, і витрати на сплату штрафів за невикористання та простій транспортних засобів, наданих для відвантаження зазначених матеріальних цінностей.

12. У разі порушення правил і умов зберігання, несвоєчасного освіження та заміни матеріальних цінностей державного резерву, а також зберігання матеріальних цінностей, що не відповідають затвердженій номенклатурі, діючим стандартам і технічним умовам, несвоєчасного подання встановленої звітності підприємства, установи і організації - відповідальні зберігачі сплачують штраф у розмірі 20 відсотків вартості матеріальних цінностей, щодо яких допущено порушення.

13. За необґрунтовану відмову від приймання матеріальних цінностей до державного резерву та відпуску матеріальних цінностей з державного резерву підприємства, установи і організації системи державного резерву сплачують постачальнику (покупцю) неустойку в розмірі 100 відсотків вартості матеріальних цінностей, щодо приймання або відпуску яких заявлено необґрунтовану відмову.

14. У разі несвоєчасної сплати вартості поставленої до державного резерву продукції одержувач сплачує постачальнику (виготовлювачу) пеню із суми простроченого платежу за кожний день прострочення.

15. У разі несвоєчасної сплати вартості поставленої з державного резерву продукції одержувач (споживач) сплачує постачальнику пеню за кожний день прострочення.

{Пункт 16 статті 14 виключено на підставі Закону № 642/97-ВР від 18.11.97}

16. Розмір пені, передбачений пунктами 7, 8, 9, 10 цієї статті,

обчислюється з вартості матеріальних цінностей, а передбачений пунктами 14 і 15, - з суми простроченого платежу виходячи із подвійної облікової ставки Національного банку України, що діяла в період, за який сплачується пеня.

17. Фінансові санкції, передбачені пунктами 3, 4, 8 і 10 цієї статті, застосовуються у безспірному порядку.

{Статтю 14 доповнено пунктом 17 згідно із Законом № 988-XIV від 16.07.99}

Закон України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг»

(витяг: ст. 1)

(Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2002, № 1, ст. 1)

Розділ I

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 1. Визначення термінів

1. У цьому Законі терміни вживаються у такому значенні:

1) фінансова установа - юридична особа, яка відповідно до закону надає одну чи декілька фінансових послуг, а також інші послуги (операції), пов'язані з наданням фінансових послуг, у випадках, прямо визначених законом, та внесена до відповідного реєстру в установленому законом порядку. До фінансових установ належать банки, кредитні спілки, ломбарди, лізингові компанії, довірчі товариства, страхові компанії, установи накопичувального пенсійного забезпечення, інвестиційні фонди і компанії та інші юридичні особи, виключним видом діяльності яких є надання фінансових послуг, а у випадках, прямо визначених законом, - інші послуги (операції), пов'язані з наданням фінансових послуг. Не є фінансовими установами (не мають статусу фінансової установи) незалежні фінансові посередники, що надають послуги з

видачі фінансових гарантій в порядку та на умовах, визначених Митним кодексом України;

{Пункт 1 частини першої статті 1 в редакції Закону № 2510-VI від 09.09.2010; із змінами, внесеними згідно із Законом № 588-VII від 19.09.2013}

2) кредитна установа - фінансова установа, яка відповідно до закону про діяльність відповідної фінансової установи має право за рахунок залучених коштів надавати фінансові кредити на власний ризик;

{Пункт 2 частини першої статті 1 із змінами, внесеними згідно із Законом № 1736-VIII від 15.11.2016}

Закон України «Про заставу»

(Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1992, № 47, ст.642)

Розділ I

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 1. Поняття застави

Застава - це спосіб забезпечення зобов'язань, якщо інше не встановлено законом.

{Частина перша статті 1 із змінами, внесеними згідно із Законом № 997-V від 27.04.2007}

В силу застави кредитор (заставодержатель) має право в разі невиконання боржником (заставадавцем) забезпеченого заставою зобов'язання одержати задоволення з вартості заставленого майна переважно перед іншими кредиторами.

Застава виникає на підставі договору, закону або рішення суду.

{Частина третя статті 1 в редакції Закону № 997-V від 27.04.2007}

Стаття 2. Законодавство України про заставу

Цим Законом визначаються основні положення про заставу.

Відносини застави, не передбачені цим Законом, регулюються іншими актами законодавства України.

Стаття 3. Застосування застави

Заставою може бути забезпечена будь-яка дійсна існуюча або майбутня вимога, що не суперечить законодавству України, зокрема така, що випливає з договору позики, кредиту, купівлі-продажу, оренди, перевезення вантажу тощо.

{Частина перша статті 3 в редакції Закону № 1255-IV від 18.11.2003}

Застава може мати місце щодо вимог, які можуть виникнути у майбутньому, за умови, якщо є угода сторін про розмір забезпечення заставою таких вимог.

Застава має похідний характер від забезпеченого нею зобов'язання.

Стаття 4. Предмет застави

Предметом застави можуть бути майно та майнові права.

Предметом застави може бути майно, яке відповідно до законодавства України може бути відчужено заставодавцем та на яке може бути звернено стягнення.

Предметом застави може бути майно, яке стане власністю заставодавця після укладення договору застави, в тому числі продукція, плоди та інші прибутки (майбутній урожай, приплід худоби тощо), якщо це передбачено договором.

Предметом застави не можуть бути:

культурні цінності, що є об'єктами права державної чи комунальної власності і занесені або підлягають занесенню до Державного реєстру національного культурного надбання;

пам'ятки культурної спадщини, занесені до Переліку пам'яток культурної спадщини, що не підлягають приватизації.

{Частина четверта статті 4 в редакції Закону № 2518-VI від 09.09.2010}

Предметом застави не можуть бути вимоги, які мають особистий характер, а також інші вимоги, застава яких забороняється законом.

Предметом застави не можуть бути об'єкти державної власності, приватизація яких заборонена законодавчими актами, а також майнові комплекси державних підприємств та їх структурних підрозділів, що знаходяться у процесі корпоратизації.

{Статтю 4 доповнено частиною шостою згідно із Законом № 4035-12 від 25.02.94}

Предметом застави підприємств державної форми власності, приватизація яких заборонена законодавчими актами, та їх структурних підрозділів, що знаходяться в процесі корпоратизації, можуть бути їх товари в обороті або в переробці.

{Статтю 4 доповнено частиною сьомою згідно із Законом № 1255-IV від 18.11.2003}

Предметом застави не можуть бути гуртожитки як об'єкти нерухомого майна, житлові комплекси та/або їх частини, на які поширюється дія Закону України "Про забезпечення реалізації житлових прав мешканців гуртожитків".

{Статтю 4 доповнено частиною восьмою згідно із Законом № 1999-VIII від 05.04.2017}

Стаття 5. Застава майна

Застава майна охоплює його приналежності та невіддільні плоди, якщо інше не передбачено законом чи договором. Застава майна може включати віддільні плоди тільки у випадках, межах та порядку, передбачених законом чи договором.

Застава майна може здійснюватися шляхом передачі товаророзпорядчого документа (коносаменту, складського посвідчення - варанта тощо) кредиторів.

Застава цінних паперів може здійснюватись шляхом передачі їх заставодержателю або у депозит нотаріальної контори, приватного нотаріуса чи банку.

{Частина третя статті 5 із змінами, внесеними згідно із Законом № 2435-VI від 06.07.2010}

Стаття 6. Застава майна, що перебуває у спільній власності

Майно, що перебуває у спільній власності, може бути передано в заставу тільки за згодою всіх співвласників.

Майно, що перебуває у спільній частковій власності (частки, паї), може бути самостійним предметом застави за умови виділення його в натурі.

Стаття 7. Заміна предмета застави

Заміна предмета застави може здійснюватися тільки за згодою заставодержателя, якщо інше не встановлено договором або законом. Порядок заміни предмета застави при заставі товарів в обороті або у переробці регулюється розділом III цього Закону.

{Стаття 7 із змінами, внесеними згідно із Законом № 997-V від 27.04.2007}

Стаття 8. Ризик випадкового знищення або випадкового пошкодження предмета застави

Ризик випадкового знищення або випадкового пошкодження предмета застави несе власник заставленого майна, якщо інше не встановлено договором або законом.

У разі випадкового знищення або випадкового пошкодження предмета застави заставодавець на вимогу заставодержателя зобов'язаний надати рівноцінний предмет або, якщо це можливо, відновити знищений чи пошкоджений предмет застави.

{Стаття 8 в редакції Закону № 997-V від 27.04.2007}

Стаття 9. Володіння заставленим майном

Законом чи договором передбачається перебування заставленого майна у володінні заставодавця, заставодержателя або третьої особи.

Стаття 10. Страхування предмета застави

Якщо предмет застави не підлягає обов'язковому страхуванню, він може бути застрахований за згодою сторін на погоджену суму, але не більшу за його ринкову вартість.

{Частина перша статті 10 із змінами, внесеними згідно із Законом № 2801-IV від 06.09.2005}

У разі настання страхового випадку предметом застави стає право вимоги до страховика.

{Стаття 10 в редакції Закону № 1255-IV від 18.11.2003}

Стаття 11. Сторони договору застави

Сторонами договору застави (заставадавцем і заставадержателем) можуть бути фізичні, юридичні особи та держава.

Заставадавцем може бути як сам боржник, так і третя особа (майновий поручитель).

Заставадавцем при заставі майна може бути його власник, який має право відчужувати заставлене майно на підставах, передбачених законом, а також особа, якій власник у встановленому порядку передав майно і право застави на це майно.

Державне підприємство, за яким майно закріплено на праві повного господарського відання, самостійно здійснює заставу цього майна, за винятком цілісного майнового комплексу підприємства, його структурних підрозділів, будівель і споруд, застава яких здійснюється з дозволу та на умовах, погоджених з органом, уповноваженим управляти відповідним державним майном. Відкрите акціонерне товариство, створене у процесі корпоратизації, всі акції якого перебувають у державній власності, здійснює заставу належного йому майна за погодженням із органом, який здійснює управління корпоративними правами держави в цьому товаристві у порядку, передбаченому для державних підприємств.

{Статтю 11 доповнено частиною четвертою згідно із Законом № 4035-12 від 25.02.94; із змінами, внесеними згідно із Законом № 4498-VI від 13.03.2012}

З моменту прийняття рішення про приватизацію майна державного підприємства або відкритого акціонерного товариства, створеного в процесі корпоратизації, застава їх майна здійснюється з дозволу відповідного органу приватизації.

{Статтю 11 доповнено частиною п'ятою згідно із Законом № 4035-12 від 25.02.94}

Стаття 12. Зміст договору застави

У договорі застави визначаються суть, розмір та строк (термін) виконання зобов'язання, забезпеченого заставою, та/або посилання на договір чи інший правочин, яким встановлено основне зобов'язання, опис предмета застави, а також інші умови, відносно яких за заявою однієї із сторін повинна бути досягнута угода.

{Частина перша статті 12 в редакції Законів № 583/97-ВР від 21.10.97, № 1255-IV від 18.11.2003; із змінами, внесеними згідно із Законом № 2478-VIII від 03.07.2018}

Опис предмета застави в договорі застави може бути поданий у загальній формі (вказівка на вид заставленого майна тощо).

{Статтю 12 доповнено частиною згідно із Законом № 997-V від 27.04.2007}

При укладанні договору застави за згодою сторін або на вимогу однієї із сторін може бути проведена аудиторська перевірка достовірності та повноти балансу або фінансового стану відповідної сторони договору застави та оцінка предмета застави відповідно до законодавства.

{Статтю 12 доповнено частиною згідно із Законом № 90/95-ВР від 14.03.95; із змінами, внесеними згідно із Законом № 2801-IV від 06.09.2005}

Стаття 13. Форма договору застави

Договір застави повинен бути укладений у письмовій формі.

У випадках, коли предметом застави є нерухоме майно, космічні об'єкти, договір застави повинен бути нотаріально посвідчений на підставі відповідних правовстановлюючих документів. Нотаріальне посвідчення договору застави нерухомого майна провадиться за місцезнаходженням (місцем реєстрації) цього майна або за місцезнаходженням (місцем реєстрації) однієї із сторін договору, договору застави космічних об'єктів - за місцем реєстрації цих об'єктів.

{Частина друга статті 13 із змінами, внесеними згідно із Законом № 287/94-ВР від 14.12.94; в редакції Закону № 583/97-ВР від 21.10.97; із змінами, внесеними згідно із Законом № 1255-IV від 18.11.2003; в редакції Закону № 2435-VI від 06.07.2010; із змінами, внесеними згідно із Законом № 2478-VIII від 03.07.2018}

Законодавством України може бути передбачено й інші випадки нотаріального посвідчення договору застави.

Угодою сторін може бути передбачено нотаріальне посвідчення договору застави і в тих випадках, коли це є не обов'язковим в силу законодавства України, але на цьому наполягає одна із сторін.

Норми цієї статті не поширюються на право податкової застави, що регулюється податковим законодавством.

{Статтю 13 доповнено частиною згідно із Законом № 2181-III від 21.12.2000 - набирає чинності з 1 квітня 2001 року}

Стаття 14. Наслідки недотримання вимог щодо форми договору застави та його нотаріального посвідчення

Недотримання вимог щодо форми договору застави та його нотаріального посвідчення тягне за собою недійсність договору з наслідками, передбаченими законодавством України.

Стаття 15. Реєстрація застав

Застава рухомого майна може бути зареєстрована відповідно до закону.

Обов'язки податкових органів з реєстрації поширюються на виникнення та зміну прав податкової застави з урахуванням вимог податкового законодавства.

{Частина друга статті 15 із змінами, внесеними згідно із Законами № 406-VII від 04.07.2013, № 440-IX від 14.01.2020}

{Стаття 15 в редакції Закону № 583/97-ВР від 21.10.97; набирає чинності з 01.03.99 згідно із Законом № 82-XIV від 08.09.98, із змінами, внесеними згідно із Законом № 2181-III від 21.12.2000, в редакції Закону № 1255-IV від 18.11.2003}

{Статтю 15¹ виключено на підставі Закону № 1255-IV від 18.11.2003}

Стаття 16. Момент виникнення права застави

Право застави виникає з моменту укладення договору застави, а в разі, коли договір підлягає нотаріальному посвідченню - з моменту нотаріального посвідчення цього договору. Якщо предмет застави відповідно до закону чи договору повинен знаходитись у заставодержателя, право застави виникає в момент передачі йому предмета застави. Якщо таку передачу було здійснено до укладення договору, - то з моменту його укладення.

Реєстрація застави не пов'язується з моментом виникнення права застави та не впливає на чинність договору застави.

{Статтю 16 доповнено частиною другою згідно із Законом № 583/97-ВР від 21.10.97; набирає чинності з 01.03.99 згідно із Законом № 82-XIV від 08.09.98; в редакції Закону № 1255-IV від 18.11.2003}

Стаття 17. Право розпорядження заставленим майном

Заставадавець зберігає право розпорядження заставленим майном, якщо інше не передбачено законом чи договором.

Заставадавець може відчужувати заставлене майно тільки за згодою заставодержателя, якщо інше не встановлено законом.

{Частина друга статті 17 із змінами, внесеними згідно із Законами № 1255-IV від 18.11.2003, № 1983-VIII від 23.03.2017}

Стаття 18. Наступні застави заставленого майна

Наступні застави вже заставленого майна допускаються в разі, якщо інше не передбачено законом і попередніми договорами застави.

Якщо предметом застави стає майно, яке вже є заставним забезпеченням іншого зобов'язання (боргу), заставне право попереднього заставодержателя (попередніх заставодержателів) зберігає силу.

Вимоги заставодержателя, у якого право застави виникло пізніше, задовольняються з вартості предмета застави після повного забезпечення вимог попередніх заставодержателів, крім випадків, передбачених частиною п'ятою цієї статті.

{Частина третя статті 18 із змінами, внесеними згідно із Законом № 583/97-ВР від 21.10.97; зміни набирають чинності з 01.03.99 згідно із Законом № 82-XIV від 08.09.98}

Заставаодавець зобов'язаний повідомити кожного із заставодержателів про всі попередні застави, а також про характер та розмір забезпечених цими заставами зобов'язань. Заставаодавець зобов'язаний відшкодувати збитки, що виникли у будь-кого з його заставодержателів внаслідок невиконання ним цього зобов'язання.

Якщо предметом застави є рухоме майно, заставодержатель зареєстрованої застави має переважне право на задоволення вимог із заставленого майна перед заставодержателями незареєстрованих застав та заставодержателями застав, які зареєстровані пізніше. Переважне право заставодержателів одного і того ж майна, що зареєстровані в один і той же день, визначається моментом реєстрації застави. Переважне право у задоволенні вимог із заставленого рухомого майна визначається на підставі моменту реєстрації застави та моменту реєстрації змін щодо предмета застави в частині цих змін.

{Статтю 18 доповнено частиною п'ятою згідно із Законом № 583/97-ВР від 21.10.97; набирає чинності з 01.03.99 згідно із Законом № 82-XIV від 08.09.98, із змінами, внесеними згідно із Законом № 1255-IV від 18.11.2003}

Стаття 19. Вимоги заставодержателя, що задовольняються за рахунок заставленого майна

За рахунок заставленого майна заставодержатель має право задовольнити свої вимоги в повному обсязі, що визначається на момент фактичного задоволення, включаючи проценти, відшкодування збитків, завданих прострочкою виконання (а у випадках, передбачених законом чи договором, - неустойку), необхідні витрати на утримання заставленого майна, а також витрати на здійснення забезпеченої заставою вимоги, якщо інше не передбачено договором застави.

Стаття 20. Звернення стягнення на заставлене майно

Заставодержатель набуває право звернення стягнення на предмет застави в разі, якщо в момент настання терміну виконання зобов'язання, забезпеченого заставою, воно не буде виконано, якщо інше не передбачено законом чи договором.

У разі ліквідації юридичної особи заставодавця заставодержатель набуває право звернення стягнення на заставлене майно незалежно від настання строку виконання зобов'язання, забезпеченого заставою.

{Частина друга статті 20 із змінами, внесеними згідно із Законом № 997-V від 27.04.2007}

У разі схвалення судом відповідно до законодавства про банкрутство плану санації чи реструктуризації боргів боржника за основним зобов'язанням, якщо він відмінний від заставодавця, заставодержатель, який голосував проти схвалення плану санації юридичної особи чи плану реструктуризації боргів боржника - фізичної особи, набуває право звернення стягнення на заставлене майно незалежно від настання строку виконання зобов'язання, забезпеченого заставою.

{Статтю 20 доповнено новою частиною згідно з Кодексом № 2597-VIII від 18.10.2018}

При частковому виконанні боржником забезпеченого заставою зобов'язання застава зберігається в початковому обсязі.

Якщо предмет одного договору застави складають дві або більше речей (два чи більше прав), стягнення може бути звернено на всі ці речі (права) або на будь-яку з речей (на будь-яке з прав) за вибором заставодержателя. Якщо заставодержатель зверне стягнення на одну річ (право), він зберігає право наступного стягнення на інші речі (права), що складають предмет застави.

До третьої особи, яка задовольнила в повному обсязі вимоги заставодержателя, переходить разом з правом вимоги забезпечена нею застава у встановленому законодавством порядку.

Звернення стягнення на заставлене майно здійснюється за рішенням суду або третейського суду, на підставі виконавчого напису нотаріуса, якщо інше не передбачене законом або договором застави. Звернення стягнення на заставлене майно державного підприємства (підприємства, не менше п'ятдесяти відсотків акцій (часток, паїв) якого є у державній власності) здійснюється за рішенням суду.

{Частина статті 20 із змінами, внесеними згідно із Законом № 287/94-ВР від 14.12.94; в редакції Закону № 583/97-ВР від 21.10.97; із змінами, внесеними згідно із Законом № 762-IV від 15.05.2003}

Реалізація заставленого майна, на яке звернено стягнення, провадиться державним виконавцем, приватним виконавцем на підставі виконавчого листа суду або наказу господарського суду, або виконавчого напису нотаріусів у встановленому порядку, якщо інше не передбачено цим Законом чи договором.

{Частина статті 20 із змінами, внесеними згідно із Законами № 287/94-ВР від 14.12.94, № 496/95-ВР від 22.12.95, № 2056-III від 19.10.2000, № 762-IV від 15.05.2003, № 1404-VIII від 02.06.2016}

Стаття 21. Реалізація заставленого майна через аукціони (публічні торги)

Реалізація заставленого майна здійснюється шляхом його продажу на аукціонах (публічних торгах), у тому числі у формі електронних торгів, якщо інше не передбачено договором, а державних підприємств та відкритих акціонерних товариств, створених у процесі корпоратизації, всі акції яких перебувають у державній власності, - виключно з аукціонів (публічних торгів).

{Частина перша статті 21 із змінами, внесеними згідно із Законами № 4035-12 від 25.02.94, № 2056-III від 19.10.2000, № 1404-VIII від 02.06.2016}

Якщо перший аукціон (публічні торги) оголошено таким, що не відбувся, проводиться наступний аукціон. Початковою ціною другого і наступних аукціонів вважається ціна, зменшена на 30 відсотків по відношенню до початкової ціни попереднього аукціону.

{Частина друга статті 21 в редакції Закону № 1255-IV від 18.11.2003}

Якщо другий і наступні аукціони (публічні торги) оголошені такими, що не відбулися, заставодержатель має право залишити заставлене майно за собою за початковою ціною, яка була запропонована на останньому аукціоні (публічних торгах). У разі якщо заставодержатель відмовився залишити заставлене майно за собою, це майно реалізується у встановленому порядку, якщо інше не передбачено договором.

{Статтю 21 доповнено частиною третьою згідно із Законом № 1255-IV від 18.11.2003}

Стаття 22. Продаж заставлених валютних цінностей

Продаж заставлених валютних цінностей проводиться в порядку, встановленому законодавством України.

Стаття 23. Реалізація заставлених майнових прав

При заставі майнових прав реалізація предмета застави провадиться шляхом уступки заставодавцем заставодержателю вимоги, що впливає із заставленого права, або в інший спосіб, не заборонений законом, у тому числі шляхом продажу права вимоги третій особі.

{Частина перша статті 23 із змінами, внесеними згідно із Законом № 1983-VIII від 23.03.2017}

Заставодержатель набуває право вимагати в судовому порядку переводу на нього заставленого права в момент виникнення права звернення стягнення на предмет застави.

Стаття 24. Задоволення вимог заставодержателя в разі недостатньої суми, вирученої від реалізації предмета застави

У випадках, коли суми, вирученої від продажу предмета застави, недостатньо для повного задоволення вимог заставодержателя, він має право, якщо інше не передбачено законом чи договором, одержати суму, якої не вистачає для повного задоволення вимоги, з іншого майна боржника в порядку черговості, передбаченої законодавством України.

Положення цієї статті не поширюються на відносини застави, якщо заставодержателем є юридична особа держави, визнаної державою-агресором та/або державою-окупантом по відношенню до України, або юридична особа з іноземними інвестиціями чи іноземне підприємство держави-агресора та/або держави-окупанта, а боржником - підприємство оборонно-промислового комплексу, внесене до переліку об'єктів державної власності, що мають стратегічне значення для економіки і безпеки держави.

{Статтю 24 доповнено частиною другою згідно із Законом № 2508-VIII від 12.07.2018}

Стаття 25. Наслідки перевищення суми, вирученої від реалізації предмета застави, над сумою боргу

Якщо при реалізації предмета застави виручена грошова сума перевищує розмір забезпечених цією заставою вимог заставодержателя, різниця повертається заставодавцю.

Якщо при реалізації цілісного майнового комплексу державного підприємства (відкритого акціонерного товариства, створеного у процесі корпоратизації, всі акції якого перебувають у державній власності), що є

предметом застави, виручена грошова сума перевищує розмір забезпечених цією заставою вимог заставодержателя, різниця зараховується до відповідного бюджету.

{Частина друга статті 25 із змінами, внесеними згідно із Законами № 4035-12 від 25.02.94, № 496/95-ВР від 22.12.95, № 2056-III від 19.10.2000}

Стаття 26. Припинення звернення стягнення на заставлене майно виконанням основної вимоги

Заставодавець має право в будь-який час до моменту реалізації предмета застави припинити звернення стягнення на заставлене майно виконанням забезпеченого заставою зобов'язання.

Якщо зобов'язання, забезпечене заставою, передбачає виконання частинами, заставодавець має право припинити звернення стягнення на предмет застави шляхом виконання простроченої частини зобов'язання.

Якщо заставодавцем є третя особа, яка надала в заставу належне їй майно, то в разі невиконання забезпеченого заставою зобов'язання перед заставодержателем вона має право виконати зобов'язання з метою запобігання зверненню стягнення на предмет застави.

Стаття 27. Збереження застави

Застава зберігає силу, якщо за однією з підстав, зазначених в законі, майно або майнові права, що складають предмет застави, переходять у власність іншої особи.

Застава зберігає силу і у випадках, коли у встановленому законом порядку відбувається уступка заставодержателем забезпеченої заставою вимоги іншій особі або переведення боржником боргу, який виник із забезпеченої заставою вимоги, на іншу особу.

Стаття 28. Припинення застави

Застава припиняється:

{Абзац перший статті 28 із змінами, внесеними згідно із Законом № 1255-IV від 18.11.2003}

з припиненням забезпеченого заставою зобов'язання;
в разі загибелі заставленого майна;
в разі придбання заставодержателем права власності на заставлене майно;
в разі примусового продажу заставленого майна;
при закінченні терміну дії права, що складає предмет застави;
в інших випадках припинення зобов'язань, установлених законом.

{Статтю 28 доповнено абзацом згідно із Законом № 1255-IV від 18.11.2003}

Стаття 29. Припинення застави шляхом внесення грошей у депозит

У разі відмови кредитора прийняти виконання забезпеченою заставою грошової вимоги відповідна сума вноситься заставодавцем у депозит державної нотаріальної контори, приватного нотаріуса. Якщо внесена в депозит сума повністю покриває борг, застава припиняється.

{Стаття 29 із змінами, внесеними згідно із Законом № 287/94-ВР від 14.12.94}

{Розділ II виключено на підставі Закону № 898-IV від 05.06.2003}

Розділ III

ЗАСТАВА ТОВАРІВ В ОБОРОТІ АБО У ПЕРЕРОБЦІ

Стаття 40. Предмет застави товарів в обороті або у переробці

Предметом застави товарів в обороті або у переробці можуть бути сировина, напівфабрикати, комплектуючі вироби, готова продукція тощо.

При заставі товарів в обороті або у переробці реалізовані заставодавцем товари перестають бути предметом застави з моменту їх вручення набувачу або транспортній організації для відправлення набувачу або передачі на пошту для пересилки набувачу, а набуті заставодавцем товари, передбачені в договорі застави, стають предметом застави з моменту виникнення на них права власності.

Стаття 41. Умови договору застави товарів у обороті або в переробці

Договір застави товарів у обороті або в переробці повинен індивідуалізувати предмет застави шляхом зазначення знаходження товарів у володінні заставодавця чи їх розташування в певному цеху, складі, іншому приміщенні або іншим способом, достатнім для ідентифікації сукупності рухомих речей як предмета застави.

{Стаття 41 із змінами, внесеними згідно із Законом № 583/97-ВР від 21.10.97, в редакції Закону № 1255-IV від 18.11.2003}

Стаття 42. Права заставодавця при заставі товарів в обороті або у переробці

При заставі товарів в обороті або у переробці заставодавець зберігає за собою право володіти, користуватися та розпоряджатися предметом застави відповідно до правил цього розділу.

Стаття 43. Обов'язки заставодавця при заставі товарів в обороті або у переробці

У разі відчуження заставлених товарів заставодавець зобов'язаний замінити їх іншими товарами такої ж або більшої вартості. Зменшення вартості замінених товарів допускається тільки у випадках, коли це здійснено за домовленістю сторін щодо погашення частки початкової заборгованості.

Розділ IV

ЗАКЛАД

Стаття 44. Поняття закладу

Заклад - застава рухомого майна, при якій майно, що складає предмет застави, передається заставодавцем у володіння заставодержателя.

За угодою заставодержателя із заставодавцем предмет застави може бути залишено у заставодавця під замком заставодержателя (тверда застава). Індивідуально визначена річ може бути залишена у заставодавця з накладенням знаків, які засвідчують заставу.

{Частина друга статті 44 із змінами, внесеними згідно із Законом № 1206-VII від 15.04.2014}

Правила цього розділу поширюються на тверду заставу у випадках, коли її застосування не суперечить суті відносин заставодержателя з заставодавцем при такій заставі.

Стаття 45. Обов'язки заставодержателя при закладі

Заставодержатель, якщо інше не передбачено договором, зобов'язаний:

вживати заходів, необхідних для збереження предмета закладу;

у випадках, коли це передбачено договором, одержувати з предмета закладу доход в інтересах заставодавця;

регулярно надсилати заставодавцю звіт про користування предметом закладу, якщо користування ним допускається відповідно до частини першої статті 46 цього Закону;

страхувати предмет закладу в обсязі його вартості за рахунок та в інтересах заставодавця;

сплачувати податки та збори, пов'язані з володінням заставленою річчю, за рахунок заставодавця;

належним чином утримувати предмет закладу, нести відповідальність за нього у випадках, коли немає доказів, що втрата, пошкодження або загибель закладу сталися не з його вини;

негайно повідомляти заставодавця про виникнення загрози загибелі чи пошкодження предмета закладу;

негайно повертати предмет закладу після виконання заставодавцем або третьою особою забезпеченого закладом зобов'язання.

Стаття 46. Права заставодержателя при закладі

Заставодержатель має право користуватися предметом закладу, якщо це передбачено договором. Набуті ним доходи спрямовуються на покриття витрат на утримання предмета закладу, а також зараховуються в рахунок погашення процентів по боргу, забезпеченому закладом зобов'язань чи самого боргу.

Якщо виникає загроза загибелі, пошкодження чи зменшення вартості предмета закладу не з вини заставодержателя, він має право вимагати заміни предмета закладу, а при відмові заставодавця виконати цю вимогу - достроково звернути стягнення на предмет закладу.

Стаття 47. Можливість дострокового виконання зобов'язання, забезпеченого закладом

Якщо заставодержатель зберігає або використовує предмет закладу неналежним чином, заставодавець має право в будь-який час вимагати припинення застави та (або) достроково виконати забезпечене закладом зобов'язання.

Стаття 48. Відповідальність заставодержателя за втрату, недостачу або пошкодження предмета застави при закладі

За втрату або недостачу предмета закладу заставодержатель несе відповідальність у розмірі вартості втраченого майна, а за пошкодження предмета закладу - в розмірі суми, на яку знизилась вартість заставленого майна.

Заставодержатель зобов'язаний відшкодувати заставодавцю всі заподіяні втратою, недостачею чи пошкодженням предмета закладу збитки в повному обсязі, якщо це передбачено законом чи договором.

Заставодержатель відповідає за втрату, недостачу чи пошкодження предмета закладу, якщо він не доведе, що втрата, недостача чи пошкодження сталися не з його вини.

Якщо заставодержателем є ломбард або інша організація, для якої надання кредитів громадянам під заклад є предметом її діяльності, звільнення від відповідальності може мати місце лише за умови, що заставодержатель має докази, що втрата, недостача чи пошкодження предмета закладу сталися внаслідок непереборної сили.

Розділ V

ЗАСТАВА МАЙНОВИХ ПРАВ

Стаття 49. Застава майнових прав

Заставадавець може укласти договір застави як належних йому на момент укладення договору прав вимоги по зобов'язаннях, в яких він є кредитором, так і тих, що можуть виникнути в майбутньому.

У договорі застави прав повинна бути вказана особа, яка є боржником по відношенню до заставадавця. Заставадавець зобов'язаний повідомити свого боржника про здійснену заставу прав.

Строкове право вимоги, яке належить заставадавцю-кредитору може бути предметом застави тільки до закінчення строку його дії.

У договорі застави прав, які не мають грошової оцінки, вартість предмета застави визначається угодою сторін.

Стаття 50. Обов'язки заставадавця при заставі майнових прав

При заставі прав, якщо інше не передбачено договором, заставадавець зобов'язаний:

виконувати дії, необхідні для забезпечення дійсності заставленого права;

не здійснювати уступки заставленого права;

не виконувати дій, що тягнуть за собою припинення заставленого права чи зменшення його вартості;

вживати заходів, необхідних для захисту заставленого права від посягань з боку третіх осіб;

надавати заставадержателю відомості про зміни, що сталися в заставленому праві, про його порушення з боку третіх осіб та про домагання третіх осіб на це право.

Стаття 51. Права заставадержателя при заставі майнових прав

При заставі прав, якщо інше не передбачено договором, заставадержатель має право:

незалежно від настання терміну виконання забезпеченого заставою зобов'язання вимагати в судовому порядку переводу на себе заставленого

права, якщо заставадавець порушив обов'язки, передбачені статтею 50 цього Закону;

вступати у справу як третя особа в судовому спорі, в якому розглядається позов про заставлене право;

в разі порушення заставадавцем обов'язків, передбачених статтею 50 цього Закону, самостійно вживати всіх заходів, необхідних для захисту заставленого права проти порушень з боку третіх осіб.

Стаття 52. Наслідки виконання боржником зобов'язання заставадавцю

Якщо боржник заставадавця до виконання заставадавцем зобов'язання, забезпеченого заставою, виконає своє зобов'язання, все, одержане при цьому заставадавцем, стає предметом застави, про що заставадавець зобов'язаний негайно повідомити заставодержателя.

При одержанні від свого боржника в рахунок виконання зобов'язання грошових сум заставадавець зобов'язаний за вимогою заставодержателя перерахувати відповідні суми в рахунок виконання зобов'язання, забезпеченого заставою, якщо інше не встановлено договором застави.

Розділ VI

ЗАСТАВА ЦІННИХ ПАПЕРІВ

Стаття 53. Порядок укладення договору застави цінних паперів

Якщо законом чи договором не передбачено інше, застава векселя чи іншого цінного паперу, який може бути переданий шляхом вчинення передавального запису (індосаменту), здійснюється шляхом індосаменту і вручення заставодержателю індосованого цінного паперу.

Застава цінного паперу, який не передається шляхом індосаменту, здійснюється за угодою заставодержателя і особи, на ім'я якої було видано цінний папір.

За угодою сторін заставлені цінні папери можуть бути передані на зберігання в депозит державної нотаріальної контори, приватного нотаріуса або банку.

{Частина третя статті 53 із змінами, внесеними згідно із Законом № 287/94-ВР від 14.12.94}

Стаття 54. Предмет договору застави цінних паперів

Якщо законом чи договором не передбачено інше, купонні листи на виплату процентів, дивідендів та інші доходи від зазначеного в цінному папері права є предметом договору застави тільки у випадках, якщо вони передані кредитору заставного зобов'язання.

Стаття 55. Поширення правил застави на заставу цінних паперів на пред'явника

Застава цінних паперів на пред'явника регулюється також положеннями, які містяться в розділі III цього Закону.

Розділ VII

ГАРАНТІЇ ПРАВ СТОРІН ПРИ ЗАСТАВІ

Стаття 56. Незмінність договору застави

У випадках, коли після укладення договору застави законодавством встановлено правила, які погіршують становище заставодавця та (або) заставодержателя, умови договору зберігають силу на весь строк його дії, крім випадків, передбачених частиною другою статті 24 цього Закону.

{Стаття 56 із змінами, внесеними згідно із Законом № 2508-VIII від 12.07.2018}

Стаття 57. Захист інтересів заставодержателя при припиненні його прав та прав заставодавця на заставлене майно на підставах, передбачених законом

У разі прийняття Україною або Республікою Крим законодавчих актів, які припиняють заставне право або право заставодавця на заставлене майно, збитки, завдані заставодержателю в результаті прийняття цих актів, відшкодовуються йому в повному обсязі Україною або Республікою Крим. Спори про відшкодування збитків вирішуються судом.

У разі вжиття державою заходів до примусового вилучення заставленого майна або майнових прав (націоналізація, реквізиція, конфіскація, накладення

секвестру, а також інших заходів, аналогічних за своїми наслідками), держава відшкодовує збитки, заподіяні заставодержателю внаслідок здійснення цих заходів.

У разі припинення права власності на заставлене майно чи припинення заставлених майнових прав у зв'язку з рішенням державного органу або органу місцевого чи регіонального самоврядування, не спрямованим безпосередньо на вилучення заставленого майна чи заставлених майнових прав, в тому числі рішенням про вилучення земельної ділянки, на якій розташовано заставлені будинок, інші будівлі, споруди чи багаторічні насадження, збитки, завдані заставодержателю в результаті цього рішення, відшкодовуються заставодержателю в повному обсязі цими органами. Спори про відшкодування збитків вирішуються судом.

{Частина третя статті 57 із змінами, внесеними згідно із Законом № 762-IV від 15.05.2003}

Стаття 58. Недійсність актів, що порушують заставне право

Якщо в результаті видання органом державної виконавчої влади чи органом місцевого і регіонального самоврядування акта, який не відповідає чинному законодавству, порушуються права заставодержателя або інших осіб щодо володіння, користування та розпорядження предметом застави, такий акт визнається недійсним судом.

{Частина перша статті 58 із змінами, внесеними згідно із Законом № 762-IV від 15.05.2003}

Збитки, завдані заставодержателю в результаті видання зазначених актів, підлягають відшкодуванню в повному обсязі органом, який видав цей акт.

{Розділ VIII виключено на підставі Закону № 2709-IV від 23.06.2005}

ЗАКОН УКРАЇНИ

Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень (витяг: ст.ст. 4, 24)

(Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2004, № 51, ст.553)

Стаття 4. Речові права та їх обтяження, що підлягають державній реєстрації

1. Державній реєстрації прав підлягають:

1) право власності та право довірчої власності як спосіб забезпечення виконання зобов'язання на нерухоме майно, об'єкт незавершеного будівництва;

{Пункт 1 частини першої статті 4 в редакції Закону № 132-IX від 20.09.2019; із змінами, внесеними згідно із Законом № 340-IX від 05.12.2019}

2) речові права на нерухоме майно, похідні від права власності:

{Абзац перший пункту 2 частини першої статті 4 із змінами, внесеними згідно із Законом № 340-IX від 05.12.2019}

право користування (сервітут);

право користування земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб (емфітевзис);

право забудови земельної ділянки (суперфіцій);

право господарського відання;

право оперативного управління;

право постійного користування та право оренди (суборенди) земельної ділянки;

право користування (найму, оренди) будівлею або іншою капітальною спорудою (їх окремою частиною), що виникає на підставі договору найму (оренди) будівлі або іншої капітальної споруди (їх окремої частини), укладеного на строк не менш як три роки;

{Абзац дев'ятий пункту 2 частини першої статті 4 виключено на підставі Закону № 340-IX від 05.12.2019}

право довірчої власності (крім права довірчої власності як способу забезпечення виконання зобов'язань);

{Абзац десятий пункту 2 частини першої статті 4 в редакції Закону № 132-IX від 20.09.2019}

інші речові права відповідно до закону;

{Пункт 3 частини першої статті 4 виключено на підставі Закону № 340-IX від 05.12.2019}

4) обтяження речових прав на нерухоме майно, об'єкт незавершеного будівництва:

заборона відчуження та/або користування;

арешт;

іпотека;

вимога нотаріального посвідчення договору, предметом якого є нерухоме майно, встановлена власником такого майна;

податкова застава, предметом якої є нерухоме майно, об'єкт незавершеного будівництва;

інші обтяження відповідно до закону.

{Пункт 4 частини першої статті 4 в редакції Закону № 340-IX від 05.12.2019}

2. У разі визначення часток у праві спільної власності чи їх зміни, зміни суб'єкта управління об'єктами державної власності, зміни правонабувача речового права, похідного від права власності, строку дії такого речового права, а також зміни обтяжувача, особи, в інтересах якої встановлено обтяження речових прав, чи зміни умов обтяження проводиться державна реєстрація таких змін, при цьому дата та час державної реєстрації речових прав, обтяжень речових прав залишаються незмінними.

{Статтю 4 доповнено частиною другою згідно із Законом № 340-IX від 05.12.2019}

Стаття 24. Відмова в державній реєстрації прав

1. Підстави для відмови в державній реєстрації прав:

{Абзац перший частини першої статті 24 в редакції Закону № 340-IX від 05.12.2019}

1) заявлене речове право, обтяження не підлягають державній реєстрації відповідно до цього Закону;

2) заява про державну реєстрацію прав подана неналежною особою;

3) подані документи не відповідають вимогам, встановленим цим Законом;

4) подані документи не дають змоги встановити набуття, зміну або припинення речових прав на нерухоме майно та їх обтяження;

5) наявні суперечності між заявленими та вже зареєстрованими речовими правами на нерухоме майно та їх обтяженнями;

6) наявні зареєстровані обтяження речових прав на нерухоме майно;

7) заяву про державну реєстрацію обтяжень щодо попереднього правонабувача подано після державної реєстрації права власності на таке майно за новим правонабувачем;

8) після завершення строку, встановленого частиною третьою статті 23 цього Закону, не усунені обставини, що були підставою для прийняття рішення про зупинення розгляду заяви про державну реєстрацію прав;

9) документи подано до неналежного суб'єкта державної реєстрації прав, нотаріуса;

{Пункт 9 частини першої статті 24 в редакції Закону № 159-IX від 03.10.2019}

10) заяву про державну реєстрацію прав та їх обтяжень в електронній формі подано особою, яка згідно із законодавством не має повноважень подавати заяви в електронній формі;

11) заявником подано ті самі документи, на підставі яких заявлене речове право, обтяження вже зареєстровано у Державному реєстрі прав;

12) заявник звернувся із заявою про державну реєстрацію права власності щодо майна, що відповідно до поданих для такої реєстрації документів відчужено особою, яка на момент проведення такої реєстрації внесена до Єдиного реєстру боржників, у тому числі за виконавчими провадженнями про стягнення аліментів за наявності заборгованості з відповідних платежів понад три місяці.

{Частина першу статті 24 доповнено пунктом 12 згідно із Законом № 1404-VIII від 02.06.2016; в редакції Закону № 2475-VIII від 03.07.2018; із змінами, внесеними згідно із Законом № 159-IX від 03.10.2019}

2. За наявності підстав для відмови в державній реєстрації прав державний реєстратор приймає рішення про відмову в державній реєстрації прав.

Рішення про відмову в державній реєстрації прав повинно містити вичерпний перелік обставин, що стали підставою для його прийняття.

{Абзац третій частини другої статті 24 виключено на підставі Закону № 2475-VIII від 03.07.2018}

3. Відмова в державній реєстрації прав з підстав, зазначених у частині першій цієї статті, не застосовується у разі:

1) наявності помилки в Державному земельному кадастрі, що виникла після перенесення інформації про земельні ділянки з Державного реєстру земель до Державного земельного кадастру (розташування в межах земельної ділянки частини іншої земельної ділянки, невідповідність меж земельної ділянки, зазначених у Державному реєстрі земель, її дійсним межам);

2) невідповідності площі земельної ділянки, зазначеної в Державному реєстрі земель, її дійсній площі у результаті зміни методів підрахунку (округлення);

3) невідповідності відомостей про земельну ділянку в Державному земельному кадастрі відомостям, що містяться в документі, який посвідчує речове право на неї, якщо така невідповідність виникла внаслідок внесення змін

або виправлення помилки у відомостях Державного земельного кадастру про земельну ділянку після оформлення документа, що є підставою для виникнення відповідного речового права на земельну ділянку. У такому разі пріоритет мають відомості Державного земельного кадастру;

4) зміни найменування акціонерного товариства у зв'язку із зміною типу акціонерного товариства або перетворенням акціонерного товариства в інше господарське товариство.

{Частина третю статті 24 доповнено пунктом 4 згідно із Законом № 1983-VIII від 23.03.2017}

4. Відмова в державній реєстрації прав з підстави, зазначеної у пункті 6 частини першої цієї статті, не застосовується у разі:

1) державної реєстрації речових прав на нерухоме майно на підставі судового рішення щодо набуття, зміни або припинення права власності та інших речових прав на нерухоме майно;

{Пункт 1 частини четвертої статті 24 із змінами, внесеними згідно із Законом № 340-IX від 05.12.2019}

2) державної реєстрації права власності на нерухоме майно з відкриттям розділу в Державному реєстрі прав за особою, щодо якої або щодо майна якої наявні обтяження у спеціальному розділі Державного реєстру прав, чи в Єдиному реєстрі заборон відчуження об'єктів нерухомого майна, що є невід'ємною архівною складовою частиною Державного реєстру прав;

{Пункт 2 частини четвертої статті 24 із змінами, внесеними згідно із Законами № 1666-VIII від 06.10.2016, № 340-IX від 05.12.2019}

3) державної реєстрації права власності на нерухоме майно, що набувається у результаті його примусової реалізації відповідно до закону;

4) державної реєстрації інших обтяжень речових прав на нерухоме майно (крім іпотеки);

{Частина четверту статті 24 доповнено пунктом 4 згідно із Законом № 1666-VIII від 06.10.2016; із змінами, внесеними згідно із Законом № 340-IX від 05.12.2019}

5) державної реєстрації речових прав на нерухоме майно за наявності згоди іпотекодержателя або контролюючого органу на відчуження або передачу на іншому речовому праві такого майна - у разі якщо обтяженням є заборона відчуження нерухомого майна, що виникла на підставі договору, або податкова застава;

{Частина четверту статті 24 доповнено пунктом 5 згідно із Законом № 1666-VIII від 06.10.2016}

6) державної реєстрації права власності на нерухоме майно на підставі свідоцтва про право на спадщину;

{Частина четверту статті 24 доповнено пунктом 6 згідно із Законом № 1666-VIII від 06.10.2016}

7) державної реєстрації права власності на нерухоме майно іпотекодержателем - фінансовою установою в порядку, передбаченому статтями 33-38 Закону України "Про іпотеку". Наявність зареєстрованих після державної реєстрації іпотеки обтяжень, інших речових прав, у тому числі іпотеки, на передане в іпотеку майно не є підставою для відмови у державній реєстрації права власності за іпотекодержателем.

{Частина четверту статті 24 доповнено пунктом 7 згідно із Законом № 2478-VIII від 03.07.2018}

5. Відмова в державній реєстрації прав з підстав, не передбачених частиною першою цієї статті, заборонена.

**Закон України «Про забезпечення вимог кредиторів та реєстрацію
обтяжень»
(витяг: ст. 5, 21)**

(Відомості Верховної Ради України, 2004 р., № 11, ст. 140; 2012 р., № 21,
ст. 197)

Розділ II ОБТЯЖЕННЯ РУХОМОГО МАЙНА

Стаття 5. Предмет обтяження

Предметом обтяження може бути рухоме майно, не вилучене з цивільного обороту, на яке згідно із законодавством може бути звернене стягнення. Залежно від змісту обтяження предмет обтяження повинен належати боржнику або обтяжувачу на праві власності, довірчої власності чи на праві господарського відання. Відносини щодо рухомого майна, яке належить особі на праві господарського відання, регулюються за правилами, встановленими для регулювання відносин щодо рухомого майна, яке належить особі на праві власності.

У разі обмеження права розпорядження рухомим майном згодою іншої особи така ж згода необхідна для його обтяження.

Предметом обтяження може бути рухоме майно, яке стане власністю боржника в майбутньому.

Рухоме майно може бути предметом декількох обтяжень, якщо інше не встановлено законом або правочином, на підставі якого виникло попереднє зареєстроване обтяження. Договір, на підставі якого виникло приватне обтяження, не може забороняти встановлення публічного обтяження.

Розділ IV ЗАБЕЗПЕЧУВАЛЬНІ ОБТЯЖЕННЯ

Стаття 21. Види забезпечувальних обтяжень

До забезпечувальних обтяжень належать:

1) застава рухомого майна згідно з параграфом 6 глави 49 Цивільного кодексу України, що виникає на підставі договору;

2) право застави рухомого майна згідно з статтею 694 Цивільного кодексу України;

3) право притримання рухомого майна згідно з параграфом 7 глави 49 Цивільного кодексу України;

3¹) право довірчої власності на рухоме майно;

4) інші обтяження рухомого майна, які кваліфікуються як забезпечувальні.

Зміст окремих видів забезпечувальних обтяжень встановлюється законом та/або договором.

Закон України "Про банки і банківську діяльність"

(витяг: ст. 48)

(Відомості Верховної Ради України, 2001 р., № 5-6, ст. 30)

Глава 8 ВИМОГИ ДО ДІЯЛЬНОСТІ БАНКУ

Стаття 48. Обмеження щодо діяльності банків

Банкам забороняється здійснювати ризикову діяльність, що загрожує інтересам вкладників чи інших кредиторів банку.

Перелік ознак, наявність яких є підставою для висновку Національного банку України про провадження банком ризикової діяльності, що загрожує інтересам вкладників чи інших кредиторів банку, визначається нормативно-правовим актом Національного банку України та оприлюднюється у встановленому законом порядку.

Банкам забороняється діяльність у сфері матеріального виробництва, торгівлі (за винятком реалізації пам'ятних, ювілейних і інвестиційних монет) та страхування, крім виконання функцій страхового посередника.

Спеціалізованим банкам (за винятком ощадного) забороняється залучати вклади (депозити) від фізичних осіб в обсягах, що перевищують 5 відсотків капіталу банку.

Банк може мати у власності нерухоме майно загальною вартістю не більше 25 відсотків капіталу банку. Це обмеження не поширюється на:

1) приміщення, яке забезпечує технологічне здійснення банківських функцій;

2) майно, яке перейшло банку у власність на підставі реалізації прав заставодержателя відповідно до умов договору застави;

3) майно, набуте банком з метою запобігання збиткам, за умови, що таке майно має бути відчужено банком протягом одного року з моменту набуття права власності на нього;

4) майно, належне банку на праві довірчої власності.

Банкам забороняється здійснювати без відображення в зобов'язаннях та активах банку операції шляхом залучення коштів фізичних осіб з метою їх прямого розміщення в кредити.

Закон України "Про систему гарантування вкладів фізичних осіб"

(витяг: ст. 36, 50)

(Відомості Верховної Ради України, 2012 р., № 50, ст. 564)

Розділ VII

ТИМЧАСОВА АДМІНІСТРАЦІЯ

Стаття 36. Наслідки запровадження тимчасової адміністрації

5. Під час тимчасової адміністрації не здійснюється:

1) задоволення вимог вкладників та інших кредиторів банку;

2) примусове стягнення майна (у тому числі коштів) банку, накладення арешту та звернення стягнення на майно (у тому числі кошти) банку (виконавче

провадження щодо банку зупиняється, у тому числі знімаються арешти, накладені на майно (у тому числі на кошти) банку, а також скасовуються інші вжиті заходи примусового забезпечення виконання рішення щодо банку);

2¹) накладення нових обтяжень чи обмежень на майно (активи) (у тому числі арештів, заборони прийняття рішень про продаж або про вчинення інших дій);

3) нарахування неустойки (штрафів, пені), інших фінансових (економічних) санкцій за невиконання чи неналежне виконання зобов'язань щодо сплати податків і зборів (обов'язкових платежів), а також зобов'язань перед кредиторами, у тому числі не застосовується індекс інфляції за весь час прострочення виконання грошових зобов'язань банку;

4) зарахування зустрічних вимог, у тому числі зустрічних однорідних вимог, припинення зобов'язань за домовленістю (згодою) сторін (у тому числі шляхом договірною списання), поєднанням боржника і кредитора в одній особі;

5) нарахування відсотків за зобов'язаннями банку перед вкладниками та кредиторами;

6) заміна кредитора у зобов'язанні банку на договірній основі, крім випадків передачі всього або частини майна (активів) та всіх або частини зобов'язань приймаючому або перехідному банку.

6. Обмеження, встановлене пунктом 1 частини п'ятої цієї статті, не поширюється на зобов'язання банку щодо:

1) виплати коштів закладами вкладників за договорами, строк яких закінчився, та за договорами банківського рахунку вкладників. Зазначені виплати здійснюються в межах суми відшкодування, що гарантується Фондом, в національній валюті України. Вклади в іноземній валюті перераховуються в національну валюту України за офіційним курсом гривні, встановленим Національним банком України до іноземних валют на кінець дня, що передуює дню початку процедури виведення Фондом банку з ринку (у разі прийняття

Національним банком України рішення про відкликання банківської ліцензії та ліквідацію банку з підстав, визначених статтею 77 Закону України "Про банки і банківську діяльність", - станом на кінець дня, що передує дню початку процедури ліквідації Фондом банку);

1¹) сплати регулярного збору до Фонду;

2) витрат, пов'язаних із забезпеченням його господарської діяльності відповідно до частини четвертої цієї статті;

3) виплати заробітної плати, авторської винагороди, відшкодування шкоди, заподіяної життю та здоров'ю працівників банку;

4) виплати аліментів, пенсій, стипендій, інших соціальних, державних виплат, відшкодування шкоди, завданої каліцтвом, ушкодженням здоров'я або смертю тощо, що надійшли до банку з дня початку здійснення процедури виведення банку з ринку;

4¹) виплати допомоги по тимчасовій непрацездатності, допомоги по вагітності та пологах, що надійшли на спеціальний рахунок у банку, відкриття якого передбачено законодавством України для юридичної особи, починаючи з дня початку процедури виведення Фондом банку з ринку;

5) виконання операцій з виплати переказу коштів фізичних та юридичних осіб, що надійшли на їхні рахунки з дня початку процедури виведення Фондом банку з ринку;

6) здійснення купівлі-продажу валюти фізичними та юридичними особами для погашення ними зобов'язань за кредитними договорами, виконання вимог, встановлених законодавством, для обов'язкового продажу валюти;

7) обов'язкового звернення стягнення на об'єкт довірчої власності або передання такого об'єкта за актом приймання-передачі довірчому засновникові у випадках, встановлених законом.

Зобов'язання банку, передбачені пунктами 2, 6 частини шостої цієї статті, виконуються банком у межах його фінансових можливостей у порядку, встановленому нормативно-правовими актами Фонду.

Розділ VIII

ЛІКВІДАЦІЯ БАНКІВ

Стаття 50. Формування ліквідаційної маси банку

1. З дня початку процедури ліквідації банку Фонд приступає до інвентаризації та оцінки майна банку з метою формування ліквідаційної маси банку.

2. До ліквідаційної маси банку включаються будь-яке нерухоме та рухоме майно, кошти, майнові права та інші активи банку. До ліквідаційної маси банку не включається майно, що є об'єктом довірчої власності, інше майно у випадках, прямо передбачених законом, а також банкноти і монети, передані Національним банком України на зберігання та для проведення операцій з ними, ліцензія, гудвіл.

Кошти, що залишилися після задоволення забезпечених вимог та покриття витрат, пов'язаних з утриманням, збереженням та продажем (здійсненням правочинів за участі банку) предмета забезпечення, підлягають включенню до складу ліквідаційної маси.

За наявності у складі майна банку майна, виключеного з обороту, Фонд зобов'язаний передати його відповідним особам в установленому порядку.

Фонд, виявивши частку, яка належить банку в спільному майні, з метою задоволення вимог кредиторів у встановленому порядку порушує питання про виділення цієї частки.

Майно, щодо якого банк є користувачем або зберігачем, повертається його власнику відповідно до закону або договору.

3. Майно банку, що включається до ліквідаційної маси, підлягає оцінці Фондом у порядку, встановленому Фондом. Перелік майна банку, що підлягає

оцінці суб'єктами оціночної діяльності, встановлюється Фондом. Для проведення оцінки майна Фонд має право залучати суб'єктів оціночної діяльності з оплатою їх послуг за рахунок ліквідаційної маси банку.

4. Інвентаризація майна банку та формування ліквідаційної маси мають бути завершені у строк до шести місяців з дня прийняття рішення про ліквідацію банку та відкликання банківської ліцензії. Результати інвентаризації та формування ліквідаційної маси відображаються в акті, який підлягає затвердженню виконавчою дирекцією Фонду.

5. Іпотечні активи, що перебувають в управлінні банку або є забезпеченням виконання зобов'язань за сертифікатами з фіксованою дохідністю, емітентом яких є банк, об'єкти довірчої власності, а також кошти на рахунку фонду фінансування будівництва або майно фонду операцій з нерухомістю, у тому числі кошти на його рахунку, що перебувають в управлінні банку, не включаються до ліквідаційної маси банку. Розпорядження такими активами здійснюється відповідно до Цивільного кодексу України, законів України "Про іпотечне кредитування, операції з консолідованим іпотечним боргом та іпотечні сертифікати" та "Про фінансово-кредитні механізми і управління майном при будівництві житла та операціях з нерухомістю".

Активи банку, включені до складу іпотечного покриття іпотечних облігацій, не включаються до ліквідаційної маси банку. Відчуження цих активів, у тому числі примусове, здійснюється в порядку, передбаченому Законом України "Про іпотечні облігації".

Активи недержавного пенсійного фонду (крім депозитів), зберігачем яких є банк, не включаються до ліквідаційної маси такого банку. Повернення цих активів здійснюється відповідно до Закону України "Про недержавне пенсійне забезпечення".

Закон України "Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень"

(витяг: ст.ст. 4, 27, 34)

(Відомості Верховної Ради України, 2016 р., № 1, ст. 9, № 47, ст. 800;
2017 р., № 2, ст. 25; 2018 р., № 12, ст. 68)

Розділ I

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 4. Речові права та їх обтяження, що підлягають державній реєстрації

1. Державній реєстрації прав підлягають:

1) право власності та право довірчої власності як спосіб забезпечення виконання зобов'язання на нерухоме майно, об'єкт незавершеного будівництва;

2) речові права на нерухоме майно, похідні від права власності:

право користування (сервітут);

право користування земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб (емфітевзис);

право забудови земельної ділянки (суперфіцій);

право господарського відання;

право оперативного управління;

право постійного користування та право оренди (суборенди) земельної ділянки;

право користування (найму, оренди) будівлею або іншою капітальною спорудою (їх окремою частиною), що виникає на підставі договору найму (оренди) будівлі або іншої капітальної споруди (їх окремої частини), укладеного на строк не менш як три роки;

право довірчої власності (крім права довірчої власності як способу забезпечення виконання зобов'язань);

інші речові права відповідно до закону;

4) обтяження речових прав на нерухоме майно, об'єкт незавершеного будівництва:

заборона відчуження та/або користування;

арешт;

іпотека;

вимога нотаріального посвідчення договору, предметом якого є нерухоме майно, встановлена власником такого майна;

податкова застава, предметом якої є нерухоме майно, об'єкт незавершеного будівництва;

інші обтяження відповідно до закону.

2. У разі визначення часток у праві спільної власності чи їх зміни, зміни суб'єкта управління об'єктами державної власності, зміни правонабувача речового права, похідного від права власності, строку дії такого речового права, а також зміни обтяжувача, особи, в інтересах якої встановлено обтяження речових прав, чи зміни умов обтяження проводиться державна реєстрація таких змін, при цьому дата та час державної реєстрації речових прав, обтяжень речових прав залишаються незмінними.

Розділ IV

ПРОВЕДЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ РЕЄСТРАЦІЇ ПРАВ

Стаття 27. Підстави для державної реєстрації прав

1. Державна реєстрація права власності та інших речових прав, крім державної реєстрації права власності на об'єкт незавершеного будівництва, проводиться на підставі:

1) укладеного в установленому законом порядку договору, предметом якого є нерухоме майно, речові права на яке підлягають державній реєстрації, чи його дубліката;

2) свідоцтва про право власності на частку у спільному майні подружжя у разі смерті одного з подружжя, виданого нотаріусом або консульською установою України, чи його дубліката;

3) свідоцтва про право на спадщину, виданого нотаріусом або консульською установою України, чи його дубліката;

4) виданого нотаріусом свідоцтва про придбання майна з прилюдних торгів (аукціонів) та свідоцтва про придбання майна з прилюдних торгів (аукціонів), якщо прилюдні торги (аукціони) не відбулися, чи їх дублікатів;

5) свідоцтва про право власності, виданого органом приватизації наймачам житлових приміщень у державному та комунальному житловому фонді, чи його дубліката;

6) свідоцтва про право власності на нерухоме майно, виданого до 1 січня 2013 року органом місцевого самоврядування або місцевою державною адміністрацією, чи його дубліката;

7) рішення про закріплення нерухомого майна на праві оперативного управління чи господарського відання, прийнятого власником нерухомого майна чи особою, уповноваженою управляти таким майном;

8) державного акта на право приватної власності на землю, державного акта на право власності на землю, державного акта на право власності на земельну ділянку або державного акта на право постійного користування землею, виданих до 1 січня 2013 року;

9) судового рішення, що набрало законної сили, щодо набуття, зміни або припинення права власності та інших речових прав на нерухоме майно;

10) ухвали суду про затвердження (визнання) мирової угоди;

11) заповіту, яким встановлено сервітут на нерухоме майно;

12) рішення уповноваженого законом органу державної влади про повернення об'єкта нерухомого майна релігійній організації;

13) рішення власника майна, уповноваженого ним органу про передачу об'єкта нерухомого майна з державної у комунальну власність чи з комунальної у державну власність або з приватної у державну чи комунальну власність;

13¹) договору, яким встановлюється довірча власність на нерухоме майно, та акта приймання-передачі нерухомого майна, яке є об'єктом довірчої власності;

13²) актів приймання-передачі нерухомого майна неплатоспроможного банку перехідному банку, що створюється відповідно до [статті 42](#) Закону України "Про систему гарантування вкладів фізичних осіб";

14) інших документів, що відповідно до законодавства підтверджують набуття, зміну або припинення прав на нерухоме майно.

2. Державна реєстрація обтяжень проводиться на підставі:

1) судового рішення щодо набуття, зміни або припинення обтяження речових прав на нерухоме майно, що набрало законної сили;

2) рішення державного виконавця, приватного виконавця щодо обтяження речових прав на нерухоме майно;

3) визначеного законодавством документа, на якому нотаріусом вчинено напис про накладення заборони щодо відчуження нерухомого майна;

4) рішення органу місцевого самоврядування про віднесення об'єктів нерухомого майна до застарілого житлового фонду;

5) договору, укладеного в порядку, визначеному законом, яким встановлюється обтяження речових прав на нерухоме майно, чи його дубліката;

6) закону, яким встановлено заборону користування та/або розпорядження нерухомим майном;

7) інших актів органів державної влади та посадових осіб згідно із законом.

Розділ VI

КОРИСТУВАННЯ ВІДОМОСТЯМИ ДЕРЖАВНОГО РЕЄСТРУ ПРАВ

Стаття 34. Плата (адміністративний збір) за проведення реєстраційних дій та за надання інформації з Державного реєстру прав

1. За державну реєстрацію права власності (у тому числі довірчої власності як способу забезпечення виконання зобов'язань) справляється адміністративний збір у розмірі 0,1 прожиткового мінімуму для працездатних осіб.

За державну реєстрацію права власності (у тому числі довірчої власності як способу забезпечення виконання зобов'язань), проведено у строки менші, ніж передбачені статтею 19 цього Закону, справляється адміністративний збір у такому розмірі:

- 1 прожитковий мінімум для працездатних осіб - у строк два робочі дні;
- 2 прожиткових мінімумів для працездатних осіб - у строк один робочий день;
- 5 прожиткових мінімумів для працездатних осіб - у строк 2 години.

Закон України «Про нотаріат»

(витяг: ст. 55)

(Відомості Верховної Ради України, 1993 р., № 39, ст. 383 із наступними змінами)

ГЛАВА 5. ПОСВІДЧЕННЯ УГОД

Стаття 55. Посвідчення угод про відчуження та заставу майна

Угоди про відчуження та заставу майна, що підлягає реєстрації, крім випадків, встановлених статтею 38 Закону України "Про іпотеку", посвідчуються за умови подання документів, що підтверджують право власності на майно, що відчужується або заставляється, або за наявності державної реєстрації права власності на таке майно у Державному реєстрі речових прав на нерухоме майно. У разі застави майбутнього майна або

створення забезпечувального обтяження в майбутньому майні нотаріусу надаються документи, що підтверджують наявність прав на набуття такого майна у власність у майбутньому.

При посвідченні угод про відчуження або заставу жилого будинку, квартири, дачі, садового будинку, гаража, земельної ділянки, іншого нерухомого майна, транспортних засобів перевіряється відсутність будь-якої заборони відчуження або арешту майна.

В разі наявності заборони угода про відчуження майна, обтяженого боргом, посвідчується лише у разі згоди кредитора і набувача на укладення такої угоди.

Посвідчення правочинів щодо відчуження, іпотеки житлового будинку, квартири, дачі, садового будинку, гаража, земельної ділянки, іншого нерухомого майна, а також правочинів щодо відчуження, застави транспортних засобів, що підлягають державній реєстрації, провадиться за місцезнаходженням (місцем реєстрації) цього майна або за місцезнаходженням (місцем реєстрації) однієї із сторін відповідного правочину.

Угоди про відчуження жилого будинку, стороною в яких є фізична особа, та будівництво якого не закінчено і здійснюється з використанням коштів місцевих бюджетів, посвідчуються за наявності рішення виконавчого комітету місцевої ради або відповідної місцевої державної адміністрації про згоду на таке відчуження.

Іпотечні договори, предметом іпотеки за якими є нерухомість, яка належить третім особам і стане власністю іпотекодавця після укладання такого договору, посвідчуються до моменту оформлення встановленого законодавством документа про право власності іпотекодавця на нерухомість.

Після оформлення встановленого законодавством документа про право власності іпотекодавця на нерухомість, що є предметом іпотеки, іпотекoderжатель реєструє у встановленому законом порядку обтяження прав власника на нерухомість. Якщо іпотечним договором передбачено накладення

заборони відчуження нерухомого майна, яке є предметом іпотеки, нотаріус накладає таку заборону за повідомленням іпотекодержателя.

Іпотечні договори, іпотекою за якими є майнові права на нерухомість, будівництво якої не завершено, посвідчуються за умови подання документів, які підтверджують майнові права на нерухомість.

Після закінчення будівництва збудована нерухомість продовжує бути предметом іпотеки відповідно до умов іпотечного договору. У цьому разі іпотекодержатель на підставі документа про право власності або, за наявності державної реєстрації права власності на таке майно у Державному реєстрі речових прав на нерухоме майно, на підставі відомостей з цього реєстру реєструє у встановленому законом порядку обтяження прав власника на збудовану нерухомість. Якщо іпотечним договором передбачено, нотаріус накладає заборону на відчуження нерухомості, яка є предметом іпотеки, за повідомленням іпотекодержателя. У разі зміни характеристик нерухомості, яка є предметом іпотеки (зміна площі нерухомості, зміни у плануванні приміщень тощо), нотаріус на підставі документа, який підтверджує право власності на нерухомість, або, за наявності державної реєстрації права власності на таке майно у Державному реєстрі речових прав на нерухоме майно, на підставі відомостей з цього реєстру зобов'язаний зробити відмітку на примірнику іпотечного договору, що належить іпотекодержателю. При цьому нотаріус не має права вимагати додаткових документів та згоди іпотекодавця.

Посвідчення угод про відчуження майна (активів) банків, що виводяться з ринку, з приймаючим або перехідним банком здійснюється відповідно до цього Закону з урахуванням вимог Закону України "Про систему гарантування вкладів фізичних осіб".

Договори про встановлення довірчої власності, об'єктом якої є нерухоме майно, яке належить третім особам і стане власністю довірчого засновника після укладення такого договору, посвідчуються до моменту оформлення

встановленого законодавством документа про право власності довірчого засновника на нерухомість.

Після оформлення встановленого законодавством документа про право власності довірчого засновника на нерухомість, що є об'єктом довірчої власності, довірчий власник реєструє в установленому законом порядку довірчу власність. Якщо договором про встановлення довірчої власності передбачено накладення заборони відчуження нерухомого майна, яке є об'єктом довірчої власності, нотаріус накладає таку заборону за повідомленням довірчого власника.

Закон України «Про транспортно-експедиторську діяльність»

(витяг: ст. 10)

від 01.07.2004 № 1955-IV

Стаття 10

Експедитор має право притримувати вантаж, що знаходиться в його володінні, до моменту сплати плати експедитору і відшкодування витрат, здійснених ним в інтересах клієнта, або до моменту іншого забезпечення виконання клієнтом його зобов'язань у частині сплати плати експедитору та відшкодування вказаних витрат, якщо інше не встановлено договором транспортного експедирування.

4. ПІДЗАКОННІ НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ АКТИ

ПОСТАНОВА Кабінету міністрів України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень»

(витяг: п.п. 60, 61)

від 25 грудня 2015 р. № 1127

60. Для державної реєстрації права власності та інших речових прав на нерухоме майно, яке перебуває в іпотеці або податковій заставі, також подається документ, що підтверджує наявність факту згоди іпотекодержателя або контролюючого органу на відчуження або передачу на іншому речовому праві такого майна.

Дія цього пункту не поширюється на випадки:

державної реєстрації права власності та інших речових прав на нерухоме майно, реєстрація яких проведена до 1 січня 2013 р. відповідно до законодавства, що діяло на момент їх виникнення;

державної реєстрації права власності на нерухоме майно на підставі свідоцтва про право на спадщину;

державної реєстрації права власності та інших речових прав на нерухоме майно на підставі рішення суду;

державної реєстрації права власності на нерухоме майно, що набувається в результаті його примусової реалізації відповідно до закону.

61. Для державної реєстрації права власності на підставі договору іпотеки, що містить застереження про задоволення вимог іпотекодержателя шляхом набуття права власності на предмет іпотеки, також подаються:

1) засвідчена іпотекодержателем копія письмової вимоги про усунення порушення основного зобов'язання та/або умов іпотечного договору, надісланої іпотекодержателем іпотекодавцю та боржникові, якщо він є відмінним від іпотекодавця;

2) засвідчена іпотекодержателем копія повідомлення про вручення рекомендованого поштового відправлення або поштового відправлення з оголошеною цінністю, яким надіслано вимогу, зазначену у підпункті 1 цього пункту, з відміткою про вручення адресату, або

засвідчена іпотекодержателем копія рекомендованого поштового відправлення або поштового відправлення з оголошеною цінністю, яким надіслано вимогу, зазначену у підпункті 1 цього пункту, з позначкою про відмову адресата від одержання такого відправлення, або

засвідчені іпотекодержателем копії рекомендованих поштових відправлень або поштових відправлень з оголошеною цінністю (поштових конвертів), якими не менше ніж двічі з періодичністю не менше ніж один місяць надсилалася вимога, зазначена у підпункті 1 цього пункту, та які повернулися відправнику у зв'язку із відсутністю адресата або закінченням встановленого строку зберігання поштового відправлення, або

засвідчені іпотекодержателем паперові копії електронного листа, яким за допомогою засобів інформаційної, телекомунікаційної або інформаційно-телекомунікаційної системи, що забезпечує обмін електронними документами, надіслано вимогу, зазначену у підпункті 1 цього пункту, та електронного службового повідомлення відповідної системи, яким підтверджується доставка відповідного електронного листа за адресою електронної пошти адресата (у разі коли договором з іпотекодавцем або боржником, якщо він є відмінним від іпотекодавця, передбачено можливість обміну електронними документами);

3) довідка іпотекодержателя, що містить відомості про суму боргу за основним зобов'язанням станом на дату не раніше трьох днів до дня подання документів для проведення відповідної державної реєстрації та відомості про вартість предмета іпотеки, визначену суб'єктом оціночної діяльності, станом на дату не раніше 90 днів до дня подання документів для проведення відповідної державної реєстрації;

4) застава (якщо іпотечним договором передбачено її видачу).

У разі подання документа, зазначеного в абзаці першому або четвертому підпункту 2 цього пункту, державна реєстрація проводиться після спливу тридцятиденного строку з моменту отримання адресатом вимоги, зазначеної у підпункті 1 цього пункту, якщо у такій вимозі не зазначений більш тривалий строк.

Протягом дії Закону України “Про мораторій на стягнення майна громадян України, наданого як забезпечення кредитів в іноземній валюті” для державної реєстрації права власності на підставі договору іпотеки, що містить застереження про задоволення вимог іпотекодержателя шляхом набуття права власності на предмет іпотеки, яким є нерухоме житлове майно загальною площею в межах, визначених зазначеним Законом, що виступає як забезпечення зобов’язань громадянина України за споживчими кредитами, наданими йому кредитними установами - резидентами України в іноземній валюті, також подається заява, що підтверджує згоду іпотекодавця - громадянина України на набуття іпотекодержателем права власності на предмет іпотеки, справжність підпису на якій засвідчується відповідно до Закону України “Про нотаріат”, крім випадків встановлення державним реєстратором наявності зареєстрованого права власності іпотекодавця на інше нерухоме житлове майно (його частину) у Державному реєстрі прав чи в його невід’ємній архівній складовій частині або надання державному реєстратору документів, якими підтверджується, що відповідне нерухоме житлове майно не є місцем постійного проживання іпотекодавця.

Наявність зареєстрованої заборони відчуження майна, накладеної нотаріусом під час посвідчення договору іпотеки, на підставі якого набувається право власності на предмет іпотеки іпотекодержателем, а також зареєстрованих після державної реєстрації іпотеки інших речових прав, обтяжень речових прав на передане в іпотеку майно, у тому числі внесення після державної реєстрації іпотеки іпотекодавця до Єдиного реєстру боржників, не є підставою для відмови у державній реєстрації права власності за іпотекодержателем.

**ПОСТАНОВА ПЛЕНУМУ ВИЩОГО ГОСПОДАРСЬКОГО СУДУ
УКРАЇНИ «Про деякі питання практики вирішення спорів, що виникають
з кредитних договорів»**

(витяг: п. 3)

24.11.2014 № 1

{Із змінами, внесеними згідно з Постановою Вищого господарського суду
№ 2 від 16.12.2015}

3. Відповідальність за невиконання чи неналежне виконання кредитних договорів

3.1. У вирішенні питання про зменшення розміру неустойки (штрафу, пені) на підставі частини третьої статті 551 ЦК України та статті 233 ГК України господарські суди повинні враховувати, що ці правові норми підлягають застосуванню лише щодо процентів, які нараховані як неустойка, і не можуть бути застосовані до процентів за кредитним договором, передбачених статтями 1054, 1056-1 ЦК України, оскільки проценти за кредитним договором є платою за користування кредитом, а не штрафними санкціями.

3.2. У розгляді питання щодо дострокового повернення кредиту в зв'язку з простроченням виконання боржником свого зобов'язання за кредитним договором господарські суди мають виходити з такого.

У силу частини другої статті 1054 ЦК України до кредитних правовідносин підлягає застосуванню частина друга статті 1050 зазначеного Кодексу, якою встановлено санкцію за прострочення повернення чергової частини позики, а саме: позикодавець має право вимагати дострокового повернення частини позики, що залишилася, та сплати процентів, що належать йому відповідно до статті 1048 ЦК України.

У такому випадку дострокове повернення кредиту не має ознак одностороннього припинення договірних зобов'язань та є належним способом захисту порушеного права.

Голова
Вищого господарського суду
України

Б. Львов

Секретар пленуму
Вищого господарського суду
України

Л. Рогач

ПЛЕНУМ ВИЩОГО ГОСПОДАРСЬКОГО СУДУ УКРАЇНИ
ПОСТАНОВА «Про деякі питання практики вирішення спорів, що
виникають з кредитних договорів»

24.11.2014 № 1

{Із змінами, внесеними згідно з Постановою Вищого господарського суду
№ 2 від 16.12.2015}

Відповідно до пункту 6 частини другої статті 36 Закону України "Про судоустрій і статус суддів" пленум Вищого господарського суду України **ПОСТАНОВЛЯЄ:**

З метою забезпечення однакового і правильного вирішення господарськими судами спорів, що виникають з кредитних договорів, дати господарським судам такі роз'яснення.

1. Загальні положення

1.1. У розгляді справ зі спорів, пов'язаних з укладенням, зміною, розірванням, визнанням недійсними, виконанням кредитних договорів та забезпеченням виконання зобов'язань за такими договорами, господарські суди повинні керуватися, зокрема, такими актами законодавства України:

- Цивільним кодексом України (далі - ЦК України) і Господарським кодексом України (далі - ГК України);

- законами України: "Про банки і банківську діяльність"; "Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг"; "Про відповідальність за несвоєчасне виконання грошових зобов'язань"; "Про забезпечення вимог кредиторів та реєстрацію обтяжень"; "Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень"; "Про страхування"; "Про заставу"; "Про іпотеку"; "Про іпотечне кредитування, операції з консолідованим іпотечним боргом та іпотечні сертифікати"; "Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом" (у редакції Закону України від 22.12.2011 № 4212-VI); "Про виконавче провадження" (у редакції Закону України від 04.11.2010 № 2677-VI);

- Декретом Кабінету Міністрів України "Про систему валютного регулювання і валютного контролю" від 19.02.93 № 15-93 (далі - Декрет про систему валютного регулювання і валютного контролю);

- нормативно-правовими актами Національного банку України, виданими у межах його повноважень згідно із Законом України "Про Національний банк України".

1.2. У вирішенні питань щодо підвідомчості і підсудності справ у спорах, пов'язаних з укладенням, зміною, розірванням, визнанням недійсними, виконанням кредитних договорів та забезпеченням виконання зобов'язань за кредитними договорами, господарським судам слід враховувати викладене в постановах пленуму Вищого господарського суду України від 24.10.2011 № 10 "Про деякі питання підвідомчості і підсудності справ господарським судам", від 26.12.2011 № 18 "Про деякі питання практики застосування Господарського процесуального кодексу України судами першої інстанції" (з подальшими змінами і доповненнями; зокрема, підпункт 1.7 пункту 1 і підпункт 4.2.3 підпункту 4.2 пункту 4) та від 29.05.2013 № 11 "Про деякі питання визнання правочинів (господарських договорів) недійсними" (пункт 1).

У вирішенні ж питання щодо підсудності справ у спорах про звернення стягнення на нерухоме майно, що є предметом іпотеки, шляхом визнання права власності на це майно, господарським судам слід враховувати викладене у абзаці першому підпункту 20.7 пункту 20 постанови пленуму Вищого господарського суду України від 24.10.2011 № 10 "Про деякі питання підвідомчості і підсудності справ господарським судам".

{Підпункт 1.2 пункту 1 доповнено абзацом другим згідно з Постановою Вищого господарського суду № 2 від 16.12.2015}

1.3. У разі участі у справі кількох позивачів та відповідачів, одним з яких є фізична особа, господарські суди мають виходити з того, що справа в частині позовних вимог фізичної особи або до фізичної особи, яка не є суб'єктом підприємницької діяльності, господарському суду не підвідомча. У розгляді відповідних позовних заяв суд має застосувати: у вирішенні питання про порушення провадження у справі - положення пункту 1 частини першої статті 62 Господарського процесуального кодексу України (далі - ГПК); після порушення провадження у справі - пункт 1 частини першої статті 80 названого Кодексу.

Водночас це не перешкоджає відповідно до статті 27 ГПК залученню фізичної особи, яка не є суб'єктом підприємницької діяльності, до участі у справі як третьої особи, яка не заявляє самостійних вимог на предмет спору.

1.4. Якщо господарським судом буде встановлено, що кредитний договір укладений фінансовою установою та фізичною особою, яка набула статусу суб'єкта підприємницької діяльності після укладення такого договору, господарський суд має припинити провадження у справі на підставі пункту 1 частини першої статті 80 ГПК, оскільки зазначений кредитний договір не є господарським.

2. Укладення, зміна, розірвання та визнання недійсними кредитних договорів

2.1. Кредитний договір вважається укладеним, якщо сторонами у передбачених законом порядку та формі досягнуто згоди щодо усіх його істотних умов відповідно до норм чинного законодавства (статті 638, 1054, 1055, 1056-1 ЦК України, статті 180, 345 ГК України).

2.2. У вирішенні спорів про визнання недійсними кредитних договорів господарські суди мають керуватися, зокрема, приписами статей 203, 215, 1048 - 1052, 1054, 1055, 1057-1 ЦК України та статей 207, 208 ГК України, а також враховувати викладене в постанові пленуму Вищого господарського суду України від 29.05.2013 № 11 "Про деякі питання визнання правочинів (господарських договорів) недійсними".

З урахуванням положень частини третьої статті 95 ЦК України, частини четвертої статті 64 ГК України та статті 23 Закону України "Про банки і банківську діяльність" підписання кредитного договору посадовою особою та скріплення печаткою відокремленого підрозділу банку (що не є юридичною особою) не є підставою для визнання правочину недійсним, - за умови, що відокремлений підрозділ наділено відповідними повноваженнями згідно з установчими документами банку, положенням про відокремлений підрозділ, яке затверджено банком, або довіреністю, виданою останнім у встановленому порядку керівникові цього підрозділу.

2.3. У вирішенні спорів про визнання недійсними кредитних договорів, предметом яких є надання кредиту в іноземній валюті, господарські суди повинні досліджувати, чи отримав банк або інша фінансова установа в установленому порядку ліцензію Національного банку України на здійснення валютних операцій.

Обіг іноземної валюти на території України підпорядковується спеціальному правовому режиму, встановленому законодавством України.

Використання іноземної валюти як засобу платежу (валютна операція) є використанням іноземної валюти на території України для виконання будь-яких зобов'язань або оплати товарів, що придбаваються (абзац другий пункту 1.4

Положення про порядок видачі Національним банком України індивідуальних ліцензій на використання іноземної валюти на території України як засобу платежу, затвердженого постановою Правління Національного банку України від 14.10.2004 № 483).

Відповідно до приписів статей 1, 5 Декрету про систему валютного регулювання і валютного контролю надання кредитів в іноземній валюті віднесено до валютних операцій, здійснення яких потребує отримання генеральних чи індивідуальних ліцензій Національного банку України.

Генеральні ліцензії видаються на здійснення валютних операцій, що не потребують індивідуальної ліцензії, на весь період дії режиму валютного регулювання.

Згідно з підпунктом "в" пункту 4 статті 5 зазначеного Декрету у разі надання і одержання резидентами кредитів в іноземній валюті, якщо терміни і суми таких кредитів перевищують встановлені законодавством межі, вони потребують отримання індивідуальної ліцензії. Проте на даний час законодавством таких меж не встановлено і єдиною правовою підставою для здійснення банками кредитування в іноземній валюті є наявність у них генеральної ліцензії на здійснення валютних операцій.

Водночас господарським судам слід брати до уваги, що пунктом 1.5 вказаного Положення про порядок видачі Національним банком України індивідуальних ліцензій на використання іноземної валюти визначено, що використання іноземної валюти як засобу платежу на території України без індивідуальної ліцензії дозволяється, якщо ініціатором або отримувачем за валютною операцією є уповноважений банк; ця норма стосується лише операцій уповноваженого банку, на здійснення яких Національний банк України видав йому банківську ліцензію та генеральну ліцензію на здійснення валютних операцій.

2.4. У разі визнання кредитного договору недійсним господарським судам слід керуватися приписами статей 216, 1057-1 ЦК України щодо правових наслідків недійсності такого договору та за заявою сторони визначати грошову суму, яка має бути повернута кредитодавцю з урахуванням сплачених позичальником сум основного зобов'язання, відсотків за користування кредитними коштами, комісійних винагород банку тощо.

2.5. Розглядаючи справи у спорах про зміну або розірвання кредитних договорів, позовні вимоги в яких обґрунтовані статтями 633, 634 ЦК України, господарським судам слід враховувати таке.

Кредитні договори не можна віднести до публічних договорів у розумінні статті 633 ЦК України (якою, зокрема, передбачено, що умови публічного договору встановлюються однаковими для всіх споживачів), оскільки чинним законодавством не передбачено обов'язку банку або іншої фінансової установи встановлювати у кредитних договорах однакові умови для всіх позичальників.

Віднесення кредитних договорів до договорів приєднання за тією ознакою, що позичальник позбавлений можливості запропонувати свої умови договору, можливе у разі укладення такого договору між банком (іншою фінансовою установою) та фізичною особою, яка не є суб'єктом підприємницької діяльності. При цьому предметом такого договору є споживче кредитування. Однак справи у спорах, що виникають під час виконання таких кредитних договорів, за своїм суб'єктним складом не підвідомчі господарським судам.

2.6. Зміна економічної ситуації та коливання курсу іноземної валюти стосовно національної валюти України є комерційними ризиками сторін договору та не можуть бути підставами для зміни чи розірвання кредитного договору, оскільки це не є істотною зміною обставин у розумінні статті 652 ЦК України.

2.7. Вирішуючи питання щодо права банку змінювати в односторонньому порядку умови кредитного договору, зокрема підвищувати розмір процентної

ставки за таким договором, господарським судам слід враховувати приписи статті 1056-1 ЦК України, згідно з якими банку забороняється збільшувати розмір фіксованої процентної ставки за кредитним договором (або встановлений кредитним договором порядок сплати змінюваної процентної ставки) за відсутності згоди на це позичальника.

У розгляді відповідних справ господарським судам необхідно з'ясувати: чи було передбачено збільшення розміру процентної ставки основним кредитним договором; чи були виконані банком усі умови договору у відповідній частині та чи дотримано порядок узгодження зазначеного питання з позичальником. У разі якщо кредитним договором передбачено обов'язкове вчинення відповідного правочину щодо зміни умов договору в письмовій формі, судам необхідно враховувати приписи статей 639, 654, 1055 ЦК України.

2.8. Вирішуючи питання щодо зупинення провадження у справі на підставі частини першої статті 79 ГПК, господарським судам слід враховувати викладене в пункті 3.16 пункту 3 постанови пленуму Вищого господарського суду України від 26.12.2011 № 18 "Про деякі питання практики застосування Господарського процесуального кодексу України" та виходити з того, що порушення провадження у справі, предметом спору в якій є визнання недійсним кредитного договору, не перешкоджає з'ясуванню обставин у справі, в якій предметом спору є повернення кредиту та сплата відсотків за ним.

3. Відповідальність за невиконання чи неналежне виконання кредитних договорів

3.1. У вирішенні питання про зменшення розміру неустойки (штрафу, пені) на підставі частини третьої статті 551 ЦК України та статті 233 ГК України господарські суди повинні враховувати, що ці правові норми підлягають застосуванню лише щодо процентів, які нараховані як неустойка, і не можуть бути застосовані до процентів за кредитним договором, передбачених статтями 1054, 1056-1 ЦК України, оскільки проценти за

кредитним договором є платою за користування кредитом, а не штрафними санкціями.

3.2. У розгляді питання щодо дострокового повернення кредиту в зв'язку з простроченням виконання боржником свого зобов'язання за кредитним договором господарські суди мають виходити з такого.

У силу частини другої статті 1054 ЦК України до кредитних правовідносин підлягає застосуванню частина друга статті 1050 зазначеного Кодексу, якою встановлено санкцію за прострочення повернення чергової частини позики, а саме: позикодавець має право вимагати дострокового повернення частини позики, що залишилася, та сплати процентів, що належать йому відповідно до статті 1048 ЦК України.

У такому випадку дострокове повернення кредиту не має ознак одностороннього припинення договірних зобов'язань та є належним способом захисту порушеного права.

4. Забезпечення виконання зобов'язань за кредитними договорами

4.1. Порука

4.1.1. Відповідно до статті 553 ЦК України за договором поруки поручитель поручається перед кредитором боржника за виконання ним свого обов'язку. Закон не забороняє укладання договору поруки на забезпечення виконання зобов'язання, яке може виникнути в майбутньому.

З урахуванням абзацу першого частини другої статті 207, частини першої статті 547 та статті 553 ЦК України договір поруки є чинним за умови його укладення у письмовій формі та підписання кредитором і поручителем.

За загальним правилом, волевиявлення боржника щодо укладення договору поруки не є обов'язковим, а відтак у силу статей 203, 215, 553 ЦК України відсутність згоди боржника не є підставою для визнання недійсним договору поруки, укладеного поручителем та кредитором боржника.

Водночас господарським судам слід виходити з того, що з урахуванням частини другої статті 556 та пункту 3 частини першої статті 512 ЦК України

наслідком виконання поручителем зобов'язання, забезпеченого порукою, є заміна кредитора у зобов'язанні. Згідно з частиною першою статті 516 ЦК України заміна кредитора у зобов'язанні здійснюється без згоди боржника, якщо інше не встановлено договором або законом.

4.1.2. Обсяг зобов'язань поручителя повинен бути визначений умовами договору поруки та узгоджений з умовами кредитного договору.

Якщо у договорі поруки не визначено умови забезпечення зобов'язання (розмір і строк виконання зобов'язання, розмір процентів тощо), проте з умов договору можливо встановити, яке саме зобов'язання було або буде забезпечене порукою, чи в договорі поруки є посилання на договір, що регулює забезпечене зобов'язання з відповідними умовами, то у такому випадку відсутні підстави для визнання цього договору поруки недійсним.

4.1.3. У разі порушення боржником зобов'язання, забезпеченого порукою, боржник і поручитель відповідають перед кредитором як солідарні боржники, якщо договором поруки не встановлено додаткову (субсидіарну) відповідальність поручителя (частина перша статті 554 ЦК України).

Поручитель відповідає перед кредитором у тому ж обсязі, що і боржник, включаючи сплату основного боргу, процентів, неустойки, відшкодування збитків, якщо інше не встановлено договором поруки (частина друга статті 554 ЦК України).

Якщо в договорі поруки передбачено субсидіарну відповідальність поручителя, то господарським судам необхідно виходити з того, що кредитор зобов'язаний спочатку пред'явити вимогу до боржника, а у разі незадоволення цієї вимоги боржником вправі вимагати виконання зобов'язання від поручителя.

У розгляді справ за позовом кредитора до боржника та поручителя як солідарних боржників господарським судам слід враховувати, що відповідно до статті 543 ЦК України кредитор має право вимагати виконання обов'язку частково або в повному обсязі як від боржника та поручителя разом, так і від будь-кого з них окремо.

Разом з тим, якщо кредитор подав позов до поручителя, то останній відповідно до абзацу першого частини першої статті 555 ЦК України зобов'язаний подати клопотання про залучення боржника до участі у справі.

У разі відсутності клопотання поручителя суд у порядку статті 27 ГПК за власною ініціативою вирішує питання про залучення до участі у справі боржника як третьої особи, яка не заявляє самостійних вимог на предмет спору на стороні відповідача.

4.1.4. Особи, які спільно дали поруку, відповідають перед кредитором солідарно, якщо інше не встановлено договором поруки (частина третя статті 554 ЦК України). Ця норма не може бути застосована до правовідносин, що виникли з декількох договорів поруки, оскільки поручителі не несуть солідарної відповідальності один перед одним, якщо інше не передбачено договором, і таку поруку не можна вважати їхньою спільною.

Таким чином, порука кількох осіб може бути визначена як спільна у разі укладення договору поруки декількома поручителями та встановлення умовами договору волевиявлення цих осіб щодо спільного забезпечення зобов'язання.

Лише у такому випадку поручителі відповідають перед кредитором солідарно з боржником та солідарно між собою (спільна порука).

4.1.5. У розгляді справ за окремими позовами до боржника та поручителя як солідарних боржників необхідно виходити з того, що чинне законодавство (частина перша статті 598, статті 599 - 601, 604 - 609 ЦК України) не пов'язує припинення зобов'язання з прийняттям судового рішення. Наявність судового рішення або виконавчого напису нотаріуса про стягнення заборгованості не припиняє грошових зобов'язань боржника та не виключає його відповідальності за порушення строків розрахунків. Тому подання кредитором позову до боржника не є перешкодою для подання позову про стягнення заборгованості з поручителя за тим самим договором кредиту, якщо на час розгляду справи заборгованість за кредитом не погашено.

У разі невизнання кредитором припинення поруки згідно із статтею 559 ЦК України поручитель має право звернутися до господарського суду з позовом про визнання поруки такою, що припинена.

4.1.6. Відповідно до частини першої статті 559 ЦК України порука припиняється з припиненням забезпеченого нею зобов'язання, а також у разі зміни зобов'язання без згоди поручителя, внаслідок чого збільшується обсяг його відповідальності.

ЦК України не віднесено до підстав припинення зобов'язання закінчення строку дії договору. Відтак припинення строку дії основного договору, забезпеченого порукою, не є підставою припинення поруки.

Зміна умов зобов'язання, забезпеченого порукою, без згоди поручителя може припинити поруку лише у випадку, коли зазначене призвело до збільшення обсягу відповідальності поручителя за забезпеченим порукою зобов'язанням.

Збільшення обсягу відповідальності поручителя внаслідок зміни забезпеченого порукою зобов'язання суди повинні розуміти як: підвищення розміру процентів або встановлення нових умов щодо порядку зміни розміру процентної ставки, що призведе до її збільшення; відстрочення виконання, що призводить до збільшення періоду, за який нараховуються проценти;

установлення або збільшення розміру неустойки; розширення змісту основного зобов'язання щодо дострокового повернення кредиту та плати за користування ним тощо.

Господарські суди мають враховувати, що згода поручителя надається в порядку та у спосіб, який передбачений договором поруки. Якщо договором поруки передбачено зміну його умов за письмової згоди сторін, то у такому разі саме лише повідомлення кредитором або боржником поручителя про зміну умов договору не є доказом надання поручителем згоди.

Не є збільшенням основного зобов'язання надання чергового траншу за договором про відкриття кредитної лінії, що забезпечений договором поруки.

У разі якщо поручитель під час укладення договору поруки погодив встановлення у майбутньому розміру процентної ставки за кредитним договором на підставі додаткових договорів, то таке встановлення процентної ставки за додатковими договорами не є збільшенням обсягу відповідальності поручителя і не може бути підставою для припинення договору поруки згідно із статтею 559 ЦК України.

4.1.7. Частиною четвертою статті 559 ЦК України передбачено, зокрема, що порука припиняється після закінчення строку, встановленого в договорі поруки.

Умова договору про дію поруки до повного виконання забезпеченого зобов'язання не може розглядатися як установлення строку дії поруки. У цьому випадку відповідно до частини четвертої статті 559 ЦК України порука припиняється, якщо кредитор протягом шести місяців від дня настання строку виконання основного зобов'язання не пред'явить вимоги до поручителя.

Пред'явленням вимоги до поручителя є як направлення, так і вручення йому вимоги про погашення боргу (залежно від умов договору).

Якщо основним договором не визначено інші умови виконання основного зобов'язання, то строк пред'явлення кредитором вимоги до поручителя має обчислюватися з моменту настання строку виконання зобов'язання у повному обсязі. При цьому сама лише умова договору поруки про дію поруки до повного виконання позичальником та/або поручителем своїх зобов'язань за договором не може розглядатися судом як установлення строку дії поруки; термін має визначатися календарною датою або вказівкою на подію, яка має неминуче настати (наприклад, після закінчення певного строку, починаючи від дати виконання зобов'язання за кредитним договором).

4.1.8. У застосуванні статті 559 ЦК України слід враховувати, що ця норма не поширюється на правовідносини майнової поруки (застави), яка є окремим видом забезпечення виконання зобов'язання. Застава регулюється

нормами параграфу 6 (статті 572 - 593) глави 49 ЦК України та Законами України "Про іпотеку" і "Про заставу".

Підстави припинення майнової поруки безпосередньо врегульовано окремими нормами цивільного законодавства, а тому суд не може вдаватися до аналогії закону і застосовувати норми, які регулюють підстави припинення інших видів забезпечення виконання зобов'язання, - незалежно від ступеню їх подібності.

4.1.9. Припинення юридичної особи - позичальника у зв'язку з її ліквідацією є підставою для припинення поруки, оскільки зобов'язання за кредитним договором припинилося.

4.2. Гарантія

4.2.1. Згідно зі статтями 563, 565 ЦК України обов'язок гаранта сплатити кредиторів грошову суму відповідно до умов гарантії настає за умов порушення боржником зобов'язання, забезпеченого гарантією, та направлення кредитором гаранту письмової вимоги разом із зазначеними в гарантії документами. За відсутності хоча б однієї з цих умов відповідальність гаранта не настає.

4.2.2. З урахуванням вимог частини першої статті 200 ГК України надання гарантії здійснюється виключно у письмовій формі з дотриманням приписів статей 203, 205, 207, 208 ЦК України.

У силу статті 547 ЦК України правочин щодо забезпечення виконання зобов'язання шляхом надання гарантії, вчинений із недодержанням письмової форми, є нікчемним.

Разом з тим, вирішуючи питання щодо недійсності банківської гарантії, господарським судам необхідно враховувати викладене в пункті 3 Положення про порядок здійснення банками операцій за гарантіями в національній та іноземних валютах, затвердженого постановою Правління Національного банку України від 15.12.2004 № 639, та в Уніфікованих правилах для гарантій, розроблених Міжнародною торговельною палатою, якими встановлено

обов'язкові реквізити (правила) для гарантії, що надається банками на користь бенефіціарів.

4.2.3. Зобов'язання гаранта перед кредитором не залежить від основного зобов'язання (його припинення або недійсності), зокрема, і тоді, коли в гарантії міститься посилання на основне зобов'язання (стаття 562 ЦК України).

Якщо в основному договорі не зазначено всіх істотних умов зобов'язання, забезпеченого гарантією, ця обставина не є підставою для оспорювання гарантії.

Обов'язок гаранта сплатити кредиторів грошову суму відповідно до умов гарантії настає лише за умов порушення боржником забезпеченого гарантією зобов'язання та направлення кредитором гаранта письмової вимоги разом із зазначеними в гарантії документами. За відсутності однієї із цих умов відповідальність гаранта не настає.

Відповідно до приписів статті 561 ЦК України зобов'язання гаранта перед кредитором (бенефіціаром) припиняється з визначеного в гарантії строку, на який вона видавалася. При цьому слід враховувати, що норми ЦК України не пов'язують між собою строк гарантії і строк основного зобов'язання, яке забезпечується гарантією.

4.2.4. З урахуванням положень статті 5 Декрету "Про систему валютного регулювання і валютного контролю", пункту 1.5 Положення про порядок видачі Національним банком України індивідуальних ліцензій на використання іноземної валюти на території України як засобу платежу, затвердженого постановою Правління Національного банку України від 14.10.2004 № 483, уповноважені банки на підставі банківської ліцензії та генеральної ліцензії на здійснення операцій з валютними цінностями мають право надавати гарантії та встановлювати сплату відсотків, нарахованих в іноземній валюті за умовами договору банківської гарантії.

Надання гарантії та сплата відсотків, нарахованих в іноземній валюті за умовами договору банківської гарантії, не потребує індивідуальної ліцензії.

Статтею 567 ЦК України встановлено, що гарант має право на оплату послуг, наданих ним боржникові. Відповідно до пункту 18 розділу I зазначеного Положення про порядок видачі Національним банком України індивідуальних ліцензій на використання іноземної валюти на території України як засобу платежу комісійна винагорода від резидентів має утримуватися уповноваженими банками лише в національній валюті.

4.3. Застава (іпотека)

4.3.1. Застава як окремий спосіб забезпечення зобов'язання регулюється параграфом 6 глави 49 ЦК України, законами України "Про заставу", "Про забезпечення вимог кредиторів та реєстрацію обтяжень", "Про іпотеку", "Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень".

Відповідно до статті 3 Закону України "Про заставу" заставою може бути забезпечена будь-яка дійсна існуюча вимога, що не суперечить законодавству України. Застава може мати місце щодо вимог, які можуть виникнути у майбутньому, за умови, якщо є угода сторін про розмір забезпечення заставою таких вимог. При цьому застава має похідний характер від забезпеченого нею зобов'язання.

Перелік істотних умов договору застави визначено статтею 584 ЦК України, а також статтями 12 та 41 Закону України "Про заставу".

Статтею 575 ЦК України передбачено окремі види застав, зокрема іпотеку (застава нерухомого майна) та заклад (застава рухомого майна).

Договори застави майнових прав є способом забезпечення виконання зобов'язання та не передбачають заміну кредитора у зобов'язанні.

4.3.2. Договір застави має бути укладений у письмовій формі. У випадках, коли предметом застави є нерухоме майно, речі, на які законом поширено режим нерухомого майна, а також інші речі, права на які підлягають державній реєстрації, договір застави має бути нотаріально посвідчений на підставі відповідних правовстановлюючих документів.

Сторонами може бути передбачено нотаріальне посвідчення договору застави і в тих випадках, коли це не є обов'язковим відповідно до законодавства України, але на цьому наполягає одна із сторін.

У разі недотримання сторонами вимоги щодо нотаріального посвідчення договору застави право застави в силу статті 585 ЦК України та статті 16 Закону України "Про заставу" не виникає.

4.3.3. Реєстрація застави рухомого майна здійснюється у порядку, передбаченому Законом України "Про забезпечення вимог кредиторів та реєстрацію обтяжень".

Юридичне значення реєстрації застави рухомого майна полягає в тому, що заставодержатель зареєстрованої застави має переважне право на задоволення вимог із заставленого майна перед заставодержателями незареєстрованих застав та заставодержателями застав, які зареєстровані пізніше (частина п'ята статті 18 Закону України "Про заставу").

Разом з тим, слід враховувати, що реєстрація застави не пов'язується з моментом виникнення права застави та не впливає на чинність договору застави (частина друга статті 16 Закону України "Про заставу").

Недотримання вимог нормативних актів щодо реєстрації застави не може бути підставою для визнання відповідного договору недійсним. У такому разі заставодержатель незареєстрованої застави позбавлений права вимагати задоволення його вимог за рахунок заставленого майна, у тому числі й права звернення стягнення на це майно переважно перед іншими заставодержателями одного й того ж рухомого майна, зареєстрованого в реєстрі.

4.3.4. Господарським судам необхідно враховувати, що в разі якщо договір застави не обмежений одним предметом застави, то всі предмети застави повинні бути індивідуалізовані, тобто визначені не лише їх видові ознаки, але й індивідуальні характеристики.

Виходячи з правової природи коштів, що знаходяться на рахунках у банківських установах, вони не можуть бути предметом застави за правилами,

які регулюють заставу речей. Водночас питання про заставу таких коштів може вирішуватися згідно з нормами розділу V Закону України "Про заставу", якими визначено правове регулювання правовідносин щодо застави майнових прав.

4.3.5. З огляду на приписи статті 583 ЦК України, статті 11 Закону України "Про заставу", статей 1 та 11 Закону України "Про іпотеку" заставодавцем (іпотекодавцем) може виступати як сам боржник, так і третя особа (майновий поручитель). Заставодавцем може бути власник речі або особа, якій належить майнове право, а також особа, якій власник речі або особа, якій належить майнове право, передали річ або майнове право з правом їх застави.

Майновий поручитель несе відповідальність перед кредитором за невиконання боржником основного зобов'язання виключно в межах вартості предмета застави. До майнового поручителя, який виконав забезпечене заставою зобов'язання, переходять усі права кредитора за цим зобов'язанням в тому обсязі, в якому він сам виконав вимоги кредитора.

4.3.6. Майно, що перебуває у спільній власності, може бути передано в заставу тільки за згодою всіх співвласників (стаття 578 ЦК України, частина перша статті 6 Закону України "Про заставу"). Оскільки відповідно до статті 13 Закону України "Про заставу" договір застави повинен укладатися у письмовій формі, то згода співвласників майна, що є предметом застави, також має бути оформлена письмово, наприклад, шляхом підписання договору всіма співвласниками або уповноваженими ними особами. Слід враховувати, що в силу частини другої статті 6 Закону України "Про іпотеку" згода співвласників має бути нотаріально посвідченою.

Якщо ж один чи декілька співвласників цього майна такої згоди не дають, заставодавець не позбавлений права звернутися на підставі статті 364 ЦК України до суду з вимогою про виділ своєї частки із спільного майна з метою подальшої передачі її у заставу.

У разі якщо майно, що перебуває у спільній власності, передано в заставу без згоди всіх співвласників, то відповідний договір може бути визнаний господарським судом недійсним за позовом будь-кого із співвласників майна, права та охоронювані законом інтереси якого порушено.

4.3.7. Частина перша статті 27 Закону України "Про заставу" передбачає збереження застави в разі переходу предмета застави у власність іншої особи.

При цьому судам слід враховувати, що застава зберігає силу і у випадку переходу предмета застави у повне господарське відання іншої особи та у випадках заміни заставодавця правонаступником з підстав, передбачених законом. Водночас у разі примусового продажу заставленого майна застава припиняється (абзац п'ятий статті 28 Закону України "Про заставу").

Застава зберігає свою силу незалежно від того, чи знала особа, до якої перейшло майно або майнові права, що складають предмет застави, про існування права застави третіх осіб на таке майно. Якщо особі не було відомо про існування застави, дана обставина має значення для правовідносин між цією особою і заставодавцем. Зокрема, відповідно до приписів статті 659 ЦК України невиконання заставодавцем під час укладення договору купівлі-продажу обов'язку попередити покупця про існування права застави третіх осіб на товар, що продається, дає покупцеві право вимагати зменшення ціни або розірвання договору.

4.3.8. За змістом частини другої статті 586 ЦК України, частини другої статті 17 Закону України "Про заставу" та частини третьої статті 9 Закону України "Про іпотеку" відчуження майна, що є предметом застави (іпотеки), можливе лише за згодою заставодержателя (іпотекодержателя). Договір про відчуження заставленого майна, укладений з порушенням цих правових норм, може бути визнаний господарським судом недійсним згідно зі статтею 215 ЦК України.

Договір застави може бути визнаний недійсним за позовом третьої особи, яка вважає, що предмет застави належить їй на праві власності чи повного

господарського відання і довела цю обставину. Якщо предмет застави є індивідуально визначеним майном, відповідна вимога може бути поєднана з вимогою про повернення цього майна з чужого незаконного володіння (заставадавця чи заставадержателя) на підставі статті 387 ЦК України.

У разі переходу права власності на предмет застави до заставадержателя від заставадавця, який не мав права власності на відповідне майно, про що набувач не знав і не міг знати, власник має право витребувати це майно від набувача лише у випадках, передбачених статтею 388 ЦК України.

4.3.9. Статтею 588 ЦК України та статтею 18 Закону України "Про заставу" передбачено можливість наступної застави вже заставленого майна. У зв'язку з цим задоволення вимог заставадержателя, в якого право застави виникло пізніше, можливе лише після повного задоволення вимог попередніх заставадержателів, а також заставадержателів зареєстрованої застави рухомого майна.

У разі якщо у провадженні господарського суду одночасно є дві чи більше справ зі спорів, пов'язаних із зверненням стягнення на заставлене майно та задоволенням вимог заставадержателів за рахунок цього майна (статті 19, 20 Закону України "Про заставу"), предметом яких є одне й те саме майно, то незалежно від дати надходження відповідних позовів господарський суд повинен насамперед розглянути справу, позивачем у якій є попередній заставадержатель або заставадержатель зареєстрованої застави рухомого майна, а у решті справ до її вирішення по суті зупинити провадження на підставі частини першої статті 79 ГПК.

Якщо ж позов подано лише наступним заставадержателем, а попередній заставадержатель не вступив у справу у передбаченому статтею 26 ГПК порядку, то господарський суд до прийняття рішення у справі може за власною ініціативою на підставі статті 27 ГПК вирішити питання про залучення попереднього заставадержателя до участі у справі як третьої особи на стороні позивача.

4.4. Звернення стягнення на предмет застави (іпотеки)

4.4.1. У розгляді справ у спорах про звернення стягнення на предмет застави (іпотеки) господарським судам слід враховувати таке.

Відповідно до приписів статей 589, 590 ЦК України, частини першої статті 20 Закону України "Про заставу", частини першої статті 12 та частини першої статті 33 Закону України "Про іпотеку" заставодержатель (іпотекодержатель) має право звернути стягнення на предмет застави у разі невиконання зобов'язання, забезпеченого заставою, у встановлений строк (термін), якщо інше не передбачено договором або законом.

Договором або законом можуть бути передбачені й інші підстави, за наявності яких заставодержатель має право звернути стягнення на предмет застави (наприклад, частиною другою статті 20, частиною другою статті 46 Закону України "Про заставу", частиною другою статті 33 Закону України "Про іпотеку").

Частиною першою статті 590 ЦК України передбачено, що звернення стягнення на предмет застави здійснюється за рішенням суду, якщо інше не встановлено договором або законом.

Разом з тим, згідно з частиною шостою статті 20 Закону України "Про заставу" звернення стягнення на заставлене майно може бути здійснено також за рішенням третейського суду та на підставі виконавчого напису нотаріуса.

Звернення стягнення на заставлене майно державного підприємства, не менше п'ятдесяти відсотків акцій якого є у державній власності, може бути здійснене лише на підставі судового рішення (частина шоста статті 20 Закону України "Про заставу"). Договори, укладені з порушенням цієї вимоги, повинні визнаватися недійсними згідно зі статтею 215 ЦК України.

Господарським судам слід враховувати, що спеціальним законом щодо правового режиму регулювання обтяжень рухомого майна є Закон України "Про забезпечення вимог кредиторів та реєстрацію обтяжень". Позасудові

способи звернення стягнення на предмет забезпечувального обтяження визначено статтею 26 цього Закону.

4.4.2. У застосуванні приписів статей 33, 37, 38 Закону України "Про іпотеку" господарським судам необхідно мати на увазі таке.

Договір про задоволення вимог іпотекодержателя або відповідне застереження в іпотечному договорі, яке прирівнюється до такого договору за своїми правовими наслідками, може передбачати: передачу іпотекодержателю права власності на предмет іпотеки в рахунок виконання основного зобов'язання у порядку, встановленому статтею 37 цього Закону;

право іпотекодержателя від свого імені продати предмет іпотеки будь-якій особі на підставі договору купівлі-продажу у порядку, встановленому статтею 38 цього Закону (частина третя статті 36 Закону України "Про іпотеку").

У разі встановлення у договорі такого способу звернення стягнення, як набуття права власності на предмет іпотеки, іпотекодержатель на підставі частини другої статті 16 ЦК України має право звернутися до суду з відповідним позовом.

Крім того, вирішуючи спори про звернення стягнення на предмет іпотеки, господарські суди мають враховувати приписи статті 35 Закону України "Про іпотеку", якими передбачено, що у разі порушення основного зобов'язання та/або умов іпотечного договору іпотекодержатель надсилає іпотекодавцю та боржнику, якщо він є відмінним від іпотекодавця, письмову вимогу про усунення порушення. Проте ненадіслання іпотекодержателем іпотекодавцю відповідної вимоги не виключає права іпотекодержателя на звернення до суду з відповідним позовом за захистом своїх порушених прав.

Відсутність попереднього повідомлення іпотекодавця не перешкоджає іпотекодержателю здійснювати свої права, якщо викликана таким повідомленням затримка може спричинити знищення, пошкодження чи втрату предмета іпотеки (частина третя статті 35 Закону України "Про іпотеку").

4.4.3. Якщо господарський суд визнає обґрунтованими позовні вимоги про звернення стягнення на предмет іпотеки, то в силу приписів статті 38, частини першої статті 39 Закону України "Про іпотеку" у резолютивній частині рішення суду має бути встановлено та зазначено початкову ціну реалізації предмета іпотеки.

З урахуванням положення частини шостої статті 38 Закону України "Про іпотеку" ціна продажу предмета іпотеки встановлюється за згодою між іпотекодавцем та іпотекодержателем, а у разі відсутності такої згоди - на підставі оцінки майна суб'єктом оціночної діяльності на рівні, не нижчому за звичайні ціни на цей вид майна.

Водночас господарський суд за необхідності може згідно із статтею 41 ГПК вирішити питання про призначення у справі відповідної судової експертизи.

У випадку застосування процедури продажу предмета іпотеки шляхом проведення прилюдних торгів, навіть за наявності згоди сторін щодо початкової ціни продажу предмета іпотеки, початкова ціна такого продажу повинна бути встановлена на підставі висновку суб'єкта оціночної діяльності про оцінку майна, оскільки відповідно до частини другої статті 43 Закону України "Про іпотеку" початкова ціна продажу не може бути нижчою за 90 відсотків вартості майна, визначеної шляхом його оцінки.

4.4.4. У разі якщо право звернення стягнення на майно пов'язане з невиконанням зобов'язання, забезпеченого іпотекою, судам слід встановлювати загальний розмір вимог кредитора та виходити з того, що обов'язковою передумовою звернення стягнення на предмет іпотеки є встановлення судом факту невиконання основного зобов'язання.

Невиконання зазначеної передумови відповідно до частини другої статті 35 Закону України "Про іпотеку" є перешкодою для звернення стягнення на предмет іпотеки, але не перешкоджає зверненню з позовом до боржника про виконання забезпеченого іпотекою зобов'язання.

Господарським судам слід також враховувати, що виконання основного зобов'язання виключає можливість задоволення вимог за рахунок забезпечувального зобов'язання.

Разом з тим, наявність судового рішення про стягнення з боржника на користь кредитора заборгованості за кредитним договором не звільняє боржника від відповідальності за невиконання грошового зобов'язання та не позбавляє кредитора права на отримання грошових сум шляхом звернення стягнення на передане в іпотеку нерухоме майно.

4.4.5. Задоволення вимог кредиторів, забезпечених заставою (іпотекою), у разі порушення справи про банкрутство боржника має здійснюватися в порядку, встановленому Законом України "Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом" (у редакції Закону України від 22.12.2011 № 4212-VI).

4.4.6. Розглядаючи позовні вимоги іпотекодержателя щодо звернення стягнення на реконструйований (добудований) предмет іпотеки, господарським судам необхідно враховувати приписи частини третьої статті 5 Закону України "Про іпотеку", відповідно до якої іпотека поширюється на частину об'єкта нерухомого майна, яка не може бути виділеною в натурі та була приєднана до предмета іпотеки після укладення іпотечного договору без реєстрації права власності на неї як на окремий об'єкт нерухомості.

***

5. Визнати таким, що втратило чинність, роз'яснення президії Вищого арбітражного суду України від 06.10.94 № 02-5/706 "Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних з укладенням та виконанням кредитних договорів" (з подальшими змінами і доповненнями).

6. Визнати, що викладене в роз'ясненні президії Вищого арбітражного суду України від 24.12.99 № 02-5/602 "Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних із застосуванням Закону України "Про заставу" (з подальшими змінами та доповненнями) враховується господарськими судами у

розгляді справ у частині, що узгоджується з чинним законодавством України та цією постановою.

Голова
Вищого господарського суду
України

Б. Львов

Секретар пленуму
Вищого господарського суду
України

Л. Рогач

**ПЛЕНУМ ВИЩОГО СПЕЦІАЛІЗОВАНОГО СУДУ УКРАЇНИ З
РОЗГЛЯДУ ЦИВІЛЬНИХ І КРИМІНАЛЬНИХ СПРАВ «Про практику
застосування судами законодавства при вирішенні спорів, що виникають
із кредитних правовідносин»**

від 30.03.2012 № 5

{Із змінами, внесеними згідно з Постановою Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ № 7 від 07.02.2014}

З метою забезпечення правильного й однакового застосування судами законодавства, що регулює кредитні правовідносини, пленум Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ **ПОСТАНОВЛЯЄ** дати судам такі роз'яснення:

1. Розгляд справ за позовами, що виникають при укладенні, забезпеченні, виконанні та припиненні кредитних договорів, а також при визнанні їх недійсними, повинен здійснюватись у точній відповідності із законом та в установлені для цього строки.

При вирішенні таких спорів суди мають виходити з положень статей 41, 42, 99 Конституції України, статті 1 Першого протоколу до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (РИМ, 04.XI.1950), а також враховувати, що кредитні відносини врегульовано, зокрема, главами 52, 53,

71 Цивільного кодексу України (далі - ЦК), законами України: від 7 грудня 2000 року № 2121-III "Про банки і банківську діяльність"; від 2 жовтня 1992 року № 2654-XII "Про заставу"; від 5 червня 2003 року № 898-IV "Про іпотеку"; від 12 травня 1991 року № 1023-XII "Про захист прав споживачів"; від 18 листопада 2003 року № 1255-IV "Про забезпечення вимог кредиторів та реєстрацію обтяжень"; від 19 червня 2003 року № 979-IV "Про іпотечне кредитування, операції з консолідованим іпотечним боргом та іпотечні сертифікати"; від 1 липня 2004 року № 1952-IV "Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень"; Декретом Кабінету Міністрів України від 19 лютого 1993 року № 15-93 "Про систему валютного регулювання і валютного контролю" (далі - Декрет про валютне регулювання) та іншими нормативно-правовими актами, у тому числі виданими Національним банком України у межах своїх повноважень, визначених Законом України від 20 травня 1999 року № 679-XIV "Про Національний банк України".

2. Оскільки у спорах, що виникають із кредитних правовідносин, сторонами є як юридичні, так і фізичні особи та з урахуванням вимог статей 15 - 16, частини другої статті 118 Цивільного процесуального кодексу України (далі - ЦПК) при визначенні судової юрисдикції суди мають виходити з того, що такі справи підлягають розгляду в порядку цивільного судочинства у разі, якщо однією зі сторін є фізична особа, а вимоги взаємопов'язані між собою і окремий їх розгляд неможливий. Зокрема, це можуть бути позови банку (іншої фінансової установи) до фізичної особи - позичальника і до юридичної особи - поручителя чи навпаки, які виникли з одних і тих самих правовідносин - отримання кредиту.

Договір поруки має додатковий (акцесорний) до основного зобов'язання - кредитного договору - характер і укладається саме для забезпечення виконання останнього, а поручитель згідно з частиною першою статті 554 ЦК відповідає перед кредитором, за загальним правилом, солідарно із позичальником, якщо

договором поруки не встановлено його додаткову (субсидіарну) відповідальність. Неможливість окремого розгляду цих договорів може бути пов'язана, зокрема, із визначенням суми заборгованості, способу виконання зобов'язання та іншими умовами договорів.

Разом із тим, оскільки пред'явлення позову до солідарних боржників є правом, а не обов'язком банку чи іншої фінансової установи (частина перша статті 543 ЦК), у разі пред'явлення позову до кожного з них окремо суди мають враховувати визначену ЦПК компетенцію судів щодо розгляду цивільних справ. Зокрема, позов банку (іншої фінансової установи) до юридичної особи - поручителя із залученням фізичної особи - позичальника як третьої особи, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору, підлягає розгляду в порядку господарського судочинства.

3. За наявності у кредитному договорі третейського застереження (окремої третейської угоди) при вирішенні спору суд має враховувати положення пункту 14 частини першої статті 6 Закону України від 11 травня 2004 року № 1701-IV "Про третейські суди" про те, що справи щодо захисту прав споживачів, у тому числі споживачів послуг банку (кредитної спілки), не підлягають розгляду третейськими судами. Тому за наявності вказаного третейського застереження (окремої третейської угоди) залишення позовної заяви споживача без розгляду на підставі пункту 6 частини першої статті 207 ЦПК є неприпустимим. Такі заяви підлягають вирішенню і за наявності з цього приводу рішення третейського суду, прийнятого за межами його компетенції. При цьому відповідно до положень Закону України "Про захист прав споживачів" банк не є споживачем.

Договір сторін про передачу спору на розгляд третейського суду у випадках, передбачених законом (стаття 17 ЦПК), не є відмовою від права на звернення до суду за захистом, а одним зі способів реалізації права на захист своїх прав та інтересів.

4. Позови, що виникають із кредитних правовідносин, пред'являються до суду за загальними правилами підсудності, визначеними главою 1 розділу III ЦПК.

При цьому суд має враховувати право споживача на пред'явлення позову також за зареєстрованим місцем проживання чи перебування цієї особи або за місцем заподіяння шкоди чи виконання договору (частина п'ята статті 110 ЦПК).

Позови, що виникають із діяльності філії або представництва юридичної особи, можуть пред'являтися також за їх місцезнаходженням (частина сьома статті 110 ЦПК), проте відповідачем у справі є банк чи інша фінансова установа як юридична особа. Зазначене правило територіальної підсудності поширюється на позови позичальників (споживачів), а не на позови, що пред'являються банками чи іншими фінансовими установами щодо виконання кредитних зобов'язань, оскільки у цьому випадку діють правила статті 109 ЦПК.

Правила статті 114 ЦПК про виключну підсудність застосовуються до позовів, що виникають із приводу нерухомого майна (наприклад, звернення стягнення на нерухоме майно, передане в заставу іпотечне майно, передача іпотекодержателю права власності на предмет іпотеки, визнання договору іпотеки недійсним тощо).

Недотримання правил підсудності тягне за собою повернення заяви позивачеві, про що постановляється ухвала. Повернення позовної заяви не перешкоджає повторному зверненню із заявою до належного суду (частина п'ята статті 121 ЦПК).

5. Позовна заява про вирішення спору, що виникає з кредитних правовідносин, за формою і змістом повинна відповідати загальним правилам, встановленим статтею 119 ЦПК, а залежно від предмета та підстави позову - і вимогам, які містяться у спеціальному законодавстві. Зокрема, у разі пред'явлення позову про звернення стягнення на предмет іпотеки у заяві має

бути викладено обставини, необхідні для ухвалення рішення, зокрема відповідно до статті 39 Закону України "Про іпотеку"; у разі пред'явлення позову про захист прав споживачів відповідно до Закону України "Про захист прав споживачів" у заяві має бути викладено, яке саме право споживача порушено; коли і в чому це виявилось; способи захисту, яких суд може вжити, тощо.

До позовної заяви має бути додано документ, що підтверджує сплату судового збору за ставками, встановленими Законом України від 8 липня 2011 року № 3674-VI "Про судовий збір". При цьому від сплати судового збору (пункт 17 статті 5 цього Закону), наприклад, за подання позовів, апеляційної/касаційної скарги у спорах, що виникають із кредитних правовідносин, споживачі звільнені лише в разі, якщо вони виступають у процесуальному статусі позивачів, а не відповідачів, наприклад за позовом банку про стягнення кредитної заборгованості, що відповідає змісту частини третьої статті 22 Закону України "Про захист прав споживачів". Це не виключає застосування до сторін спору положення статті 82 ЦПК щодо відстрочення та розстрочення судових витрат, зменшення їх розміру або звільнення від їх оплати.

6. При пред'явленні позову про визнання виконавчого напису про звернення стягнення на предмет іпотеки/застави таким, що не підлягає виконанню, а також позову про визнання недійсним кредитного договору, договорів іпотеки, застави, поруки без застосування наслідків їх недійсності розмір судового збору обчислюється із ставок, встановлених законом за подання до суду позовної заяви немайнового характеру, оскільки такі вимоги не є майновими та не підлягають грошовій оцінці. При цьому підлягає застосуванню положення частини третьої статті 22 Закону України "Про захист прав споживачів" при пред'явленні позову споживачем.

Вимога заставодержателя про звернення стягнення на предмет застави оплачується судовим збором як вимога немайнового характеру, якщо така

вимога пред'явлена після вирішення вимоги про виконання основного зобов'язання (стягнення заборгованості тощо). Вимога заставодержателя про звернення стягнення на предмет застави, пред'явлена до звернення до суду з вимогою про виконання основного зобов'язання, оплачується судовими збором як вимога майнового характеру. При цьому ціна позову визначається розміром виконання, на яке претендує заставодержатель за рахунок заставленого майна.

7. Заява про забезпечення позову у спорах, що виникають із кредитних правовідносин, шляхом заборони виїзду відповідача за межі України не може бути задоволена, оскільки згідно з частиною першою статті 151 ЦПК суд вживає лише ті заходи забезпечення позову, які передбачені цим Кодексом. Заборона виїзду відповідача за межі України не може належати і до інших видів забезпечення позову (частина друга статті 152 ЦПК), оскільки відповідно до статті 33 Конституції України свобода пересування, вільний вибір місця проживання, право вільно залишити територію України можуть бути обмежені лише законом.

Питання про тимчасове обмеження у праві виїзду за межі України вирішується при виконанні судових рішень, ухвалених зокрема, за позовами, що впливають із кредитних правовідносин, у порядку, передбаченому статтею 11 Закону України "Про виконавче провадження" та статтею 377-1 ЦПК, зокрема в разі доведення факту ухилення боржника від виконання зобов'язання.

8. Ураховуючи складність та особливість спорів, що виникають із кредитних правовідносин, проведення попереднього судового засідання є необхідним. При його проведенні суд має вчинити дії для врегулювання спору до судового розгляду, а якщо спір не врегульовано у порядку, визначеному частиною третьою статті 130 ЦПК, то суд має виконати дії, передбачені частиною шостою цієї статті. Зокрема, суд має визначити, які правовідносини виникли між сторонами та які норми права підлягають застосуванню при вирішенні справи. Оскільки суд визначає, яка правова норма підлягає застосуванню до встановлених обставин (пункт 4 частини першої статті 214

ЦПК), то посилання позивача у позовній заяві на норму права, яка не підлягає застосуванню, саме по собі не є підставою для відмови у задоволенні заявлених вимог.

9. Право вибору способу судового захисту, передбаченого законом або договором (дострокове стягнення кредиту, стягнення заборгованості, у тому числі шляхом звернення стягнення на предмет іпотеки/застави, одночасне заявлення відповідних вимог у разі, якщо позичальник є відмінною від особи іпотекодавця (майновий поручитель), одночасне заявлення вимог про стягнення заборгованості з позичальника з вимогами про стягнення заборгованості шляхом звернення стягнення на предмет застави/іпотеки, належні іпотекодавцю, який не є позичальником, розірвання кредитного договору, набуття права власності на предмет іпотеки тощо) належить виключно позивачеві (частина перша статті 20 ЦК, статті 3 і 4 ЦПК).

Задоволення позову кредитора про звернення стягнення на предмет іпотеки/застави не є перешкодою для пред'явлення позову про стягнення заборгованості з поручителя за тим самим договором кредиту у разі, якщо на час розгляду справи заборгованість за кредитом не погашена. Задоволення позову кредитора про стягнення заборгованості з поручителя не є перешкодою для пред'явлення позову про звернення стягнення на предмет іпотеки/застави з метою погашення заборгованості за тим самим договором кредиту у разі, якщо на час розгляду спору заборгованість за кредитом не погашена.

10. Згідно зі статтею 99 Конституції України грошовою одиницею України є гривня. Вказана стаття визначає правовий статус гривні, але не встановлює сферу її обігу, а статтею 192 ЦК передбачено, що іноземна валюта може використовуватися в Україні у випадках і в порядку, встановлених законом.

Отже, банк як фінансова установа, отримавши у встановленому законом порядку (статті 19, 47 Закону України "Про банки і банківську діяльність") банківську та генеральну ліцензії на здійснення валютних операцій або

письмовий дозвіл на здійснення операцій із валютними цінностями, який до переоформлення Національним банком України відповідних ліцензій на виконання вимог пункту 1 розділу II Закону України від 15 лютого 2011 року № 3024-VI "Про внесення змін до деяких законів України щодо регулювання діяльності банків" є генеральною ліцензією на здійснення валютних операцій, має право здійснювати операції з надання кредитів у іноземній валюті (пункт 2 статті 5 Декрету про валютне регулювання).

Щодо вимог підпункту "в" пункту 4 статті 5 цього Декрету, який передбачає наявність індивідуальної ліцензії Національного банку України на здійснення операцій щодо надання та одержання резидентами кредитів у іноземній валюті, якщо терміни і суми таких кредитів перевищують встановлені законодавством межі, то, оскільки на цей час законодавством України не встановлено термінів і сум кредитів у іноземній валюті як критеріїв їх віднесення до сфери дії режиму індивідуального ліцензування, ця норма не може застосовуватись судами.

11. У разі виникнення спору щодо отримання сторонами кредитного договору індивідуальної ліцензії на використання іноземної валюти на території України як засобу платежу або як застави (підпункт "г" пункту 4 статті 5 Декрету про валютне регулювання) суд має виходити з того, що Національним банком України на виконання положень статті 11 цього Декрету, статті 44 Закону України "Про Національний банк України" в межах своїх повноважень прийнято Положення про порядок видачі Національним банком України індивідуальних ліцензій на використання іноземної валюти на території України як засобу платежу, затверджене постановою Правління Національного банку України від 14 жовтня 2004 року № 483 (zareєстровано у Міністерстві юстиції України 9 листопада 2004 року № 1429/10028). Згідно з пунктом 1.5 цього Положення використання іноземної валюти як засобу платежу без ліцензії дозволяється, якщо ініціатором або отримувачем за валютною операцією є уповноважений банк (ця норма стосується лише тих

операцій уповноваженого банку, на здійснення яких Національний банк видав йому банківську ліцензію та письмовий дозвіл на здійснення операції з валютними цінностями, який до переоформлення Національним банком України відповідних ліцензій на виконання вимог пункту 1 розділу II Закону України від 15 лютого 2011 року № 3024-VI "Про внесення змін до деяких законів України щодо регулювання діяльності банків" генеральною ліцензією на здійснення валютних операцій, або генеральну ліцензію на здійснення валютних операцій).

У зв'язку з наведеним суди повинні виходити з того, що надання та одержання кредиту в іноземній валюті, сплата процентів за таким кредитом не потребують наявності індивідуальної ліцензії на використання іноземної валюти на території України як засобу платежу у жодної зі сторін кредитного договору.

12. У разі якщо кредит правомірно наданий в іноземній валюті та кредитор (позивач) просить стягнути кошти в іноземній валюті, суд у резолютивній частині рішення зазначає про стягнення таких коштів саме в іноземній валюті, що відповідає вимогам частини третьої статті 533 ЦК.

Разом із тим як за пред'явлення позову, так і при його вирішенні судом, ціна якого визначається в іноземній валюті, судовий збір сплачується позивачем або стягується судом у гривнях із урахуванням офіційного курсу гривні до іноземної валюти, встановленого Національним банком України на день сплати.

13. Відповідно до абзацу 3 частини першої статті 11 Закону України "Про захист прав споживачів" надання (отримання) споживчих кредитів у іноземній валюті на території України забороняється. У зв'язку із зазначеним суди повинні виходити з того, що договір, предметом якого є споживчий кредит в іноземній валюті, укладений після набрання чинності Законом України від 22 вересня 2011 року № 3795-VI "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо врегулювання відносин між кредиторами та споживачами

фінансових послуг", за позовом заінтересованої особи може бути визнаний судом недійсним.

14. При вирішенні спорів про визнання кредитного договору недійсним суди мають враховувати вимоги, додержання яких є необхідним для чинності правочину, зокрема ЦК (статті 215, 1048 - 1052, 1054 - 1055), статті 18 - 19 Закону України "Про захист прав споживачів".

Зокрема, кредитний договір обов'язково має укладатись у письмовій формі (стаття 1055 ЦК); недодержання письмової форми тягне його нікчемність та не створює юридичних наслідків, крім тих, що пов'язані з його нікчемністю. При вирішенні справ про визнання кредитного договору недійсним суди повинні враховувати роз'яснення, наведені у постанові Пленуму Верховного Суду України від 6 листопада 2009 року № 9 "Про судову практику розгляду цивільних справ про визнання правочинів недійсними".

Суди повинні розмежовувати кредитний договір, який є недійсним у силу закону (нікчемний) або може бути визнаний таким у судовому порядку (оспорюваний) з підстав, встановлених частиною першою статті 215 ЦК, та кредитний договір, який є неукладеним (не відбувся), що не може бути визнаний недійсним, зокрема, у випадку, коли сторони в належній формі не досягли згоди щодо хоча б з однієї його істотної умови або зміст яких неможливо встановити виходячи з норм чинного законодавства (статті 536, 638, 1056-1 ЦК).

15. При вирішенні спорів щодо розірвання кредитного договору з посиланням, зокрема, на світову фінансову кризу чи інші суттєві обставини суд має враховувати положення частини другої статті 652 ЦК і виходити з того, що закон пов'язує можливість розірвання договору безпосередньо не з наявністю істотної зміни обставин, а з наявністю одночасно чотирьох умов, визначених частиною другою цієї статті, при істотній зміні обставин.

16. Саме по собі зростання/коливання курсу іноземної валюти не є достатньою підставою для розірвання кредитного договору на підставі статті

652 ЦК, оскільки зазначене стосується обох сторін договору й позичальник при належній завбачливості міг, виходячи з динаміки зміни курсів валют із моменту введення в обіг національної валюти та її девальвації, передбачити в момент укладення договору можливість зміни курсу гривні України до іноземної валюти, а також можливість отримання кредиту в національній валюті.

При цьому суди повинні з'ясувати виконання банками чи іншими фінансовими установами положення статей 11, 18, 21 Закону України "Про захист прав споживачів", а також пункту 3.8 Правил надання банками України інформації споживачу про умови кредитування та сукупну вартість кредиту, затверджених постановою Правління Національного банку України від 10 травня 2007 року № 168, зареєстрованих у Міністерстві юстиції України 25 травня 2007 року № 541/13808 (щодо договорів, укладених після набрання постановою чинності), де передбачено обов'язок банків у разі надання кредиту в іноземній валюті під час укладення кредитного договору попередити споживача, що валютні ризики під час виконання зобов'язань за цим договором несе споживач.

При розгляді таких справ суди повинні враховувати, зокрема, висновки, викладені у Рішенні Конституційного Суду України від 10 листопада 2011 року № 15-рп/2011 (справа про захист прав споживачів кредитних послуг).

17. Зобов'язання припиняється з підстав, передбачених договором або законом (частина перша статті 598 ЦК). Такі підстави, зокрема, зазначені у статтях 599 - 601, 604 - 609 ЦК.

Наявність судового рішення про задоволення вимог кредитора, яке не виконано боржником, не припиняє правовідносин сторін кредитного договору, не звільняє останнього від відповідальності за невиконання грошового зобов'язання та не позбавляє кредитора права на отримання сум, передбачених частиною другою статті 625 ЦК, оскільки зобов'язання залишається невиконаним належним чином відповідно до вимог статей 526, 599 ЦК.

Наявність виконавчого напису нотаріуса, вчиненого за невиконання кредитного договору, за відсутності реального виконання боржником свого зобов'язання, не свідчить про припинення договірних правовідносин сторін й не звільняє боржника від відповідальності за невиконання ним грошового зобов'язання та не позбавляє кредитора права на отримання процентів за користування кредитом і пені, передбачених договором за несвоєчасну сплату кредиту.

У разі звернення кредитодавця до суду після вчинення виконавчого напису про звернення стягнення на предмет іпотеки з вимогою про стягнення кредитної заборгованості суд має з'ясувати питання про виконання виконавчого напису і з урахуванням цього вирішити спір на підставі чинного законодавства та умов кредитного договору.

18. За змістом статті 552, частини другої статті 625 ЦК інфляційне нарахування на суму боргу за порушення боржником грошового зобов'язання, вираженого в національній валюті, та три проценти річних від простроченої суми полягає у відшкодуванні матеріальних втрат кредитора від знецінення грошових коштів унаслідок інфляційних процесів та отриманні компенсації (плати) від боржника за неправомірне користування утримуваними ним грошовими коштами, належними до сплати кредиторіві, тому суд має виходити з того, що ці кошти нараховуються незалежно від сплати ним неустойки (пені) за невиконання або неналежне виконання зобов'язання.

При цьому слід ураховувати, що проценти на неустойку не нараховуються (частина друга статті 550 ЦК).

19. Законодавство України не передбачає обов'язку банку чи іншої фінансової установи (кредитора) інформувати поручителя перед укладенням договору поруки про фінансовий та/або інший стан позичальника. Оскільки особа здійснює свої цивільні права вільно, на власний розсуд (частина перша статті 12 ЦК), а порукою може забезпечуватися виконання зобов'язання

частково або в повному обсязі (право вибору), то незадовільний майновий стан позичальника не є підставою для визнання договору поруки недійсним.

20. З урахуванням статей 553 - 554 ЦК договір поруки укладається кредитором за зобов'язаннями, які забезпечуються порукою, і поручителем. Оскільки позичальник є не стороною договору поруки, а стороною у зобов'язанні, забезпеченому порукою, чинне законодавство України не передбачає обов'язку кредитора чи поручителя отримувати згоду позичальника на укладення договору поруки. Разом із тим це не означає, що за позовом позичальника такий договір поруки не може бути визнано недійсним, якщо буде доведено, що він звужує його права чи розширює обов'язки, зокрема, передбачає оплату послуг поручителя боржником відповідно до вимог статті 558 ЦК, чи доведено зловмисну домовленість кредитора з поручителем тощо.

21. Договір про відкриття кредитної лінії є одним із видів кредитного договору, а кредитна лінія - однією із форм її кредитування, в якій у межах встановленого ліміту здійснюється видача і погашення кредиту кількома частинами (траншами). Оскільки в цьому договорі передбачено всі істотні умови, необхідні для кредитного договору, то зобов'язання з надання кредиту є дійсним із моменту укладення кредитного договору - договору про відкриття кредитної лінії. У зв'язку із наведеним суди повинні виходити з того, що в силу положень статей 509, 533, 638, 1054 ЦК відсутні підстави для визнання договору поруки недійсним через укладення після нього додаткових угод про надання чергового траншу.

22. Відповідно до частини першої статті 559 ЦК припинення договору поруки пов'язується зі зміною забезпеченого зобов'язання за відсутності згоди поручителя на таку зміну та за умови збільшення обсягу відповідальності поручителя. При цьому обсяг зобов'язання поручителя визначається як умовами договору поруки, так і умовами основного договору, яким визначено обсяг зобов'язань боржника, забезпечення виконання яких здійснює поручитель. Проте якщо в договорі поруки передбачено, зокрема, можливість зміни розміру

процентів за основним зобов'язанням і строків їх виплати тощо без додаткового повідомлення поручителя та укладення окремої угоди, то ця умова договору стала результатом домовленості сторін (банку і поручителя), а отже, поручитель дав згоду на зміну основного зобов'язання.

Якщо в договорі поруки такі умови сторонами не узгоджені, а з обставин справи не вбачається інформованості поручителя і його згоди на збільшення розміру його відповідальності, то відповідно до положень частини першої статті 559 ЦК порука припиняється у разі зміни основного зобов'язання без згоди поручителя, внаслідок чого збільшується обсяг його відповідальності. У цьому випадку поручитель має право на пред'явлення позову про визнання договору поруки припиненим.

23. При вирішенні спорів за участю майнових поручителів суди мають виходити з того, що відповідно до статті 11 Закону України "Про заставу", статей 1, 11 Закону України "Про іпотеку" майновий поручитель є заставодавцем або іпотекодавцем. Відповідно до статті 546 ЦК застав (іпотека) та порука є різними видами забезпечення, тому норми, що регулюють поруку (статті 553 - 559 ЦК), не застосовуються до правовідносин кредитора з майновим поручителем, оскільки він відповідає перед заставо/іпотекодержателем за виконання боржником основного зобов'язання винятково в межах вартості предмета застави/іпотеки.

У зв'язку із цим солідарна відповідальність боржника та майнового поручителя нормами ЦК не передбачена.

24. Відповідно до частини четвертої статті 559 [ЦК](#) порука припиняється, якщо кредитор протягом шести місяців від дня настання строку виконання основного зобов'язання не пред'явить вимоги до поручителя.

При вирішенні таких спорів суд має враховувати, що згідно зі статтею 526 ЦК зобов'язання має виконуватися належним чином відповідно до умов договору. Отже, якщо кредитним договором не визначено інші умови виконання основного зобов'язання, то у разі неналежного виконання

позичальником своїх зобов'язань за цим договором строк пред'явлення кредитором до поручителя вимоги про повернення отриманих у кредит коштів має обчислюватися з моменту настання строку погашення зобов'язання згідно з такими умовами, тобто з моменту настання строку виконання зобов'язання у повному обсязі або у зв'язку із застосуванням права на повернення кредиту достроково.

{Абзац другий пункту 24 із змінами, внесеними згідно з Постановою Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ № 7 від 07.02.2014}

Пред'явленням вимоги до поручителя є як направлення/вручення йому вимоги про погашення боргу (залежно від умов договору), так і пред'явлення до нього позову. При цьому в разі пред'явлення вимоги до поручителя кредитор може звернутися до суду протягом шести місяців від дня настання строку виконання основного зобов'язання.

При цьому сама по собі умова договору про дію поруки до повного виконання позичальником зобов'язання перед кредитором або до повного виконання поручителем взятих на себе зобов'язань не може розглядатися як установлення строку дії поруки, оскільки це не відповідає вимогам статті 252 ЦК України, згідно з якою строк визначається роками, місяцями, тижнями, днями або годинами. Термін визначається календарною датою або вказівкою на подію, яка має неминуче настати.

25. При оспорюванні кредитного договору чи договору поруки, застави/іпотеки іншим із подружжя суди мають виходити з такого.

Положення статті 65 Сімейного кодексу України (далі - СК) щодо порядку розпорядження майном, що є об'єктом права спільної сумісної власності подружжя, регулюють відносини, які стосуються розпорядження майном, що є у спільній сумісній власності подружжя, і не стосуються права одного із подружжя на отримання кредиту, оскільки кредитний договір є правочином щодо отримання у власність грошових коштів.

Порука є способом забезпечення виконання зобов'язання (стаття 553 ЦК), договір поруки не створює обов'язків для будь-яких інших осіб, крім сторін за договором.

При оспоренні договору застави (іпотеки) суд має враховувати положення статті 578 ЦК, згідно з якими майно, що є у спільній власності, може бути передане у заставу лише за згодою іншого з подружжя, який у разі пред'явлення позову про звернення стягнення на таке майно має бути залучений до участі у справі.

26. При вирішенні спорів про зарахування однорідних зустрічних вимог, коли боржник банку одночасно є кредитором банку, під час процедури ліквідації банку суди повинні виходити із вимог статей 601 - 602 ЦК, статей 92 - 96 Закону України "Про банки і банківську діяльність" та враховувати, що цим Законом встановлено чіткий порядок задоволення вимог кредиторів, визнаних ліквідатором, який не передбачає можливості індивідуального задоволення вимог конкретного кредитора.

При вирішенні питання щодо правомірності зарахування однорідних вимог згідно зі статтею 601 ЦК у випадках, коли зустрічні вимоги виражені в різних валютах, слід виходити з того, що такі вимоги є однорідними. У цьому разі зарахування може проводитись за курсом, визначеним сторонами у договорі, а якщо така домовленість відсутня - за офіційним валютним курсом, встановленим Національним банком України.

27. Положення частини третьої статті 551 ЦК України про зменшення розміру неустойки може бути застосовано судом лише за заявою відповідача до відсотків, які нараховуються як неустойка, і не може бути застосовано до сум, які нараховуються згідно з частиною другою статті 625 ЦК, які мають іншу правову природу. При цьому проценти, які підлягають сплаті згідно з положеннями статей 1054, 1056-1 ЦК, у такому порядку не підлягають зменшенню через неспівмірність із розміром основного боргу, оскільки вони є

платою за користування грошима і підлягають сплаті боржником за правилами основного грошового боргу.

Істотними обставинами в розумінні частини третьої статті 551 ЦК можна вважати, зокрема, ступінь виконання зобов'язання боржником; майновий стан сторін, які беруть участь у зобов'язанні; не лише майнові, але й інші інтереси сторін, що заслуговують на увагу (наприклад, відсутність негативних наслідків для позивача через прострочення виконання зобов'язання).

Положення статті 616 ЦК передбачають право суду за певних умов зменшити розмір збитків та неустойки, які стягуються з боржника. Зазначене стосується цивільно-правової відповідальності боржника, а не сплати ним основного грошового боргу за кредитним договором, що суд на підставі вказаної норми закону змінити не може.

28. При вирішенні спорів щодо правомірності підвищення процентної ставки згідно зі статтею 1056-1 ЦК у зв'язку з прийняттям Закону України від 12 грудня 2008 року № 661-VI "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо заборони банкам змінювати умови договору банківського вкладу та кредитного договору в односторонньому порядку", яким передбачено, що встановлений кредитним договором розмір фіксованої процентної ставки не може бути збільшений банком в односторонньому порядку, а також, що умова договору щодо права банку змінювати розмір фіксованої процентної ставки в односторонньому порядку є нікчемною, суди мають виходити з того, що цей закон набрав чинності з 10 січня 2009 року.

Виходячи із закріпленого Конституцією України принципу незворотності дії в часі законів та інших нормативно-правових актів (частина перша статті 58), всі рішення банку в будь-якій формі (постанова, рішення, інформаційний лист) щодо підвищення процентної ставки в односторонньому порядку є неправомірними лише з 10 січня 2009 року (Рішення Конституційного Суду України від 9 лютого 1999 року № 1-рп/99 у справі про зворотну дію в часі законів та інших нормативно-правових актів).

При вирішенні питання щодо правомірності підвищення банком чи іншою фінансовою установою процентної ставки суди також повинні розрізняти умови кредитного договору, які встановлюють односторонню зміну умов договору, від умов договору, що встановлюють погоджену сторонами процедуру зміни договору шляхом прийняття позичальником пропозиції кредитора про зміну умов договору відповідно до вимог статей 641 - 642 ЦК або в порядку, визначеному частиною шостою статті 1056-1 ЦК. Наприклад, не є односторонньою зміною умов договору та не суперечить статті 1056-1 ЦК зміна розміру фіксованої процентної ставки залежно від зміни обставин кредитного ризику (неукладення договору страхування, припинення договору застави/іпотеки тощо), якщо в кредитному договорі визначено обставини, за якими застосовується інша фіксована процентна ставка, та її розмір.

При підвищенні процентної ставки з'ясуванню підлягають визначена договором процедура підвищення процентної ставки (лише повідомлення позичальника чи підписання додаткової угоди тощо); дії позичальника щодо прийняття пропозиції кредитора тощо.

29. При вирішенні спорів про дострокове повернення кредиту суд має враховувати положення статей 1050, 1054 ЦК і виходити з того, що якщо договором встановлено обов'язок позичальника повернути кредит частинами (із розстроченням), то в разі прострочення повернення чергової частини кредитодавець має право вимагати дострокового повернення частини кредиту, що залишилася, та сплати процентів, належних йому від суми кредиту.

Передбачене статтею 1050 ЦК право кредитодавця вимагати від позичальника дострокового повернення частини кредиту, що залишилася, є самостійним. Реалізація такого права жодним чином не залежить від пред'явлення кредитодавцем вимог про розірвання кредитного договору відповідно до положення статті 651 ЦК.

30. Вимога про дострокове виконання кредитного договору навіть у разі належного його виконання, а якщо вимогу не буде задоволено - право звернення стягнення на предмет застави/іпотеки може бути заявлено заставодержателем лише в чітко визначених законом або договором випадках, наприклад при передачі заставодавцем/іпотекодавцем предмета застави/іпотеки іншій особі без згоди заставодержателя, якщо одержання такої згоди було необхідним (частина друга статті 586, пункт 2 частини другої статті 592 ЦК); порушення обов'язків, установлених іпотечним договором (частина перша статті 12 Закону України "Про іпотеку"); порушення споживачем умов договору про надання споживчого кредиту (частина десята статті 11 Закону України "Про захист прав споживачів").

31. При застосуванні положення пункту 7 частини одинадцятої статті 11 Закону України "Про захист прав споживачів", яким кредитор забороняється вимагати повернення споживчого кредиту, строк давності якого минув, суди мають виходити з того, що у системному зв'язку з частиною одинадцятою статті 11 зазначеного Закону ця вимога стосується позасудового порядку повернення споживчого кредиту і спрямована на те, щоб встановити судовий контроль за вирішенням таких вимог кредитора з метою захисту прав споживача як слабшої сторони договору споживчого кредиту.

У зв'язку із цим та враховуючи, що ЦК не передбачає заборони пред'явлення окремих вимог у зв'язку з пропусченням строку позовної давності, при вирішенні таких спорів, суди повинні враховувати положення ЦК про позовну давність.

Оскільки зі спливом строків позовної давності до основної вимоги вважається, що позовна давність спливла і до додаткової вимоги (стягнення неустойки, накладення стягнення на заставзаставлене майно тощо), положення пункту 7 частини одинадцятої статті 11 Закону України "Про захист прав споживачів" та вимоги ЦК щодо позовної давності застосовуються й до додаткових вимог банку (іншої фінансової установи).

{Пункт 31 в редакції Постанови Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ № 7 від 07.02.2014}

32. При вирішенні спорів щодо виконання зобов'язань за кредитним договором у випадку смерті боржника/позичальника за наявності поручителя чи спадкоємців суди мають враховувати таке.

З урахуванням положення статті 1282 ЦК спадкоємці боржника за умови прийняття спадщини є боржниками перед кредитором у межах вартості майна, одержаного у спадщину. При цьому спадкоємці несуть зобов'язання погасити нараховані відсотки і неустойку тільки в тому випадку, якщо вони вчинені позичальникові за життя. Інші нараховані зобов'язання фактично не пов'язані з особою позичальника і не можуть присуджуватися до сплати спадкоємцями.

Поручитель приймає на себе зобов'язання відповідати за виконання кредитного договору за боржника (статті 553 - 554 ЦК), а також за будь-якого боржника в разі переводу боргу чи смерті боржника, якщо таке зазначено у договорі поруки.

Відповідно до статті 523 ЦК порука або застава, встановлена іншою особою, припиняється після заміни боржника, якщо поручитель або заставадавець не погодився забезпечувати виконання зобов'язання новим боржником, а згідно зі статтею 607 ЦК зобов'язання припиняється неможливістю його виконання у зв'язку з обставиною, за яку жодна зі сторін не відповідає.

Таким чином, на поручителів може бути покладено відповідальність за порушення боржником обов'язку щодо виконання зобов'язання за кредитним договором у випадку смерті позичальника лише за наявності у позичальника правонаступника, який прийняв спадщину, та згоди поручителя відповідати за будь-якого нового боржника, зафіксоване в тому числі у договорі поруки.

33. У разі смерті поручителя (крім випадків майнової поруки), враховуючи положення статті 607, частини першої статті 608 ЦК, а також сутності поруки як особистого зобов'язання відповідати за належне виконання

основного зобов'язання, спадкоємці поручителя не є солідарними боржниками за кредитним договором.

34. У випадку коли для розпорядження предметом застави була необхідною згода заставодержателя (частина друга статті 586 ЦК), правочин заставодавця щодо розпорядження предметом застави, вчинений без згоди заставодержателя після укладення договору застави, не може бути визнаний недійсним за позовом заставодержателя, оскільки в пункті 2 частини другої статті 592 ЦК встановлено інший наслідок порушення заставодавцем правил про розпорядження предметом застави, а саме - пред'явлення вимоги про дострокове виконання зобов'язання, забезпеченого заставою, а також тому, що у разі переходу права власності на предмет іпотеки від іпотекодавця до іншої особи іпотека є дійсною для набувача відповідного нерухомого майна (стаття 23 Закону України "Про іпотеку").

Разом із тим відповідно до прямої вказівки закону (стаття 12 Закону України "Про іпотеку") окремі правочини щодо іпотечного нерухомого майна, вчинені без згоди іпотекодержателя, можуть бути визнані недійсними за позовом іпотекодержателя. Так, правочин щодо відчуження іпотекодавцем переданого в іпотеку майна або його передачі в наступну іпотеку, спільну діяльність, лізинг, оренду чи користування без згоди іпотекодержателя є недійсним.

35. Предметом іпотеки згідно із положенням частини другої статті 5 Закону України "Про іпотеку" може виступати як нерухоме майно, зокрема, якщо його будівництво ще не завершено, але яке стане власністю іпотекодавця після укладення іпотечного договору, за умови, що іпотекодавець при укладенні договору може документально підтвердити право на набуття ним у власність відповідного нерухомого майна у майбутньому, так і майнові права на нерухоме майно, які можуть бути відчужені іпотекодавцем і на які може бути звернено стягнення.

Відповідно до частини третьої статті 5 Закону України "Про іпотеку" частина об'єкта нерухомого майна може бути предметом іпотеки лише після її виділення в натурі та реєстрації права власності на неї як на окремий об'єкт нерухомості. Це положення повинно застосовуватися судом з урахуванням змісту частини другої статті 6 цього Закону щодо нерухомого майна, яке перебуває у спільній власності. У випадку коли окрема будівля не перебуває у спільній власності та зареєстрована під одним інвентарним номером у складі інших будівель, що належали іпотекодавцю, Закон України "Про іпотеку" не вимагає виділення такої будівлі в натурі для укладення договору іпотеки.

36. У разі переходу права власності на предмет іпотеки від іпотекодавця до третьої особи, у тому числі в порядку спадкування чи правонаступництва, суди мають враховувати, що іпотека є дійсною для набувача відповідного нерухомого майна. Особа, до якої перейшло право власності на предмет іпотеки, набуває статусу іпотекодавця, має всі його права і несе всі його обов'язки за іпотечним договором у тому обсязі й на тих самих умовах, що існували до набуття ним права власності на предмет іпотеки (стаття 23 Закону України "Про іпотеку").

Проте якщо право власності на предмет іпотеки переходить до спадкоємця фізичної особи - іпотекодавця, який є відмінним від боржника, такий спадкоємець не несе відповідальності перед іпотекодержателем за виконання основного зобов'язання, але в разі його порушення боржником він відповідає за задоволення вимог іпотекодержателя в межах вартості предмета іпотеки. Якщо боржник та іпотекодавець - одна й та сама особа, то після її смерті до спадкоємця переходять не лише права та обов'язки іпотекодавця, а й обов'язки за основним зобов'язанням у межах вартості спадкового майна.

Отже, правила статті 1281 ЦК щодо строку пред'явлення кредитором спадкодавця вимог до спадкоємців не застосовуються до зобов'язань, забезпечених іпотекою.

37. Невиконання вимог частини першої статті 35 Закону України "Про іпотеку" про надіслання іпотекодавцю та боржнику, якщо він є відмінним від іпотекодавця, письмової вимоги про усунення порушення зобов'язання не є перешкодою для реалізації права іпотекодержателя звернутись у будь-який час за захистом своїх порушених прав до суду (на відміну від інших способів звернення стягнення (частина третя статті 33 цього Закону), оскільки іпотекодавець у судовому засіданні має можливість заперечувати проти вимог іпотекодержателя, що відповідає положенням статті 124 Конституції України.

38. У випадку якщо іпотекодержатель не реалізував способів позасудового врегулювання звернення стягнення на предмет іпотеки, зокрема, шляхом укладення договору про задоволення вимог іпотекодержателя, який передбачав би передачу іпотекодержателю права власності на предмет іпотеки у рахунок виконання основного зобов'язання (стаття 37 Закону України "Про іпотеку"), він має право звернутися до суду з позовом про звернення стягнення на предмет іпотеки відповідно до статті 39 цього Закону, а не з позовом про визнання права власності на нерухоме майно.

Наявність договору про позасудове врегулювання звернення стягнення на предмет іпотеки не позбавляє іпотекодержателя права звернення стягнення на предмет іпотеки в судовому порядку.

39. З урахуванням положень частини третьої статті 33, статті 36, частини першої статті 37 Закону України "Про іпотеку" іпотекодержатель може задовольнити забезпечену іпотекою вимогу шляхом набуття права власності на предмет іпотеки. Правовою підставою для реєстрації права власності іпотекодержателя на нерухоме майно, яке є предметом іпотеки, є договір про задоволення вимог іпотекодержателя або відповідне застереження в іпотечному договорі, яке прирівнюється до такого договору за своїми правовими наслідками та передбачає передачу іпотекодержателю права власності на предмет іпотеки в рахунок виконання основного зобов'язання.

У зв'язку з наведеним суди мають виходити з того, що з урахуванням цим норм права не виключається можливість звернення стягнення на предмет іпотеки в такий спосіб і набуття іпотекодержателем права власності на нього за рішенням суду, оскільки цими нормами передбачено задоволення вимог іпотекодержателя шляхом набуття права власності на предмет іпотеки, яке ототожнюється зі способом звернення стягнення, якщо його передбачено договором. Тому в разі встановлення такого способу звернення стягнення на предмет іпотеки в договорі іпотекодержатель на підставі частини другої статті 16 ЦК має право вимагати застосування його судом.

Відповідно до частини першої статті 590, статті 578 ЦК звернення стягнення на предмет застави/іпотеки здійснюється лише за рішенням суду, якщо для укладення такого договору щодо майна фізичної особи вимагалось отримання згоди чи дозволу іншої особи чи органу.

40. Якщо предметом іпотеки є об'єкт незавершеного будівництва, то по закінченні його будівництва іпотека зберігає силу, і її предметом є будівля (споруда), зведена в результаті завершення будівництва. Якщо будівля (споруда), у тому числі й об'єкт незавершеного будівництва, що передається в іпотеку, розташована на земельній ділянці, яка належить іпотекодавцю на праві власності, такий об'єкт нерухомості передається в іпотеку разом із земельною ділянкою, на якій він розташований (статті 5 - 6, 16 Закону України "Про іпотеку"). Те саме стосується й земельної ділянки, яка на час укладення договору іпотеки знаходилась у користуванні іпотекодавця, а на момент вирішення спору - в його власності. У зв'язку із цим при зверненні стягнення на будівлю (споруду) чи об'єкт незавершеного будівництва при наведених вище умовах підлягає звернення стягнення й на земельну ділянку, на якій розташовано об'єкт нерухомості.

41. При вирішенні спору про звернення стягнення на предмет іпотеки суд має дати оцінку співмірності суми заборгованості за кредитом та вартості іпотечного майна, якщо допущене боржником або іпотекодавцем, якщо він є

відмінним від боржника, порушення основного зобов'язання чи іпотечного договору не завдає збитків іпотекодержателю і не змінює обсяг його прав.

Оскільки вказане положення закону є оціночним, то суд має належним чином його мотивувати, співставити обставини зі змістом цього поняття, визначитись, чи не суперечить його застосування загальному змісту та призначенню права, яким урегульовано конкретні відносини (зокрема, про право на першочергове задоволення вимог за рахунок предмета застави), та врахувати загальні засади цивільного законодавства - справедливість, добросовісність та розумність (пункт 6 частини першої статті 3 ЦК).

42. Резолютивна частини рішення суду в разі задоволення позову про звернення стягнення на предмет іпотеки має відповідати вимогам як статті 39 Закону України "Про іпотеку", так і положенням пункту 4 частини першої статті 215 ЦПК. Зокрема, у ньому в обов'язковому порядку має зазначатись: загальний розмір вимог та всі його складові, що підлягають сплаті іпотекодержателю з вартості предмета іпотеки; спосіб реалізації предмета іпотеки - шляхом проведення прилюдних торгів або застосування процедури продажу шляхом надання права іпотекодержателю на продаж предмета іпотеки; початкова ціна предмета іпотеки для його подальшої реалізації (при цьому суд може зазначити, що початкова ціна встановлюється на рівні, не нижчому за звичайні ціни на цей вид майна, на підставі оцінки, проведеної суб'єктом оціночної діяльності/незалежним експертом на стадії оцінки майна під час проведення виконавчих дій).

При цьому суд не може одночасно звернути стягнення на предмет іпотеки та стягнути суму заборгованості за кредитним договором. У такому випадку суд має зазначити в резолютивній частині рішення лише про звернення стягнення на предмет іпотеки із зазначенням суми заборгованості за кредитним договором, а сам розрахунок суми заборгованості має наводитись у мотивувальній частині рішення. Винятком є ситуація, коли особа позичальника

є відмінною від особи іпотекодавця з урахуванням положення статті 11 Закону України "Про іпотеку" (або статті 589 ЦК щодо заставодавця).

43. При розгляді позову іпотекодержателя про виселення мешканців із житлового будинку чи житлового приміщення в разі задоволення вимог про звернення стягнення на предмет іпотеки суд має враховувати таке.

Згідно з частиною четвертою статті 9, статті 109 Житлового кодексу України, статей 39 - 40 Закону України "Про іпотеку" виселення мешканців із житлового будинку чи житлового приміщення, яке є предметом іпотеки, проводиться в порядку, встановленому законом. При цьому суд за заявою іпотекодержателя одночасно з рішенням про звернення стягнення на предмет іпотеки за наявності підстав, передбачених законом, ухвалює рішення про виселення мешканців цього житлового будинку чи житлового приміщення

При цьому примусове виселення здійснюється на підставі рішення суду тільки за певних умов: якщо мешканці добровільно не звільнили житловий будинок чи житлове приміщення, на яке звернуто стягнення як на предмет іпотеки, протягом одного місяця з дня отримання письмової вимоги іпотекодержателя або нового власника або в інший погоджений сторонами строк.

44. Згідно зі статтею 32 ЦК, статтею 177 СК та статтею 17 Закону України від 26 квітня 2001 року № 2402-III "Про охорону дитинства" батьки не мають права без дозволу органу опіки і піклування укладати договір, який підлягає нотаріальному посвідченню або спеціальній реєстрації, відмовлятися від належних дитині майнових прав, здійснювати розподіл, обмін, відчуження житла, зобов'язуватися від імені дитини порукою, видавати письмові зобов'язання.

У зв'язку із наведеним суди повинні виходити із того, чи мала дитина право власності на предмет іпотеки чи право користування предметом іпотеки на момент укладення договору іпотеки. Будь-які дії, вчинені без згоди іпотекодержателя після укладення договору іпотеки (наприклад, реєстрація

неповнолітньої дитини в житловому будинку, народження дитини після укладення договору іпотеки) не є підставою для визнання такого договору недійсним із підстави невиконання вимог закону про отримання згоди органу опіки та піклування.

Положення статті 12 Закону України від 2 червня 2005 року № 2623-IV "Про основи соціального захисту бездомних громадян і безпритульних дітей", яка вимагає попередньої згоди органу опіки і піклування для здійснення будь-яких правочинів стосовно нерухомого майна, право користування якими мають безпритульні діти, діють з 1 січня 2006 року і на договори, укладені до цієї дати, не поширюються (стаття 58 Конституції України).

45. Відстрочка чи розстрочка виконання рішення суду про звернення стягнення на предмет іпотеки може бути надана судом за заявою іпотекодавця безпосередньо при ухваленні самого рішення (стаття 217 ЦПК, стаття 39 Закону України "Про іпотеку") або після його ухвалення за правилами, встановленими статтею 373 ЦПК.

У разі якщо за судовим рішенням із відповідача стягнуто кредитну заборгованість, то в порядку статті 373 ЦПК суд не може змінити спосіб виконання такого рішення на звернення стягнення на предмет іпотеки, оскільки виконання рішення суду про стягнення заборгованості відповідно до Закону України від 21 квітня 1999 року № 606-XIV "Про виконавче провадження" має виконуватись за рахунок усього майна, що належить боржнику.

46. Апеляційним судам постійно аналізувати судову практику розгляду спорів, що впливають із кредитних правовідносин, своєчасно усувати суддівські помилки, вживати заходів щодо підвищення якості та оперативності в роботі судів при розгляді справ цієї категорії.

ПЕРЕЛІК

документів, за якими стягнення заборгованості провадиться у безспірному порядку на підставі виконавчих написів нотаріусів

(витяг: п.п. 1, 1-1)

(Затверджено постановою Кабінету Міністрів України
від 29 червня 1999 р. № 1172)

Стягнення заборгованості за нотаріально посвідченими договорами

1. Нотаріально посвідчені договори, що передбачають сплату грошових сум, передачу або повернення майна, а також право звернення стягнення на заставлене майно (крім випадку, передбаченого пунктом 1⁻¹ цього переліку).

Для одержання виконавчого напису подаються:

а) оригінал нотаріально посвідченого договору (договорів);

б) документи, що підтверджують безспірність заборгованості боржника та встановлюють прострочення виконання зобов'язання.

1⁻¹. Іпотечні договори, що передбачають право звернення стягнення на предмет іпотеки у разі прострочення платежів за основним зобов'язанням до закінчення строку виконання основного зобов'язання.

Для одержання виконавчого напису подаються:

а) оригінал нотаріально посвідченого іпотечного договору;

б) оригінал чи належним чином засвідчена копія договору, що встановлює основне зобов'язання;

в) засвідчена стягувачем копія письмової вимоги про усунення порушення виконання зобов'язання, що була надіслана боржнику та майновому поручителю (в разі його наявності), з відміткою стягувача про непогашення заборгованості;

г) оригінали розрахункового документа про надання послуг поштового зв'язку та опису вкладення, що підтверджують надіслання боржнику письмової вимоги про усунення порушення виконання зобов'язання;

г) довідка фінансової установи про ненадходження платежу.

5. РІШЕННЯ СУДІВ УКРАЇНИ

ІМЕНЕМ УКРАЇНИ

РІШЕННЯ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ у справі за

конституційним зверненням громадянина Козлова

Дмитра Олександровича щодо офіційного тлумачення положень другого речення преамбули Закону України «Про відповідальність за несвоєчасне виконання грошових зобов'язань»

м. Київ

Справа № 1-12/2013

11 липня 2013 року

№ 7-рп/2013

Конституційний Суд України у складі суддів:
Винокурова Сергія Маркіяновича - головуючого,
Бауліна Юрія Васильовича - доповідача,
Бринцева Василя Дмитровича,
Гультая Михайла Мирославовича,
Запорожця Михайла Петровича,
Кампа Володимира Михайловича,
Колоса Михайла Івановича,
Литвинова Олександра Миколайовича,
Маркуш Марії Андріївни,
Пасенюка Олександра Михайловича,
Сергейчука Олега Анатолійовича,
Стецюка Петра Богдановича,
Тупицького Олександра Миколайовича,
Шаптали Наталі Костянтинівни,
Шишкіна Віктора Івановича,

за участю представника суб'єкта права на конституційне звернення громадянина Козлова Дмитра Олександровича - адвоката Романишина Маріана Миколайовича; Селіванова Анатолія Олександровича - Постійного представника Верховної Ради України у Конституційному Суді України; залучених до участі у розгляді справи: Осетинського Анатолія Йосиповича -

заступника Голови Вищого господарського суду України, Лесько Алли Олексіївни - судді Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ, Новікова Віктора Володимировича - директора юридичного департаменту Національного банку України, Квасніцького Олексія Олексійовича - начальника юридичного управління Державної інспекції України з питань захисту прав споживачів, Лук'янця Дмитра Миколайовича - професора Державного вищого навчального закладу „Українська академія банківської справи Національного банку України“, Ромовської Зореслави Василівни - професора Академії адвокатури України, Білоконя Юрія Миколайовича - заступника Голови правління Публічного акціонерного товариства „Міжнародний інвестиційний банк“, Панова Сергія Миколайовича - заступника Голови правління - начальника юридичного департаменту Публічного акціонерного товариства „УкрСиббанк“,

розглянув на пленарному засіданні справу за конституційним зверненням громадянина Козлова Д.О. щодо офіційного тлумачення положень другого речення преамбули Закону України „Про відповідальність за несвоєчасне виконання грошових зобов'язань“ від 22 листопада 1996 року № 543/96-ВР (Відомості Верховної Ради України, 1997 р., № 5, ст. 28) з наступними змінами (далі - Закон).

Приводом для розгляду справи відповідно до статей 42, 43 Закону України „Про Конституційний Суд України“ стало конституційне звернення громадянина Козлова Д.О.

Підставою для розгляду справи згідно зі статтею 94 Закону України „Про Конституційний Суд України“ є наявність неоднозначного застосування судами загальної юрисдикції положень другого речення преамбули Закону.

Заслухавши суддю-доповідача Бауліна Ю.В. та дослідивши матеріали справи, у тому числі позиції Голови Верховної Ради України, Верховного Суду України, Вищого господарського суду України, Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ, Національного банку

України, Державної інспекції України з питань захисту прав споживачів, Асоціації українських банків, Незалежної асоціації банків України, науковців Академії адвокатури України, Державного вищого навчального закладу „Українська академія банківської справи Національного банку України“, Національного університету „Одеська юридична академія“, Національного університету „Юридична академія України імені Ярослава Мудрого“, Конституційний Суд України

установив:

1. Громадянин Козлов Д.О. звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням дати офіційне тлумачення положень другого речення преамбули Закону в такому аспекті: чи поширюється дія Закону лише на правовідносини, суб'єктами яких є виключно підприємства, установи та організації незалежно від форм власності та господарювання і фізичні особи - суб'єкти підприємницької діяльності, чи також на правовідносини, в яких вони є тільки одним із суб'єктів правовідносин між платниками і одержувачами коштів.

Згідно з преамбулою Закон регулює договірні правовідносини між платниками та одержувачами коштів щодо відповідальності за несвоєчасне виконання грошових зобов'язань; суб'єктами зазначених правовідносин є підприємства, установи та організації незалежно від форм власності та господарювання, а також фізичні особи - суб'єкти підприємницької діяльності; дія цього закону не поширюється на порядок нарахування та сплати пені, штрафних та фінансових санкцій за несвоєчасну сплату податків, податкового кредиту та інших платежів до бюджетів усіх рівнів і позабюджетних фондів, передбачених чинним законодавством України, а також на відносини, що стосуються відповідальності суб'єктів переказу грошей через платіжні системи (перше, друге, третє речення преамбули).

Необхідність в офіційному тлумаченні положень другого речення преамбули Закону автор клопотання обґрунтовує тим, що в одних випадках

суди, застосовуючи Закон, визнавали, що обмеження розміру пені за грошовими зобов'язаннями подвійною обліковою ставкою Національного банку України має застосовуватися виключно до правовідносин між юридичними особами та фізичними особами - суб'єктами підприємницької діяльності, а в інших - поширювали зазначене обмеження розміру пені і на правовідносини, в яких одна сторона є юридичною особою, а друга - фізичною особою, яка не має статусу суб'єкта підприємницької діяльності.

На думку громадянина Козлова Д.О., неоднозначне застосування судами положень другого речення преамбули Закону може призвести до порушення його прав, передбачених частиною четвертою статті 13, частинами першою, другою статті 24, частинами першою, четвертою статті 41, частиною четвертою статті 42, частиною першою статті 55 Конституції України.

2. Вирішуючи порушене в конституційному зверненні питання, Конституційний Суд України виходить з такого.

2.1. Україна як соціальна, правова держава забезпечує захист прав усіх суб'єктів права власності і господарювання, соціальну спрямованість економіки; усі суб'єкти права власності рівні перед законом; кожен має право на підприємницьку діяльність, яка не заборонена законом; держава захищає права споживачів, здійснює контроль за якістю і безпекою продукції та усіх видів послуг і робіт, сприяє діяльності громадських організацій споживачів (стаття 1, частина четверта статті 13, частини перша, четверта статті 42 Конституції України).

В Україні визнається і діє принцип верховенства права; Конституція України має найвищу юридичну силу; закони та інші нормативно-правові акти приймаються на основі Конституції України і повинні відповідати їй (частини перша, друга статті 8 Основного Закону України).

2.2. Постановою Верховної Ради України „Про відповідальність за несвоєчасне виконання грошових зобов'язань“ від 24 грудня 1993 року № 3811-ХІІ (далі - Постанова № 3811) з метою забезпечення своєчасного виконання

грошових зобов'язань між суб'єктами господарювання було встановлено обов'язкову сплату платником незалежно від форми власності пені в розмірі 0,5 відсотка від суми простроченого платежу на користь одержувача коштів за кожний день прострочки, якщо більший розмір пені не обумовлений угодою сторін. Ці положення Постанови № 3811 замінили аналогічні за змістом положення Постанови Президії Верховної Ради України „Про відповідальність за несвоєчасне виконання грошових зобов'язань“ від 21 серпня 1992 року № 2578-ХІІ.

Таким чином, Постановою № 3811 було встановлено обов'язкову сплату платником незалежно від форми власності зазначеного розміру пені, якщо більший розмір пені не був обумовлений угодою сторін. За таких умов одержувач коштів мав право на стягнення мінімальної суми пені у розмірі 0,5 відсотка від суми простроченого платежу за кожний день прострочки незалежно від того, чи була передбачена у договорі між платником та одержувачем коштів сплата пені за прострочення платежу.

Аналіз матеріалів справи дає підстави для висновку, що через істотне зменшення рівня інфляції в державі протягом 1994-1996 років правове регулювання неустойки за несвоєчасне виконання грошового зобов'язання у правовідносинах між суб'єктами господарювання перестало відповідати економічним реаліям, адже передбачений у Постанові № 3811 мінімальний розмір неустойки (0,5 відсотка від суми простроченого платежу) став невиправдано високим. У цих умовах Закон мав стабілізувати грошовий обіг між суб'єктами господарювання, подолати негативні тенденції у розрахунках між ними.

Згідно із Законом платники грошових коштів сплачують на користь одержувачів цих коштів за прострочку платежу пеню в розмірі, що встановлюється за згодою сторін (стаття 1); розмір пені, передбачений статтею 1 Закону, обчислюється від суми простроченого платежу та не може перевищувати подвійної облікової ставки Національного банку України, що

діяла у період, за який сплачується пеня (стаття 3). Відповідно до статті 5 Закону Постанова № 3811 була визнана такою, що втратила чинність.

Таким чином, Законом істотно змінено загальний підхід до правового регулювання пені за несвоєчасне виконання грошових зобов'язань, а саме: встановлення її мінімального розміру було змінено на обмеження максимального розміру подвійною обліковою ставкою Національного банку України, що діяла у період, за який сплачується пеня. Крім того, у преамбулі Закону визначено суб'єктів правовідносин, на яких поширюється його дія: платниками і одержувачами грошових коштів є підприємства, установи та організації незалежно від форми власності та господарювання, а також фізичні особи - суб'єкти підприємницької діяльності.

Термінологія на позначення суб'єктів правовідносин, на яких поширюється дія Закону, відповідала термінології, що застосовувалася на той час в законах України „Про власність“ від 7 лютого 1991 року № 697-XII, „Про підприємництво“ від 7 лютого 1991 року № 698-XII, „Про підприємства в Україні“ від 27 березня 1991 року № 887-XII. Цивільний кодекс України (далі - Кодекс) від 16 січня 2003 року № 435-IV, який набув чинності з 1 січня 2004 року, передбачив таких учасників цивільних відносин, як фізичні та юридичні особи, а також держава Україна, Автономна Республіка Крим, територіальні громади, іноземні держави та інші суб'єкти публічного права (стаття 2). Кодекс запровадив також поняття фізичної особи - підприємця (глава V).

На підставі правової оцінки матеріалів справи та аналізу вказаного законодавства Конституційний Суд України дійшов висновку, що визначення в Законі певного переліку суб'єктів правовідносин, на які поширюється його дія, зумовило виняток із загального правила про поширення дії Закону на всіх учасників відповідних правовідносин. Таким чином, перелік суб'єктів правовідносин, встановлений Законом, є вичерпним і не підлягає розширеному тлумаченню.

Цей висновок узгоджується з правовою позицією Конституційного Суду

України, за змістом якої перелік суб'єктів законодавчої ініціативи у статті 93 Конституції України є вичерпним (пункт 3 мотивувальної частини Рішення від 13 січня 2009 року № 1-рп/2009 у справі про право законодавчої ініціативи щодо внесення змін до закону про Державний бюджет України).

Беручи до уваги викладене, Конституційний Суд України вважає, що в аспекті конституційного звернення положення другого речення преамбули Закону слід розуміти так, що дія Закону поширюється на правовідносини, суб'єктами яких є лише підприємства, установи та організації незалежно від форм власності і господарювання та фізичні особи - суб'єкти підприємницької діяльності (підприємці).

3. Розглядаючи конституційне звернення, Конституційний Суд України вважає за необхідне піддати конституційно-правовому аналізу правовідносини зі сплати пені, що виникають між фізичними особами - споживачами та банками і іншими фінансовими установами у правовідносинах споживчого кредитування.

3.1. Відповідно до частини четвертої статті 42 Конституції України держава захищає права споживачів, здійснює контроль за якістю і безпекою продукції та усіх видів послуг і робіт, сприяє діяльності громадських організацій споживачів.

Свобода договору є однією із загальних засад цивільного законодавства (пункт 3 частини першої статті 3 Кодексу). Згідно з частиною другою статті 627 Кодексу у договорах за участю фізичної особи - споживача враховуються вимоги законодавства про захист прав споживачів. Особливості регулювання відносин за договором про надання споживчого кредиту встановлені законом (частина третя статті 1054 Кодексу).

Як зазначено в положеннях пунктів 22, 23 статті 1, частини першої статті 11 Закону України „Про захист прав споживачів“ від 12 травня 1991 року № 1023-ХІІ з наступними змінами (далі - Закон про захист прав споживачів) споживач - фізична особа, яка придбаває, замовляє, використовує або має намір

придбати чи замовити продукцію для особистих потреб, безпосередньо не пов'язаних з підприємницькою діяльністю або виконанням обов'язків найманого працівника; споживчий кредит - кошти, що надаються кредитором (банком або іншою фінансовою установою) споживачеві на придбання продукції.

Відповідно до положень частин першої, третьої статті 509, статей 526, 629 Кодексу зобов'язанням є правовідношення, в якому одна сторона (боржник) зобов'язана вчинити на користь другої сторони (кредитора) певну дію (передати майно, виконати роботу, надати послугу, сплатити гроші тощо) або утриматися від певної дії, а кредитор має право вимагати від боржника виконання його обов'язку. Зобов'язання має ґрунтуватися на засадах добросовісності, розумності та справедливості. Зобов'язання має виконуватися належним чином відповідно до умов договору та вимог Кодексу, інших актів цивільного законодавства, а за відсутності таких умов та вимог - відповідно до звичаїв ділового обороту або інших вимог, що звичайно ставляться. Договір є обов'язковим для виконання сторонами.

Згідно з частиною першою статті 11 Закону про захист прав споживачів між кредитором та споживачем укладається договір про надання споживчого кредиту, відповідно до якого кредитор надає кошти (споживчий кредит) або бере зобов'язання надати їх споживачеві для придбання продукції у розмірі та на умовах, встановлених договором, а споживач зобов'язується повернути їх разом з нарахованими відсотками.

Кодексом також передбачено, що виконання зобов'язання може забезпечуватися неустойкою, порукою, гарантією, заставою, притриманням, завдатком (частина перша статті 546). Неустойкою (штрафом, пенею) є грошова сума або інше майно, які боржник повинен передати кредиторіві у разі порушення боржником зобов'язання; штрафом є неустойка, що обчислюється у відсотках від суми невиконаного або неналежно виконаного зобов'язання; пенею є неустойка, що обчислюється у відсотках від суми несвоєчасно

виконаного грошового зобов'язання за кожен день прострочення виконання (стаття 549 Кодексу). Якщо предметом неустойки є грошова сума, її розмір встановлюється договором або актом цивільного законодавства. Розмір неустойки, встановлений законом, може бути збільшений у договорі. Сторони можуть домовитися про зменшення розміру неустойки, встановленого актом цивільного законодавства, крім випадків, передбачених законом (частина друга статті 551 Кодексу). Розмір неустойки може бути зменшений за рішенням суду, якщо він значно перевищує розмір збитків, та за наявності інших обставин, які мають істотне значення (частина третя статті 551 Кодексу).

Таким чином, правовідносини про надання споживчого кредиту є договірними, до яких мають бути застосовані, зокрема, як загальні положення Кодексу про зобов'язання та договір, так і приписи його частини другої статті 627 щодо необхідності врахування вимог законодавства про захист прав споживачів.

3.2. Положеннями частин першої, другої статті 18 Закону про захист прав споживачів встановлено, що продавець (виконавець, виробник) не повинен включати у договори із споживачем умови, які є несправедливими. Умови договору є несправедливими, якщо всупереч принципу добросовісності його наслідком є істотний дисбаланс договірних прав та обов'язків на шкоду споживача. В частинах третій, четвертій статті 18 Закону про захист прав споживачів наведено окремі несправедливі умови договору, перелік яких не є вичерпним. При цьому пунктом 4 частини першої статті 21 Закону про захист прав споживачів встановлено, що для цілей застосування цього закону та пов'язаного з ним законодавства про захист прав споживачів права споживача вважаються, в будь-якому разі, порушеними, якщо порушується принцип рівності сторін договору, учасником якого є споживач.

Конституційний Суд України виходить з того, що вимога про нарахування та сплату неустойки за договором споживчого кредиту, яка є явно завищеною, не відповідає передбаченим у пункті 6 статті 3, частині третій

статті 509 та частинах першій, другій статті 627 Кодексу засадам справедливості, добросовісності, розумності як складовим елементам загального конституційного принципу верховенства права. Наявність у кредитора можливості стягувати із споживача надмірні грошові суми як неустойку спотворює її дійсне правове призначення, оскільки із засобу розумного стимулювання боржника виконувати основне грошове зобов'язання неустойка перетворюється на несправедливо непропорційний тягар для споживача та джерело отримання невикористаних додаткових прибутків кредитором.

Конституційний Суд України вважає, що з огляду на приписи частини четвертої статті 42 Конституції України участь у договорі споживача як слабкої сторони, яка підлягає особливому правовому захисту у відповідних правовідносинах, звужує дію принципу рівності учасників цивільно-правових відносин та свободи договору, зокрема у договорах про надання споживчого кредиту щодо сплати споживачем пені за прострочення у поверненні кредиту.

Цей висновок узгоджується з положеннями Резолюції Генеральної Асамблеї ООН „Керівні принципи для захисту інтересів споживачів“ від 9 квітня 1985 року № 39/248, в якій наголошено: визнаючи, що споживачі нерідко перебувають у нерівному становищі з точки зору економічних умов, рівня освіти та купівельної спроможності, принципи захисту інтересів споживачів мають, зокрема, за мету сприяти країнам у боротьбі зі шкідливою діловою практикою усіх підприємств на національному та міжнародному рівнях, яка негативно позначається на споживачах.

Як зауважував Конституційний Суд України, межі дії принципу свободи договору визначаються законодавством з урахуванням критеріїв справедливості, добросовісності, пропорційності і розумності. При цьому держава має підтримувати на засадах пропорційності розумний баланс між публічним інтересом ефективного перерозподілу грошових накопичень, комерційними інтересами банків щодо отримання справедливого прибутку від кредитування і правами та охоронюваними законом інтересами споживачів їх

кредитних послуг (абзац третій підпункту 3.2 пункту 3 мотивувальної частини Рішення від 10 листопада 2011 року № 15-рп/2011 у справі про захист прав споживачів кредитних послуг).

У наведених „Керівних принципах для захисту інтересів споживачів“ визначено, що споживачі мають бути захищені від таких зловживань, як односторонні типові контракти, виключення основних прав у контрактах та незаконні умови кредитування продавцями.

Захист від цих зловживань базується на положеннях законодавства, зокрема частини третьої статті 551 Кодексу, відповідно до якої розмір неустойки може бути зменшений за рішенням суду, якщо він значно перевищує розмір збитків, та за наявності інших обставин, які мають істотне значення. За практикою судів загальної юрисдикції України істотними обставинами в розумінні вказаних положень Кодексу вважаються, зокрема, ступінь виконання зобов'язання боржником; майновий стан сторін, які беруть участь у зобов'язанні; не лише майнові, а й інші інтереси сторін, що заслуговують на увагу (наприклад, відсутність негативних наслідків для позивача через прострочення виконання зобов'язання).

Таким чином, Конституційний Суд України дійшов висновку, що умови договору споживчого кредиту, його укладання та виконання повинні підпорядковуватися таким засадам, згідно з якими особа споживача вважається слабкою стороною у договорі та підлягає особливому правовому захисту з урахуванням принципів справедливості, добросовісності і розумності. Виконання державою конституційно-правового обов'язку щодо захисту прав споживачів вимагає від неї спеціального законодавчого врегулювання питань, пов'язаних із забезпеченням дії зазначених принципів у відносинах споживчого кредитування, зокрема щодо встановлення справедливого розміру неустойки за прострочення виконання грошових зобов'язань позичальниками - фізичними особами.

Враховуючи викладене та керуючись статтями 147, 150, 153 Конституції

України, статтями 51, 62, 63, 67, 69, 70 Закону України „Про Конституційний Суд України“, Конституційний Суд України

вирішив:

1. В аспекті конституційного звернення положення другого речення преамбули Закону України „Про відповідальність за несвоєчасне виконання грошових зобов’язань“ від 22 листопада 1996 року № 543/96-ВР з наступними змінами у взаємозв’язку з положеннями статей 1, 3 цього закону потрібно розуміти так, що обмеження пені у грошових зобов’язаннях подвійною обліковою ставкою Національного банку України, що діяла у період, за який сплачується пеня, поширюється на правовідносини, суб’єктами яких є лише підприємства, установи та організації незалежно від форм власності і господарювання та фізичні особи - суб’єкти підприємницької діяльності (підприємці).

2. Рекомендувати Верховній Раді України законодавчо врегулювати питання щодо встановлення справедливого розміру неустойки за прострочення виконання позичальниками - фізичними особами грошових зобов’язань у відносинах споживчого кредитування.

3. Рішення Конституційного Суду України є обов’язковим до виконання на території України, остаточним і не може бути оскаржене.

Рішення Конституційного Суду України підлягає опублікуванню у „Віснику Конституційного Суду України“ та в інших офіційних виданнях України.

КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ

УХВАЛА КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним зверненням публічного акціонерного товариства "Піреус Банк МКБ"

щодо офіційного тлумачення положень статей 251, 252, другого речення частини четвертої статті 559 Цивільного кодексу України

м. Київ

15 квітня 2015 року

№ 16-у/2015

Справа № 2-16/2015

Конституційний Суд України у складі суддів:
Бауліна Юрія Васильовича - головуючого,
Вдовіченка Сергія Леонідовича - доповідача,
Гультая Михайла Мирославовича,
Запорожця Михайла Петровича,
Касмініна Олександра Володимировича,
Литвинова Олександра Миколайовича,
Мельника Миколи Івановича,
Саса Сергія Володимировича,
Сергейчука Олега Анатолійовича,
Сліденка Ігоря Дмитровича,
Стецюка Петра Богдановича,
Шаптали Наталі Костянтинівни,
Шевчука Станіслава Володимировича,
Шишкіна Віктора Івановича,

розглянув на засіданні питання про відкриття конституційного провадження у справі за конституційним зверненням публічного акціонерного товариства "Піреус Банк МКБ" щодо офіційного тлумачення положень статей 251, 252, другого речення частини четвертої статті 559 Цивільного кодексу України.

Заслухавши суддю-доповідача Вдовіченка С.Л. та дослідивши матеріали справи, Конституційний Суд України

установив:

1. Суб'єкт права на конституційне звернення - публічне акціонерне товариство "Піреус Банк МКБ" (далі - Товариство) - звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням дати офіційне тлумачення положень статей 251, 252, другого речення частини четвертої статті 559 Цивільного кодексу України (далі - Кодекс).

У статтях 251, 252 Кодексу зазначено, що строком є певний період у часі, зі спливом якого пов'язана дія чи подія, яка має юридичне значення; терміном є певний момент у часі, з настанням якого пов'язана дія чи подія, яка має юридичне значення; строк та термін можуть бути визначені актами цивільного законодавства, правочином або рішенням суду; строк визначається роками, місяцями, тижнями, днями або годинами; термін визначається календарною датою або вказівкою на подію, яка має неминуче настати. Автор клопотання просить дати офіційне тлумачення положень статей 251, 252 Кодексу "щодо визначення строку, початку або закінчення його перебігу, вказівкою на подію, яка повинна неминуче настати, відповідно, визнання положення договору поруки про строк його дії до повного виконання позичальником або поручителем зобов'язань за кредитним договором таким, що встановлює строк дії договору поруки".

Згідно з другим реченням частини четвертої статті 559 Кодексу у разі, коли в договорі поруки строк не встановлено, порука припиняється, якщо кредитор протягом шести місяців від дня настання строку виконання основного зобов'язання не пред'явить вимоги до поручителя. Товариство просить витлумачити наведені положення "щодо обов'язку кредитора, у разі невстановлення строку дії поруки, направити письмову вимогу, а не позов поручителю протягом шести місяців або іншого строку, встановленого в договорі поруки, від дня настання строку виконання основного зобов'язання, внаслідок чого порука не припиняється, а кредитор має право звернутися до суду протягом загального строку позовної давності тривалістю у три роки".

Автор клопотання вважає, що неоднозначне застосування судами України положень вказаних статей Кодексу призвело до порушення його конституційного права на судовий захист при стягненні кредитної заборгованості з поручителів. До конституційного звернення долучено копії рішень судів загальної юрисдикції, зокрема у справах, у яких Товариство було стороною.

2. Конституційний Суд України, розглядаючи питання щодо відкриття конституційного провадження у справі у зв'язку з прийняттям Третьою колегією суддів Конституційного Суду України Ухвали від 7 квітня 2015 року про відмову у відкритті конституційного провадження у цій справі на підставі пунктів 2, 3 статті 45 Закону України "Про Конституційний Суд України", виходить з такого.

2.1. Відповідно до Закону України "Про Конституційний Суд України" у конституційному зверненні зазначаються статті (окремі положення) Конституції України або закону України, тлумачення яких має бути дано Конституційним Судом України, а також обґрунтування необхідності в їх офіційному тлумаченні (пункти 3, 4 частини другої статті 42); підставою для конституційного звернення щодо офіційного тлумачення Конституції України та законів України є наявність неоднозначного застосування положень Конституції України або законів України судами України, іншими органами державної влади, якщо суб'єкт права на конституційне звернення вважає, що це може призвести або призвело до порушення його конституційних прав і свобод (стаття 94).

Виходячи з цих приписів Закону України "Про Конституційний Суд України" суб'єкт права на конституційне звернення повинен конкретизувати положення законів України, тлумачення яких має бути дано Конституційним Судом України, вказавши, що саме потребує роз'яснення, оскільки відсутність такої конкретизації унеможлиблює здійснення офіційної інтерпретації.

Аналіз конституційного звернення дає підстави стверджувати, що автор клопотання не конкретизував предмета офіційного тлумачення, тобто не зазначив, положення яких частин статей 251, 252 Кодексу потребують роз'яснення.

За правовою позицією Конституційного Суду України невизначеність предмета тлумачення унеможлиблює здійснення офіційної інтерпретації

положень Конституції України та законів України (Рішення від 5 лютого 2013 року № 1-рп/2013 (Рішення № 1-рп/2013)).

Крім того, суб'єкт права на конституційне звернення не навів фактів неоднозначного застосування судами України положень статей 251, 252 Кодексу. Під неоднозначним застосуванням положень Конституції України або законів України слід розуміти різне застосування одних і тих же норм цих правових актів судами України, іншими органами державної влади за однакових юридично значимих обставин (Ухвала Конституційного Суду України від 12 травня 2010 року № 31-у/2010). У долучених до конституційного звернення судових рішеннях вказані положення Кодексу застосовані однозначно, тому необхідності в їх офіційному тлумаченні немає.

Таким чином, конституційне звернення в цій частині не відповідає вимогам статей 42, 94 Закону України "Про Конституційний Суд України", що є підставою для відмови у відкритті конституційного провадження у справі згідно з пунктом 2 статті 45 цього закону - невідповідність конституційного звернення вимогам, передбаченим Конституцією України, Законом України "Про Конституційний Суд України".

2.2. У Конституції України визначено коло питань, підвідомчих Конституційному Суду України, одним з яких є офіційне тлумачення Конституції України та законів України (статті 147, 150).

Товариство просить Конституційний Суд України витлумачити положення другого речення частини четвертої статті 559 Кодексу "щодо обов'язку кредитора, у разі невстановлення строку дії поруки, направити письмову вимогу, а не позов поручителю протягом шести місяців або іншого строку, встановленого в договорі поруки, від дня настання строку виконання основного зобов'язання, внаслідок чого порука не припиняється, а кредитор має право звернутися до суду протягом загального строку позовної давності тривалістю у три роки".

Проаналізувавши конституційне звернення та долучені до нього матеріали, Конституційний Суд України дійшов висновку, що Товариство намагається отримати консультацію щодо практичного застосування положень другого речення частини четвертої статті 559 Кодексу при стягненні судами кредитної заборгованості з поручителів у солідарному порядку.

Згідно з правовою позицією Конституційного Суду України правозастосовна діяльність полягає в індивідуалізації правових норм щодо конкретних суб'єктів і конкретних випадків, тобто в установленні фактичних обставин справи і підборі правових норм, які відповідають цим обставинам; пошук та аналіз таких норм з метою їх застосування до конкретного випадку є складовою правозастосування; надання консультацій чи роз'яснень з цього приводу не належить до повноважень Конституційного Суду України (Ухвала від 31 березня 2010 року № 15-у/2010).

Наведене є підставою для відмови у відкритті конституційного провадження у справі в цій частині за пунктом 3 статті 45 Закону України "Про Конституційний Суд України" - непідвідомчість Конституційному Суду України питань, порушених у конституційному зверненні.

Враховуючи викладене та керуючись статтями 147, 150, 153 Конституції України, статтями 42, 45, 50, 94 Закону України "Про Конституційний Суд України", Конституційний Суд України

ухвалив:

1. Відмовити у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним зверненням публічного акціонерного товариства "Піреус Банк МКБ" щодо офіційного тлумачення положень статей 251, 252, другого речення частини четвертої статті 559 Цивільного кодексу України на підставі пунктів 2, 3 статті 45 Закону України "Про Конституційний Суд України" - невідповідність конституційного звернення вимогам, передбаченим Конституцією України, цим законом; непідвідомчість

Конституційному Суду України питань, порушених у конституційному зверненні.

2. Ухвала Конституційного Суду України є остаточною.

КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД

ПОСТАНОВА ВЕРХОВНОГО СУДУ УКРАЇНИ від 17.09.2013

Судова палата у господарських справах Верховного Суду України у складі: головуючого - Барбари В.П., суддів - Балюка М.І., Берднік І.С., Гуля В.С., Ємця А.А., Потильчака О.І., Фесенка Л.І. та Шицького І.Б. (за участю представника відповідача), розглянувши у відкритому судовому засіданні заяву приватного акціонерного товариства "Південбудтранс" (далі - ПрАТ "Південбудтранс") про перегляд Верховним Судом України постанови Вищого господарського суду України від 20 липня 2011 року у справі № 5/206/10 за позовом Товариства з обмеженою відповідальністю "Євро Лізинг" (далі - ТОВ "Євро Лізинг") до ЗАТ "Південбудтранс", правонаступником якого є ПрАТ "Південбудтранс", про стягнення неустойки і повернення транспортних засобів та зустрічним позовом про стягнення збитків, упущеної вигоди та моральної шкоди, **ВСТАНОВИЛА:**

До Верховного Суду України звернулося ПрАТ "Південбудтранс" із заявою про перегляд Верховним Судом України постанови Вищого господарського суду України від 20 липня 2011 року у справі № 5/206/10 із підстави неоднакового застосування судом касаційної інстанції положень частини другої ст. 785 ЦК України, внаслідок чого ухвалено різні за змістом судові рішення у подібних правовідносинах.

В обґрунтування неоднаковості застосування касаційним судом норм матеріального права заявником надано копію постанови Вищого

господарського суду України від 21 листопада 2011 року у справі № 16/33, у якій висловлено протилежну правову позицію.

Ухвалою від 14 червня 2013 року Вищий господарський суд України допустив до провадження справу № 5/206/10 для перегляду Верховним Судом України оскаржуваної постанови.

У заяві ПрАТ "Південбудтранс" просило постанову Вищого господарського суду України від 20 липня 2011 року у справі № 5/206/10 скасувати та прийняти нове судове рішення.

Заслухавши доповідь судді-доповідача, пояснення представника відповідача, перевіrivши наведені заявником обставини, Судова палата у господарських справах Верховного Суду України вважає, що заява підлягає частковому задоволенню з таких підстав.

Як встановлено судами, 14 грудня 2006 року сторони уклали договір фінансового лізингу № 133 із протоколом узгодження розбіжностей (далі - Договір). Згідно умов Договору позивач (лізингодавець) передав відповідачу (лізингоодержувач) в оплатне користування на умовах фінансового лізингу (з правом викупу за залишковою вартістю) транспортні засоби в кількості 37 шт. на загальну суму 10377232 грн. 82 коп. Дана сума пізніше була відкоригована та склала 10091125 грн. 25 коп. (т. 1, а.с. 20 - 39).

Із 14 грудня 2006 року до 1 жовтня 2009 року лізингоодержувач сплатив лізингодавцю 8561653 грн. 31 коп. лізингових платежів. Однак, оскільки ТОВ "Євро Лізинг" припускалось порушень умов Договору, 22 серпня 2009 року ЗАТ "Південбудтранс" подало до суду позов про розірвання Договору. Рішенням господарського суду Миколаївської області від 23 лютого 2010 року, залишеним без змін судами апеляційної та касаційної інстанції, цей позов було задоволено - Договір розірвано (т. 1, а.с. 267 - 271).

Проте, у вказаному рішенні суду не зазначено про повернення предмету Договору.

Тому позивач подав позов до суду про повернення транспортних засобів і

стягнення 3906438 грн. 36 коп. неустойки на підставі частини другої ст. 785 ЦК України (т. 1, а.с. 2 - 8).

Водночас, ЗАТ "Південбудтранс" подало до суду зустрічну позовну заяву про стягнення збитків, упущеної вигоди та моральної шкоди (т. 3, а.с. 9 - 25).

У результаті розгляду справи судами позов було задоволено, а в задоволенні зустрічного позову відмовлено (т. 4, а.с. 56 - 59, 136 - 145; т. 5, а.с. 99 - 105).

При цьому в основу постанови касаційного суду покладено висновки суду про те, що відповідач після розірвання Договору не повертав транспортні засоби, а продовжив користування предметом лізингу. Тому на підставі частини другої ст. 785 ЦК України стягнуто було з відповідача на користь позивача 3906438 грн. 36 коп. неустойки.

Проте з такими висновками погодитись не можна з наступних підстав.

Частиною 1 статті 2 Закону "Про фінансовий лізинг" від 16 грудня 1997 року № 723/97 (далі - Закон № 723/97) встановлено, що відносини, які виникають у зв'язку з договором фінансового лізингу, регулюються положеннями Цивільного кодексу України про лізинг, найм (оренду), купівлю-продаж, поставку з урахуванням особливостей, що встановлюються цим Законом.

За приписами частин 2 і 3 статті 806 ЦК України до договору лізингу застосовуються загальні положення про найм (оренду) з урахуванням особливостей, встановлених цим параграфом та законом. До відносин, пов'язаних із лізингом, застосовуються загальні положення про купівлю-продаж та положення про договір поставки, якщо інше не встановлено законом.

Право лізингодавця та лізингоодержувача відмовитися від договору лізингу передбачено статтею 7 Закону № 723/97, а наслідки розірвання визначено статтею 10 цього Закону. Так, пунктами 5 і 6 статті 10 Закону № 723/97 передбачено право Лізингодавця стягнути з Лізингоодержувача прострочену заборгованість у безспірному порядку на підставі виконавчого

напису нотаріуса та вимагати відшкодування збитків відповідно до закону або договору.

Статтею 22 ЦК України та статтею 224 Господарського кодексу України визначено, що учасник господарських відносин, який порушив господарське зобов'язання або установлені вимоги щодо здійснення господарської діяльності, повинен відшкодувати завдані цим збитки суб'єкту, права або законні інтереси якого порушено.

Під збитками розуміються витрати, зроблені управненою стороною, втрата або пошкодження її майна, а також неодержані нею доходи, які управнена сторона одержала б у разі належного виконання зобов'язання або додержання правил здійснення господарської діяльності другою стороною.

Не врахувавши особливостей щодо наслідків припинення договору фінансового лізингу, встановлених Законом № 723/97, господарські суди дійшли необґрунтованого і незаконного висновку про застосування до спірних правовідносин статті 785 ЦК України, яка передбачає стягнення неустойки в розмірі подвійної плати за користування річчю за час прострочення у разі неповернення наймодавцеві предмета найму.

За таких обставин заява ПрАТ "Південбудтранс" підлягає частковому задоволенню, а постанова Вищого господарського суду України від 20 липня 2011 року у справі № 5/206/10 - скасуванню в частині задоволення позовних вимог ТОВ "Євро Лізинг" про стягнення з відповідача 3906438 грн. 36 коп. неустойки із направленням справи у цій частині на новий розгляд до суду касаційної інстанції.

Керуючись статтями 111-14, 111-23 - 111-25 Господарського процесуального кодексу України, Судова палата у господарських справах Верховного Суду України **ПОСТАНОВИЛА:**

Заяву приватного акціонерного товариства "Південбудтранс" задовольнити частково.

Постанову Вищого господарського суду України від 20 липня 2011 року у справі № 5/206/10 скасувати в частині задоволення позовних вимог ТОВ "Євро Лізинг" про стягнення з відповідача 3906438 грн. 36 коп. неустойки, а справу в цій частині направити на новий розгляд до суду касаційної інстанції.

Постанова є остаточною і може бути оскаржена тільки на підставі, встановленій пунктом 2 частини першої статті 111-16 Господарського процесуального кодексу України.

Головуючий:

В.П. Барбара

Судді:

М.І. Балюк

І.С. Берднік

В.С. Гуль

А.А. Ємець

О.І. Потильчак

Л.І. Фесенко

І.Б. Шицький

СУДОВА ПАЛАТА У ЦИВІЛЬНИХ СПРАВАХ

УХВАЛА ВЕРХОВНОГО СУДУ УКРАЇНИ від 03.06.2002 (витяг)

У жовтні 1994 р. Ч. звернулася в суд із позовом до К. про повернення завдатку, мотивуючи це тим, що в липні 1994 р. сторони цього спору домовилися про укладення між ними договору купівлі-продажу жилого будинку, належного відповідачці на праві власності, і на підтвердження свого наміру придбати будинок вона, Ч., передала відповідачці гроші в сумі 500 доларів США, але згодом К. відмовилась від відчуження належного їй житла, тому позивачка просила суд стягнути з відповідачки зазначені кошти.

Справа розглядалася судами неодноразово. Останнім рішенням Андрушівського районного суду Житомирської області від 24 грудня 1996 р. в задоволенні позову відмовлено.

У касаційній скарзі Ч. просить скасувати рішення районного суду, посилаючись на порушення останнім норм матеріального права.

Судова палата у цивільних справах Верховного Суду України визнала за необхідне задовольнити касаційну скаргу з таких підстав.

Відмовляючи в задоволенні позовних вимог, районний суд виходив з того, що невиконання договору купівлі-продажу сталося з вини самої позивачки, яка не могла виконати своє зобов'язання щодо оплати вартості будинку через відсутність грошей. Згідно з правилом ч. 2 ст. 195 ЦК (1540-06) у разі, коли за невиконання договору відповідальною є сторона, яка дала завдаток, він залишається у другої сторони, тому суд дійшов висновку про безпідставність вимог Ч. Проте, постановляючи рішення, суд неправильно застосував норму матеріального права.

Так, правило ст. 195 ЦК (1540-06) поширюється на випадки, коли договір було укладено, але одна зі сторін ухиляється від його виконання. У даному ж випадку судом не встановлено факту укладення договору купівлі-продажу з дотриманням обов'язкової для цього нотаріальної форми, тому висновок суду про те, що одержані стороною за розпискою гроші є завдатком, який залишається у відповідачки в разі відмови позивачки від виконання угоди, є помилковим.

Необґрунтованими є також посилання суду на те, що всупереч вимогам чинного законодавства в розписці грошову суму зазначено в іноземній валюті (долари США), що теж свідчить про невідповідність позовних вимог закону. Проте, як видно з матеріалів справи, хоча передана відповідачці 17 липня 1994 р. грошова сума і зазначена в розписці в доларах США, позовні вимоги були заявлені у валюті України. До того ж згідно зі ст. 16 Декрету Кабінету Міністрів України від 19 лютого 1993 р. N 15-93 (15-93) "Про систему

валютного регулювання і валютного контролю" наслідком використання резидентами і нерезидентами на території України іноземної валюти як засобу платежу без ліцензії НБУ є відповідальність у вигляді штрафу, тому відмова в задоволенні позову з цих підстав також є помилковою. Крім того, всупереч вимогам статей 40, 202 ЦПК (1501-06, 1502-06) суд не дав оцінки доводам позивачки про поважність причин її відмови від укладення договору.

За таких обставин ухвалене у справі рішення про відмову позивачці в задоволенні її вимог підлягає скасуванню на підставі ст. 340 ЦПК (1503-06) як таке, що постановлене внаслідок неправильного застосування судом норм матеріального права та порушень норм процесуального права.

Враховуючи наведене, Судова палата у цивільних справах Верховного Суду України рішення Андрушівського районного суду Житомирської області від 24 грудня 1996 р. скасувала і направила справу на новий розгляд до того ж суду в іншому складі.

"Рішення Верховного Суду України", 2003 р.

**Висновки Верховного Суду України, викладених у постановах, ухвалених за результатами розгляду заяв про перегляд судового рішення з підстави, передбаченої п. 1 ч. 1 ст. 355 Цивільного процесуального кодексу України, за перше півріччя 2013 року
(витяг)**

Спори щодо виконання зобов'язань

1. Попереднім є договір, сторони якого зобов'язуються протягом певного строку (у певний термін) укласти договір у майбутньому (основний договір) на умовах, установлених попереднім договором.

Необґрунтоване ухилення однієї зі сторін від укладення основного договору, передбаченого попереднім договором, може бути підставою для відшкодування другій стороні збитків, завданих простроченням, якщо інше не

встановлено попереднім договором або актами цивільного законодавства (ч. 2 ст. 635 ЦК України).

Відповідно до ч.ч. 1, 2 ст. 614 ЦК України особа, яка порушила зобов'язання, несе відповідальність за наявності її вини (умислу або необережності), якщо інше не встановлено договором або законом. Особа є невинуватою, якщо вона доведе, що вжила всіх залежних від неї заходів щодо належного виконання зобов'язання. Відсутність своєї вини доводить особа, яка порушила зобов'язання.

Установлюючи презумпцію вини особи, яка порушила зобов'язання, ЦК України покладає на неї обов'язок довести відсутність своєї вини. Особа звільняється від відповідальності лише в тому разі, коли доведе відсутність своєї вини в порушенні зобов'язання (*постанова судових палат у цивільних та господарських справах Верховного Суду України від 13 лютого 2013 р. у справі № 6-170цс12*).

2. Відповідно до ч. 1 ст. 546 ЦК України виконання зобов'язання може забезпечуватися неустойкою, порукою, гарантією, заставою, притриманням, завдатком.

Згідно зі ст. 570 ЦК України завдатком є грошова сума або рухоме майно, що видається кредиторіві боржником у рахунок належних з нього за договором платежів, на підтвердження зобов'язання і на забезпечення його виконання. Якщо не буде встановлено, що сума, сплачена в рахунок належних з боржника платежів, є завдатком, вона вважається авансом.

Внесення завдатку як способу забезпечення виконання зобов'язання може мати місце лише в разі наявності зобов'язання, яке повинно було виникати на підставі договору.

Оскільки договору, який би за своєю формою та змістом відповідав вимогам закону, між сторонами у справі укладено не було, а вони лише домовилися укласти такий договір у майбутньому, то передана однією зі сторін грошова сума є авансом, який підлягає поверненню (*постанова судових палат у*

цивільних та господарських справах Верховного Суду України від 13 лютого 2013 р. у справі № 6-176цс12).

3. Згідно зі ст. 68 ЖК України наймач зобов'язаний своєчасно вносити квартирну плату та плату за комунальні послуги.

До відання виконавчих органів сільських, селищних, міських рад належить встановлення в порядку і межах, визначених законодавством, тарифів щодо оплати побутових, комунальних, транспортних та інших послуг, які надаються підприємствами та організаціями комунальної власності відповідних територіальних громад, а також погодження в установленому порядку цих питань із підприємствами, установами та організаціями, які не належать до комунальної власності.

Визнано таким, що не ґрунтується на законі, висновок суду про відсутність підстав для стягнення заборгованості зі споживача житлово-комунальних послуг лише з тих підстав, що постановою суду визнано неправомірним рішення виконавчого комітету міської ради про зміну тарифів. У такому разі слід було виходити з тарифів, які були чинними до тарифів, визнаних недійсними, або затверджені на виконання постанови суду (*постанова Судової палати у цивільних справах Верховного Суду України від 27 березня 2013 р. у справі № 6-6цс13*).

Спори щодо забезпечення виконання зобов'язань

1. Відповідно до ч. 1 ст. 559 ЦК України порука припиняється з припиненням забезпеченого нею зобов'язання, а також у разі зміни зобов'язання без згоди поручителя, внаслідок чого збільшується обсяг його відповідальності.

До припинення поруки призводять такі зміни умов основного зобов'язання без згоди поручителя, які призвели або можуть призвести до збільшення обсягу відповідальності останнього. Збільшення відповідальності поручителя внаслідок зміни основного зобов'язання виникає в разі: підвищення розміру процентів; відстрочення виконання, що призводить до збільшення періоду, за який нараховуються проценти за користування чужими грошовими

коштами; установлення (збільшення розміру) неустойки; встановлення нових умов щодо порядку зміни процентної ставки в бік збільшення тощо.

У зобов'язаннях, в яких беруть участь поручителі, збільшення кредитної процентної ставки навіть за згодою банку та боржника, але без згоди поручителя або відповідної умови в договорі поруки, не дає підстав для покладення на останнього відповідальності за невиконання або неналежне виконання позичальником своїх зобов'язань перед банком (*постанова Судової палати у цивільних справах Верховного Суду України від 20 лютого 2013 р. у справі № 6-172цс12*).

2. Відповідно до ч. 4 ст. 559 ЦК України порука припиняється після закінчення строку, встановленого в договорі поруки. У разі, якщо такий строк не встановлено, порука припиняється, якщо кредитор протягом шести місяців від дня настання строку виконання основного зобов'язання не пред'явить вимоги до поручителя.

Оскільки договорами поруки було встановлено строк її припинення - після закінчення трьох років, починаючи від останнього дня, передбаченого для виконання зобов'язань за договором кредиту, а кредитним договором встановлено його дію до 24 червня 2009 р., то днем настання строку виконання основного зобов'язання, з якого починається відлік трирічного строку для пред'явлення кредитором вимоги до поручителів, буде 25 червня 2009 р., а припинення поруки відповідно до вимог ч. 4 ст. 559 ЦК України - 25 червня 2012 р. (*постанова Судової палати у цивільних справах Верховного Суду України від 13 лютого 2013 р. у справі № 6-3цс13*).

3. Згідно із ч. 1 ст. 589 ЦК України в разі невиконання зобов'язання, забезпеченого заставою, заставодержатель набуває право звернення стягнення на предмет застави.

Відповідно до ст. 27 Закону України від 2 жовтня 1992 р. № 2654-ХІІ "Про заставу" застава зберігає силу, якщо за однією з підстав, зазначених у законі, майно або майнові права, що складають предмет застави, переходять у

власність іншої особи; застава зберігає силу і у випадках, коли у встановленому законом порядку відбувається уступка заставодержателем забезпеченої заставою вимоги іншій особі або переведення боржником боргу, який виник із забезпеченої заставою вимоги.

Указані норми застосовуються з урахуванням положень Закону України від 18 листопада 2003 р. № 1255-IV "Про забезпечення вимог кредиторів та реєстрацію обтяжень", який визначає правовий режим регулювання обтяжень рухомого майна, установлених із метою забезпечення виконання зобов'язань.

Реалізація майна, що є предметом застави, яка проведена в межах ліквідаційної процедури, без припинення обтяжень, не припиняє заставу, тому застава зберігає чинність при переході права власності на предмет застави до іншої особи, отже, на неї може бути звернено стягнення з підстав, передбачених ст.ст. 25, 26 Закону України від 18 листопада 2003 р. № 1255-IV "Про забезпечення вимог кредиторів та реєстрацію обтяжень" (*постанова Судової палати у цивільних справах Верховного Суду України від 3 квітня 2013 р. у справі № 6-7цс13*).

4. Відповідно до ст. 526 ЦК України зобов'язання має виконуватися належним чином відповідно до умов договору та вимог цього Кодексу.

У силу застави, згідно зі ст. 572 ЦК України, кредитор (заставодержатель) має право у разі невиконання боржником (заставадавцем) зобов'язання, забезпеченого заставою, одержати задоволення за рахунок заставленого майна переважно перед іншими кредиторами цього боржника, якщо інше не встановлено законом.

Заставодержатель набуває право звернення стягнення на предмет застави в разі, якщо в момент настання терміну виконання зобов'язання, забезпеченого заставою, воно не буде виконано, якщо інше не передбачено законом чи договором. Реалізація заставленого майна, на яке звернено стягнення, провадиться державним виконавцем на підставі виконавчого листа суду або наказу господарського суду, або виконавчого напису нотаріусів у

встановленому порядку, якщо інше не передбачено цим Законом чи договором (ч.ч. 1, 7 ст. 20 Закону України від 2 жовтня 1992 р. № 2654-ХІІ "Про заставу").

Відповідно до ст. 590 ЦК України звернення стягнення на предмет застави здійснюється за рішенням суду, якщо інше не встановлено договором або законом.

Згідно зі ст. 25 Закону України від 2 жовтня 1992 р. № 2654-ХІІ "Про забезпечення вимог кредиторів та реєстрацію обтяжень" у разі задоволення судом позову про звернення стягнення на предмет забезпечувального обтяження в рішенні суду зазначається спосіб реалізації предмета забезпечувального обтяження шляхом проведення публічних торгів або із застосуванням однієї з процедур, передбачених ст. 26 цього Закону, положеннями якої передбачено такий спосіб звернення стягнення на предмет застави, як продаж обтяжувачем предмета забезпечувального обтяження шляхом укладення договору купівлі-продажу з іншою особою - покупцем.

Відповідно до ст. 627 ЦК України сторони є вільними в укладенні договору, виборі контрагента та визначенні умов договору з урахуванням вимог цього Кодексу, інших актів цивільного законодавства, звичаїв ділового обороту, вимог розумності та справедливості.

Нормами чинного законодавства застагодержателю надається право на власний розсуд обрати спосіб звернення стягнення на предмет забезпечувального обтяження, у тому числі й продаж предмета такого обтяження шляхом укладення договору купівлі-продажу з іншою особою-покупцем або на публічних торгах (*постанова Судової палати у цивільних справах Верховного Суду України від 6 березня 2013 р. у справі № 6-10цс13*).

5. Іпотека має похідний характер від основного зобов'язання і є дійсною до припинення основного зобов'язання або до закінчення строку дії іпотечного договору.

Відповідно до ст. 608 ЦК України зобов'язання припиняється смертю боржника, якщо воно є нерозривно пов'язаним з його особою і у зв'язку з цим не може бути виконане іншою особою.

У разі смерті боржника за кредитним договором за наявності спадкоємців відбувається заміна боржника в зобов'язанні, який несе відповідальність у межах вартості майна, одержаного у спадщину.

Якщо іпотекодавець не погоджується забезпечувати виконання зобов'язання новим боржником, договір іпотеки на підставі ч. 1 ст. 523 ЦК України припиняється (*постанова Судової палати у цивільних справах Верховного Суду України від 17 квітня 2013 р. у справі № 6-18цс13*).

6. Згода поручителя на збільшення обсягу його відповідальності повинна бути очевидною й наданою в спосіб, передбачений договором поруки. Надання згоди учасником товариства з обмеженою відповідальністю, який є одночасно поручителем, на збільшення процентної ставки за наданим товариству кредитом без дотримання зазначених вище вимог не свідчить про надання ним згоди на збільшення обсягу своєї відповідальності як поручителя та тягне за собою припинення поруки (*постанова Судової палати у цивільних справах Верховного Суду України від 5 червня 2013 р. у справі № 6-43цс13*).

7. Відчуження майна, переданого в іпотеку під час проведення ліквідаційної процедури боржника, здійснюється в порядку, визначеному Законом України від 14 травня 1992 р. № 2343-ХІІ "Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом" (у редакції, яка була чинною з 15 лютого 2010 р. до 16 червня 2010 р.).

Положеннями цього Закону не передбачено згоди іпотекодержателя на відчуження предмета іпотеки за договором, що укладається під час ліквідаційної процедури боржника, яка здійснюється в межах справи про банкрутство.

Права особи, яка вважає себе власником майна, не підлягають захистові шляхом задоволення позову до набувача майна з використанням правового

механізму, встановленого ст.ст. 215, 216 ЦК України. Такий захист можливий лише шляхом задоволення індикаційного позову, якщо для цього існують підстави, передбачені ст. 388 ЦК України, які дають право витребувати майно в набувача.

Разом із тим право на звернення до суду з віндикаційним позовом має власник майна (*постанова Судової палати у цивільних справах Верховного Суду України від 26 червня 2013 р. у справі № 6-58цс13*).

**Постанова Вищого господарського суду України від 19.01.2011 у
справі № 3/115-09
(витяг)**

Передбачене ст. 594 Цивільного кодексу України право притримання, відповідно до вимог ст. 546 Цивільного кодексу України, є видом забезпечення виконання зобов'язання.

Правочини щодо забезпечення виконання зобов'язання, в силу ст. 547 Цивільного кодексу України, вчиняються у письмовій формі. Правочин щодо забезпечення виконання зобов'язання, вчинений з недодержанням письмової форми, є нікчемним.

**Постанова Вищого господарського суду України від 06.10.2015 у
справі №918/150/15
(витяг)**

Стаття 594 ЦК України та інші норми §7 Глави 49 ЦК України (Притримання) не містять винятків щодо застосування письмової форми до правочину про забезпечення виконання зобов'язання шляхом притримання.

Наведеним спростовуються помилкові твердження скаржника про встановлення безпосередньо законом такого виду забезпечення виконання зобов'язання як притримання та нібито обумовлене цим звільнення сторін від дотримання письмової форми притримання.

**Постанова Вищого господарського суду України від 29.02.2012 у
справі № 5004/1503/11
(витяг)**

Статтею 594 Цивільного кодексу України передбачено право кредитора, який правомірно володіє річчю, що підлягає передачі боржникові або особі, вказаній боржником, у разі невиконання ним у строк зобов'язання щодо оплати цієї речі або відшкодування кредиторів пов'язаних з нею витрат та інших збитків, притримати її у себе до виконання боржником зобов'язання.

Особливістю притримання як способу забезпечення виконання зобов'язань є те, що кредитору надане право притримання безпосередньо законом і для його реалізації не потрібно домовленості боржника та кредитора.

**Постанова Вищого господарського суду України від 10.10.2012 у
справі № 53/329-16/2-2012
(витяг)**

Суд першої інстанції обґрунтовано зазначив, що спірне майно, яке належить на праві власності позивачу, було передано відповідачу для капітального ремонту, а не у володіння, тому воно не може бути предметом притримання відповідачем за зобов'язаннями ТОВ "Академічний центр - "Десантник".

Встановлення в договорі між відповідачем та ТОВ "Академічний центр - "Десантник" положення щодо можливості притримання відповідачем майна, переданого йому ТОВ "Академічний центр - "Десантник" для ремонту може мати юридичну силу лише у двох випадках: якщо б таким об'єктом притримання виступало майно, належне на праві власності ТОВ "Академічний центр - "Десантник" або якщо б на притримання відповідачем майна, яке не належить ТОВ "Академічний центр - "Десантник", надав свою згоду власник такого майна.

Як встановлено судом, двигун не є власністю ТОВ "Академічний центр - "Десантник" та позивач, як власник двигуна, не надавав своєї згоди на встановлення умови в договорі між відповідачем та ТОВ "Академічний центр - "Десантник" про право притримання двигуна у випадку невиконання ТОВ "Академічний центр - "Десантник" зобов'язань з оплати згідно умов такого договору.

Крім того, з матеріалів справи вбачається, що договір №ОМ/09-03/5-4юр від 2 березня 2009 року між відповідачем та ТОВ "Академічний центр - "Десантник", на який відповідач посилається як на підставу здійснення ним притримання двигуна, втратив свою чинність 31 грудня 2009 року, що прямо передбачено пунктом 10.1. вказаного договору, а тому, згідно частини сьомої статті 180 Господарського кодексу України, статті 631 Цивільного кодексу України, посилання на умови договору №ОМ/09-03/5-4юр від 2 березня 2009 року є безпідставними.

Згідно статей 316, 317, 319 Цивільного кодексу України правомочності щодо розпорядження майном, тобто визначення юридичної та фактичної долі майна, належать виключно власнику.

З наявних в матеріалах справи документів вбачається, що будь-яких правочинів між позивачем та відповідачем щодо передання чи надання права володіти, користуватися чи розпоряджатися двигуном не вчинялося. Тому у

відповідача відсутні правові підстави для володіння, користування чи розпорядження двигуном поза волею (всупереч волі) його власника.

Вчинення правочинів між відповідачем та ТОВ "Академічний центр - "Десантник" не може впливати на обсяг прав чи обов'язків (зокрема, в сторону зменшення кількісних та/чи якісних характеристик, які складають зміст прав), належних позивачу, оскільки відповідно до правила, передбаченого статтею 511 Цивільного кодексу України, зобов'язання не створює обов'язку для третьої особи; лише у випадках, встановлених договором, зобов'язання може породжувати для третьої особи права щодо боржника та (або) кредитора.

Тому встановлення будь-яких обмежень за домовленістю між відповідачем та ТОВ "Академічний центр - "Десантник", так само як і встановлення обмежень самостійно відповідачем та/чи ТОВ "Академічний центр - "Десантник" в здійсненні позивачем права власності на двигун, не може встановлювати будь-які обов'язки чи обмеження для позивача.

Крім того, не може бути визнане правомірним володіння відповідачем майна, належним на праві власності позивачу за відсутності стосовно вказаного майна будь-яких договірних правовідносин між позивачем та відповідачем.

Також, відповідно до вимог чинного законодавства, двигун, належний на праві власності позивачу, не може бути предметом притримання відповідачем за зобов'язаннями ТОВ "Академічний центр - "Десантник".

За таких обставин, відповідач не позбавлений права отримати задоволення своїх майнових вимог до ТОВ "Академічний центр - "Десантник" згідно рішення Господарського суду міста Києва від 10 лютого 2010 року в справі №31/394 за рахунок майна, належного саме боржнику -ТОВ "Академічний центр - "Десантник" в порядку, передбаченому Законом України "Про виконавче провадження" та Законом України "Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом".

ДОДАТКИ (ЗРАЗКИ ДОГОВОРІВ ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ)

Приклад договору з умовою про неустойку

Договір поставки

м. _____ «___» __ 20___ р.

_____, далі
– Постачальник, в особі _____, який
діє на підставі _____ (статут, положення), з однієї
сторони, та _____, далі
– Покупець, в особі _____, який діє
на підставі _____, з другої
сторони, уклали цей договір про таке:

1. Предмет договору

- 1.1. Постачальник зобов'язується постачати (передавати у власність Покупця)
_____ (далі – Товар), а Покупець зобов'язується прийняти та
оплатити товар на умовах цього Договору.
- 1.2. Характеристики, кількість, номенклатура, ціна й загальна вартість Товару,
що поставляється за умовами даного Договору, зазначається Сторонами в
Специфікації до Договору, що є невід'ємною його частиною.
- 1.3. Товар, який поставляється Постачальником, повинен відповідати
Договору, Специфікаціям до Договору, технічним вимогам заводу-
виробника Товару, вимогам супровідної (технічної) документації.

2. Умови поставки та порядок приймання-передачі Товару

- 2.1. Строки та порядок поставки Товару визначаються у специфікації, яка є невід'ємною частиною даного Договору.
- 2.2. Покупець за свій рахунок здійснює доставку Товару від Постачальника за адресою: _____, якщо інше не узгоджено Сторонами в Специфікації до Договору.
- 2.2. Право власності на Товар переходить від Постачальника до Покупця з моменту передачі Товару Покупцеві або уповноваженої ним особі та оформлення (підписання) Сторонами товарно-транспортних документів.
- 2.3. Приймання Товару по якості та кількості здійснюється при передачі Товару Постачальником Покупцеві, або уповноваженій ним особі. Приймання Товару здійснюється відповідно до Специфікації, за кількістю – шляхом перерахування, за якістю – у відповідності до документів, що підтверджують якість Товару або відповідність його технічним вимогам виробника.
- 2.4. Претензії та рекламації відносно якості поставленого Товару приймаються Постачальником протягом 30 (тридцяти) календарних днів з моменту передачі Товару Покупцеві або уповноваженій ним особі.

3. Ціна Товару, загальна сума Договору. Порядок та строк розрахунків

- 3.1. Ціна Товару визначається Сторонами на момент підписання специфікації та підтверджується видатковою накладною.
- 3.2. Будь-яка зміна ціни узгоджується з Покупцем шляхом підписання Сторонами нової специфікації.
- 3.3. Ціна Договору становить _____ (_____) гривень.
- 3.4. Ціна Договору визначається за загальною вартістю поставлених та оплачених партій Товару протягом дії даного Договору згідно специфікацій та видаткових накладних.
- 3.5. Розрахунок за цим Договором між Постачальником і Покупцем провадиться шляхом _____

4. Упаковка й маркування

- 4.1. Продукція, що є предметом поставки за цим Договором, пакується у тару відповідно до вимог відповідних стандартів або технічних умов, зазначених в специфікації, що додається до цього Договору.
- 4.2. Кожна упакована частина продукції, що є предметом поставки за цим Договором, повинна мати маркування на тарі, упаковці або бірці згідно із відповідними стандартами або технічними умовами.
- 4.3. Вартість тари (упаковки) і маркування включені у вартість Товару.

5. Відповідальність сторін

- 5.1. При невиконанні або неналежному виконанні Сторонами прийнятих на себе зобов'язань вони несуть відповідальність у відповідності до чинного законодавства України.
- 5.2. При порушенні строків поставки Товару Постачальник сплачує Покупцеві неустойку у вигляді пені у розмірі 1 % від вартості недопоставленого вчасно Товару за кожний день прострочення.
- 5.3. При порушенні строків оплати Товару Покупець сплачує Постачальникові неустойку у вигляді пені у розмірі подвійної облікової ставки НБУ, що діяла на період прострочення оплати, від вартості несвоєчасно оплаченого Товару, за кожний день прострочення.
- 5.4. Виплата неустойки (пені) не звільняє Сторону від виконання прийнятих на себе обов'язків за Договором.

6. Форс - мажор

- 6.1. У випадку настання обставин, що перешкоджають повному або частковому виконанню однієї зі сторін зобов'язань за договором (пожежа, стихійне лихо, повінь, ембарго, воєнні дії, рішення державних органів і т.д.) і

незалежних від волі й свідомості сторони, строки виконання зобов'язань за договором відсуюваються відповідно до часу, протягом якого діють зазначені обставини. Сторона, що повністю або частково не може виконати свої зобов'язання за цим Договором, не несе відповідальності, якщо це є наслідком настання зазначених надзвичайних обставин після підписання Договору, які сторона за договором не могла передбачати і настанню яких не могла перешкодити.

- 6.2. Сторони сповіщають один одного про настання таких обставин, їхньої можливої тривалості та припинення протягом 5 (п'яти) календарних днів, у письмовій формі. Неповідомлення або несвоєчасне повідомлення про настання форс-мажорних обставин позбавляє Сторону права посилатися на зазначені в пункті 6.1. обставини, як на підставу, що звільняє від відповідальності за невиконання зобов'язань за договором.
- 6.3. Настання форс-мажорних обставин повинне бути підтверджене відповідним компетентним органом або організацією.

7. Порядок розгляду спорів

- 7.1. Усі спори, що пов'язані із цим Договором, його укладанням або такі, що виникають в процесі виконання умов цього Договору, вирішуються шляхом переговорів між представниками Сторін. Якщо спір неможливо вирішити шляхом переговорів, він вирішується в судовому порядку у порядку, визначеному відповідним чинним в Україні законодавством.

8. Реквізити та підписи сторін

Постачальник

Покупець

Договір поруки

м. _____

«__» __ 20__ р.

_____,
(реєстраційний номер облікової картки платника податків – для фізичних осіб),
далі – Поручитель, в особі _____ (для
юридичних осіб), який діє на підставі _____ (статут,
положення), з однієї сторони, та _____, далі –
Кредитор, в особі _____ (для
юридичних осіб), який діє на підставі _____, з
другої сторони, уклали цей договір про наступне:

1. Предмет договору

- 1.1. Поручитель зобов'язується відповідати перед Кредитором за виконання
всіх _____ зобов'язань
_____ (далі
– Боржник), що виникли з Договору № _____ від «__» __ 20__ р. (далі –
Основний Договір), який був укладений між Кредитором та Боржником.
- 1.2. Предметом Основного Договору є _____.
- 1.3. Строк виконання зобов'язання за Основним Договором складає
_____.

2. Обсяг відповідальності Поручителя

- 2.1. Поручитель та Боржник несуть солідарну відповідальність перед
Кредитором за належне виконання Боржником забезпеченого
зобов'язання.

2.2. Поручитель цією порукою забезпечує виконання зобов'язання за Основним Договором у повному обсязі.

3. Права та обов'язки сторін

3.1. Обов'язки Поручителя:

3.1.1. При порушенні Боржником зобов'язання перед Кредитором за Основним Договором, виконати за Боржника зобов'язання у ___ денний строк з дня отримання вимоги від Кредитора.

3.1.2. У разі одержання вимоги Кредитора повідомити про це Боржника, а в разі пред'явлення до нього позову – подати клопотання про залучення Боржника до участі у справі.

Якщо Поручитель не повідомить Боржника про вимогу Кредитора і сам виконає зобов'язання, Боржник має право висунути проти вимоги Поручителя всі заперечення, які він мав проти вимоги Кредитора.

Поручитель має право висунути проти вимоги Кредитора заперечення, які міг би висунути сам Боржник, за умови, що ці заперечення не пов'язані з особою Боржника. Поручитель має право висунути ці заперечення також у разі, якщо Боржник відмовився від них або визнав свій борг.

3.2. Обов'язки Кредитора:

3.2.1. Після виконання Поручителем зобов'язання забезпеченого порукою, передати йому документи, які підтверджують зобов'язання Боржника у _____ строк.

3.3. Права Поручителя:

3.3.1. Після виконання зобов'язання Боржника за Основним Договором до Поручителя, який виконав таке зобов'язання, переходять усі права Кредитора за Основним Договором.

3.3.2. В односторонньому порядку розірвати цей Договір, якщо до Основного Договору були внесені зміни без письмової згоди на це Поручителя.

3.4. Права Кредитора:

3.4.1. У разі невиконання Боржником своїх зобов'язань за Основним Договором, має право у _____ строк звернутись до Поручителя з вимогою про виконання таких зобов'язань.

4. Строк дії та інші умови

- 4.1. Договір набуває чинності з моменту його підписання Сторонами і діє до моменту припинення дії Основного Договору, окрім випадків визначених в ст. 559 Цивільного Кодексу України.
- 4.2. Умови даного Договору можуть бути змінені за взаємною згодою Сторін з обов'язковим складанням письмового документу.
- 4.3. Усі спори, що пов'язані з цим Договором вирішуються шляхом переговорів між Сторонами. Якщо спір не може бути вирішений шляхом переговорів, він вирішується в судовому порядку за встановленою підвідомчістю та підсудністю такого спору, визначеному відповідним чинним законодавством України.
- 4.4. Даний Договір укладено у двох оригінальних примірниках, по одному для кожної із сторін.
- 4.5. У випадках, не передбачених даним Договором, сторони керуються нормами чинного законодавства.

Реквізити та підписи Сторін

Поручитель

Кредитор

Договір гарантії

м. _____

«___» __ 20___ р.

_____, далі
– Гарант, в особі _____, який діє
на підставі _____ (статут, положення), з однієї сторони,
та _____, далі –
Принципал, в особі _____, який діє на
підставі _____, з другої
сторони, уклали цей договір про таке:

1. Предмет договору

1.1. Відповідно до даного Договору Гарант гарантує (надає Гарантію) перед Кредитором належне виконання Принципалом умов Договору _____ від «___» _____ 20___ року між Принципалом і Кредитором (далі – Основне зобов'язання).

1.2. Гарантія, яку Гарант зобов'язаний видати Кредитору у відповідності до цього Договору, повинна бути видана па строк _____ і носити безвідкличний характер.

2. Розмір гарантії, строки внесення та порядок взаєморозрахунків

2.1. Розмір гарантії, яку Гарант зобов'язаний видати Кредитору у відповідності до цього Договору, складає _____ грн.

2.2. Після одержання вимоги Кредитора Гарант повідомляє про її пред'явлення Принципала негайно.

2.3. Вимога Кредитора розглядається Гарантом у строк не більше ніж _____, та підлягає сплаті _____ після встановлення відповідності пред'явлених документів умовам гарантії.

3. Оплата послуг гаранта

3.1. Гарант вправі вимагати від Принципала оплати наданих Гарантом Принципалові послуг у розмірі _____ в _____ строк шляхом _____.

4. Права та обов'язки сторін

4.1. Гарант має право вимагати від Принципала інформацію та документи щодо виконання останнім Основного зобов'язання.

4.2. Гарант зобов'язаний надати Кредитору передбачену цим Договором гарантію в строк _____ шляхом _____.

4.3. Гарант має право на зворотну вимогу (регрес) до Принципала в межах суми, сплаченої ним за гарантією Кредиторові, окрім випадків, коли сума, сплачена Гарантом Кредиторові, не відповідає умовам гарантії.

4.4. Після одержання вимоги Кредитора за гарантією Гарант повинен негайно повідомити про це Принципала і передати йому копії вимоги разом з доданими до неї документами.

4.5. Якщо Гарантові стало відомо про припинення гарантії, він повинен негайно повідомити про це Принципала.

4.6. Принципал зобов'язаний: повідомити Гаранта про виконання зобов'язання; оплатити послуги Гаранта.

4.7. Принципал має право вимагати виконання умов даного Договору.

5. Відповідальність сторін

5.1. При невиконанні зобов'язання, передбаченого п. 3.1 цього Договору, Принципал сплачує Гаранту пеню в розмірі _____% за кожен день

прострочення, що не звільняє його від обов'язку виконати зобов'язання в натурі.

5.2. За невиконання або неналежне виконання умов Договору сторони несуть відповідальність передбачену чинним законодавством України.

6. Вирішення спорів

6.1. Усі спори, що виникають з цього Договору або пов'язані із ним, вирішуються шляхом переговорів між Сторонами.

6.2. Якщо відповідний спір не можливо вирішити шляхом переговорів, він вирішується в судовому порядку за встановленою підвідомчістю та підсудністю такого спору відповідно до чинного в Україні законодавства.

7. Порядок зміни і припинення дії договору

7.1. Строк дії Договору становить з «__»_____20__ року по «__»_____201__ року.

7.2. Даний Договір може бути змінений або доповнений по взаємній згоді Сторін. Всі зміни та доповнення до Даного договору повинні бути зроблені в письмовій формі й підписані Сторонами. Такі зміни та доповнення додаються до Даного договору і є його невід'ємною частиною.

8. Місцезнаходження і реквізити сторін

Гарант

Принципал

Договір про завдаток

м. _____

«__» _____ р.

_____,
паспорт громадянина України: серія ____ № ____, виданий _____ м.

_____,
далі – Сторона 1, з одного боку, і _____, паспорт
громадянина України: серія ____ № ____, виданий _____ г.

_____, далі –
Сторона 2, з іншого боку, уклали цей договір про надання завдатку у
відповідності із параграфом 5 глави 49 Цивільного кодексу України з метою
підтвердження укладення Сторонами Договору про _____ № __ від
«__» _____ року та на забезпечення його виконання, про
наступнє:

1. Сторона 1 передає Стороні 2 грошову суму у розмірі ____ (_____) гривень у рахунок належних з неї за Договором платежів, щодо якої Сторони дійшли згоди в тому, що вказана грошова сума є завдатком.
2. У разі порушення Договору з вини Сторони 1 завдаток залишається у Сторони 2.
3. У разі порушення Договору з вини Сторони 2, вона зобов'язана повернути Стороні 1 завдаток та додатково сплатити суму у розмірі завдатку в строк _____ шляхом _____.
4. У разі припинення Договору до початку його виконання або внаслідок неможливості його виконання завдаток підлягає поверненню Стороною 2 Стороні 1 у строк _____ шляхом _____.

5. Спори, які можуть виникнути при виконанні умов даного договору, Сторони будуть прагнути вирішити шляхом переговорів. При недосягненні взаємоприйняттого рішення Сторони можуть передати спірне питання на вирішення у судовому порядку відповідно до чинного законодавства.
6. Цей Договір про завдаток вважається укладеним та набирає чинності з моменту його підписання Сторонами.
7. Строк цього Договору про завдаток починає свій перебіг з моменту його підписання та діє до моменту виконання своїх зобов'язань кожної зі сторін.
8. Цей Договір про завдаток складений при повному розумінні Сторонами його умов та термінології українською мовою у двох автентичних примірниках, які мають однакову юридичну силу, - по одному для кожної із Сторін.
9. Припинення (закінчення) терміну дії даного договору спричиняє припинення зобов'язань сторін по ньому, але не звільняє сторони договору від відповідальності за його порушення, якщо такі мали місце при виконанні умов даного договору.

Підписи сторін:

Сторона 1:

Сторона 2:

Примітка: Зверніть увагу, що завдатком може бути забезпечене лише зобов'язання, що вже виникло. Якщо ж сторони лише мають намір укласти договір, то забезпечувати вказаний намір оформленням договору про задаток вважатиметься порушенням ст. 570 Цивільного кодексу України.

Договір застави

м. _____

«___» __ 20___ р.

_____, далі
– Заставодавець, в особі _____, який
діє на підставі _____ (статут, положення), з однієї
сторони, та _____,
далі – Заставодержатель, в особі _____,
який діє на підставі _____, з
другої сторони, уклали цей договір про наступне:

1. Предмет договору

1.1. Заставодержатель має право у випадку невиконання Заставодавцем своїх зобов'язань за договором _____ отримати задоволення з вартості заставленого за цим Договором майна переважно перед іншими кредиторами Заставодавця.

2. Зобов'язання, забезпечене заставою

2.1 Підстава появи зобов'язання, забезпеченого заставою за цим Договором, є договір _____ від «___» _____ 200_ р.

2.2. Розмір забезпеченої заставою вимоги складає _____.

3. Предмет застави

3.1. Предметом застави є:

3.1.1. Найменування _____.

3.1.2. Кількість _____.

3.2. Узгоджена за цим Договором вартість предмета застави складає: _____.

3.3. Право власності на предмет застави належить Заставодавцю на підставі _____.

4. Порядок передачі предмету застави

4.1. Предмет застави передається у володіння Заставодержателя в такому порядку:

4.1.1. Строк передачі: _____.

4.1.2. Місце передачі: _____.

5. Права та обов'язки сторін

5.1. Обов'язки Заставодавця:

5.1.1. Застрахувати предмет застави визначений цим Договором.

5.2. Обов'язки Заставодержателя:

5.2.1. Зберегти предмет застави, а у разі виникнення загрози втрати або пошкодження предмета застави негайно повідомити про це Заставодавця.

5.2.2. В строк _____ повернути предмет застави після виконання Заставодавцем або третьою особою забезпеченого заставою зобов'язання.

5.3. Права Заставодавця:

5.3.1. Заставодавець має наступні права з розпорядження предметом застави _____.

5.3.2. Наступна застава, відчуження та передача в користування іншим особам заставленого майна допускається (допускається за згодою Заставодержателя, не допускається).

5.4. Права Заставодержателя:

5.4.1. Заставодержатель набуває право звернення стягнення на предмет застави у разі неналежного виконання Заставодавцем умов договору _____ від «__» _____ 200_ р.

6. Відповідальність сторін

- 6.1. У випадку порушення своїх зобов'язань за цим Договором Сторони несуть відповідальність визначену цим Договором та чинним законодавством. Порушенням зобов'язання є його невиконання або неналежне виконання, тобто виконання з порушенням умов, визначених змістом зобов'язання.
- 6.2. Сторони не несуть відповідальність за порушення своїх зобов'язань за цим Договором, якщо воно сталося не з їх вини. Сторона вважається не винуватою, якщо вона доведе, що вжила всіх залежних від неї заходів для належного виконання зобов'язання.
- 6.3. Жодна із Сторін не несе відповідальність за невиконання чи неналежне виконання своїх зобов'язань по цьому Договору, якщо це невиконання чи неналежне виконання зумовлені дією обставин непереборної сили (форс-мажорних обставин). Сторона, для якої склались форс-мажорні обставини, зобов'язана не пізніше __ календарних днів з дати настання таких обставин повідомити у письмовій формі іншу Сторону.
- 6.4. Усі спори, що пов'язані із цим Договором, його укладенням або такі, що виникають в процесі виконання умов цього Договору, вирішуються переговорами між представниками Сторін. Якщо спір неможливо вирішити переговорами, він вирішується в судовому порядку за встановленою підвідомчістю та підсудністю такого спору у порядку, визначеному законодавством України.

7. Строк дії Договору та інші умови

- 7.1. Договір набуває чинності з моменту його підписання Сторонами і діє до моменту повного виконання Сторонами своїх зобов'язань за цим Договором, але не довше ніж до _____ 200 р.
- 7.2. Умови даного Договору можуть бути змінені за взаємною згодою Сторін з обов'язковим складанням відповідної письмової угоди про це.

- 7.3. У випадках, не передбачених даним Договором, сторони керуються нормами чинного законодавства.
- 7.4. Цей Договір складений українською мовою на _____ сторінках у _____ примірниках, кожний з яких має однакову юридичну силу.
- 7.6. Після підписання цього Договору усі попередні переговори за ним, листування, попередні угоди та протоколи про наміри з питань, що так чи інакше стосуються цього Договору, втрачають юридичну силу.

Реквізити Сторін

Заставадавець

Заставодержатель

Приклад договору з умовою про притримання

Договір підряду

м. _____ «__» _____ 20_ р.

_____, далі
– Замовник, в особі _____, який діє
на підставі _____ (статут, положення), з однієї сторони,
та _____, далі –
Підрядник, в особі _____, який діє на
підставі _____, з другої
сторони, уклали цей договір про наступне:

1. Предмет договору

1.1. Замовник доручає, а Підрядник зобов'язується за завданням Замовника виконати, у відповідності до умов даного договору _____, а Замовник зобов'язується прийняти цю роботу та оплатити її.

2. Вимоги до предмету підряду

- 2.1. Предметом підряду (результатом виконаних робіт за даним договором) є:
_____
- 2.2. Якість предмету підряду повинна відповідати наступним вимогам: робота, виконана Підрядником, має відповідати діючим державним стандартам, технічним умовам та санітарно-гігієнічним нормам.
- 2.3. Підрядник зобов'язаний виконати вказівки Замовника щодо _____ за _____

умови письмового їх погодження Замовником у вигляді додатків, які є невід'ємною частиною даного договору.

3. Інструмент, матеріали та умови виконання робіт...

- 3.1. Роботи виконуються із матеріалів Замовника за винятком тих матеріалів, які за умовами цього Договору надав Підрядник.
- 3.2. Робота виконується із наступних матеріалів Підрядника: _____
- 3.3. Ризик випадкової втрати або псування матеріалів Підрядника з моменту передачі несе Замовник (Підрядник).
- 3.4. Замовник на термін дії договору надає Підряднику наступний інструмент та обладнання для виконання робіт: _____
- 3.5. Замовник протягом ____ з моменту підписання цього Договору надає Підряднику необхідну проектну документацію: _____ (креслення, зразки), а також інші необхідні документи для виконання робіт: _____.
- 3.6. Замовник зобов'язується забезпечити Підряднику необхідні умови для виконання робіт, а саме: _____.

4. Строк виконання робіт та гарантійні строки

- 4.1. Підрядник зобов'язується розпочати виконання робіт протягом ____ з моменту надання матеріалів, інструменту та необхідної документації.
- 4.2. Підрядник зобов'язується виконувати роботу протягом ____ з правом дострокового виконання.
- 4.3. Після закінчення виконання робіт Підрядник зобов'язаний письмово повідомити Замовника про готовність предмету до здачі протягом _____.
- 4.4. Гарантійний термін за Даним Договором складає ____ з моменту передачі пред мету підряду.

5. Ціна роботи та порядок розрахунків

- 5.1. Вартість та витрати по виконанню робіт визначаються згідно з приблизним кошторисом, який є додатком до цього договору.
- 5.2. У випадку необхідності перевищити приблизний кошторис Підрядник зобов'язаний письмово повідомити про це Замовника протягом ___ днів. До повідомлення повинні бути додані документи, що обґрунтовують підвищення кошторису.
- 5.3. Значним вважається перевищення приблизного кошторису більше ніж на _____ від загальної суми приблизного кошторису.
- 5.4. Термін оплати: _____
- 5.5. Вид розрахунків готівковий (безготівковий, змішаний).

6. Порядок приймання робіт

- 6.1. Приймання-передача виконаних робіт здійснюється сторонами протягом ___ днів з моменту повідомлення Підрядником Замовника про готовність предмету підряду до приймання.
- 6.2. Факт належного надання робіт фіксується в акті приймання-передачі виконаних робіт, який складається, підписується Підрядником та Замовником.

7. Права та обов'язки сторін

7.1. Обов'язки Підрядника:

- виконувати роботи в повному об'ємі, якісно та в строк, відповідно до цього Договору;
- при виконанні робіт дотримуватись вимог з техніки безпеки, охорони праці;
- повідомляти Замовника на його вимогу про перебіг виконання робіт;

-
- негайно повідомляти Замовника про наявність непередбачених обставин, які перешкоджають здійсненню Виконавцем своїх зобов'язань за цим Договором;
  - нести інші обов'язки, передбачені цим Договором.

7.2. Обов'язки Замовника:

- прийняти роботу, виконану підрядником відповідно до Договору, оглянути її і в разі виявлення допущених у роботі відступів від умов Договору або інших недоліків негайно заявити про них Підрядникові.
- повністю та своєчасно оплачувати Виконавцю належним чином виконання роботи.

7.3. Права Підрядника:

- не розпочинати роботу, а розпочату роботу зупинити, якщо Замовник не надав матеріалу, устаткування або річ, що підлягає переробці, і цим створив неможливість виконання цього Договору Підрядником.
- **притримати результат роботи, а також устаткування, залишок невикористаного матеріалу та інше майно замовника, що є у Підрядника, якщо Замовник не сплатив встановленої ціни роботи або іншої суми, належної Підрядникові у зв'язку з виконанням Договору.**

7.4. Права Замовника:

- у будь-який час до закінчення роботи відмовитися від цього Договору, виплативши Підрядникові плату за виконану частину роботи та відшкодувавши йому збитки, завдані розірванням договору.
- за своїм вибором вимагати безоплатного виправлення цих недоліків у розумний строк або виправити їх за свій рахунок з правом на відшкодування своїх витрат на виправлення недоліків чи відповідного зменшення плати за роботу, якщо інше не встановлено договором, у разі, якщо Підрядник відступив від умов Договору.

-
- вимагати розірвання договору та відшкодування збитків за наявності у роботі істотних відступів від умов договору підряду або інших істотних недоліків.

8. Відповідальність сторін

- 8.1. У випадку порушення Підрядником строку виконання робіт, він сплачує на користь Замовника пеню у розмірі _____ від суми вартості прострочених робіт за кожний день прострочення.
- 8.2. У випадку прострочення Замовником розрахунку за виконані роботи, Замовник сплачує Підряднику пеню у розмірі подвійної облікової ставки НБУ, яка діяла протягом періоду, за який нараховується пеня, від суми простроченого платежу за кожний день прострочення.

9. Порядок розгляду спорів

- 9.1. Усі спори, що пов'язані із цим Договором, його укладанням або такі, що виникають в процесі виконання умов цього Договору, вирішуються шляхом переговорів між представниками Сторін. Якщо спір неможливо вирішити шляхом переговорів, він вирішується в судовому порядку у порядку, визначеному відповідним чинним в Україні законодавством.

10. Реквізити та підписи сторін

Замовник

Підрядник

Примітка: зверніть увагу на те, що кредитор має право на притримання без попередньої домовленості про це з боржником за умови, що таке право безпосередньо передбачене нормами законодавства. Однак якщо таке право в законі безпосередньо не передбачене, то є необхідним дотримання письмової форми правочину щодо застосування заходів притримання.

Укладачі:

Резворович Кристина Русланівна, завідувач кафедри цивільного права та процесу факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук;

Юнін Олександр Сергійович, професор кафедри цивільного права та процесу факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор;

Юніна Марина Петрівна, доцент кафедри цивільного права та процесу факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент;

Круглова Ольга Олександрівна, доцент кафедри цивільного права та процесу факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент;

Ярошенко Артем Сергійович, доцент кафедри цивільного права та процесу факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук;

Давидова Наталія Валентинівна, викладач кафедри цивільного права та процесу факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук;

Нагорна Олена Олександрівна, викладач кафедри цивільного права та процесу факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ;

Шурин Ігор Васильович, викладач кафедри цивільного права та процесу факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ.

Нормативне виробничо-практичне видання

ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ
У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИКОНАННЯ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ

Збірник нормативно-правових актів

Колектив укладачів:

Резворович Кристина Русланівна
Юнін Олександр Сергійович
Юніна Марина Петрівна
Круглова Ольга Олександрівна
Ярошенко Артем Сергійович
Давидова Наталія Валентинівна
Нагорна Олена Олександрівна
Шурин Ігор Васильович

Видання друкується в авторській редакції

Відповідальний редактор *Біла К. О.*
Технічний редактор *Біла К. О.*
Дизайн обкладинки *Дем'янчук М. О.*

Підписано до друку 22.06.20. Формат 60x84 ¹/₁₆.
Гарнітура – Times. Папір офісний. Спосіб друку – плоский.
Ум. друк. арк. 10,82. Обл.-вид. арк. 10,95.
Тираж 50 прим. Зам. № 0620-03/3.

Видавець та виготовлювач СПД Біла К. О.
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
суб'єктів видавничої справи ДК № 3618 від 06.11.09

Надруковано на поліграфічній базі видавця Білої К. О.
Україна, 49000, м. Дніпро, пр. Д. Яворницького, 111, оф. 2
+38 (099) 7805049; +38 (067) 2100256
www.impact.dp.ua e-mail: impact.dnepr@gmail.com